

Институт за економику пољопривреде



СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ МИОНИЦА

Београд, април 2008. године

Наслов документа: СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ МИОНИЦА

Нручилац: ОПШТИНА МИОНИЦА, ул. Војводе Мишића 30, 14242 Мионица

Извршилац: ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ, ул. Волгина бр. 15, 11060 Београд

Руководилац пројекта: проф. др Драго Цвијановић

Руководилац истраживачког тима: др Владана Хамовић

Истраживачки тим:

Др Владана Хамовић	Увод
Мр Иван Ђурић	Полазне основе
Мр Антон Пушкарић	
Лана Ивановић	
Мр Весна Параушић	
Мр Бранко Михаиловић	
Мр Зоран Симоновић	
Мр Наташа Цецић	Природне карактеристике
Бојана Бекић	
Проф. др Мирјана Савић	Структура расположивих природних ресурса
Мр Нада Мијајловић	
Мр Бранко Катић	Хумани капитал
Др Владана Хамовић	Економски развој
Мр Иван Ђурић	
Мр Антон Пушкарић	
Мр Весна Параушић	
Мр Бранко Михаиловић	
Лана Ивановић	
Славица Арсић	
Др Весна Поповић	Пољопривреда
Мр Весна Параушић	
Др Владана Хамовић	Туризам
Предраг Вуковић	
Мр Наташа Цецић	Инфраструктура као фактор локалног развоја
Марко Јелочник	
Велибор Потребих	
Оливер Петковић	
Др Јонел Субић	Развојни приоритети и инвестиционе препоруке
Мр Бранко Михаиловић	
Мр Бранко Катић	Имплементација Стратегије развоја
Проф. др Драго Цвијановић	Закључна разматрања
Др Јонел Субић	

САДРЖАЈ

УВОД	1
I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ	6
1.1. ОСНОВНЕ ГЕОГРАФСKE КАРАКТЕРИСТИКЕ ОПШТИНЕ	6
1.2. ПОЛОЖАЈ ТЕРИТОРИЈЕ ОПШТИНЕ У ОКРУЖЕЊУ	7
1.3. МАКРОЕКОНОМСКИ УСЛОВИ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ	8
1.4. СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ ОПШТИНЕ.....	13
1.4.1. <i>Васпитање и образовање.....</i>	13
1.4.2. <i>Организација мреже објеката здравствене заштите.....</i>	14
1.4.3. <i>Основни проблеми социјалне заштите.....</i>	15
1.4.4. <i>Установе и организације у области културе и спорта.....</i>	15
II ПРИРОДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ	17
2.1. РЕЉЕФ И ВИСИНСКА ОБЕЛЕЖЈА ПОДРУЧЈА	17
2.2. ПРИРОДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ	19
2.2.1. <i>Основни климатски индикатори</i>	19
2.3. ХИДРОГРАФСКА МРЕЖА И КВАЛИТЕТ ВОДЕ	22
2.4. ГЛОБАЛНА ОЦЕНА ПРИРОДНЕ ХЕТЕРОГЕНОСТИ ТЕРИТОРИЈЕ СА СТАНОВИШТА ЕКОЛОШКИХ ПОТЕНЦИЈАЛА И ОГРАНИЧЕЊА РАЗВОЈА	27
III СТРУКТУРА РАСПОЛОЖИВИХ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА	28
3.1. СТРУКТУРА ПРОСТОРА	28
3.2. ПОВРШИНА И СТРУКТУРА КОРИШЋЕНОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА	28
3.3. СТАЊЕ ШУМСКОГ ФОНДА	29
3.3.1. <i>Шумска подручја под посебном заштитом.....</i>	30
3.3.2. <i>Шумска инфраструктура.....</i>	31
3.3.3. <i>Развојни циљеви шумарства општине Мионица.....</i>	31
3.4. ЛОВ И РИБОЛОВ	32
3.5. РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ ЛОВСТВА И РИБОЛОВСТВА ОПШТИНЕ МИОНИЦА.....	33
3.6. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСА.....	33
3.7. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ КАО ЛОКАЛНОГ РАЗВОЈНОГ ПОТЕНЦИЈАЛА И ЕЛЕМЕНАТА КВАЛИТЕТА ЖИВЉЕЊА	34
3.8. ОСНОВНИ ДУГОРОЧНИ ЗАДАЦИ И ПРАВЦИ РАЗВОЈА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОЧУВАЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА.....	35
IV ХУМАНИ КАПИТАЛ	38
4.1. СТАНОВНИШТВО, РАДНА СНАГА И НЕЗАПОСЛЕНОСТ.....	38
4.1.1. <i>Глобалне демографске тенденције у периоду 1948-2002.....</i>	38

4.1.2.	Становништво по насељима.....	38
4.1.3.	Домаћинства	39
4.2.	СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА	39
4.2.1.	Градско и рурално становништво	39
4.2.2.	Полна и старосна структура становништва	40
4.2.3.	Национална структура	40
4.2.4.	Образовна структура	41
4.2.5.	Активно становништво	41
4.2.6.	Број и структура домаћинстава према изворима прихода	42
4.3.	ТЕНДЕНЦИЈЕ И СТАЊЕ НА ТРЖИШТУ РАДА	43
4.4.	ЦИЉЕВИ И ОСНОВНИ ДУГОРОЧНИ ЗАДАЦИ И ПРАВЦИ СА АСПЕКТА СТАНОВНИШТВА И СОЦИЈАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ.....	46

V ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ47

5.1.	ДИНАМИКА И СТРУКТУРА ДРУШТВЕНОГ ПРОИЗВОДА ОПШТИНЕ	47
5.2.	УСЛОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ И ГРАЂЕВИНАРСТВА	49
5.3.	УСЛОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА ТРГОВИНЕ, ЗАНАТСТВА И УСЛУГА.....	54
5.4.	ОЦЕНА ЖИВОТНОГ СТАНДАРДА СТАНОВНИШТВА	57
5.5.	ГЛОБАЛНА ОЦЕНА ДОСТИГНУТОГ РАЗВОЈА И ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ МИОНИЦА.....	58
5.6.	РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ И ПРАВЦИ ДАЉЕГ ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА	62

VI ПОЉОПРИВРЕДА64

6.1.	ЕКОНОМСКО - ОРГАНИЗАЦИОНА ОБЕЛЕЖЈА НОСИЛАЦА ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ	64
6.1.1.	Пољопривредна газдинства	64
6.1.1.1.	Број и заступљеност домаћинстава са газдинством	64
6.1.1.2.	Структура газдинства према величини поседа	65
6.1.1.3.	Број и старост становништва на газдинствима.....	66
6.1.1.4.	Основне факторске релације: радна снага-земљиште	67
6.1.1.5.	Основне факторске релације: сточни фонд-земљиште	68
6.1.1.6.	Структура домаћинстава према изворима прихода	69
6.1.2.	Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника	73
6.2.	ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА.....	75
6.2.1.	Пољопривредно земљиште	75
6.2.2.	Производња и приноси у примарној пољопривреди	77
6.2.2.1.	Ратарство и повртарство	77
6.2.2.2.	Воћарство	78
6.2.2.3.	Сточарство и ливадарство	79
6.2.3.	Мали производни програми у пољопривреди.....	83
6.3.	ТРЖИШНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДЕ	84
6.3.1.	Ниво агротехничких улагања и канали снабдевања пољопривредника	

основним репроматеријалом за пољопривредну производњу.....	84
6.3.2. Тржиште пољопривредних производа	85
6.3.2.1. Тржиште крупне стоке (јунад, свиње).....	85
6.3.2.2. Тржиштетовних пилића и конзумних јаја	85
6.3.2.3. Тржиште млека.....	85
6.3.2.4. Тржиште воћа (шљиве, јабуке, малине, купине и вишње) и поврћа	87
6.3.2.5. Тржиште органских производа	88
6.3.3. Услуге у области примарне пољопривреде	88
6.4. ЦИЉЕВИ И РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТИ.....	91
VII ТУРИЗАМ	95
7.1. УСЛОВИ ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА У ОПШТИНИ.....	95
7.1.1. Природне атрактивности дестинације Мионица.....	95
7.1.2. Друштвене погодности за развој туризма.....	96
7.2. ПОЗИЦИОНИРАЊЕ ТУРИСТИЧКЕ ПРИВРЕДЕ ОПШТИНЕ МИОНИЦА.....	97
7.3. ДЕФИНИСАЊЕ ТУРИСТИЧКОГ ПРОИЗВОДА.....	97
7.4. ОСТВАРЕНА ДИНАМИКА ТУРИСТИЧКОГ ПРОМЕТА.....	97
7.5. РАСПОЛОЖИВИ СМЕШТАЈНИ КАПАЦИТЕТИ.....	98
7.6. ОСНОВНИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА У ОПШТИНИ МИОНИЦА.....	101
7.6.1. Бањски туризам – Бања Врујци.....	101
7.6.2. Сеоски туризам.....	106
7.6.3. Уређење етно-кућа и прављење етно-насеља.....	110
7.7. МЕСТО И УЛОГА ТУРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У СТВАРАЊУ ТУРИСТИЧКЕ ПОНУДЕ МИОНИЦЕ.....	112
7.8. СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ ИНТЕНЗИВИРАЊА БУДУЋЕГ ТУРИСТИЧКОГ РАЗВОЈА И ОДРЖИВИ ТУРИЗАМ.....	113
7.9. НЕКИ АСПЕКТИ МОГУЋИХ МАРКЕТИНШКИХ АКЦИЈА.....	114
VIII ИНФРАСТРУКТУРА КАО ФАКТОР ЛОКАЛНОГ РАЗВОЈА	116
8.1. ВОДОСНАБДЕВАЊЕ	116
8.1.1. заштита вода.....	118
8.2. САОБРАЋАЈ И САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА	119
8.2.1. Друмски саобраћај	119
8.2.2. Водни, ваздушни, железнички и мултимодални саобраћај	123
8.2.3. Главни развојни циљеви	124
8.2.4. Стратешки циљеви и приоритетне активности.....	124
8.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА	125
8.3.1. Снабдевање електричном енергијом	125
8.3.2. Могућности коришћења нових обновљивих извора енергије	126
8.3.3. Гасоводна мрежа	127
8.4. СТАМБЕНО-КОМУНАЛНА ПРИВРЕДА	127

8.5. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТАНСКИ САОБРАЋАЈ, УКЉУЧУЈУЋИ ПОТРЕБЕ И МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА ИНТЕРНЕТА	129
8.5.1. Фиксна телефонија	129
8.5.2. Мобилна телефонија	130
8.5.3. Поште	130
8.5.4. Приступ интернету	131
8.5.5. Јавно информисање.....	131
8.6. РАЗВОЈ ИНФОРМАТИЧКЕ ОСНОВЕ И УСПОСТАВЉАЊЕ МОНИТОРИНГ СИСТЕМА	131
8.6.1. Проблеми развоја информатичке основе	131
8.6.2. Правци развоја информатичке основе.....	132

IX ИНВЕСТИЦИЈЕ, РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТИ И ПРЕПОРУКЕ134

9.1. ОПШТА ОБЕЛЕЖЈА ДОСАДАШЊИХ ИНВЕСТИЦИОНИХ УЛАГАЊА	134
9.2. ОСТВАРЕНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ ПО ДЕЛАТНОСТИМА	135
9.3. ИЗВРШЕНЕ ИСПЛАТЕ ЗА ИНВЕСТИЦИЈЕ У ОСНОВНА СРЕДСТВА	140
9.4. РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТИ ПО ДЕЛАТНОСТИМА.....	142
9.4.1. Пољопривреда и рибарство	142
9.4.2. Шумарство	143
9.4.3. Водопривреда	144
9.4.4. Индустрија и занатство	144
9.4.5. Грађевинарство и инфраструктурно опремање локација	144
9.4.6. Саобраћај	145
9.4.7. Трговина, угоститељство и туризам	145
9.4.7.1. Инвестиције у Бањи Врујци.....	146
9.5. МОГУЋИ ПРАВЦИ УЛАГАЊА НА ОСНОВУ СПРОВЕДЕНЕ АНКЕТЕ	147
9.5.1. Приоритети месних заједница, у периоду 2008-2013. година	147
9.5.2. Интереси правних лица у периоду 2008-2013. година	148
9.5.3. Намере развојно одређених домаћинстава, у периоду 2008-2013. година	148
9.6. МОГУЋИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА ИНВЕСТИЦИЈА У НАРЕДНОМ ПЕРИОДУ	152
9.7. ПРЕДЛОГ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРОГРАМА ЗА УЛАГАЊА У АГРАРНУ ПРИВРЕДУ	152

X ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ.....159

10.1. ЛОКАЛНА САМОУПРАВА И РАЗВОЈ.....	159
10.2. НАДЛЕЖНОСТИ И ОБАВЕЗЕ У ПРОЦЕСУ УСВАЈАЊА И СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ....	160
10.3. ПОТЕНЦИЈАЛНИ АКТЕРИ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ	160
10.4. ИНСТИТУЦИОНАЛНО–ОРГАНИЗАЦИОНИ ОКВИРИ, КООРДИНАЦИЈА, НАДГЛЕДАЊЕ И ИНОВИРАЊА ПЛАНИРАНИХ АКТИВНОСТИ У ПРОЦЕСУ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ ...	161
10.5. МОГУЋНОСТИ ПОДРШКЕ МЕРАМА И ИНСТРУМЕНТИМА ОПШТЕ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ, СЕКТОРСКИХ ПОЛИТИКА, ЕВРОПСКИХ РЕГИОНАЛНИХ И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ПРОГРАМА	161

ЛИТЕРАТУРА163

УВОД

Процес транзиција социоекономског и политичког система који још увек траје у нашој у земљи и отварање српске привреде према процесима глобализације и модернизације, донели су и позитивне, али у много већој мери негативне ефекте и њихов мултипликован негативни утицај, посебно у домену јачања просторне диференцијације нивоа економског развоја. Ови процеси су довели у многим недовољно развијеним општинама до осетног погоршања економске ситуације, на шта се надовезао, поред честе појаве потпуног прекида привредних активности и пораст незапослености. То се догодило добрим делом у општини Мионица, која је иначе кроз историју више доживљавала падове и немаштину него благостање и која за сада није осетила праве користи од транзиционих процеса, што јој намеће неопходност идентификовања и усвајања сопствене стратегије развоја, која би постала програм, план, а затим акција.

Активности које су управни органи општине Мионица предузели ради идентификовања, одређивања и покретања сложеног процеса партиципативног територијалног развоја, резултирале су израдом ове Стратегије. Основу рада представљала је теза да активности које повећавају **конкурентност** одређеног подручја, као места становања и вођења економских делатности, условљавају њихов одрживи **развој**. Друштвено-економске карактеристике градова и региона, које су до сада приказиване у стандардним географским анализама и описима стања, добиле су нову конотацију. Сада се анализирају, у првом реду, они елементи који одлучују о нивоу конкурентности, доприносе развоју предузетништва, а посебно они који одлучују о инвестиционој атрактивности одређене територије.

После вишемесечног интензивног рада од стране истраживачког тима Института за економику пољопривреде, а у непосредној сарадњи са званичним представницима локалне самоуправе и представницима појединих привредних субјеката са подручја Општине и индивидуалним произвођачима и пољопривредним газдинствима, уз уважавање стратешких докумената вишег ранга (Републике, Покрајине, Региона и Општине), законских и других прописа, постојећих планова, пројеката и визија у самој Општини, прихватљивих сугестија и предлога чланова Савета пројекта, доступних статистичких података и консултацију расположиве актуелне литературе, настао је овај развојни документ.

Стратегија је посвећена детаљном сагледавању и анализирању постојећег стања у општини Мионица, уочавању ограничења која су препрека за бржи напредак; свих могућности да се у наредном периоду постепено побољшавају услови живота на овом подручју, наравно, користећи пре свега, све расположиве природне и људске потенцијале и све могуће изворе средстава, приоритете развоја, правце усмеравања активности и средстава, као и могуће извора средстава за инвестиције, као основног покретача и носиоца развоја. На основу комплексног сагледавања свих природних, економских, друштвених, еколошких и институционалних компоненти понуде истраживаног подручја, проистекли су одређени закључци о вредновању постојећег друштвеног капитала и природних ресурса, који су послужили као добар основ за утврђење конкурентности територије Општине са аспекта привлачење капитала, знања и иновација, као кључних фактора за успостављање позитивне тенденције одрживог развоја и дугорочног обезбеђења повећања укупног квалитета живота на подручју територије Општине Мионица.

Први сачувани писани документи о мионичком крају датирају још од 1918.године, а од 1839. године Мионица се води као засебна Општина у колубарском срезу и ваљевском округу.

Приоритетни потенцијали општине Мионица чине пољопривредно земљиште, водни ресурси, шуме и рудни ресурси. Мионички крај је изузетно богат термоминералним водама које су компаније SI & SI и Делта већ искористиле да подигну фабрике за флаширање воде и производњу сокова. На територији општине Мионица налазе се многа налазишта камена, али су она најчешће у оквирима појединачних газдинстава и индивидуално се експлоатишу, тако да експлоатација овог рудног богатства није искоришћена ни близу ономе како би могла да буде. Осим светски познатог **струганичког камена**, откривено је неколико значајних налазишта од којих је најпознатији *Дреновац*. Фирме које се баве радовима у грађевинарству у области нискоградње, високоградње, прерадом, обрадом и уградњом камена, користе овај ј камен који се у облику плоча на изворном каменолому вади из дубине од 9 до 27 метара и има сва природна својства, чврстоћу, компактност и велику густину. Нови Закон о рудницима и природним ресурсима ће неминовно утицати на гашење дивљих каменолома, који угрожавају препознатљив квалитет струганичких каменних плоча и на домаћем и на иностраном тржишту. У Мионици послује и неколико фабрика разних сектора прерађивачке индустрије као што је металопреређивачка, производња стиропорних облога и производа, сушаре воћа и поврћа и њихова прерада, производња креча, гајење цвећа, као и трговинске и занатске радње. У општини Мионица постоји велика резерва људског ресурса у пољопривредном становништву и пољопривредним домаћинствима, која представља могућност за заснивање запослења у разним делатностима, чиме би се допринело повећању прихода и стандарда породице и становништва. При томе треба поменути да у европској пракси постоји велико залагање за интегралним третирањем сеоских средина и оближњих градова као јединствених функционалних регионалних целина и растућој међузависности на релацији град-село, унутар региона као функционалног просторног ентитета.

Општина Мионица има респектабилне ресурсе за **развој туризма** који се морају ставити у функцију развоја Општине. Утолико пре што се на туризам и рачуна да постане фактор њеног даљег укупног развоја, нарочито ако се има у виду његово мултипликовано дејство на привреду. Највећи део атрактивности тек треба да буде укључен у даље планове и програме развоја Општине, а затим и у све савремене туристичке и привредне токове у земљи. У свему томе важну улогу треба да има селективан, тржишно оријентисан, правилно координиран, стратегијски развој целе дестинције. На тај начин, позитивни резултати који би морали да буду, и јесу императив туристичког и укупног привредног развоја, су реално и остварљиви. Са укључивањем бројних привредних делатности, гледано на дужи временски период, Мионица може постати фактор стабилизовања и раста укупних економских активности и привредних активности у овом региону. Природне атрактивности општине Мионица су пре свега добар географско-саобраћајни положај, река Рибница и велики број живописних брдско планинских предела у непосредном окружењу који делом и припадају подручју Општине (Суворор, Маљен, Дивчибаре итд.). Од природних лепота и туристичких потенцијала издвајају се Рибничка пећина, Мокра пећина, Пећина "Врело". Територију Општине карактерише и просторна разноврсност, умерено континентална клима и разноврсност флоре и фауне у непосредном окружењу. Све ово чини несумњиво велики потенцијал за развоја туризма у овом крају и као такав пружа могућност за упражњавање различитих активности, од спортско – рекреативних до рехабилитационо здравствених, уз постојање свих погодности за развој туризма посебних потреба као што су: 1. Сеоски туризам, 2. Ловни туризам, 3. Риболовни туризам, 4. Излетнички туризам, 5. Културно историјски, 6. Манифестациони туризам итд. Осим бројних природних погодности, значајне су и културно – историјски споменици као што су село Струганик са родном кућом Војводе

Живојина Мишића, као и бројне манастире и цркве, Манастир Боговађа са црквом Светог Ђорђа, Мионичка црква, храм Вазнесења господњег, саграђена 1856. године и представља најстарију грађевину у Мионици, затим Црква Светог Петра и Павла подигнута је 1907. године, Црква Светог Ваведења, Црква Светог Николе, Башка црква и још много тога.

У годинама које следе потребно је озбиљно приступити позиционирању Мионице као туристичке дестинације на туристичком тржишту и то са два кључна аспекта, бањког и сеоског туризма. У том погледу један од приоритетних задатака који стоји како пред Општином и њеном туристичком организацијом са једне стране, тако и пред свим факторима туристичке понуде, са друге стране, би био да се ради на изградњи имиџа, који би с једне стране лакше позиционирао туристичку понуду овог краја према потенцијалним тржиштима, а са друге стране заинтересовао потенцијалне туристе. На територији Општине налази се Бања Врујци, која је позната по својствима својих минералних извора као и сумпорном блату. За ову бању већ постоји одређено интересовање, а она располаже скромним смештајним капацитетима у односу на могућу потенцијалну тражњу. Зато су многи инвеститори заинтересовани за њену изградњу, а фирма МБ Консалтинг је већ предузела значајне инвестиционе захвате на обогаћењу смештајних капацитета, бањских и осталих услуга и стварању једног новог концепта **Спа центра**, са богатим ванпансионским садржајем.

Дакле, туризам је дефинисан као један од развојних потенцијала у Мионици, а кроз његов развој претпостављен је и развој **пољопривреде, сточарства и воћарства, као и повртарства**. Пољопривредна производња на територији општине Мионица је екстензивног карактера. Од ратарско повртарске производње највише је развијена производња житарица, крмног биља, кромпира и делимично индустријског биља, а захваљујући томе Мионица има значајне ресурсе за развој **сточарске производње, живине, оваца и свиња**. Значајна је и производња комнзумних јаја и млека. У воћарству, ово је познат крај по шљивама, малинама и јагодичастом воћу.

Путна инфраструктура на територији Општине је у доста лошем стању како у односу на комуникацију између насеља тако и у односу на окружење. Слична је ствар и са водоснабдевањем, јер многа домаћинства имају комплетне инсталације, али немају воду. У току су многи пројекти од виталног значаја од којих треба поменути радове на изградњи и реконструкцији водоводне и канализационе мреже, локалне и регионалне путне мреже, као и велика очекивања која су везана за изградњу новог аутопута и модернизацију постојећих праваца, чиме би се добила квалитетна саобраћајна комуникација.

Имајући у виду досадашњи ток привредног развоја, приватно предузетништва ће у наредном периоду бити његов **основни носилац**. Подстицањем привредног развоја делимично би се амортизовао и проблем незапослености, нашта указују и резултати анкете спроведене на терену према којима многи анкетирани привредни субјекти имају намеру за даља улагања, што подразумева и повећање броја запослених. Предност приватног сектора је сасвим сигурно у флексибилном пословању, брзом прилагођавању производног програма тржишним захтевима, динамичности и спремности за примену иновација у области техничко-технолошког процеса. Посебно у садашњим условима, када су могућности већих инвестирања мале и неизвесне, приватни сектор са својим капиталом може да преузме значајну улогу у даљем привредном развоју. Приватан сектор може бити добра допуна и пољопривреди, јер може да преузме специфичан део послова који се не могу масовно обављати, а може бити и корисник отпадних и секундарних сировина и енергије. Могућности за развој предузетничке иницијативе су у Општини значајне, засноване пре свега на локалним природним потенцијалима,

тржишним тенденцијама и усклађене са развојем пољопривреде, туризма, индустрије, трговине и осталих реалних потреба становништва. Поред одређеног броја регистрованих занатских радњи, постоји потреба за развојем неким видова услуга које нису покривене. У Мионици, као и у многим другим градовима у Србији су са смањењем куповне моћи становништва изумрли стари занати, јер нису имали своје муштерије.

Данас се **одрживи развој** посматра кроз способност унапређења квалитета живота и његово одржавање за будуће генерације које произилазе из три основна фактора - животне средине, економије и друштва. Развијене индустријске земље у сам врх својих развојних приоритета стављају „здравље и знање“ и то дефинишу као суштину квалитета људског живота, из разлога што у Европи још увек већи део становништва живи на територији која представља рурално подручје и Европска унија константно посвећује посебну пажњу концепту руралног развоја, а нова сазнања и информације данас представљају кључни фактор развоја.

Имајући то у виду као и дефинитивно опредељење Републике Србије да се што пре укључи у европске интеграционе токове, да прати структуру нових захтева и услова који се постављају пред потенцијалне земље чланице, јасно је да је неопходно извршити одређена прилагођавања прописима Еуропске уније. То пре захтева брзо реаговање у многим доменима, а најпре у правној регулативи, приступу производњи, усвајању и примени нових технологија, креирању стратегије развоја у свим областима пољопривредне производње односно у целом пољопривредном и прехранбеном сектору. Стога су у овом документу дате и смернице за институционалне, инфраструктурне и друге промене које се могу очекивати на локалном односно општинском нивоу.

Полазећи од претпоставке да су **инвестиције**, као уложена средства друштвене акумулације, неопходан предуслов покретања развоја, могао би се извести закључак да се привредни развој, поред осталог, може посматрати и као функција инвестиција, с тим да постоји и повратна функционална зависност између ове две категорије. Наиме, развој и пораст производних капацитета и производње налазе се у функционалној међузависности са инвестицијама, и то по правилу са оним делом инвестиција који се усмерава у основна средства. Међутим, међузависност инвестиција, са једне, и процеса репродукције и привредног развоја са друге стране, није у свим условима једног интензитета. Колики ће допринос инвестиције дати несметаном одвијању друштвене репродукције и адекватној динамици привредног развоја зависи од низа фактора, међу којима треба издвојити два најзначајнија - фаза развоја у којој се налази дата привреда или привредни субјекат, те гранска или територијална припадност привредне активности или предузећа, у којима се предузима инвестициона активност. Осим што за реализацију планираних програма развоја објективно могу бити сметња недовољна инвестициона средства, исто тако ограничавајући фактор може бити и недостатак реалних развојних програма и нефункционисање и неоспособљеност тзв. локалних акционих група за пројектовање, примену и праћење конкретних развојних акција.

Имајући у виду начине **прибављања финансијских средстава** за реализацију инвестиционих планова као што су самофинансирање, кредитирање домаћих и страних банака, заједничка улагања, концесионо улагање, донације, средства Републичког фонда за развој и остало, а према налазима овог документа, највећи део предстојећих потребних активности из домена привредних делатности морају да остварују конкретни привредни субјекти из Општине, док ће у области образовања, здравства, социјалне заштите, као и

других послова од општег интереса водити рачуна општинске службе и јавна предузећа, уз извесну финансијску и стручну помоћ са републичког нивоа. Обзиром на ову констатацију с једне стране и природне услове, структуру становништва и друге битне елементе у Општини, с друге стране, значајну улогу требало би да имају они пољопривредни произвођачи, који се одреде да развијају сопствено пољопривредно газдинство, што је битно за потпуније коришћење постојећих природних потенцијала и људског ресурса. Међу овим газдинствима, биће таквих који ће проширивати делатност, заснивањем мањих прерађивачких капацитета, сервиса и радионица за пружање разних услуга или пак развоју сеоског туризма. Њихово место у остваривању Стратегије је неизоставно. У реализацији стратегије, посебну улогу треба да одиграју и могући инвеститори веће економске снаге, које треба идентификовати и анимирати.

Да би се и **реализовали планирани инвестициони планови** и активирали постојећи природни и услови и извори као и ресурси које је створио човек, веома важан и пресуђујући фактор је управо људски фактор, као основни ресурс и покретач сваке свесне активности. У комбинацији људског фактора са природним условима и изворима, и већ створеним добрима, у свакој средини је потребно одабрати најповољнију варијанту развоја. На онима је, који ће у датом тренутку одлучивати о избору одређене стратегије развоја, да имају на уму да тај избор мора да потврди у датим условима и најбоље ефекте и то у погледу - раста друштвеног производа, од чије висине зависи задовољавање бројних потреба појединца, породице и друштва, домаћинског односа према коришћењу расположивих ресурса; затим о што рационалнијем коришћењу необновљивих ресурса и продужетку њихове експлоатације; и о коришћењу и обнављању ресурса тако да њихова репродукција буде стална и довољна. Уз то би се обезбедила и стална брига о очувању животне средине, јер поштовање прописа у овој области, је не само нормативна, него пре свег људска и генерацијска обавеза.

Но, у сваком случају ако би се испоштовали одређени предуслови за реализацију инвестиционих активности у општини Мионица, постоје реални изгледи да би се та новчана средства на индиректан начин одразила и на значајно повећање личног животног стандарда локалног становништва и унапређење општих услова животне средине, у скоро свим њеним димензијама. Повећање реалних зарада запослених, односно профита предузетника, допринело би стварању нових навика код становништва и расту локалне тражње за квалитетнијим производима и услугама, те би се осим основних животних потреба створио простор и за издатке за угоститељске услуге и туристичка путовања, за лечење, за културне садржаје, за спортске и рекреативне активности и за штедњу.

Будући да се територија као систем налази у сталној еволуцији, не само под утицајем ендегених фактора и процеса развоја, већ и услед променљивих и тешко предвидљивих фактора окружења, у остваривању наведених тенденција будућег социоекономског развоја општине Мионица, треба предвидети и потребе за интервенцијама, у смислу евентуалног преусмеравања програма, пројеката и других активности предвиђених и усвојених овом Стратегијом.

Београд, април 2008. године.

Др Владана Хамовић
Научни саветник

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

1.1. ОПШТЕ ГЕОГРАФСKE КАРАКТЕРИСТИКЕ ОПШТИНЕ

Општина Мионица се налази у западном делу Републике Србије и административно припада колубарском округу. Поред Мионице, колубарском округу припадају општине: Ваљево, Љиг, Осечина, УБ и Лајковац. Западну границу Општине чини општина Ваљево, са североистока се граничи са општином Лајковац, са источне стране са општином Љиг, са југоистока са општином Горњи Милановац, а са југозапада са општином Косјерић. Општина Мионица обухвата делове две географске целине: Подгорине и Колубаре. Обухвата део Подгорине које представљају огранци Маљена и Сувобора, а Колубарски део представљају средњи и доњи делови сливова Лепенице, Рибнице и Топлице. Територија општине Мионица је неправилног облика издуженог од североистока према југо-западу. Дужа оса износи око 26 километара, а краћа око 19 километара.

Општина Мионица обухвата површину од 329 km², што представља 13% од укупне површине колубарског округа који заузима површину од 2.474 km². Укупан број становника по попису из 2002. године у општини Мионица био је 16.513, а број становника по km² износи 50,2, што је знатно испод просека за Републику Србију. Укупан број домаћинстава износи 5.091, док је просечан број чланова по домаћинству 3,24. На подручју Општине Мионица има 35 катастарских општина, 32 регистроване месне заједнице и 5 месних канцеларија. На територији општине Мионице велику већину становништва чине Срби и у мањем броју Роми. У Општини су присутни и припадници других народности у веома малом броју као што су Црногорци, Мађари, Македонци, Хрвати, Словенци, Немци, Албанци и други.

Први писани подаци о Мионици се налазе сачувани у харачком тефтеру из 1818. године. У овом спису се наводи да је у селу кнеза Раке Тешиха (Моници) у Ваљевској нахији тада било 38 домова, са 51 пореском и 113 харачких глава. Мионица постаје засебна општина у колубарском срезу, односно Ваљевском округу 1839. године. На почетку 1895. године, краљевским проглашењем, Мионица постаје варошица, чиме је озваничено њено развијање у насеље градског типа.

У Општини Мионица има 36 насељених места, и то место Мионица (варошица) и 35 села: Берковац, Брежђе, Буковац, Вировац, Вртиглав, Велика Маришта, Голубац, Горњи Лајковац, Горњи Мушић, Гуњица, Доњи Мушић, Дучић, Ђурђевац, Клашнић, Кључ, Команице, Крчмар, Маљевић, Мионица (село), Мратишић, Наномир, Осеченица, Паштрић, Планиница, Попадић, Радобић, Рајковић, Ракари, Робаје, Санковић, Струганик, Табановић, Тодорин До, Толић и Шушеока.

Општина има повољан географски положај и конфигурацију терена. Подручје општине Мионица, као и територија округа коме припада, богато је шумама и пашњацима.

Умерено-континентална клима и брдско-планинско подручје, као и богатство подземним текућим и термоминералним водама, пружа повољне услове за економски развој Општине.

Место Мионица је градског типа, док су остала сеоска, разбијеног типа. Просечна величина насеља је 9,1 km². Већина насеља се налази на обронцима Маљена и Сувобора (према Љигу).

Мионица град је формиран на средини атара села Мионице. У овој варошици су почела насељавања тек 1860. године. Данас место Мионица представља општинско седиште, које има 581 домаћинство, у којима живи 1.726 становника (просечно 2,97 члана по домаћинству). Налази се на обали реке Рибнице.

Мионица Село је формирано око Мионице насеља и налази се са обе стране речице Рибнице, притоке реке Колубаре. Село Мионица има 429 домаћинстава са 1.446 становника (просечно 3,37 члана по домаћинству).

Попадић је село које заузима велику површину, разбацаног је типа. Формирано је на обали реке Топлица. Састоји се из два дела Горње Топлице и Доње Топлице. У Попадићу има 230 домаћинстава са 773 становника (просечно 3,36 члана по домаћинству). На подручју села Попадић је оформљен бањски комплекс Бања Врујци на изворима лековите топле воде.

Осеченица се налази на путу од Мионице према Дивчибарама и једно је међу већим насељима у Општини према броју домаћинстава (227) и становника (794). Од села са већим бројем становника још можемо издвојити и Берковац, Брежђе, Дучић, Ракаре, Робаје, Крчмар и Вировац.

Струганик чини непуних стотинак кућа расутих по обронцима Маљена и Сувобора, нанизаних дуж страна речице Копљанице. Под тим именом, колико је досад познато, први пут се помиње 1737. године у списку села палешког округа, из времена аустријске окупације Србије од 1718 до 1737. године, а по традицији везује се за обраду камена пешчара званог струганик, чиме се и данас баве његови житељи. У Струганику се налази родна кућа војводе Живојина Мишића која представља меморијални комплекс историјско-етнографског карактера. Струганик има 79 домаћинстава и 276 становника.

Кључ је сеоско насеље у коме се налази извор минералне воде, етно центар „Раја“ и етно домаћинство, археолошке ископине „Велимирови двори“, због чега је повољно за развој туризма. Има 153 домаћинстава и 497 становника. У овом селу се налази најмодернија фабрика воде „Гала“.

Горњи Лајковац је познат по етно центру Гора који већ располаже са одређеним смештајним капацитетима. Ово село има 141 домаћинство и 446 становника.

На подручју села **Паштрић** се налази Рибничка пећина која је заштићена као природни споменик. Паштрић је сеоско насеље са 168 домаћинстава и 588 становника.

И у још неким селима у општини Мионица постоје одређене специфичности како у погледу природних, тако и туристичких или производних потенцијала, нпр. у селу Санковић, постоје природни извори лековите воде.

1.2. ПОЛОЖАЈ ТЕРИТОРИЈЕ ОПШТИНЕ У ОКРУЖЕЊУ

Повољан географски положај Општине Мионица се огледа и у чињеници да се налази у близини једне од најзначајнијих магистралних саобраћајница у Србији „Ибарске магистрале“, која представља главни комуникацијски правац од Београда до административних центара западне Србије – Чачка и Ужица. Са овог врло фреквентног правца из Војводине и Београда према Црногорском приморју и Косову и Метохији одвајају се путеви за територију општине Мионица код места Љиг.

Кроз територију општине Мионица пролази локални пут који повезује ибарску магистралу са Ваљево, а преко Дивчибара општина је повезана са Косјерићем и Ужичком Пожегом. Други путни правац Београд – Обреновац – Уб - Ваљево (и даље према Лозници, Бајиној Башти и Шапцу) за општину Мионица има више алтернативни значај. Путним правцем преко Ваљева општина је повезана са административним центрима Мачванског округа - Лозницом и Шабцом. Мионица је са Београдом повезана и путним правцем преко Уба и Обреновца. Удаљеност Мионице од Београда је око 92 километара, а од Ваљева 20 километара.

Железничка пруга од Београда преко Лајковца, Косјерића и Ужичке Пожеге до Бара, пролази недалеко од Мионице (кроз Дивце и удаљена је 7 km од Мионице), што представља значајну погодност за робни транспорт. Што се тиче путничког саобраћаја треба рачунати на железничку станицу у Ваљеву која уједно представља једну од највећих станица на целој прузи Београд – Бар.

Стратешки положај Мионице у односу на демографске, економске, административно – политичке критеријуме је веома повољан. Већа насељена места која су за Мионицу веома важна су Београд, Ваљево, Љиг и Лајковац.

За Мионицу, Београд представља велико тржите за пољопривредне производе а такође и извор туристичких потрошача. Управо на тржишту Београда Мионички пољопривредни произвођачи могу да пласирају своје воћарске и сточарске производе које произведу. Са друге стране, мала удаљеност од Београда, свега 92 километра, представља сјајну могућност за туристичку понуду Мионице. Та понуда се огледа у атрактивном планинском и руралном простору у целини као и у појединачним понудама које могу да понуде: Бања Врујци, село Струганик (родно место војводе Живојина Мишића) као и друга места ове општине.

Близина Ваљева, који представља развојни центар региона, није у потпуности искоришћена. Делатности као што су трговина и туризам могу представљати делатности које ће у знатној мери утицати на успостављање јачих веза.

Близина Лајковца и Љига отвара могућности за кооперације различитих врста. Лајковац и Љиг имају повољније саобраћајно–географске позиције у односу на Мионицу, што може допринети успосављању ближе сарадње по питању туризма и пољопривреде. Управо Суворор са Равном гором представља заједничку могућност за развој туризма у региону.

1.3. МАКРОЕКОНОМСКИ УСЛОВИ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ

На основу анализе неких макроекономских показатеља уочљива су неповољна социоекономска кретања на нивоу Општине. Оваква кретања су видљива на основу следећих параметара:

- ³⁵₁₇ број запослених лица у односу на број становника у општини Мионица је у сталном варирању, с тим што има тенденцију опадања. Највећи број запослених у Општини за све анализиране године је у прерађивачкој индустрији;
- ³⁵₁₇ у сталном је порасту број незапослених лица у односу на укупан број становника, при чему је овај показатељ знатно нижи у општини Мионица у односу на Републику Србију, Централну Србију и Колубарски округ;
- ³⁵₁₇ ако упоређујемо зараду по запосленом у Општини са зарадом по запосленом у Републици Србији, видљиво је да је поменути показатељ у Општини у сталном порасту, али још увек на далеко нижем нивоу у односу на Републику Србију.

Друштвени производ и демографска слика Општине обрађени су у другим поглављима, и стога, овде неће бити предмет анализе.

Највећи број запослених у општини Мионица је у прерађивачкој индустрији. Учешће запослених у овој делатности у укупном броју запослених у 2005. години износио је 26,6%. Од 2001. године (када је дошло до промене класификације делатности), учешће запослених у прерађивачкој индустрији је у опадању у односу на укупан број запослених. Анализирајући учешће запослених у прерађивачкој индустрији у укупном броју запослених на нивоу Републике, Централне Србије и Колубарског округа, уочиве су сличне тенденције као у Општини, с тим да је опадање учешћа запослених у овој делатности у укупном броју запослених на осталим посматраним нивоима спорије у односу на Општину.

Учешће пољопривреде, лова, шумарства и водопривреде у укупном броју запослених је на изразито ниском нивоу и креће се у интервалу од 1,8% до 4,2%, што је изразито мали проценат, са обзиром да се ради о Општини која има повољне услове за развој пољопривредне производње, а самим тим постоји и могућност за запошљавањем већег броја радника у овој делатности.

У последње две анализиране године учешће у укупном броју запослених остварује и делатност вађења руда и камена, са 1,0% односно 1,3%. С обзиром да на подручју Општине постоје

значајна налазишта камена, повећање учешћа запослених у овој делатности представља могућност повећања укупне запослености становништва општине Мионица.

Учешће запослених по секторима делатности (%) у периоду од 2001. до 2005. године приказана је у табели 1.1.

Табела 1.1. Запослени по секторима делатности од 2001. до 2005. године (структура учешћа у %)

Делатности	Година											
	2001				2002				2003			
	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица	Република Србија	СрбијаЦентрална	Колубарски округ	Мионица	СрбијаРепублика	СрбијаЦентрална	Колубарски округ	Мионица
Пољопривреда, лов , шумарство и водопривреда	4,0	2,1	1,9	4,2	3,9	2,0	1,8	4,0	3,6	1,8	1,2	1,9
Рибарство	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Вађење руда и камена	1,9	2,4	3,5	0,0	1,8	2,3	3,7	0,0	1,8	2,3	3,5	0,0
Прерађивачка индустрија	30,0	29,7	22,7	35,9	27,7	27,4	21,4	33,7	25,7	25,3	23,8	33,5
Производња ел. енергије гаса и воде	2,5	2,8	2,2	3,1	2,5	2,8	2,2	3,1	2,6	2,8	2,3	3,9
Грађевинарство	4,4	4,7	3,8	9,9	4,2	4,4	3,8	9,2	4,1	4,3	3,8	0,2
Трговина на велико и мало, оправка	6,6	7,1	5,2	1,7	6,1	6,6	4,7	1,6	6,0	6,5	4,4	1,0
Хотели и ресторани	1,9	2,2	1,4	4,7	1,8	2,1	1,4	5,0	1,5	1,8	1,2	6,5
Саобраћај, складиштење и везе	6,1	6,4	4,4	2,2	6,0	6,3	4,2	2,1	5,8	6,1	4,0	2,1
Финансијско посредовање	2,2	2,1	1,3	0,7	1,7	1,5	0,6	0,4	1,6	1,6	0,6	0,1
Послови са некретнинама, изнајмљивање	2,1	2,3	6,0	0,0	2,1	2,3	5,9	0,0	2,0	2,2	0,3	0,0
Државна управа и социјално осигурање	3,3	3,4	3,1	5,2	3,5	3,6	3,2	5,3	3,7	3,8	3,4	6,0
Образовање	6,0	6,1	5,0	7,4	6,7	6,9	5,0	7,4	6,8	6,9	5,3	9,4
Здравствени и социјални рад	8,4	8,6	6,8	6,3	8,7	9,0	6,8	6,3	8,9	9,1	7,0	7,0
Остале комуналне, друштвене и личне услуге	2,2	2,2	0,9	0,1	2,2	2,2	0,9	0,1	2,2	2,2	0,9	0,1
Запослени у предузећима, установама, задругама и другим организацијама	81,7	82,2	68,2	81,4	78,9	79,5	65,4	78,2	76,3	76,8	61,8	71,7
Приватни предузетници, лица која самостално обављају делатност и запослени код њих	18,3	17,8	31,8	18,6	21,1	20,5	34,6	21,8	23,7	23,2	38,2	28,3
Година	2004				2005							
Делатности	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица				
Пољопривреда, лов , шумарство и водопривреда	3,4	1,8	1,8	3,0	3,1	1,7	1,4	1,8				
Рибарство	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0				
Вађење руда и камена	1,6	2,0	2,8	1,0	1,5	1,9	3,2	1,3				
Прерађивачка индустрија	23,6	23,1	22,7	27,8	22,2	21,8	21,7	26,6				
Производња ел. енергије гаса и воде	2,3	2,5	2,2	3,2	2,2	2,4	2,2	3,4				
Грађевинарство	4,3	4,5	4,1	5,3	4,3	4,4	4,0	4,9				
Трговина на велико и мало, оправка	10,2	10,7	6,3	5,7	9,9	10,3	6,0	5,7				
Хотели и ресторани	1,4	1,6	1,0	5,4	1,3	1,5	0,9	5,5				
Саобраћај, складиштење и везе	5,8	6,1	4,1	2,0	5,6	5,9	4,0	1,9				
Финансијско посредовање	1,4	1,4	0,7	0,3	1,4	1,5	0,6	0,3				
Послови са некретнинама, изнајмљивање	2,9	3,2	0,8	1,6	3,0	3,3	1,0	1,4				
Државна управа и социјално осигурање	3,5	3,6	3,4	5,0	3,4	3,5	3,5	5,4				
Образовање	6,4	6,5	5,3	8,0	6,2	6,3	5,5	8,5				
Здравствени и социјални рад	8,0	8,2	6,7	6,4	8,0	8,2	6,8	6,7				
Остале комуналне, друштвене и личне услуге	2,4	2,4	1,2	0,5	2,5	2,5	1,2	0,5				
Запослени у предузећима, установама, задругама и другим организацијама	77,0	77,5	63,0	75,2	74,7	75,2	62,1	73,9				
Приватни предузетници, лица која самостално обављају делатност и запослени код њих	23,0	22,5	37,0	24,8	25,3	24,8	37,9	26,1				

Напомена: Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију за године 2001-2005.

Извор: Општине у Србији за одговарајуће године, Републички завод за статистику, Београд

Учешће делатности трговина на велико и мало, оправка је на изразито ниском нивоу у укупном броју запослених (ниже у односу на остале посматране ентитете). Иако ниско, учешће ове делатности у укупном броју запослених варира из године у годину.

На подручју Општине се налази Бања Врујци и још неке значајне туристичке атракције (нпр. Струганик – родно место војводе Живојина Мишића, Рибничка пећина, Велимирови двори и др.). Управо због ових важних туристичких атракција, учешће запослених у делатности хотела и ресторана је знатно више у укупном броју запослених него на нивоу Републике Србије, Централне Србије и Колубарског округа.

Број приватних предузетника, лица која самостално обављају делатност и запослених код њих на нивоу Општине има тенденцију раста у периоду од 1996. до 2005. године, али је у исто време изражено варирање у току посматраног периода. На нивоу општине Мионица највеће учешће овог показатеља је остварено 2003. године (28,3%), док је најниже учешће запослених у приватним радњама у укупном броју запослених од 13,2% остварено 1999. године. Упоређујући учешће посматраног показатеља у Републици, Централној Србији, Колубарском округу и Мионици, на свим нивоима је уочива тенденција раста, а изразито је високо учешће овог показатеља на нивоу Колубарског округа (чак 37,9% у 2005. години). Према томе може се констатовати да се по овом питању на подручју општине Мионица испољавају исте тенденције као у читавој Србији.

Број запослених на сва четири посматрана нивоа је у сталном опадању, не само у периоду од 1996. до 2000. године, већ је иста тенденција присутна ако се анализира и период од 2001. до 2005. године.

У односу на укупан број становника број запослених лица на нивоу Републике Србије и Централне Србије је у опадању у прве три посматране године (2001-2003), док је 2004. и 2005. године у порасту, тако да је ипак остварено повећање броја запослених у односу на укупан број становника у 2005. години у поређењу са 2001. годином. Број запослених лица у односу на укупан број становника показује тенденцију раста и на нивоу Округа. Међутим, у општини Мионица број запослених у односу на укупан број становника није у складу са осталим нивоима и остварено је значајно смањење овог показатеља, са 14,7% у 1996. години, на 11,8% у 2005. години (табела 1.2.). Занимљиво је напоменути да је, посматрано у апсолутном износу, најнижи број запослених на свим анализираним нивоима (у периоду од 1996. до 2005. године) остварен 2003. године, након чега је дошло до благог раста укупног броја запослених.

Табела 1.2.. Број запослених лица у односу на укупан број становника (%)

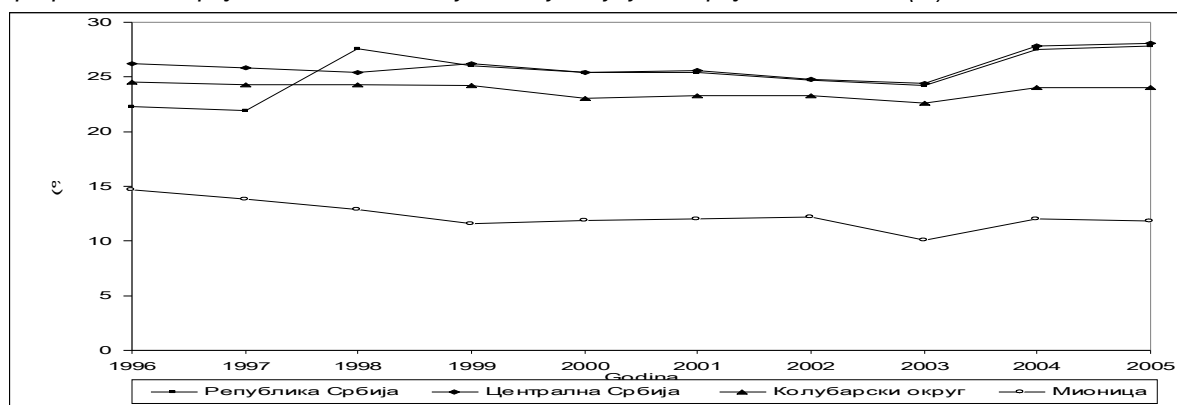
Година	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица
2001	25,4	25,6	23,3	12,0
2002	24,7	24,8	23,3	12,2
2003	24,2	24,4	22,6	10,1
2004	27,5	27,8	24,0	12,0
2005	27,8	28,1	24,0	11,8

Напомена: Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију за године 2001 - 2004.

Извор: Општине у Србији за одговарајуће године, Републички завод за статистику, Београд

Да би се сликовитије приказало и детаљније сагледало кретање броја запослених лица у односу на укупан број становника дат је графички приказ кретања овог показатеља за период од 1996. до 2005. године (графикон 1.1.).

Графикон 1.1. Број запослених лица у односу на укупан број становника (%)



Извор: Општине у Србији за одговарајуће године, Републички завод за статистику, Београд

Као што се може видети, незапосленост представља један од великих проблема са којим се сусреће општина Мионица. Број незапослених лица у односу на број становника у општини Мионица показује тенденцију раста, с изразитим варирањем вредности овог показатеља из године у годину. Највећа вредност анализираних показатеља остварена је у 2003. години од 7,4%. На осталим анализираним нивоима број незапослених лица у односу на укупан број становника највећи је у 2004. години, док је у последњој анализираној години дошло до смањења незапослености (табела 1.3.). Знатно мањи број незапослених лица у односу на број становника у Мионици и Колубарском округу (у односу на Републику и Централну Србију) делимично је резултат великог броја становника који се баве пољопривредном производњом.

Табела 1.3. Број незапослених лица у односу на укупан број становника (%)

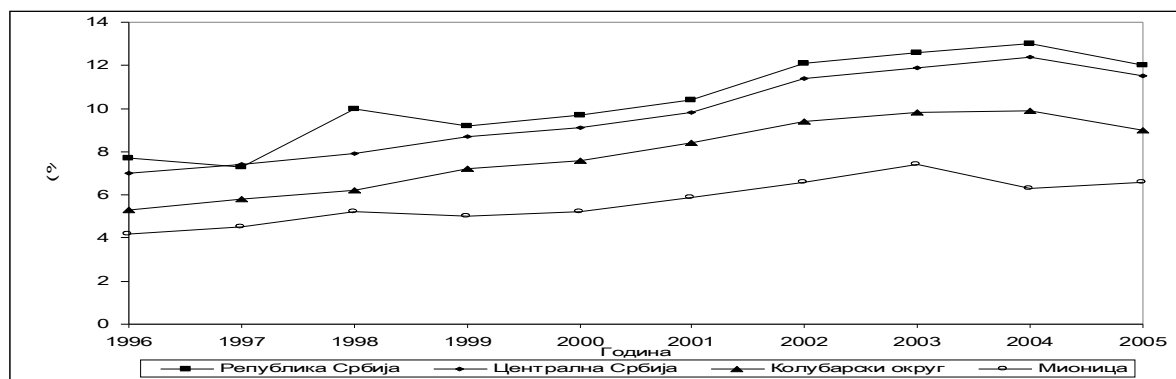
Година	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица
2001	10,4	9,8	8,4	5,9
2002	12,1	11,4	9,4	6,6
2003	12,6	11,9	9,8	7,4
2004	13,0	12,4	9,9	6,3
2005	12,0	11,5	9,0	6,6

Напомена: Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију за године 2001 - 2004.

Извор: Општине у Србији за одговарајуће године, Републички завод за статистику, Београд

Анализирајући број незапослених лица у односу на укупан број становника у десетогодишњем периоду (1996–2005.), уочљив је још већи пораст броја незапослених у општини Мионица, са 705 незапослених лица у 1996. години (односно 4,2% од укупног броја становника), на 1.054 незапослена (или 6,6% од укупног броја становника) у 2005. години (графикон 1.2.).

Графикон 1.2.. Кретање броја незапослених лица у односу на укупан број становника (%)



Извор: Општине у Србији за одговарајуће године, Републички завод за статистику, Београд

Зараде по запосленом на нивоу Мионице, Колубарског округа и Централне Србије су константно на nižем нивоу од зарада у Републици Србији. Међутим, у периоду од 2001. до 2005. године долази до повећања зараде по запосленом у односу на Републику Србију. Највеће повећање зарада по запосленом је остварено у општини Мионица, док је у Централној Србији и Колубарском округу остварено повећање знатно мање (табела 1.4).

Табела 1.4. Зараде по запосленом - индекси нивоа (Република Србија = 100)

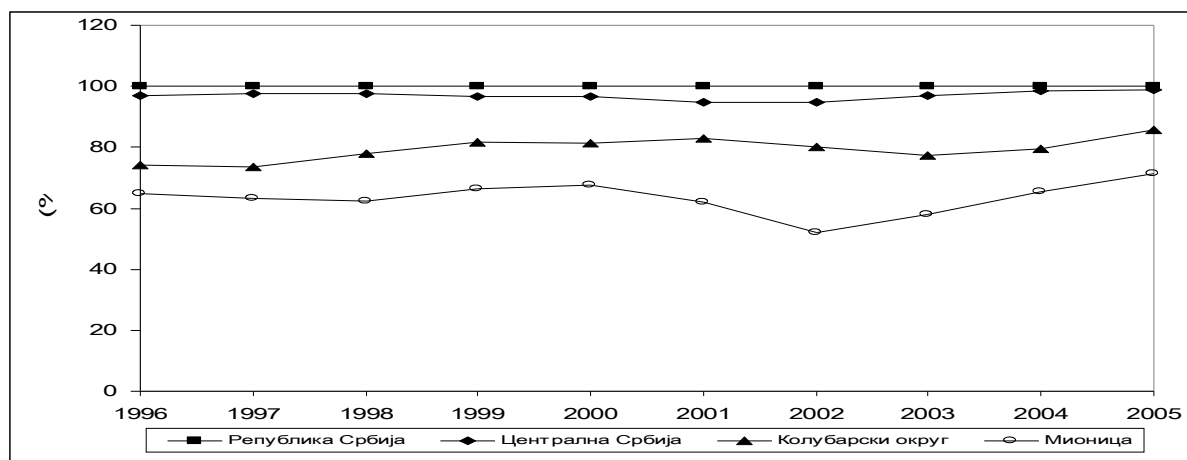
Година	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица
2001	100,0	94,9	83,0	61,9
2002	100,0	94,9	80,1	52,2
2003	100,0	96,9	77,4	57,9
2004	100,0	98,4	79,6	65,4
2005	100,0	98,7	85,8	71,5

Извор: Општине у Србији за одговарајуће године, Републички завод за статистику- Републике Србије, Београд

Напомена: Процењени подаци за Косово и Метохију за 1998. годину. Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију за године 1999-2004.

Анализирајући кретање зарада по запосленом у периоду од 1996. до 2005. године, остварена су слична кретања, с тим што је на нивоу општине Мионица изражено варирање овог показатеља (графикон 1.3.). Зараде по запосленом у ванпривредним делатностима су на вишем нивоу од зарада у привредним делатностима у општини Мионица, током читавог посматраног временског периода (од 1996. до 2005. године). Слична ситуација је и на другим посматраним нивоима (Република Србија, Централна Србија и Колубарски округ).

Графикон 1.3. Зараде по запосленом – индекси нивоа (Република Србија = 100)



Извор: Општине у Србији за одговарајуће године, Републички завод за статистику, Београд

У 2004. и 2005. години у општини Мионица остварена је највиша зарада у делатности финансиског посредовања, док у периоду од 2001. до 2003. године не постоје подаци о просечној заради у овој делатности, па је највећа зарада по запосленом остварена у делатности државне управе и социјалног осигурања. У Републици Србији, Централној Србији и Колубарском округу у периоду од 2001. до 2005. године, највећа зарада по запосленом остварена је, такође, у делатности финансиског посредовања.

Најнижа зарада у Општини у периоду од 1996. до 2000. године, остварена је у делатности пољопривреде и рибарства (изузев 1996.). Идентична је ситуација на нивоу Републике Србије и Централне Србије. По промјени класификације делатности 2001. године на нивоу Општине остварена је најнижа зарада у делатности пољопривреде, шумарства и водопривреде (2001. и 2002. године), као и прерађивачке индустрије (2003, 2004. и 2005. године). У Републици Србији у истом периоду (2001-2005.) најнижа је зарада по запосленом остварена у делатности хотела и ресторана, у Централној Србији у делатностима рибарства и хотела и ресторана, док је на нивоу Колубарског округа најнижа зарада била у делатности трговине на велико и мало и оправке.

1.4. СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ ОПШТИНЕ

1.4.1. Васпитање и образовање

У области васпитања и образовања у општини Мионица постоји једна предшколска установа ("Невен", Мионица варош), две основне школе (ОШ "Милан Ракић", Мионица варош, ОШ "Војвода Живојин Мишић", Рајковић), док нема објекта средњег, нити високог образовања. За септембар 2008. године планира се отварање средње стручне школе са неколико смерова, пре свега, у домену сектора туризма и пољопривреде.

Организација предшколског образовања. У предшколској установи "Невен" Мионица борава око 325 деце у целодневном боравку и четворочасовном програму, што је било преко планираног обухвата за васпитну 2006/2007. годину. Целодневни боравак организује се у установи «Невен» у Мионици, а полудневни боравак за децу од 3-7 година организује се при основним школама у насељима: Рајковић, Брежђе, Горња Топлица, Дучић, Берковац, Попадић и Буковац (ниједно двориште сеоске школе нема клацкалице и љуљашке). Зграда предшколске установе "Невен" Мионица изграђена је 1981.године на терену високих подземних вода, које и сада доминирају овом локацијом. Тада изграђена зграда није одговарала стандардима градње и конструкционог обезбеђења. Нарушавање објекта убрзала је елементарна непогода - земљотрес 1998. године. Према пријави пројекта за НИП Републике Србије за 2008. годину износ укупног буџета **пројекта реконструкције и санације старе зграде предшколске установе "Невен" у Мионици је 10.000.000 динара. Новоизграђени део објекта (прима три групе) користи се од септембра 2000. године, с тим да ни овај објект није у потпуности завршен у делу инсталација за грејање и струје.**

Организација основног образовања. Систем основног образовања у Мионици заснива се на матичним осмогодишњим школама, са мрежом подручних основних школа. **ОШ "Милан Ракић" у Мионици**, поред матичне школе (у питању је новоизграђена школа, усељена 2001. године), има и издвојена осморазредна одељења у Доњој и Горњој Топлици и четвороразредна одељења у селима Табановић, Команице, Дучић, Берковац, Попадић и Струганик. Школску 2005/2006. годину похађало је 993 ученика, расподељених у 50 одељења. У селима Табановић, Команице, Попадић и Струганик рад се одвија у новим условним школским зградама (на спрату су станови за просветне раднике). У школским зградама у селима Берковац и Дучић током 2007. године, донаторским средствима решени су хигијенски проблеми, тј. урађени су мокри чворови, а унапређење рада школе потребно је у још неколико кључних области:

1. оградњавање зграде централне школе (школа нема потпуно оградњено двориште) и решавање проблема саобраћаја и паркирања аутомобила;
2. у школи у Доњој Топлици потребно је завршити започету школску зграду (вредност инвестиције је 30.000.000 динара, тренутно су само изливени темељи нове школе), настава се одржава у неусловној згради;
3. у згради школе у Горњој Топлици потребно је оградити двориште, као и срушити стару зграду школе (у којој се не одржава настава), с обзиром да је због обрушавања зграде угрожена безбедност деце;
4. у школи у селу Табановић потребно је, такође, срушити стару школску зграду, која се обрушава (у њој се не одржава настава) због безбедности деце;
5. у спортској сали у згради централне школе "Милан Ракић" потребно је уградити четири велика вентилатора.

Основна школа "Војвода Живојин Мишић" у Рајковићу има око 310 ученика који су организовани у 21 одељење у укупно девет школа. Највећи проблем са којим се суочава матична школа "Војвода Живојин Мишић" у Рајковићу је немогућност безбедног одржавања васпитно-образованог рада. Зграда матичне школе је стара (од седамдесетих година прошлог века није било већих улагања у реконструкцију зграде), прилично оштећена земљотресима, па представља опасност како за ученике, тако и за све запослене. Иако је грађевински пројекат за адаптацију и санацију школске зграде урађен још 1999. године, до данашњег дана није реализован. Истовремено, и школска зграда издвојеног одељења матичне школе у селу Буковац је неусловна за рад (она је покривена салонит таблама, прокишњава и постоји опасност да дође до озбиљнијих оштећења на објекту).

Према инвестиционом плану изградње комуналне инфраструктуре општине Мионица до 2010. године:

- ³⁵₁₇ пројекат реконструкције и санације ОШ "В. Ж. Мишић" Рајковић, износи 20.000.000 динара;
- ³⁵₁₇ пројекат реконструкције и санације крова школске зграде у селу Буковац, износи 1.000.000 динара.

Иако су претходна два проблема ургентна, из НИП за 2008. годину, за чија средства је школа конкурисала, нису добијена средства за ове пројекте. Уместо тога, ОШ «В. Живојин Мишић» добила је средства НИП 2008. година једино за завршетак спортског терена (кошаркашко и мало фудбалско игралиште) у издвојеном одељењу у Брежњу.

Табела 1.5. Развојни план изградње комуналне инфраструктуре Општине Мионица за период 2005-2010. година

Васпитање и образовање	Процена вредности у хиљадама	Време градње	Инвеститор
Основно образовање	50.000	2005-2010.	Општина- РФДСДК
Објекти дечје заштите	10.000	2005-2010.	Општина- РФДСДК

Извор: Инвестициони план изградње комуналне инфраструктуре Општине Мионица до 2010. године, Скупштина општине Мионица, септембар 2005.

1.4.2. Организација мреже објеката здравствене заштите

Здравствени центар Ваљево здравственом заштитом покрива Колубарски округ са укупно 192.204 становника. Чине га Регионална општа болница Ваљево и домови здравља Ваљево, Мионица, Љиг и Осечина са Пецком. Дом здравља у Мионици има пријављених 9.000 осигураника, запослених 66, а организован је по следећим службама: служба опште медицине, гинекологије, педијатрије, служба медицине рада, лабораторија, рентген служба, ултра звук, патронажна служба, стоматолошка служба. Дом здравља чине:

- ³⁵₁₇ главна зграда у Мионици (саграђена 1978. године);

³⁵₁₇ две здравствене станице: једна у Рајковићу (1 лекар и две сестре); друга у Врујцима (1 лекар, 2 сестре, стоматолог са асистентом);

³⁵₁₇ 2 амбуланте: једна у Доњој Топлици (1 сестра стално и 1 лекар једном недељно); друга у селу Брежђе (1 сестра стално, 1 лекар уторком).

Према развојном плану изградње комуналне инфраструктуре Општине Мионица за период 2005-2010. година, средства предвиђена за здравство износе 33.000.000 динара, тј. 1,43% од укупно планираних средстава¹. Ова средства се, у складу са развојним планом, расподељују на следеће инвестиционе пројекте:

³⁵₁₇ **адаптација Дома здравља у Мионици**; у периоду 2006-2007. година реконструкција је већ значајним делом урађена (у делу уградње алуминијумске столарије, замене мокрих чворова, кречења); потребна су додатна улагања за замену подова, кречење, а посебно за куповину једног теренског и једног лежећег санитетског возила;

³⁵₁₇ реконструкција и адаптација зграде (односно крова који прокишњава) **амбуланте у Бањи Врујци** – вредност радова 10.000.000 динара; иако је планирано време градње било 2006-2007. година, још увек ништа није урађено;

³⁵₁₇ реконструкција и адаптација зграде **амбуланте у Брежђу**, која је у веома лошем стању (због чега јој «прети» затварање од стране санитарно-инспекцијских органа); вредност потребних улагања је 8.000.000 динара, а планирано време градње 2008. до 2010. године; до почетка 2008. године ништа није урађено;

1.4.3. Основни проблеми социјалне заштите

Социјалну заштиту у општини Мионица спроводи Центар за социјални рад, који функционише у оквиру Међуопштинског центра за социјални рад Љиг, Лајковац, Мионица, са седиштем у Љигу. У Центру је запослено 20 радника. У Мионици је одељење у коме раде 1 педагог, 2 социјална радника, а по потреби долази психолог из Љига. Будући да је укупна економска ситуација становништва веома лоша, посебно у општинама Љиг и Мионица, може се очекивати задржавање броја корисника већине видова социјалне и породично-правне заштите на садашњем нивоу, али и пораст броја корисника. Број корисника социјалне заштите у 2007. години приказан је у наредној табели (Табела 1.6.). За једнократну новчану помоћ (коју обезбеђује локална самоуправа) током 2007. године била су предвиђена средства у висини од 1.750.000 динара (Љиг – 550.000 динара, Мионица – 550.000 динара, Лајковац – 650.000 динара). Центар ради у веома отежаним околности, почев од недостатка просторија и средстава за рад, лошег возног парка и сл., те би у том правцу требала и ићи евентуална подршка локалне и шире друштвене заједнице.

Табела 1.6. Број корисника социјалне заштите у 2007. години

	Љиг	Мионица	Лајковац
Деца и омладина	175	180	245
Одрасла лица	160	160	175
Остарела лица	285	292	355

Извор: План рада за 2007. годину, Међуопштински центар за социјални рад "Солидарност" Љиг, фебруар 2007.

1.4.4. Установе и организације у области културе и спорта

Културни центар (КЦ). Зграда Културног центра у Мионици основне површине је 700 m² у две етаже, односно 1.400 m². Највећи проблем у функционисању центра је **неусловна зграда** у којој је КЦ смештен (зграда је из педесетих година прошлог века, оштећена земљотресом, готово је пред рушењем, раван кров прокишњава, нема инсталација за централно грејање). Културни

¹ Инвестициони план изградње комуналне инфраструктуре Општине Мионица до 2010 године, Скупштина Општине Мионица, септембар 2005.

садржаји су на јако ниском нивоу (биоскопа нема, позоришне представе су спорадичне), а сви планови везани за унапређење и ширење културних садржаја блиско су везани са висином буџетских средстава за улагање у културу и растом животног стандарда становништва. **Пројектом реконструкције и санације зграде КЦ у Мионици** у потпуности би се објекат сеизмички обезбедио, а зграда КЦ би се функционално преуредила како би одговарала модерним захтевима корисника овог објекта. Развојним планом изградње комуналне инфраструктуре општине Мионица за период 2005-2010. година за културу су планирана средства у износу од 50.000.000 динара, што је 2,16% од укупно планираних средстава². На основу пројекта реконструкције и санације зграде Културног центра (којим се конкурисало за средства НИП 2008.), предрачунска вредност радова износи 25.000.000 динара.

Библиотека "Милован Глишић". Библиотека има 400 чланова, располаже фондом од 34.500 књига, има 10 компјутера, организује књижевне вечери, промоције књига, изложбе, вечери поезије. Проблем у раду библиотеке је, пре свега, неусловна зграда у којој је она смештена: то је стара зграда (из 1930. године), која је значајно оштећена и оронула после земљотреса (старе и несигурне грејне и електричне инсталације, зграда прокишњава, нема уређен мокри чвор). Библиотека, такође, има хроничан проблем са простором и недостатком полица за смештај књига. Квадратура коју Библиотека тренутно користи, треба да се прошири за 150 m², да би се цео књижевни фонд спаковао и како би се обезбедио адекватан прилаз књигама.

Спорт у општини. У општини Мионица постоје следећи спортски клубови: фудбалски клубови "Рибница", "Осечина", "Врујци", "Напред", "Горњи Лајковац", шаховски клуб "Мионица", одбојкашки клуб "Рибница", карате клубови "Мионица" и "Свети Сава". Од терена, спортских сала, базена, Мионица има: (1) фудбалски стадион Рибнице са пратећим просторијама; (2) око 5 фудбалских терена по селима; (3) четири комплекса базена: "Чутовић", "Синалко", "Врујци"; "Лепеница"; (4) ОШ "Милан Ракић" поседује спортску салу и два спортска терена на отвореном, која нису довољно уређена; (5) у оквиру хотела Врујци постоје фудбалски терен, терени за мале спортове, тениски терени.

Развојним планом изградње комуналне инфраструктуре општине Мионица за период 2005-2010. година за спортске објекте планирана су средства у износу од 15.000.000 динара, што је 0,65% од укупно планираних средстава. За спорт су из средстава НИП у 2008. години добијена једино средства за завршетак спортског терена у ОШ "Војвода Живојин Мишић", издвојено одељење у Брежђу.

Инвестиције потребне у развој спортске инфраструктуре су бројне, а пре свега, потребно је:

³⁵₁₇ завршити изградњу спортске хале у општини Мионица (3.500 m², предвиђено је 640 места за стајање и 1.000 гледалаца за седење), што подразумева комплетне унутрашње радове, инсталације, уређење околног простора (вредност радова процењује се на 15.000.000 динара); привођење крају, већ прилично дугог временског периода градње овог објекта, „дугује“ се младој популацији, која тренутно нема ниједну салу за спорт, осим школске, која је скоро увек заузета школским наставним часовима; у пословима завршетка изградње хале Општина очекује подршку и финансијску помоћ локалних инвеститора;

³⁵₁₇ уредити спортско-рекреативни центар „Лепеница“, Прибаре, Мионица; према подацима овог Центра, за завршетак спортског комплекса³ потребно је обезбедити око 100.000.000 динара, а у плановима локалних актера развоја за ове инвестиције настоји се наћи стратешки инвестициони партнер⁴;

² Ибидем.

³ Изградња једне бушотине за обезбеђење додатних количина воде, филтерска и хлорна станица у склопу базена, реконструкција оба постојећа базена, изградња паркинга, спортских терена, смештајних капацитета и сл.

⁴ Спортско-рекреативним центром "Лепеница", Прибаре, Мионица газдује Установа за физичку културу "Мионица". Центар се налази у долини реке Лепенице на површини од око 2 ha, поседује две бушотине термо-минералне воде, која се због свог хемијског састава и температуре може користити за спортско-рекреативне и балнеотерапеутске сврхе, за пиће и флаширање.

- ³⁵₁₇ све постојеће спортске терене уредити и реконструисати (примера ради, чак, и фудбалски стадион „Рибница“ има лош терен, нема трибине, делимично је ограђен, свлачионице нису завршене);
- ³⁵₁₇ завршити изградњу зграде ФК „Рибнице“ (потребна средства око 10.000.000 динара, рок изградње 2009. година)⁵;
- ³⁵₁₇ изградити фудбалски и кошаркашки терен на локацији старе сточне пијаце (вредност радова је 20.000.000 динара, завршетак послова планира се до 2009-2010. године)⁶;

⁵ План изградње комуналне инфраструктуре општине Мионица за период 2005-2010. година.

⁶ Ибидем.

II ПРИРОДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

2.1. РЕЉЕФ И ВИСИНСКА ОБЕЛЕЖЈА ПОДРУЧЈА

Рељеф одређеног подручја има велики значај у формирању насеља, као и у просторној организацији људских активности (делатности, капацитети и др.). На формирање рељефа одлучујуће су утицале унутрашње силе, као што су тектонске активности и вулканско дејство. Отуда и основна подела рељефа на тектонски који захвата највећи део Србије, и вулкански који је спорадично заступљен.

Основне контуре рељефа општине Мионица створене су тектонским покретима, највероватније почетком миоцена тако да период пре миоцена нема битну улогу у формирању данашњег рељефа. Планинско подручје Суворора и Маљена (највиши врх је Краљев сто са 1.103 метара надморске висине) као и Мионички басен формирани су вертикалним тектонским покретима почетком миоцена.

Подручје Општине Мионица показује велики опсег надморских висина, од 140 до 1.105 метара. На северу Општине насеља су на нижим надморским висинама, до 200 m. Средишњи делови Општине су на висини од 200 до 400 m, а на југу је планинска и субпланинска зона са надморским висинама већим од 400 m. Оваква висинска зона представља повољан природни услов за разне делатности, укључујући разнолику пољопривредну производњу. Надморске висине катастарских општина у Општини Мионица приказане су у табели 2.1.:

Табела 2.1. Надморске висине по Катастарским општинама у општини Мионица (у m)

К. Општина	н.в.	К. Општина	н.в.	К. Општина	н.в.	К. Општина	н.в.	К. Општина	н.в.
Берковац	200-635	Горњи Мушић	165-250	Мионица село	150-230	Попадић	180-430	Табановић	160-200
Брежђе	300-875	Гуњица	300-550	Мионица варош	175-185	Радобић	160-195	Тодорин До	155-245
Буковац	374-550	Клашнић	150-200	Мратишић	340-770	Рајковић	200-360	Толић	200-385
Доњи Мушић	180-253	Команице	180-265	Наномир	155-250	Ракари	180-255	Вировац	140-215
Дучић	180-250	Кључ	200-370	Осеченица	350-1105	Робаје	280-450	Вртиглав	160-250
Голубац	400-535	Крчмар	440-1.035	Паштрић	200-435	Санковић	180-220	Сусек	145-205
Горњи Лајковац	325-910	Маљевић	180-260	Планиница	480-880	Струганик	360-615	Ђурђевац	160-260

Извор: РГЗ, Катастар непокретности

Подручје општине Мионица припада појасу унутрашњих Динарида у коме се могу издвојити три мање тектонске јединице са посебним структурним и литолошким карактеристикама:

1. Мионички басен;
2. Комплекс мезозојских седимената;
3. Ултрамафитски комплекс Маљена и Суворора.

Мионички басен представља тектонску потлину са јужне стране ограничену мионичко-белановачком структуром, која се пружа од истока ка западу и јасно издваја мионички басен од старијих мезозојских терена на југу. То је брежуљкаст терен са претежно благим падовима са котама од 150 до 250 метара надморске висине, који имају високе и стрме одсеке. У мофологији мионичког басена доминантни облици рељефа су долине, које се пружају северозападно-југоисточно и имају развијене речне терасе као и благо заобљене међудолинске гребене висине до 250 m. За мионичко-белановачку дислокацију везана је и појава термоминералних извора.

У планинском подручју Маљена и Суворора могу се издвојити две јединице: ултрамафитски масив који изграђује највише делове планина Маљен и Суворор и комплекс мезозојских стена у

ободним деловима ултрамафита. У целини ово подручје представља сложен блок изграђен од више субблокова у односу на тектонску потоплину мионичког басена.

Комплекс мезозојских седимената карактерише се мирном тектоником - изузетак чини јужни део комплекса. Правац пружања ових мезозојских творевина је исток - запад. Овде се истичу и бројни раседи истог правца пружања.

Ултрамафитски комплекс планина Маљен и Суворбор садржи бројне пукотине и раседе, који су оријетисани у различитим правцима. Планински венац Маљена и Суворбора простира се, од запада ка истоку где се лучно повија на југ и везује се за огранке Рудника. Овај морфолошки веома истакнути део терена чини вододелницу између слива Колубаре и слива западне Мораве. Врхови Маљена и Суворбора представљају пространу зараван која се од 700 метара на Суворбору постепено пење до 1.000 метара на Маљену. Са северне стране, Маљен и Суворбор су ограничени низом одсека, који одвајају венац ових планина од њиховог подгорја. Северно од планинског подручја простира се брдовито-брежуљкасто земљиште са низом узвишења, долина и котлина.

Генетска класификација савременог рељефа извршена је на основу дуготрајних и преовлађујућих езогенних процеса односно еолске, флувијалне, крашке и абразионе ерозије, које су у великој мери трансформисале рељеф и начиниле га онаквим какав је данас. Радом флувијалне ерозије формирале су се речне долине које су најупечатљивији облици рељефа овог подручја. У планинском подручју Маљена и Суворбора све долине су дубоко усечене у матичним стенама па је рељеф ових планина испресецан бројним долинама.

У мионичком басену за разлику од планинске области преовлађује акумулација материјала чиме су се формирале алувијалне равни и речне терасе. Веће алувијалне равни, изграђене од шљунковито-песковитих седимената налазе се око доњих токова река Рибнице, Топлице и Лепенице и максималне су ширине до 1.000 m. Речне терасе се према алувијалној равни завршавају одсеком висине 10 до 20 метара. Савремене алувијалне равнице Лепенице, Рибнице и Топлице најбоље су развијене на деловима токова преко Мионичког неогеног басена. Од насеља Кључ па до ушћа, *река Лепеница* формира своју алувијалну равницу дебљине и до 10 метара. Ширина алувијалне равнице *реке Рибнице* је променљива и износи 50 до 300 метара на делу тока од села Козомора до села Паштрић и од 500 до 2.000 m низводно од села Паштрић до ушћа у Колубару. *Река Топлица* формира алувијалну равницу низводно од Бање Врујци до ушћа у Колубару. Просечна ширина алувијалне равнице реке Топлице низводно од села Горња Топлица износи око 1km.

Крашки рељеф је веома изражен на подручју општине Мионица. Крашка област овог подручја позната и под називом Бачевачка крашка област захвата велики део сливова Лепенице и Рибнице и мањи део слива реке Топлице. Област је највиша у југозападном делу истраженог подручја. Идући према северу и истоку висина опада до 250 метара према долини реке Сушице, Лепенице и Мионичком басену. Баћевачка крашка област је типичан пример покривеног карста. Крас је покривен земљиштем и вегетацијом, а огољене површине су присутне само на стрмим деловима терена. Откривене кречњачке стене се ретко јављају и малог су распрострањења. На осталим местима кречњачка подлога је само делимично огољена на стрмим падинама или на странама вртача у вишим областима. Поједини делови су интензивније скаршћени од других (јужни, виши делови јаче од северних, нижих области).

На развијање карста највише су утицали велика распрострањеност и дебљина кречњачких маса, време као и погодна клима са доста падавина. Развијеност крашког рељефа узроковала је релативно малу бројност површинских токова и богатство у подземним водама. Од свих површинских крашких облика најразвијеније су вртаче (и то нарочито у највишим деловима области), а има и увала, јама, пећина и понора. Подземни крашки облици обухватају пећине мањих димензија (најпознатија је Рибничка пећина јужно до села Паштрић). Пећине се налазе

најчешће на долинским странама река. Пећина дужих од 100 метара има четири: Пландиште, Велика Врбничка пећина, Шалитерна пећина и Рибничка пећина, од којих само Рибничка пећина има стални водени ток.

Током неогена Панонско море је заплављивало већи део Општине што је узроковало појаву и абразионих облика рељефа. Међутим, каснијим флувијалним и падинским ерозионим процесима абразионе површи су измењене, и данас се јављају као остаци између долина усечених у матичне стене.

2.2. ПРИРОДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

2.2.1. Основни климатски индикатори

Клима, као један од основних природних фактора, утиче на укупан развој привреде и друштва на датом подручју. Резултат је деловања сложеног климатског система (атмосфера, хидросфера, биосфера, криосфера) и њихове међусобне интеракције. Климатски елементи имају природну варијабилност о којој се сазнаје директно, метеоролошким мерењима, или индиректно, применом неких других метода.

Анализа климатских карактеристика неког подручја подразумева обраду основних климатских параметара са једне или са више метеоролошких станица у близини посматраног подручја а расподела параметара климе је условљена географским положајем, рељефом и локалним утицајем, као резултатом корасподеле ваздушног притиска већих размера, експозицијом терена, присуством речних система, вегетацијом и сл.

На подручју Општине Мионица је заступљена релативно стабилна, умерено-континентална клима, са извесним специфичностима, које се манифестују као елементи **субхумидне** и **микротермалне климе**. Карактеришу је хладне зиме и сува и топла лета.

Ради дефинисања прецизнијих климатских обележја Општине Мионица анализиране су средње месечне вредности параметара климе за период од 2000-2006. године. Коришћени су подаци главне метеоролошке станице "Ваљево" обзиром да Мионица нема главну метеоролошку станицу а обрађени подаци се могу сматрати поузданим јер је удаљеност Мионице од Ваљева 15 km ваздушном линијом а између њих не постоји истакнута орографска препрека (табела 2.2.). Метеоролошка станица "Ваљево" налази на надморској висини од 174 m, са координатама: географска ширина 44°19N, и географска дужина 19°55E.

Полазећи од конкретних података, редовно регистрованих у дужем периоду осматрања и деловања климатских фактора, размотрене су битне одлике следећих параметара климе:

- ³⁵₁₇ Максимална, минимална и средња температура ваздуха (T , °C),
- ³⁵₁₇ Ваздушни притисак (mb),
- ³⁵₁₇ Релативна влажност ваздуха (RH , %),
- ³⁵₁₇ Брзина ветра, мерена на 2 m изнад површине земљишта (V , m/s),
- ³⁵₁₇ Инсолација (n , час),
- ³⁵₁₇ Облачност (десетине),
- ³⁵₁₇ Падавине (P , mm).

Средња годишња вредност максималне температуре ваздуха на подручју Мионице је **17,7°C**. Највише вредности максималних температура ваздуха се јављају у месецу јулу (**28,4°C**) и у месецу августу (**28,3°C**). Средња годишња вредност минималне температуре ваздуха је **6,5°C**. Минималне температуре ваздуха се јављају у зимском периоду и то у децембру (**-1,6°C**) и фебруару (**-2,4°C**).

Годишњи просечни број дана са минималном температуром ваздуха нижом од -10°C је **7**. Годишњи просечни број дана са максималном температуром ваздуха нижом од 0°C је **16**. Годишњи просечни број дана са минималном температуром ваздуха нижом од 0°C је **86**. Годишњи просечни број дана са максималном температуром вишом од 25°C је **98**. Годишњи просечни број дана са максималном температуром ваздуха вишом од 30°C је **36**, и годишњи просечни број дана са минималном температуром ваздуха вишом од 20°C је **5**. Гледано у ширем контексту, у односу на западну Србију, Мионица има науједначеније температуре. Амплитуде температура ваздуха (разлике између апсолутне максималне и апсолутне минималне температуре) износе у просеку **$10,9^{\circ}\text{C}$** . Амплитуда која је међу најнижима на поменутом простору указује на изузетну стабилност температура ваздуха.

Вредности ваздушног притиска крећу се у распону од **$992,8\text{--}1.000,2\text{ mb}$** , док је просечна годишња вредност **$996,6\text{ mb}$** .

Стратегија развоја општине Мионица

ПАРАМЕТРИ КЛИМЕ	Месеци												Год.
	јан.	феб.	март	април	мај	јун	јул	авг.	септ.	окт.	нов.	дец.	
ТЕМПЕРАТУРЕ ВАЗДУХА (Т, °С)													
Средња максимална	4,6	7,4	13,3	17,8	23,5	26,2	28,4	28,3	22,6	19,4	13,4	6,2	17,7
Средња минимална	-3,6	-2,4	1,5	6,0	10,9	14,2	16,1	15,8	11,3	7,0	2,1	-1,6	6,5
Амплитуде	8,2	9,8	11,8	11,7	12,7	12,0	12,2	12,5	11,3	12,5	10,6	7,9	10,9
Број дана са T _{min} < -10 °С	3	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7
Број дана са T _{max} < 0 °С	7	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	4	16
Број дана са T _{min} < 0 °С	24	18	11	2	0	0	0	0	0	3	10	20	86
Број дана са T _{max} > 25 °С	0	0	1	2	14	19	24	24	10	4	0	0	98
Број дана са T _{max} > 30 °С	0	0	0	0	3	9	12	11	1	0	0	0	36
Број дана са T _{min} > 20 °С	0	0	0	0	0	1	2	2	0	0	0	0	5
ВАЗДУШНИ ПРИТИСАК (mb)													
Просек	999,9	998,0	996,1	992,8	995,1	996,2	994,2	994,3	996,7	998,1	997,9	1.000,2	996,6
РЕЛАТИВНА ВЛАЖНОСТ ВАЗДУХА (RH, %)													
Просек	80	76	67	68	66	64	66	67	75	78	78	82	72
БРЗИНА ВЕТРА (V, m/s)													
Просек	1,2	1,5	1,8	1,8	1,5	1,6	1,6	1,5	1,5	1,4	1,5	1,2	1,5
ИНСОЛАЦИЈА (h)													
Сума	69,0	99,2	147,4	167,7	245,3	262,2	278,7	257,5	167,6	158,9	107,0	64,4	2.025,0
ОБЛАЧНОСТ (десетине)													
Просек	7,4	6,7	6,2	6,5	5,6	4,9	4,6	4,5	5,9	5,4	6,3	7,4	6,0
Сума ведрих дана (облачност < 2)	3	4	4	3	5	7	9	9	4	6	4	2	59
Сума тмурних дана (облачност > 8)	17	13	11	11	7	7	6	5	9	7	12	18	123
СУМА ПАДАВИНА (P, mm)													
Просек	47,6	42,6	47,1	70,0	62,9	89,2	73,0	84,7	83,2	63,1	55,8	54,8	774,0

Извор: Републички хидрометеоролошки завод Србије

Табела
2.2.. Средње
просечне
месечне
годишње
вредности
параметара
климе
на
подручју
Општине
Мионица
за
период
од
2000–2006. год.

Релативна влажност ваздуха одликује се одређеном правилношћу појава која је у обрнутом односу на температуру ваздуха. Месечне вредности релативне влажности ваздуха добро прате месечне вредности температура ваздуха али у супротном смеру. Средња годишња вредност релативне влажности ваздуха посматраног периода износи **72%**. Највиша релативна влажност ваздуха је у децембру и износи **82%**, а најнижа је у летњем периоду године (јуни) и износи **64%**.

Брзина ветра се креће у интервалу од **1,2-1,8 m/s**, с тим што су њене највеће вредности у марту и априлу, а најмање у децембру и јануару. Годишњи просек износи **1,5 m/s**.

Ветрови утичу на друге параметре климе (температуру ваздуха, релативну влажност ваздуха и др.), а такође и на земљиште, јер повећавају његову испаравање.

Инсолација или дужина сијања Сунца за конкретно подручје, зависи од географске ширине, надморске висине, годишњег доба, експозиције терена, облачности и чистоће ваздуха.

Просечна годишња инсолација на овом подручју за посматрани период износи **2.025,0 часова**. Просечна месечна инсолација износи **168,7 часова**, с тим што највећу инсолацију имају пролећни и летњи месеци (мај, јун, јул, август), а најмању зимски месеци (децембар, јануар и фебруар). Највећа осунчаност овог подручја је у јулу (**278,7 часова**), а најмања у децембру (**64,4 часова**).

Средња годишња облачност износи **6,0/10** покривености неба. Највећа облачност је у децембру и јануару и износи **7,4/10**, а најмања је у августу и износи **4,5/10** покривености неба.

Средњи годишњи број дана са облачношћу мањом од 2 (ведри дани) износи **59**. Средњи годишњи број дана са облачношћу већом од 8 (тмурни дани) износи **123**. Знатно је већи број тмурних него ведрих дана, што је пропорционално средњој годишњој облачности.

Ово подручје се одликује просечном годишњом сумом падавина од **774,0 mm**. Та количина воденог талога неравномерно је распоређена по годишњим добима и месецима. За истраживани период највећа количина падавина јавља се у јуну (**89,2 mm**) а најмања у фебруару (**42,6 mm**).

Обзиром на повољне климатске прилике (сем дефицита или суфицита воде у појединим годинама) које одговарају умерено-континенталној клими, развој општине Мионица треба усмерити ка интензивирању пољопривредне производње увођењем комплексних агротехничких и других мера у саму пољопривреду. Хидромелиоративне мере (наводњавање и одводњавање), иначе веома слабо или може се рећи готово незаступљене на подручју ове Општине, потребно је покренути.

Код одређивања инвестиционих улагања у будућем периоду и просторно-функционалне организације ове Општине, нарочито у правцу развоја пољопривреде, неопходно је са изузетним респектом водити рачуна о свим климатским факторима чији се утицај мора поштовати приликом реализације улагања у пољопривредну производњу.

2.3. ХИДРОГРАФСКА МРЕЖА И КВАЛИТЕТ ВОДЕ

Општина Мионица има 35 катастарских општина са 36 насеља. Карактеришу је нејасне морфолошке а самим тим и пољопривредне границе. На надморској висини од 200-400 m је равничарски део мионичког басена са алувијалним равнима и терасама док је на већој надморској висини брдско-планинско подручје Маљена и Суворора.

Општина Мионица административно гледано припада Колубарском округу и обухвата две географске целине – Подгорине и Колубаре. Подгорина заузима обронке Суворора и Маљена а Колубарски средње и доње сливове реке Лепенице, Рибнице и Топлице. Највиша кота у општини Мионица је Краљев сто са 1.103 m надморске висине а најнижа кота је на ушћу реке Рибнице у Колубару са надморском висином од 136 m.

Колубара је десна притока Саве дуга 123 km и у Саву се улива код Обреновца. Настаје у Ваљеву од Обнице и Јабланице. Њене веће десне притоке су Градац и Љиг а лева притока Тамнава. У сливу Колубаре чија је површина 3.600 km² налазе се богата налазишта лигнита.

Колубара тече северном границом Мионице према Ваљеву у дужини од око 8 km. У сливу Колубаре клима је умерено-континентална али изражено континентална у долинама и котлинама. Заступљени се северни ветровали са хладним зимама због окренутости слива ка северу а у току лета су велика колебања температура ваздуха због јаког загревања.

Општина Мионица има разгранату хидрографску мрежу, коју чине реке, подземне воде и извори. Територија Општине гравитира интерним речним сливовима трију река: **Рибнице** која има стални ток од изворишта до ушћа у Колубару, са притокама Манастирицом и Паклешницом, **Лепенице** (свој стални ток формира на рачун истицања термалних и хладних карстних изданских вода у селу Кључ) и **Топлице** са притокама Копљаницом и Берковачком реком, која има стални ток од села Берковца до ушћа у Колубару. Сви водени токови припадају сливу реке Колубаре која је главни дрен површинских и подземних вода овог подручја (слика 2.1.).



Слика 2.1. Мрежа станица површинских вода – Слив реке Колубаре
Извор: www.hidmet.sr.gov.yu

Укупни капацитет три већа водотока (Рибница, Лепеница и Топлица) је мали ($Q=3,3 \text{ m}^3/\text{s}$). Са друге стране због саме природе рељефа ова три водотока се не могу објединити у једну акумулацију па је хидроенергетски потенцијал вода занемарљив. Али се зато ове воде могу користити за водоснабдевање насеља и индустрије како Мионице тако и у нижих делова Колубаре. Речне долине Рибнице, Лепенице и Топлице су дубоко усечене у карбонатне стене градећи клисурасти тип долине са малим градијентима тока. Просечни градијент тока реке Рибнице износи 6,32‰. Узводно од Кључа, Лепеница и њене притоке формирају свој повремени ток само у периоду интензивних киша. У току летњег периода поменути део тока реке Лепеница пресушује па се зато зове Сушица. Она, као повремени ток, настаје спајањем више потока и то: Младош, Врбак, Шевинац, Пећина и Прерача.

Река **Рибница** има површину слива 115 km² и дужину тока 22 km. Настаје спајањем Манастирице и Паклешнице код Козомора. Манастирица извире у северном подгорју планине Маљен. Она све до ушћа са Крчмарском реком прима воде повремених потока који су бујичарски, планинског су карактера и имају велике падове.

Крчмарска река извире на северозападним падинама планине Маљен. У изворишном делу прима воде већег броја повремених потока планинског карактера, а до ушћа са Манастирицом, прима воде многобројних сталних и повремених извора и два већа потока Тавански и Чубрички.

Река Паклешница настаје спајањем Сувоборске и Риорске реке, северозападно од Старе воденице. Извориште Сувоборске реке се налази у северозападном подгорју планине Суворор, где прима воде више повремених потока планинског карактера. До ушћа са Риорском реком прима воде Савинца и Песког потока. Риорска река од Козомора па до ушћа у Колубару прима воде већег броја повремених и сталних извора, потока, као и директног истицања карстних изданских вода у реку.

Падови терена слива су повећани у горњем току, а низводно опадају. Од почетка до ушћа Рибница има просечан пад од 0,75% а са Манастирицом 2,3%. Пад самог слива је нешто већи што указује на већу енергију рељефа, бржи процес отицања, а самим тим и појаву ерозије. Просечни пад слива је 24,4%.

Геолошки састав слива Рибнице је такав да су у средишњем делу слива заступљени лапорци, песковити кречњаци, глинци и пешчари. Насупрот томе изворишни део слива је састављен од масивних и испресецаних серпентина различите водопрпусне моћи.

Веgetацијски покривач слива је мешовитог састава, шуме (углавном листопадне а мање четинарске), затим обрадиве површине углавном у нижим деловима и речним долинама, као и ливаде и пашњаци. Хетерогеност је изражена и подразумева 55% пошумљености, обрадиве површине 30%, ливаде и пашњаци 10% и голети 5%.

Река **Лепеница** је транзитна река општине Мионица јер више од трећине њеног слива припада општини Ваљево. Површина слива ове реке је 146 km² а дужина њеног тока је 28,3 km. Лепеница извире испод Крчмара у Растови на источним падинама Чубрице. Улива се у Колубару у близини Диваца. Ово је на неки начин гранична река између Мионице и Ваљева у потесу од Мратишића до Робаја. Коефицијент кривудавости је веома велики ($K_1=1,82$). Речна мрежа у сливу је слабо развијена, укупна дужина токова је 120 km са густином речне мреже од $D=0,82$ km/km². Пад тока износи 1,82%, а пад слива је знатно већи и износи 20,2%.

По геолошком саставу горњи ток реке је састављен од кречњака карбонатног везива и маринских седимената мезозоица. Насупрот томе средњи и доњи део слива је изграђен од лапораца, глинача конгломерата и пешчара.

Веgetацијски покривач је мешовит у сливу Лепенице. Шуме су заступљене са 40%. Има доста голети, а у нижим пределима су обрадиве површине.

Река **Топлица** настаје спајањем Копљанице и Берковачке реке. Берковачка река настаје од великог броја повремених и сталних извора на северним падинама Берковачке главе. Код села Берковца прима воде сталног потока Пеар. У самој Бањи Врујци, Топлица прима воде термалних извора. Значи извире у Врујцима а у Колубару се улива код Ратковца. Ушће Топлице у Колубару је на 120 mnn. Дужина њеног тока је 26,0 km а површина слива 96,0 km².

У сливу ове реке речна мрежа је доста развијена, има 206 km токова са просечном густином од 2,14 km по km². Пад реке је 1,19% по чему је слична предходно описаним рекама док је пад слива нешто мањи и у односу на те реке и износи 17,9%. Слив реке Топлице обухвата јужни део басена Мионице. У њему су заступљени песковито-глиновити седименти (пескови, пешчари, лапорци, лапоровити кречњаци). Низводно од Бање Врујци па све до ушћа у Колубару Топлица формира алувијалну равницу чија је ширина око 1 km низводно од села Горња Топлица стим да дебљина наслага није утврђена.

У долини реке Топлице, између Мионице и Љига налази се Бања Врујци, позната је по својој лековитости. У овој бањи постоји 6 извора минералне воде и лековито, радиоактивно блато (блато

иначе садржи огромне концентрације елемената и једињења чак и по неколико хиљада пута веће него што их садржи лековита вода). Највеће количине наталоженог радиоактивног блата, муља (органичних, минералних) је на местима где топла вода избија на површину, услед наглог пада температуре. Лековито радиоактивно блато делује на неколико начина: термички, хемијски и механички. Термички ефекти овог блата су условљени његовим топлотним својствима и омогућају примену виших температура него при купању у топлим водама док су хемијски ефекти условљени хуминским киселинама радиоактивношћу и топлјивим неограничених материјама у води.

Издашност ових минералних вода је од 60-820 l/s (просечно 200 l/s), па је према издашности ова Бања прва у Србији. По количинама расположиве воде надмашује изворе у Луковској Бањи, Нишкој Бањи, Прибојској Бањи, Врањској Бањи, Сокобањи и др.

Термалне воде су категорисане као олигоминералне, благо радиоактивне. Користе се за лечење реуматизма, гинеколошких оболења, малокрвности, камена у бубрегу и мокраћним путевима, кожных оболења (екцема), за брзо зарастање рана, неких оболења желудачно-цревног система и код трауматског стања. Ове воде утичу на смањење крвног притиска, делују позитивно на ендокрине жлезде и полне жлезде и предњи режањ хипофизе. На жалост веома велике количине термалних вода остају неискоришћене, па се предлаже њихово рационално коришћење.

Температура воде термалних извора у Бањи Врујци су у дијапазону од 21°C (најнижа забележена вредност) до 31°C (највиша забележена вредност), али најчешће се креће од 26°C до 27°C. Термалне воде су готово идеалне за пуњење рекреативних базена, пошто су нискоминерализоване, а на путу до базена им се смањује радиоактивност.

РН вредност воде у врућаким врелима креће се од 7,1 до 7,4. Оне су неутралне до слабо алкалне реакције па су при погодне за неутрализацију слабих киселина у организму човека (у желуцу на пример).

Хемијски састав врућаких терми мења се у току године што је условљено већим бројем фактора, али је ипак релативно устаљен. Без обзира на заједничко порекло свих врућичких извора, испољавају се извесне разлике у хемијском саставу термалних вода бушотина у односу на природне изворе.

Лековите компоненте ових вода су Са, Mg и Fe. Такође садрже и велики број олигоелемената што је реткост у минералним водама Србије. У овим водама је такође повећан садржај К, Си, Р, Li, Cs, Sr, Ва, Со, F и Mn. По гасном саставу су азотне, са садржајем угљен-диоксида и са потпуним одсуством водоник сулфида.

На подручју општине Мионице постоје и периферни водотоци који нису од неког изузетног водопривредног значаја за саму Општину. Тако на пример у близини Колубаре на северу је Наномирница, река која извире у Мионици и представља границу по току са општином Лајковац. Ка југу, на Дивчибарама је Црна Каменица. Ова река са Белом Каменицом у Тометином пољу тече под именом Каменица ка Чачку где се улива у Западну Мораву. На истоку Мионице се налазе изворишта Марице, Кацапе и Кленове. Ови токови отичу ка реци Љиг која је иначе највећа десна притока Колубаре. На западу је изворишни огранак Козлице, десне притоке Градца.

На територији општине Мионица постоје две фабрике воде:

1. Фабрика природне минералне воде "Миона" лоцирана је у мионичком селу Кључ. Припада компанији "Делта Холдинг" из Београда. Ова вода се на тржишту појављује под именом "Аква гала". Лабораторијске анализе ове воде обављене у престижним здравственим установама су показале да ова вода поседује изузетан квалитет јер садржи Mg и Са у идеалном балансу неопходном за правилно и здраво функционисање организма.
2. Друга фабрика воде се налази у самој Бањи Врујци. Ова вода се на тржишту појављује као "ВОДА ВОДА". Потпуно је природна, бистра и биолошки исправна, поседује сертификат о хигијенској и здравственој исправности. Природно избалансиран састав минерала и соли препоручује њено неограничено конзумирање, чиме се обезбеђује савршена равнотежа у

организму. Природно се филтрира кроз слојеве кречњака, а директним пуњењем са извора, без додатних третмана и хемијских процеса, чува се њена изворна чистоћа.

Према члану 99. Закона о водама накнада за коришћење вода плаћа се за коришћење вода (површинских, подземних и минералних), за заштиту вода, за одводњавање, наводњавање, за извађени материјал из водотока и накнаде за коришћење водопријевних објеката и за вршење других услуга, као и из средстава буџета Републике Србије за финансирање послова од општег интереса.

Средства остварена од накнаде из поменутог члана треба да се користе за финансирање послова од општег интереса Општине.

2.3.1. Хидрогеолошке карактеристике са заступљеним типовима издани

На подручју општине Мионица, на основу типа порозности и филтрационих карактеристика стенских маса, заступљени су следећи типови издани:

³⁵₁₇ *Збијени тип издани у оквиру квартарних наслага* - Развијен је у оквиру алувијалних наслага Рибнице, Топлице и Лепенице, пролувијалних наслага на широком рту Мионице, између Топлице и Лепенице, а такође и у оквиру терасних наслага Рибнице и Лепенице. Прихрањивање овог типа издани се врши дотицањем вода из карстне издани, од атмосферских падавина и водама из површинских водотока. Дренање се врши истицањем воде у површинске токове или путем копаних плитких бунара који се иначе користе за водоснабдевање домаћинства, углавном у селу Паштрић.

³⁵₁₇ *Карстно-пукотински тип издани у оквиру серије кредних кречњака и лапораца* - Ова издан је формирана у карбонатним и лапоровитим седиментима турон-сенонске старости. Прихрањивање ове издани се врши углавном инфилтрацијом атмосферских падавина а такође и дотицањем вода из карстне издани. Дренање се врши путем сталних извора који се јављају на долинским страна реке Рибнице.

³⁵₁₇ *Карстни тип издани у оквиру тријаских, кредних и серматских кречњака* - Карстна издан је формирана у кречњацима ладинског ката, горњег тријаса, алб-ценомана и миоценске (сарматске) старости. Од поменутих стена, кречњаци средње и горње тријаске старости који чине јединствену целину у геолошком и хидрогеолошком погледу, имају највеће распрострањење и у плану и у профилу и у њима су акумулиране највеће количине подземних вода.

Карстна издан се прихрањује инфилтрацијом вода од падавина на оним деловима где кречњаци излазе на површину а такође и понирањем вода Рибнице на делу њеног тока узводно од Паштрића. Дренање издани се врши преко више извора на контакту кречњака и наслага мионичког неогеног басена. У селу Паштрић постоји више појава природног истицања подземних вода из карстне издани. Вода истиче на више места и издашност је процењена на око 100 l/s. Поред природног истицања, карстна издан се дренира и путем више вештачких објеката који су уређени за потребе водоснабдевање Мионице али не само Мионице већ и околних насеља. Највећу издашност има бунар ИЕБП - око 35 l/s.

Подземне воде у оквиру карстног типа издани су веома квалитетне и задовољавају критеријуме за пијаће воде. Воде овог типа издани су без боје, мириса и укуса са температуром у опсегу од 16,9-35,6°C. pH вредност је неутрална до слабо алкална и креће се од 7,3-8,4. Припадају хидрокарбонатној класи и калцијумској групи (по класификацији О. А. Alekina). Садржај органских материја и NO₃ (< 5 mg/l) је мали. Наведене чињенице указују на високи квалитет подземних вода у оквиру карстног типа издани. Оне задовољавају све прописане критеријуме за пијаће воде.

³⁵₁₇ *Условно безводни делови терена у оквиру делувијалних глина, неогених наслага - и "љишког флиша"* - Овде су сврстане делувијалне глине, неогени седименти и флишне насlage горње креде (љишки флиш). На контакту кречњачких маса тријаске старости и наслага неогене старости, по јужном ободу мионичког неогеног басена, има доста термалних

и хладних извора преко којих истичу подземне воде карстног типа издани. Насlage "љишког флиша" представљају повлатне хидрогеолошке изолаторе за део карстне издани у кречњачкин стенским масама кредне старости.

2.4. ГЛОБАЛНА ОЦЕНА ПРИРОДНЕ ХЕТЕРОГЕНОСТИ ТЕРИТОРИЈЕ СА СТАНОВИШТА ЕКОЛОШКИХ ПОТЕНЦИЈАЛА И ОГРАНИЧЕЊА РАЗВОЈА

Ако посматрамо природне ресурсе општина Мионица би се могла оценити као веома богато подручје са значајним могућностима за даљи раст и развој. Значи, природни услови не представљају никакво ограничење даљем развоју целокупне територије општине Мионица односно постоје реални услови за бољи и интензивнији економски и социјални развој.

Ако би се природни потенцијали општине Мионица разматрали методом **SWOT анализе** истакло би се следеће:

ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ
³⁵ ₁₇ очувана животна средина; ³⁵ ₁₇ развијена хидрографска мрежа; ³⁵ ₁₇ постојање извора термоминералних и лековитих вода; ³⁵ ₁₇ повољне климатске карактеристике; ³⁵ ₁₇ богатство у биодиверзитету; ³⁵ ₁₇ шумски ресурс; ³⁵ ₁₇ минералне сировине (кречњаци, лапорци, пешчари, габро, дијабаз, песак, шљунак); ³⁵ ₁₇ квалитетно земљиште погодно за пољоривредну производњу; ³⁵ ₁₇ постојање туристички атрактивних геоморфолошких облика рељефа (Рибничка пећина).	³⁵ ₁₇ одлазак сеоског становништва у градове; ³⁵ ₁₇ спирање тла (посебно у јужном, планинском подручју); ³⁵ ₁₇ уситњеност поседа; ³⁵ ₁₇ неразвијена инфраструктура (нарочито саобраћајна); ³⁵ ₁₇ ниска конкурентност производње.
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
³⁵ ₁₇ боље искоришћавање природних ресурса кроз интензивнију пољопривредну производњу; ³⁵ ₁₇ пријатни климатски услови погодују развоју свих облика туризма (сеоског, ловног, риболовног, бањског и научног туризма); ³⁵ ₁₇ очувана животна средина даје могућности за заснивање органске пољопривреде и производњу здраве хране; ³⁵ ₁₇ постоје могућности за развијање мањих прерађивачких капацитета заснованих на примарној пољопривредној производњи.	³⁵ ₁₇ недостатак конкретних развојних програма; ³⁵ ₁₇ могуће нарушавање квалитета животне средине, нарочито водотокова, од стране индустрије (те је стога неопходно предузимање мера заштите околине); ³⁵ ₁₇ местимична појава клизишта; ³⁵ ₁₇ турско подручје.

III СТРУКТУРА РАСПОЛОЖИВИХ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

3.1. СТРУКТУРА ПРОСТОРА

Општина Мионица се налази у Централној Србији. Трећа је по величини од шест општина Колубарског округа. Састоји се од 36 насеља која су организована као 35 катастарских општина (у даљем тексту КО) смештених на надморској висини између 140 и 1.105 m. Од наведене територије, према подацима из катастра, пољопривредно земљиште чини 19.324 ha (58,8%), док је под шумом 9.068 ha (што је 27,5% што је на нивоу републичког просека 27,4%). На основу досадашњих праћења констатован је тренд повећавања неплодног земљишта (поређењем са подацима од 1994. године). У том смислу предузимају се мере заустављања оваквог тренда и заштите и унапређивања пољопривредног земљишта на основу републичких аката који се баве овом проблематиком. Варош Мионица је центар Општине.

На територији ове Општине се констатују **три висинска рејона**. **Равничарско-долински рејон** (до 250 m надморске висине; 5.932 ha) у коме је смештено 12 следећих КО: Вировац, Вртиглав, Доњи Мушић, Клашнић, Маљевић, Мионица-варош, Мионица-село, Наномир, Радобих, Санковић, Табановић и Тодорин До. **У брежуљкастом рејону** (до 250 m надморске висине; 11.677 ha) је следећих 14 КО: Буковац, Голубац, Горњи Мушић, Дучић, Ђурђевац, Кључ, Команице, Паштрић, Попадић, Рајковић, Ракари, Робаје, Толић и Шушеока. **Брдско-планински рејон** (изнад 500 m надморске висине; 15.305 ha) и чине га девет КО: Берковац, Брежђе, Горњи Лајковац, Гуњица, Крчмар, Мратишић, Осеченица, Планиница, и Струганик. Мионица варош заузима најмању површину (138,35 ha), док је КО Планиница највећа са 3.138,90 ha.

3.2. ПОВРШИНА И СТРУКТУРА КОРИШЋЕНОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

Агрохемијски параметри особина земљишта су утврђени анализом више од две хиљаде узорака земљишта са територије општине Мионица. Већина око 70% је кисело земљиште (pH 4-4,5). Удео хумуса у испитиваним узорцима је осредњи (3-5%) у већини случајева (80%). Лако приступачан фосфор је у више од 30% узорака испод 5 mg/100g, док у 5% анализираних случајева прелази 20 mg/100g. У погледу снабдевености лако доступног калијума 70% испитаних узорака је вредности око 20 mg/100g. Ове анализе указују на значај познавања земљишта пре него што се приступи додавању минералних ђубрива и компоненти од којих зависи плодност. На појединим теренима је установљена велика количина кречног материјала. Главна одлика земљишта ове општине је закишељеност која мора бити за потребе ратарских култура коригована.

Типови земљишта су - подзол (земљиште киселог супстрата), смеђе подзоласто (типично шумско кисело и јако кисело) и смонице (вертисол) и метаморфозирани смонице (умерено ограничене у продуктивности; сливови река Рибнице, Топлице и Лепенице). Смоница је у овом подручју типична компактна и тешка за обраду. Земљиште је значајно угрожено ерозијом и поплавама у водотоцима.

По плодности се земљиште сврстава у бонитетне класе, којих има осам и неплодно земљиште. У табели 3.1. су приказане поједине категорије коришћења пољопривредног земљишта и њихова бонитетна припадност.

На основу приложене табеле може се констатовати да је најмање земљишта у првој катастарској класи (0,19%), док је земљиште пете и шесте класе заступљено у највећем проценту (47,67%). Неплодног земљишта има око 6%. Од пољопривредних обрадивих површина највећи удео је њива које од укупног простора ове општине заузимају око 42% земљишта, затим су воћњаци са око 8%, ливаде и пашњаци са по око 7%, док су виногради незнатно заступљени. У погледу зонираности највећу површину заузима брдско-планински рејон 15.305 ha (46,49%).

Табела 3.1. Коришћење земљишта по катастарским класама (ha)

Катастарска класа	Њиве (ha)	Воћњаци (ha)	Виногради (ha)	Ливаде (ha)	Пашњаци (ha)	Шуме (ha)	Укупно (ha)
I	20,83	18,65	0,92	13,94	/	8,95	63,29
II	480,43	158,62	3,01	127,53	27,62	88,53	885,74
III	154,44	1.067,79	0,35	328,71	310,31	1.071,47	2.933,07
IV	2.558,40	667,29	/	204,60	296,62	1.399,66	5.126,57
V	3.861,71	693,72	/	412,37	617,16	1.831,25	7.416,21
VI	3.318,83	94,28	/	771,22	1.254,86	2.850,96	8.290,15
VII	2.271,15	/	/	732,12	4,07	1.813,68	4.821,02
VIII	450,28	/	/	/	/	/	450,28

Извор: Катастар општине Мионица

Од осталих природних ресурса треба нагласити постојање налазишта минералних сировина и термалних вода. Од металичних руда присутне су руда хрома, хромит у околини насеља Планинице. Од неметаличних сировина за грађевинарство у експлоатацији је грађевински камен. У близини Мионице (Маркова црква) је велики мајдан кречњачког камена. Више налазишта техничког камена: кречњак у Паштрићу, Струганику, Брежђу и Осеченици), габро у Брежђу, дијабаз у Каони. Експлоатацију се сем наведеног лапорци, песак и шљунак. Посебан, и све већи значај за Општину имају термална налазишта воде у околини Мионице и у Бањи Врујци.

3.3. СТАЊЕ ШУМСКОГ ФОНДА

Од укупне површине Општине Мионица, шумско земљиште простире се на 9.977,74 ha, од огранака Маљена и Суворора на северу до десне обале реке Колубаре. Граничи се са Ваљевом, Лајковцем, Љигом, Горњим Милановцем и Пожегом. Пољопривредно земљиште и шуме су значајни природни ресурси општине Мионица, при чему пољопривредно земљиште заузима око 66% укупне територије, а чији је педолошки састав знатно квалитетнији у односу на остале регије Републике. Процењено је да се користи свега око 60% расположивих ресурса пољопривредног земљишта.

Од укупних шумских површина у државној својини се налази свега 3.055,74 ha, а у приватној својини 6.922,00 ha. Шуме и шумско земљиште у државној својини заузимају 2.700,83 ha или 97%. Укупна обрасла површина у државном власништву износи 2.836,43 ha, а укупна необрасла површина 219,83 ha. Од тога треба да се пошуми 91,76 ha. Степен шумовитости општине Мионица је 28% и незнатно је већи од степена шумовитости Србије које износи 27,4 %, а по степену искоришћености овог ресурса далеко је испод републичког просека. Најмање је шума на земљишту I класе 8,95 ha, односно само 0,1%, а највише VI класе 2.850,96 ha, односно 31,45%. Највише површина под шумама је у катастарској општини Осеченица 1.071 ha, а најмање у насељу Мионица 372,69 ha. Укупна површина шума и шумског земљишта у тридесетпет катастарских општина Мионице је 9.977,74.

Стање састојина и очуваности је прилично неповољно. Изданачке састојине чине 38% по површини, што је последица разређености од 8%, девастираних састојина од 6% шикара и шибљака од 5%. У Мионици доминирају мешовите састојине (58% по површини) и чине их шуме букве, храста китњака, брезе, сладуна, црног граба, цара. Чисте састојине (37% по површини) су шуме букве, храста китњака, цара, брезе, багрема, црног бора и смрче.

Табела 3.2.. Чисте и мешовите састојине, шикаре и шибљаци у Мионици

	Површина у ха	Површина (%)
Укупно чисте	1.052,28	37
Укупно мешовите	1.644,09	58
Укупно шикаре	121,61	4
Укупно шибљаци	18,45	1
Укупно општина Мионица	2.836,43	100

Извор: ЈП ЈП „Србијшуме“, Београд, ШГ „Борња“, Лозница, 20.12.2007).

Однос лишчарских и четинарских врста по запремини је 83,6% према 16,4%. Од лишчарских врста најзаступљенија је буква, а затим храст китњак и цер. Црни бор и јела су најзаступљеније врсте четинара.

Табела 3.3. Пошумљене површине, 2005. година

	Пошумљено, ха			
	У шуми		Изван шуме	
	Лишћари	Четинари	Лишчари	Четинари
Република Србија	1.468,00	509,00	226,00	714,00
Централна Србија	109,00	489,00	174,00	714,00
Војводина	1.359,00	20,00	52,00	-
Колубарски округ	-	2,51	2,02	17,76
Мионица	-	-	-	5,83

Извор: Општине у Србији, 2006, Републички завод за статистику

Укупан план обнављања и подизања нових шума у државној својини, у проширеној репродукцији износи 16,20 ха, а у простој репродукцији износи 163,21 ха. Годишњим планом је предвиђено су радови на нези шума на 769,50 ха, у приватном власништву, пошумљавање голети на површини од 5,50 ха, мелиорација деградираних шума на 2,00 ха, обнављање на 69,00 ха.

План коришћења шума у државном власништву предвиђа да најзаступљеније врсте у планираном приносу буду следеће - буква (51,6%), црни бор (10,5%) и цер (4,3%). Укупан принос од сече шума у Општини износи 58.573,9 м³, што чини јачину захвата од 15,4% по запремини и 46,4% по десетогодишњем запреминском прирасту. Тиме се обезбеђује трајност приноса. Однос плана гајења и плана коришћења шума укупно треба да обезбеди на сваких 1.000 м³ бруто посечене масе узгојне радове на 35,44 ха радне површине.

Табела 3.4. Посечена дрвна маса, 2005. година

	Посечена дрвна маса			
	Укупно, м ²		Техничко дрво, %	
	Лишћари	Четинари	Лишћари	Четинари
Република Србија	2.526.078	192.527	33	82
Централна Србија	1.831.982	187.549	25	83
Војводина	694.096	4.978	56	54
Колубарски округ	61.223	711	18	72
Мионица	9.979	198	7	75

Извор: Општине у Србији, 2006, Републички завод за статистику

3.3.1. Шумска подручја под посебном заштитом

На подручју територије општине Мионица налазе се **Строги природни резерват „Забалац“** и **Парк природе „Рибница“** у оквиру кога се налазе Рибничка и Шалитрена пећина. „Рибница“ је под режимом контролисане заштите (II степена), са ограниченим и контролисаним коришћењем природних ресурса у функцији унапређења стања и презентације природног добра.

Табела 3.5. Заштићена природна добра општине Мионица

Природно добро	Врста заштите	Категорија	Површина
Рибница	Природни споменик	I	28,00
Забалац	Строги природни резерват	II	11,00

Извор: Просторни план општине Мионица, Стратегија развоја, уређења и коришћења простора - Књига 2, 2007.

Природни резерват „Забалац“ је под режимом сагласне селективне заштите (III степен). То је строги природни резерват чисте састојине брезе са појединачним стаблима букве, јеле, белог и црног бора. Прописани режим заштите забрањује да се врше промене, које мењају спонтани природни развој станишта и животне заједнице. Није дозвољено коришћење шума и шумских производа, лов, прогон дивљачи, уништавање флоре и фауне, испаша стоке. Забрањено је и уношење страних врста дрвећа у састав строгог природног резервата.

3.3.2. Шумска инфраструктура

Шумска инфраструктура обухвата шумске путеве, жељесничку пругу и сталне кабловске линије. Инфраструктура у шумама се мора планирати и градити на начин, који штете у шумама, посебно на еко-системе, своди на најмању меру, односно да не:

- ³⁵₁₇ ремети равнотежу нестабилног земљишта;
- ³⁵₁₇ узрокује ерозивне процесе;
- ³⁵₁₇ угрожава водне токове;
- ³⁵₁₇ блокира ток вода из бујица;
- ³⁵₁₇ нарушава регије значајне за опстанак флоре и фауне, односно биодиверзитета;
- ³⁵₁₇ нарушава природно и културно наслеђе;
- ³⁵₁₇ угрожава и остале функције шума.

3.3.3. Развојни циљеви шумарства општине Мионица

Одрживо газдовање шумама подразумева заштиту шума и шумског земљишта као и њихово коришћење у обиму и на начин, који обезбеђује трајно одржавање и унапређење њихове производности, биолошке разноврсности, способности обнављања и виталности. Тиме се обезбеђује испуњавање економских, еколошких и социјалних функција шума и за будуће генерације. Циљ је и да се оствари знатно повољнија развојна позиција Мионице у односу на Републику. У том циљу неопходно је:

- ³⁵₁₇ Задржавање својине над шумама у државној својини;
- ³⁵₁₇ Повећање доприноса сектора шумарства друштвено-економском развоју Мионице производњом дрвета, самониклих плодова (воће, печурке, лековито биље) и културолошким и туристичким услугама шума;
- ³⁵₁₇ Остваривати оптималан однос плана гајења и плана коришћења шума;
- ³⁵₁₇ Превођење ниских и деградираних шума и шикара у високе шуме;
- ³⁵₁₇ Обезбеђење убрзаног развоја и заштите шума четинара, али и лишчара (од недозвољене сече, пожара, штеточина и болести);
- ³⁵₁₇ Заштита и унапређење биолошке разноврсности шума;
- ³⁵₁₇ Подржавање аутохтоних врста дрвећа;
- ³⁵₁₇ Заштита шумског земљишта од деградације и ерозије пошумљавањем и пољопривредног земљишта, које се не користи;
- ³⁵₁₇ Рационалан и складан развој шумске инфраструктуре; планирање, изградња и одржавање уз уважавање свих техничких и економских услова на начин, који ће минимализовати штете за све функције шума;
- ³⁵₁₇ Спречавање противправних активности, које су ван законског и планског оквира, а узрокују штете у шумама и екосистемима при чему директно утичу на одрживост развоја шума;

- ³⁵₁₇ Израдити процену утицаја на животну средину у случају пошумљавања нешумског земљишта површине веће од 50 ha и крчења шума са променом намене на површини преко 10 ha, као и за све радове у заштићеним природним добрима;
- ³⁵₁₇ Минимизирати отпад и избегавази штете на другим шумским ресурсима;
- ³⁵₁₇ Обука и надзор шумских радника;
- ³⁵₁₇ Мониторинг ради процене виталности дрвећа у фази раста, стања животне средине и процене утицаја фактора, који доводе до загађивања животне средине.

3.4. ЛОВ И РИБОЛОВ

Плански документи у ловству морају да буду усклађени са Планом развоја шумских подручја. Врсте и бројност дивљачи у шумама не смеју да наруше биолошку равнотежу шумског екосистема. На територији општине Мионица 1994. године установљено је ловиште "Рибница". Ради рационалнијег газдовања, ловиште је подељено на два ловна ревира (равничарско-брежуљкасти и брдско-планински ревер), површине 28.938 ha и ловиште крупне дивљачи површине 4.000 ha. Ловиште поседује 7 стабилних чека, 25 чека на дрвећу, 35 хранилишта за срне, 70 солишта, 70 хранилишта за фазане, 70 хранилишта за пољске јаребице, једно прихватилиште за фазанске пилиће површине 0,17 ha.

Традиција ловства у Мионици дуга је 100 година. Организација лова је од 1950. године у делокругу рада ловачког друштва "Живојин Мишић", које има пет секција. Свака секција има свој резерват. Ловиште "Мионица" образовано је 1950. године. Ловиште је богато разноврсношћу дивље фауне. Добри су услови за обитавање **високе дивљачи**: дивља свиња, срна, дивља мачка, лисица, вук и **ниске дивљачи**: фазан, дивљи голуб, голуб гривнаш, грлица, гугутка, пољска јаребица, препелица, дивља гуска, дивља патка глуvara и крца, шумска шљука, јастреб кокошар, гавран, зец, веверица, јазавац, куна златица, куна белица, зец, твор, ситни глодари.

Установљено богатство орнитофауне подручја општине Мионица представља између 160 и 180 врста птица.

Поред тога у трајно заштићене врсте дивљачи су: видра, хермелин, лисица, сове, орлови, соколови, јастребови (осим кокошара), ронци, црна и бела рода, чапље (осим сиве), еје, луње, шљуке сабљарке, кукавице, златовране, водомари, пупавци, дивље гуске (осим глоговљаче и лисасте), шљуке (осим шумске), детлићи, птице певачице (осим сиве вране, свраке, креје и гачца) и друге повремено.

На прелиминарном списку врста за Црвену листу кичмењака Србије, налази се 39 врста сисара Сувобора, што чини 76,47%.

Ловостајем заштићене врсте дивљачи су: срна, дивља свиња, зец, веверица, сиви пух, јазавац, куна златица, куна белица, фазан, дивљи голуб-гривнаш, грлица, гугутка, пољска јаребица, препелица, дивља гуска (глоговљача и лисаста), дивља патка, шумска шљука, јастреб кокошар, креја, гачац, сива чапља, и друге повремено. Ван режима заштите су: шакал, дивља мачка, лисица, твор, сива врана, сврака, а повремено и друге врсте.

У ловишту се налазе ловачке куће и домови и пратећи објекти за узгој и заштиту дивљачи. Риболовачко друштво "Рибница" газдује риболовним водама на територији општине Мионица. Река Топлица је богата рибом целим током. Заступљене су врсте риба: клен, мрена, кркуша и скобаљ, а доњи ток је порибљен шараном.

На подручју Мионице риболов је само спортски.

3.5. РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ ЛОВСТВА И РИБАРСТВА ОПШТИНЕ МИОНИЦА

У складу са Законом о лову дивљач и рибљи фонд представљају природно богатство. Основни циљеви развоја ловства и рибарства у општини Мионица су:

- ³⁵₁₇ Повећање популације дивљачи;
- ³⁵₁₇ Планом лова на годишњем нивоу, а на основу стања дивљачи, одобравати и контролисати одстрел;
- ³⁵₁₇ Установљавање ловостаја за све врсте дивљачи;
- ³⁵₁₇ Повећање броја дивљачи;
- ³⁵₁₇ Повећање популације риба;
- ³⁵₁₇ Установљавање ловостаја за све врсте риба на рибарском подручју или на деловима рибарског подручја, као и забране риболова риба које немају прописану величину;
- ³⁵₁₇ Мониторинг здравственог стања дивљачи и рибљег фонда и подузимање адекватних мера подизања здравственог стања на задовољавајући ниво;
- ³⁵₁₇ Обезбеђивање риболова за научно-истраживачке сврхе на риболовним водама на основу дозволе корисника рибарског подручја уз сагласност ресорног Министарства;
- ³⁵₁₇ Примењивање мера, метода и средства за борбу против криволова;
- ³⁵₁₇ Перманентна едукација ловочуварске и рибочуварске службе.

3.6. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Природни потенцијал општине чине: пољопривредно земљиште, водни ресурси, шуме и рудни ресурси.

Посебан значај за свеукупни развој општине имају планинска подручја Маљена и Сувобора која повезују више општина, а представљају природна добра утврђена ППРС, амбијенталне и културне вредности, Бања Врујци, као бања III степена националног ранга, и бањски извори, који су за сада недовољно искоришћени.

Просторни план општине Мионица сврстава Мионицу у четврту категорију. То је група локалитета малих загађивача.

Будући развој Мионице треба да буде заснован на природним ресурсима. Приоритетно, поред нормативне делатности, директним активностима радиће се и на заштити водних токова, подземних вода и биолошког диверзитета, а паралелно и на одговарајућој едукацији становништва у том циљу.

Приоритетне су мере еколошке заштите Ваљевских планина, туристичких дестинација Бање Врујци, простора сеоског туризма.

Основни циљеви очувања природних ресурса на подручју општине Мионица су:

- ³⁵₁₇ Спречавање загађивања ваздуха гасификацијом насеља, топлификацијом, изградњом обилазница око насеља ;
- ³⁵₁₇ Обезбеђење довољних количина здравствено исправне воде за пиће, рекреацију и производњу;
- ³⁵₁₇ Очување способности пољопривредног земљишта за производњу;
- ³⁵₁₇ Унапређење стања шума увећањем обраслости и негом шума, обнављањем аутохтоних врста дрвећа у културама четинара;
- ³⁵₁₇ Пошумљавањем у складу са рејонизацијом и категоризацијом простора;
- ³⁵₁₇ Посебно штитити планински појас око индустријске зоне, који је подручја ширег значаја, између осталог, и за рекреативно-туристичке активности, водопривреду и производњу хране, уз примену еколошких стандарда;
- ³⁵₁₇ Очување равнотеже екосистема и обнова оних који су нарушени;

- ³⁵₁₇ Одржавање биодиверзитета;
- ³⁵₁₇ Рационално коришћење природних ресурса, како необновљивих, тако и делимично обновљивих;
- ³⁵₁₇ Заштита, гајење и рационално коришћење дивљачи и рибљег фонда;
- ³⁵₁₇ Заштита неловне дивље фауне, као дела шумског екосистема;
- ³⁵₁₇ Зауостављање даље деградације природне средине;
- ³⁵₁₇ Уређење подручја са категорисаним и природним добрима кроз режим строге, контролисане или сагласне селективне заштите;
- ³⁵₁₇ Техничка заштита Рибничке пећине, покретање поступка сврставања Шалитрене пећине у природно добро (значајно станиште бројних врста слепих мишева), заштитити Ђурђевачке Баре (јединствени репро-центар водоземаца);
- ³⁵₁₇ Смањење отпада и повећање степена рециклирања;
- ³⁵₁₇ Прописно и безбедно депоновање комуналног, индустријског и опасног отпада;
- ³⁵₁₇ Санација еколошких и просторних последица експлоатације сировина;
- ³⁵₁₇ Очување природних предела, амбијента и пејзажа око културно-историјских споменика;

Да би се остварио стратешки циљ Мионице у наредном периоду да постене респективан привредни и трговинско-туристички центар, потребно је приоритетну пажњу посветити очувању, заштити и мониторингу природних ресурса Општине.

3.7. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ КАО ЛОКАЛНОГ РАЗВОЈНОГ ПОТЕНЦИЈАЛА И ЕЛЕМЕНАТА КВАЛИТЕТА ЖИВЉЕЊА

Стање животне средине се мора сагледавати кроз квалитет појединих фактора као што су ваздух, вода, земљиште. У општини Мионица или у већини насеља нема континуираних великих загађивача околине. У одредбама Закона о заштити животне средине („Службени гласник РС“ бр 66/91 и 135/04), као извори загађивања осим индустријских постројења, узимају се у обзир индивидуална ложишта домаћинства, продукти сагоревања моторних возила и продукти сагоревања настали при паљењу отпада. Иако се може констатовати учешће наведених загађивача на територији Општине, оно ипак није континуирано, јер загађивање из индивидуалних ложишта домаћинства је углавном сезонског карактера, што је случај и са корисницима викенд насеља.

Аерозагађивачи такође и загађивачи околног земљишта крај саобраћајница су моторна возила. Издувни гасови који садрже угљенмоноксид, азотове оксиде, сумпордиоксид, различите угљоводонике, олово, чађ и друге опасне материје су претња животној околини. Доказан је штетан утицај и изазивање различитих оболења пре свега на дисајним органима и кожи код људи и других живих бића у случају изложености, посебно дуготрајној, наведеним издувним гасовима.

У погледу загађивања земљишта мора се истаћи да је обрадиво земљиште угрожено неконтролисаним употребом пестицида и минералних ђубрива. При употреби ових средстава долази до загађивања ваздуха и воде, па је могуће да се овај проблем повећа. Примена принципа органске производње, а може се констатовати расположеност пољопривредних произвођача у Мионици у том погледу, би могла да буде решење за смањење и санацију овог проблема. Према Закону о органској производњи и органским производима, парцела која ће се користити за органску производњу мора да задовољи одређене захтева. Пре свега то је захтев да је дато земљиште изоловано од загађивача. Потребно је да се ураде анализе земљишта и воде и на основу њих утврди евентуално присуство штетних материја (тешких метала, пестицида и др.). Поред већ наведеног, мора да се испуни услов да у последње две односно три године није коришћена уз употребу средстава синтетичко-хемијског порекла. Ако јесу ова средства

коришћена тада период конверзије мора да буде испоштован, пре него се парцела користи у органској производњи.

Проблем одлагања чврстог отпада и дивљих депонија је у поступку решавања. На нивоу општине су одређене локације које ће послужити за изградњу депонија. Проблем загађивања вода је везан за пољопривредне активности и неконтролисано одлагање смећа, тако да би се његово решавање уклопило у системско решавање загађивања. Истиче се проблем отпадних вода које су везане за производне процесе у фабрици „Синалко“.

Систематско праћење загађивања ваздуха, воде и земљишта не постоји, али су донета акта на нивоу Општине којима се предвиђају конкретне акције у том погледу. Узевши у обзир стање животне средине која је у већем броју насеља ове општине у доброј мери очувана, што је компаративна предност у односу на општине где је индустрија развијенија. Израдом и реализацијом докумената на нивоу Општине и поштовањем републичке регулативе (Закон о заштити животне средине) која се односи на ову проблематику, стварају се предуслови да Општина очува и унапреди животну средину.

3.8. ОСНОВНИ ДУГОРОЧНИ ЗАДАЦИ И ПРАВЦИ РАЗВОЈА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОЧУВАЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Најзначајнији потенцијали Општине Мионица су природни ресурси. Ово је стратешко опредељење, које подразумева одржив развој. Заштита животне средине и очување природних ресурса може се успешно спроводити кроз: правна акта, интерна правила и договоре. На тај начин се постиже интегрална заштита природних ресурса и обухватају се подручја, која се деградирају услед негативних утицаја пољопривреде, водопривреде, шумске привреде, саобраћаја и др. Да би се реализовала интегрална заштита животне средине и природних ресурса потребно је обезбедити:

- 1. Рационално коришћење пољопривредног земљишта високих бонитетних класа;**
- 2. Заштиту еколошких подручја;**
- 3. Спречавање ерозије земљишта и појаве клизишта;**
- 4. Очување шума;**
- 5. Пошумљавање;**
- 6. Очување природног биљног покривача и приобалне вегетације;**
- 7. Заштиту вода и рационално коришћење;**
- 8. Регулацију бујичних водотокова;**
- 9. Планску експлоатацију сировина;**
- 10. Заштити и унапредити природне елементе пејзажа;**
- 11. Рационално/штедљиво користити необновљиве природне ресурсе;**
- 12. Заштитити историјске културне пределе;**
- 13. Укључивање у европску иницијативу формирања „Стаза наслеђа“.**

Ради рационалнијег и ефикаснијег коришћења производног потенцијала пољопривредног земљишта потребно је радити на сталном побољшању бонитетних својстава расположивог земљишта уз задржавање квалитетних категорија бонитета, али и контролисати коришћење квалитетног пољопривредног земљишта искључиво у функцији пољопривреде.

Од посебног значаја је очување и заштита осетљивих еколошких регија у циљу обезбеђивања биолошких функција и структуре предела (Маљен, Суворор, река и кањон Рибнице, пећине).

Обавезно треба да се забрани потпуна сеча и голосеча, посебно у клисурама река и потока и на теренима великог нагиба да би се предупредила ерозија земљишта, а са истим циљем затрављивати и пошумљавати ораница и пашњака VII и VIII катастарске класе.

Заштита шума обухвата пошумљавање, негу, заштиту од пожара, штеточина и инсеката, дивље сече, очување биодиверзитета (свих биљних и животињских врста) у аутохтоном облику и њихових станишта и др.

У циљу очување природног биљног покривача и приобалне вегетације неопходно је очувати и неговати аутохтоне шуме рибничке клисуре и околних брда.

Ради заштите изворишта висококвалитетних подземних вода потребно је применити предвиђене режиме коришћења искључиво у сврхе водоснабдевања, а коришћење термоминералних вода искључиво у функцији туризма и лечења уз обавезне мере заштите.

Да би се спречило неповратно оштећење пејзажа и природе, потребно је спроводити планску експлоатацију сировина (камен) уз контролу предвиђених мера заштите.

У насељима и селима треба заштити препознатљиве делове пејзажа: потоци, приобална вегетација, дрвореди, живице и др.

Посебно треба очувати природне ресурсе, који не могу да се обнове. Њихово коришћење треба да буде строго контролисано и веома штедљиво.

Историјски културне пределе (историјски локалитети и карактеристични етнографски предели) треба да подлежу посебним мерама заштите како би били могли да се уврсте у „Стазе наслеђа“, односно у мрежу природних и културних предела и историјских места како би се обезбедила разноврсна и атрактивна туристичка понуда.

Процена утицаја на животну средину је значајна превентивна мера за заштиту животне средине и то: људи, флоре, фауне, земљишта, ваздуха, климе, пејсажа, материјалних и културних добара; идентификују се могући чиниоци деградације животне средине и доносе адекватне мере за спречавање њихових штетних утицаја. Да би се у наредном периоду реализовали циљеви заштите животне средине, неопходно је постојање у општинској управи Одељења за послове заштите животне средине, Техничке комисије за заштиту животне средине као и да се донесе и примени Дугорочни програм заштите животне средине.

SWOT анализа

ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ
³⁵ ₁₇ Минерална налазишта, посебно изворишта воде; ³⁵ ₁₇ Погодности за развој пољопривреде и сточарства; ³⁵ ₁₇ Очувана природна средина у већем броју посебно брежуљкастих и брдско-планинских насеља; ³⁵ ₁₇ Богатство биљних врста, посебно аутохтоних; ³⁵ ₁₇ Повољни природни услови за производњу органске хране; ³⁵ ₁₇ Богатство лековитог биља, печурака и бобичастог воћа; ³⁵ ₁₇ Амбијенталне и културне вредности, Бања Врујци и бањски извори, који су за сада недовољно искоришћени; ³⁵ ₁₇ Богатство крупне и ситне дивљачи;	³⁵ ₁₇ Не постоји праћење загађивања животне средине и документа која се односе на ту проблематику још нису у фази реализације; ³⁵ ₁₇ Коришћење минералних налазишта, посебно изворишта воде није планско и под контролом општинских власти, сем тога угрожено је водоснабдевање локалног становништва; ³⁵ ₁₇ Заштита шума од штеточина; ³⁵ ₁₇ Неповољна фрагментарно заступљена структура власништва шума; ³⁵ ₁₇ Слаба отвореност шумских подручја; ³⁵ ₁₇ Загађивања ваздуха; ³⁵ ₁₇ Загађивање водних ресурса; ³⁵ ₁₇ Нерешен проблем одлагања отпада; ³⁵ ₁₇ Недовољна густина шумских путева.

³⁵ ₁₇ Велики број ловнотехничких објеката (ловачке куће и домови, хранилишта, појилишта солишта, чеке и др).	
МОГУЋНОСТИ	РИЗИЦИ
³⁵ ₁₇ стварање услова за развој органске производње у пољопривреди и сточарству, као предуслова и за развој сеоског туризма; ³⁵ ₁₇ постојање свести локалног становништва и општинске управе о нужности очувања и унапређења животне средине и услова живота и врло позитиван став у погледу тога, што се огледа у низу докумената, који се доносе и покретању акција у погледу заштите природе и њених ресурса као и прихватање концепције одрживог развоја; ³⁵ ₁₇ Планска заштита животне средине и природних ресурса; ³⁵ ₁₇ Побољшање стања шума превођењем изданаčkih у високе шуме и негом; ³⁵ ₁₇ Коришћење дивљачи у ловно-туристичке сврхе; ³⁵ ₁₇ Максимално коришћење бањских извора; ³⁵ ₁₇ Термоминералне и пијаће подземне воде и природни услови за формирање рибњака; ³⁵ ₁₇ Умрежавање у „Стазе наслеђа“.	³⁵ ₁₇ Нерешено питање одлагања чврстог отпада; ³⁵ ₁₇ Континуирано загађивање ваздуха и земљишта око саобраћајних путева од моторних возила чији је саобраћај све интензивнији; ³⁵ ₁₇ Нерешено питање отпадних вода из „Синалка“; ³⁵ ₁₇ Поплаве доњег дела Топлице, Лепенице, Бање, Качра и мањих водотокова; ³⁵ ₁₇ Дивља сеча шума; ³⁵ ₁₇ Сушење шума (китњак, јела, смрча, итд.); ³⁵ ₁₇ Извори загађења: индустријска постројења, комуналне отпадне воде, комунални отпад, обрађивање пољопривредног земљишта, одвијање друмског саобраћаја; ³⁵ ₁₇ Деградација земљишта искоришћавањем рудних ресурса.

IV ХУМАНИ КАПИТАЛ

4.1. СТАНОВНИШТВО, РАДНА СНАГА И НЕЗАПОСЛЕНОСТ

Становништво је основни ресурс смисла опстанка и развоја сваке људске заједнице. Од људског ресурса зависи све остало, као што се и све свесне људске активности подређују свеукупним потребама становништва. Уз људски потенцијал, потребни су и други услови и ресурси. Природни услови и ресурси, као и ресурси које је човек створио, такође су од великог значаја. Од њих зависи да ли ће се развој одвијати у повољним, мање повољним или неповољним условима. У комбинацији људског фактора са природним и створеним чиниоцима, у свакој средини је потребно одабрати најповољнију варијанту развоја за дати временски период. У различитим временским раздобљима, мењају се услови, а њима се прилагођавају стратегије и политике развоја. Фактори, који у датом тренутку одлучују, треба да се изборе за стратегију развоја, која у датим условима може да обезбеди најбоље ефекте, гледано са свих друштвених аспеката: раста запослености, друштвеног производа, општег и личног стандарда, али и у погледу рационализације коришћења расположивих природних и створених ресурса и заштите животне средине.

4.1.1. Глобалне демографске тенденције у периоду 1948-2002.

За период од нешто више од пола века уназад, за целу општину, карактеристично је смањење броја житеља на њеној територији. Тако је 1948. године у Општини било 23.366 становника, а 1953. године, 23.905 или за 2,3% више. У наредним пописним периодима становништво се бројчано смањивало: у 1961. години за 6,5% мање него у време претходног пописа; у 1971. години за 8% мање, у 1981. години 19.297 мање за 6,1%, у 1991. години за 10% мање, **и у 2002. години са 16.513⁷** становника било је мање за 3,2%. У време последњег пописа, у Општини је било за 6.853 становника или за 29,3% мање, него 1948. године. Ово је потпуно супротно кретањима на нивоу Републике Србије (без Косова и Метохије) у којој је број становника повећан за 36,2%, односно у Централној Србији, где је број становника увећан за 39,5%. У Колубарском округу у 2002. години било је за свега 2,8% више становника него 1948. године.

4.1.2. Становништво по насељима

Општину карактерише велики број насеља (36), која броје релативно мало становника. У просеку по насељу у 2002. години било је 459 становника, а када се изузме Мионица-варошица као општинско место и градско насеље, онда је просечно по сеоском насељу било 423 житеља. У ствари, у 2002. години, свега 10 насеља, бројало је изнад 500 становника, (Бераковац, Брежђе, Дучић, Мионица – варошица, Мионица – село, Осеченица, Паштрић, Попадић, Ракари и Робаје), међу којима само два (Мионица – варошица и Мионица – село) изнад хиљаду житеља. Остала насеља спадају у мала села. У 1948. години, било је 25 насеља изнад 500 становника (села између 500 и 1.000 становника чине села средње величине), а три изнад хиљаду (велика села: Горњи Лајковац, Осеченица и Попадић). Дакле, највећи број насеља у Општини чине мала села, чије се становништво бројчано смањује. То је неповољна развојна карактеристика највећег броја насеља у Општини, па и саме општине у целини. Разуме се да насеља са већим бројем становника имају веће развојне могућности, гледано са аспекта хуманог ресурса. Нажалост, тенденције у кретању броја становника у највећем броју насеља, толико су неповољне, да је тешко замислити њихов скори опоравак.

⁷ Попис у 2002. години извршен је по нешто измењеној методологији од методологије примењене у ранијим пописима. Статистика је дала укупан број становника у 2002. години по обе методологије, који се за Општину разликује за 310 лица (16.823 по ранијој и 16.513 по примењеној у 2002). Остали подаци су базирану на бројци од 16.513.

За прогнозу даљег кретања становништва, од посебног значаја је број и учешће жена у доби између 15 и 49 година, дакле женске популације у доби **фертилитета**, у укупном становништву, односно укупном броју жена. Учешће овог броја у укупном броју женског становништва у општини Мионица било је веома ниско. Износило је свега 41,92%, што је знатно ниже него у Колубарском округу (46,23%), ниже од републичког просека (46,97%) и просека за Централну Србију (46,81%). Посматрано по насељима, стање је различито, али за највећи број, је крајње тешко. **Најповољније стање је било у Мионици (село), где је износило 56,48%, затим Мионици (варошица) са 52,66%, Радобићу 49,10%, Маљевићу 48,55% и Паштрићу 48,16%. То су и насеља (изузев Радобића) са растућим бројем становника и са повољнијом старосном структуром.** У свим осталим насељима, то учешће је било ниже, а најмање у насељима Голубац, Планиница, Гуњица и Вировац, где је учешће било између 30% и 31%. **Генерално, уз изузетак наведених пет насеља, овакво стање представља дугорочни ограничавајући чинилац развоја.**

Међутим, расположиви подаци о становништву, за целу Републику (без КиМ) указују на озбиљно смањење природног прираштаја и са више умрлих него живорођених лица. За период од 2003. до 2005. године у Републици, на хиљаду становника, број становника је у 2003. смањен за 3,3, у 2004. за 3,5, а у 2005. за 4,6. У општини Мионица се такође смањује становништво, али знатно бржим интензитетом. У 2003. на хиљаду становника за 10,3, у 2004. за 10,0 и 2005. за 7,9. У поређењу са осталим општинама које чине Колубарски округ, општине Мионица, Осечина и Љиг су у неповољнијем положају од осталих општина из Округа (Ваљево, Лајковац, Уб).

4.1.3. Домаћинства

За разлику од кретања броја становника, број домаћинстава у Општини, углавном је био у порасту, с тим што је у последња два пописна периода стагнирао или имао благи пад. **У 2002. години, у Општини је било 5.091 домаћинство** (по методологији примењеној за тај попис, или за 22% више него по попису 1948.) односно 5.137 или за 23,2% више него 1948. (по методологији из ранијих пописа). Тај раст је био знатно спорији од раста броја домаћинстава на нивоу Републике (88%), односно на нивоу Централног дела Србије (102,5%). У Колубарском округу у том раздобљу, број домаћинстава повећан је за 70,8%. У 12 насеља Општине, број домаћинстава је у 2002. био мањи, него 1948. године, а смањење се кретало у распону од 18,5% (Горњи Лајковац) до 3,4% (Буковац). У 23 насеља у том периоду број домаћинстава је повећан у интервалу од 0,4% (Осеченица) до 258,8% (Мионица - варошица). Између два последња пописа, дошло је до смањења броја домаћинстава у 19 насеља, које се кретало у распону од 4,9% (Горњи Мушић) до 15,5% (Рајковић). У преосталих 17 насеља број домаћинстава је повећан у распону од 0,8% (Толић) до 16,9% (Велика Маришта).

4.2. СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА

4.2.1. Градско и рурално становништво

Од укупно 16.513 становника колико је по последњем попису имала Општина Мионица, у руралним подручјима – селима живело је 14.790 житеља или 89,6%, док је у једином урбаном насељу Мионици (варошици) живело 1.723 лица, или 10,4%. То значи да око девет десетина становништва Општине живи на сеоском подручју. Према томе, општина Мионица спада у ред општина са најмањим учешћем градског становништва у укупном становништву (на нивоу Републике (однос 56,6% - градског и 43,4% осталог, на нивоу Централног дела Републике 56,2% према 43,8% и у Колубарском округу 39,4% према 60,6%).

4.2.2. Полна и старосна структура становништва

Од укупно 16.513 становника, **приближан је број мушког (8.224 или 49,80%) и женског (8.289 или 50,20%) живља**. На нивоу Републике тај однос је 48,63% мушког према 51,37% женског становништва, односно на подручју Централне Србије 48,68 према 51,32% респективно.

Просечна старост становништва на нивоу целе Општине у 2002. била је 42,8 година (у зони дубоке демографске старости, односно на граници најдубље демографске старости (43 године па навише), што је знатно неповољније од Републичког просека (40,2 године), односно просека за подручје Централне Србије (40,4 године), али и Колубарског округа (41,1 година). Само у четири насеља, просечна старост становништва била је повољнија од Републичког просека (Мионица-варошица, Мионица-село, Маљевић и Наномир) и у једном на нивоу тог просека (Радобић). У 31 насељу просечна старост је неповољнија и креће се у распону од 40,9 (Паштрић) до 49,8 година (Голубац, Гуњица).

Оваква старосна структура у будућности представља велико развојно ограничење.

Када се укупно становништво према старосној доби подели у **четири групе**: до 20 година, од 20 до 40 година, од 40 до 60 година и становништво преко 60 година, **запажа се да је из прве три старосне групе у Општини било знатно ниже, а у четвртој групи знато веће учешће од просечног** за Републику, подручје Централне Србије и Колубарски округ.

Однос **мушког и женског становништва** по наведеним старосним категоријама становништва знатно је различит, с познатом карактеристиком, да са повећавањем старосне границе, расте учешће женског становништва у укупном. Поред одређивања старости становништва просеком година⁸, као индикатор старости узима се и **индекс старења становништва**⁹. **У том погледу, ситуација у општини Мионица је крајње неповољна, јер индекс старења знатно превазилази граничну вредност (138 према 40)**. То је знатно неповољније него што је Републички просек (100,7), просек за Централну Србију (103) и Колубарски округ (113,5). По насељима у Општини, стање се знатно разликује, и креће се између повољнијег од просека за посматрана три нивоа, до далеко неповољнијег од тих просека. Само је у четири насеља индекс старења био испод 100. То су: Мионица - село 54, Наномир 65,4, Мионица - варошица 74,8 и Маљевић 88,4. Још у једном насељу (Радобић) индекс старења био је за нијансу повољнији од Републичког просека (износио је тачно 100). Најнеповољније стање је било у насељу Гуњица са индексом старења изнад 400. Било је осам насеља, рачунајући и Гуњицу, у којима је овај индекс изнад 200.

4.2.3. Национална структура

У погледу **националног састава**, становништво општине Мионица је веома хомогено. Срби учествују у укупном становништву са 97%, а следећа најбројнија група по националном саставу су Роми који чине 2% укупног становништва, док преостали 1% чини неколико националности, неизјашњени или непознате националности. У три насеља (Горњи Лајковац, Крчмар и Планиница) укупно становништво је српске националности.

⁸ Статистика користи следеће стадијуме демографске старости: **рана демографска младост**, где је просечна старост становништва до 20 година; **демографска младост**, када је становништво у просеку старо између 20 и 24 године; **демографска зрелост**, када је просечна старост између 25 и 29 година; **праг демографске старости**, када је просечна старост између 30 и 34 године; **демографска старост**, када је становништво у просеку старо између 35 и 39 година; **дубока демографска старост**, када је просечна старост између 40 и 43 године, и **најдубља демографска старост**, ако је становништво у просеку старо 43 и више година.

⁹ Представља однос броја становника старости изнад 60 година и броја становника старости до 20 година (помножен са 100). Као гранична вредност овог показатеља узима се бројка 40. Када се пређе та граница, рачуна се да становништво улази у процес старења. Наравно, што индекс више надмашује ту вредност, то је популација старија.

Без података за КиМ, у 2002. години у Републици Србији, Срби су учествовали са 82,86% у укупном становништву, у Централној Србији са 89,48%, и у Колубарском округу са 96,9% (као и у општини Мионица). **У датим околностима хомогена национална структура представља извесну друштено вредновану, па и развојну предност.**

4.2.4. Образовна структура

Нису публиковани подаци Пописа 2002. о нивоу образованости становништва по насељима. Они су дати за ниво Републике (без КиМ), Централног дела Србије и по општинама. **Према тим подацима, образовна структура становништва општине Мионица неповољнија је од просечне за Републику, за њен Централни део и Колубарски округ.** Био је нижи ниво образованости становништва, од остала – виша три нивоа посматрања. Веће је учешће становништва без школске спремe и неписменог, односно са нижим нивоом образовања, а ниже учешће са средњим, вишим и високим нивоом. (У структури становништва старог 15 и више година било је 9,4% становништва без школске спремe и 7% неписменог становништва, према око 6% без школске спремe и 4% неписменог у Републици; са 1 - 3 разреда основне школе 4,7% - у Републици 2%; са 4 - 7 разреда основне школе 26,9% - у Републици 14,1%; са основним образовањем 29,3% - 23,9% у Републици; са средњим степеном образовања 23,1% - у Републици 41%; са вишим степеном образовања свега 1,9% становништва - 4,5% у Републици и са високим образовањем 1,6% - у Републици 6,5%).

4.2.5. Активно становништво

По Попису 2002., у Општини је било 8706 активних становника, што чини 52,72% од укупног становништва. То је више од републичког просека (45,31%), просека за подручје Централне Србије (45,47%) и Колубарског округа (50,92%). Учешће активног становништва у укупном становништву по насељима доста је различито и креће се у распону од 34,3% у насељу Наномир, до чак 71,5% у насељу Тодорин До. Удео активног становништва у укупном био је у 18 насеља већи него у Колубарском округу, односно у 33 насеља већи од републичког просека. **Надпросечно учешће активног у укупном становништву представља развојну предност.**

У Општини је било 7.587 активних становника који обављају занимање, што чини 45,9% укупног и 87,1% активног становништва. То је знатно повољније од републичког просека: 35,2% од укупног односно 77,8% од активног становништва, просека Централне Србије: 35,5% укупног, односно 78,1% активног, и просека у Колубарском округу 42,2% у укупном и 82,8% у активном. **Овај однос такође представља повољнији развојни чинилац.**

Далеко највише активног становништва Општине, које обавља занимање обављало га је у **пољопривреди** (са ловом и шумарством), чак 63%. У прерађивачкој индустрији радило је свега 13,7% активних становника које обавља занимање, а у трговини 4,7% тог становништва. У ове три делатности било је ангажовано 81%, а у свим осталим преосталих 19%. Подразумева се да у малом делу градске популације незнатан део активног становништва обавља делатност у пољопривреди (свега 3%), док из категорије руралног или „осталог“ становништва ту делатност обавља 68,3%. Пошто су у питању сеоска насеља, оваква структура обављања делатности карактерише и насеља, наравно уз извесне разлике. Изузетак је насеље Мионица-село, где је у пољопривреди било ангажовано свега 17% активног становништва које обавља делатност.

Поређења ради, активног становништва које обавља занимање у пољопривреди, у Републици је било 22%, у Централној Србији 21,7% и у Колубарском округу 43,7%, од укупног броја тог становништва које обавља занимање.

У категорији **издржаваног становништва** било је 5.468 житеља, што чини 33,1% од укупног становништва Општине. То је мање од Републичког просека (34,29%), односно подручја

Централне Србије (34,10%), али више него у Колубарском округу (32,8%). Најмање издржаваног у укупном становништву било је у насељу Тодорин До (23,4%), а највише у насељу Вртиглав (41,6%).

4.2.6. Број и структура домаћинства према изворима прихода

Када се домаћинства посматрају према изворима прихода, користећи класификацију коју примењује статистика: **пољопривредна, непољопривредна, мешовита и домаћинства без прихода**, запажају се изузетно велике разлике, не само, међу насељима, него још изразитије промене до којих је дошло у периоду 1991-2002. године. Истичу се најизразитије:

³⁵₁₇ број **пољопривредних домаћинства** се нагло смањује. Тих домаћинства је у Општини у 1991. години било 2.154, а једанаест година касније 1.356, или за 37% мање. То је карактеристично за сва насеља, са изузетком насеља Мионица-варошица, где је (иначе, незнатан) број тих домаћинства повећан са 2 из 1991., на 4 у 2002. години. Међутим, у том насељу, које је и једино у Општини градско, ова домаћинства у њиховом укупном броју учествују са безначајних између 0,3% (у 2001.) и 0,7% (у 2002.). Драстично смањење броја пољопривредних домаћинства, прати и њихово учешће у укупном броју домаћинства. У Општини је смањено са 41,9% на 26,6%. То учешће је повећано само у два насеља: Већ поменуто Мионица-град (на 0,7%) и насеље Тодорин До (са 58,3% на 60,6%), али не као последица раста броја тих домаћинства (смањен је број за 3), већ као последица смањења укупног броја домаћинства (за 8). Учешће ових домаћинства у укупном броју домаћинства у осталим насељима у 1991.години кретало се између 77,4% у Голубцу до 16% у насељу Мионица-село. (Изузима се поменуто насеље Мионица-варошица где је то учешће било свега 0,3%). У 2002. то учешће се кретало у распону од 60,6% у Тодорином Долу до 5,1% у Мионици-селу. Опет уз изузеће Мионице-варошице (0,7%).

³⁵₁₇ број **непољопривредних домаћинства** у Општини повећан је са 1.528 из 1991. на 2.432 у 2002. години или за 59,2%, док је укупан број домаћинства остао готово непромењен (мањи за 0,1%). Са изузетком насеља Мионица-варошица где је број ових домаћинства био мањи за пет или за 0,9%, и у насељу Наномир у коме је њихов број смањен за 25% (са 24 на 18%), односно насеља Тодорин До где је био непромењен (по 8). у свим осталим насељима тај број је повећан са огромним распоном који се креће од 28,6% у Струганику, до 1.066,7% у Планиници (са 3 на 35). У већем броју насеља повећање је било вишеструко (три и више пута): Доњи Мусић 6,4 пута, Дучић и Толић 4,9 пута, Голубац и Робаје 4,8 пута, Горњи Лајковац 4,4 пута, Ђурђевац 3,6 пута, Табановац и Буковац 3,3 пута, Велика Моришта 3.1 пут и Мратишић и Радобић 3 пута. Такав пораст апсолутног броја, повећао је и учешће непољопривредних у укупном броју домаћинства у Општини са 29,7% у 1991. на 47,8% у 2002. Ово учешће није повећано само у два насеља: Мионица-варошица ниже за 0,7 поена (смањен број непољопривредних домаћинства са 555 на 550) и у насељу Наномир је њихово учешће смањено са 31,6% из 1991. на 27,3% у 2002. години. У свим осталим насељима оно је било у порасту. У 2002. кретало се у интервалу од 11,3% у Тодорином Долу до 82,1% у Мионици-селу. Изузето је насеље Мионица-варошица, где је то учешће било 94,7%.

³⁵₁₇ број **мешовитих домаћинства** се смањује, али нешто мањим интензитетом од смањења пољопривредних домаћинства. У Општини је њихов број смањен са 1.356 у 1991. на 1.020 у 2002. години, или за 24,8%. Само је у неколико насеља њихов број повећан, и то у распону од 5,3% (Санковић) до 72,7% (Буковац). У већем броју насеља њихов број је смањен, и то у распону од 46,4% (Берковац) до 4,8% (Кључ). У целој Општини учешће ових домаћинства у укупном броју домаћинства смањено је са 26,4% у 1991. години, на 20% у 2002. Само је у неколико насеља учешће ових домаћинства било веће у 2002. него у 1991.: Буковац са 17,5% на 33,3%, Голубац са 15,1% на 24%, Кључ са 24,6% на 26,1%, Мратишић са 28,2% на 34%, Планиница са 20,9% на 24,8% и Санковић са 19,8% на 24,1%. У 2002. учешће ових домаћинства у укупном броју домаћинства по насељима се кретало у распону од 6,3% (Мионица-село) до 38% (Струганик).

³⁵₁₇ нагло је порастао број домаћинстава без прихода. У Општини је тај број повећан са 106 у 1991. на 283 у 2002. години, или за 183%. У 1991. години било је 10 насеља Општине у којима није било ни једно домаћинство из ове категорије, а у 2002. таквих насеља није било. Истина, била су три насеља са по једним таквим домаћинством (Дучић, Мратишић и Планиница). У осталим их је било више и то у интервалу од 2 (Доњи Мушић и Тодорин До) до 28 (Мионица-село). Повећање броја ових домаћинстава у последњем међупописном периоду кретало се у интервалу од 21,1% (Мионица-варошица) до 1.300% (Мионица-село). У два насеља њихов број је смањен: Дучић (са 2 на 1) и Мратишић (са 8 на 1). Учешће ових домаћинстава у укупном броју у Општини је повећано са 2% у 1991. на 5,6% у 2002. Само у два насеља учешће ових домаћинстава у њиховом укупном броју је смањено (Дучић са 1,2% на 0,6% и Мратишић са 8,1 на 1,1%), док је у осталим порасло, тако да се у 2002. се кретало у распону од 1% (Планиница) до 13,3% (Клашнић).

Из наведених података, произилази закључак да нагло опада број и учешће пољопривредних и мешовитих домаћинстава, а да се повећава број непољопривредних домаћинстава и домаћинстава брз прихода. Ово у постојећим условима, значи повећање сиромаштва и социјалних проблема у Општини.

4.3. ТЕНДЕНЦИЈЕ И СТАЊЕ НА ТРЖИШТУ РАДА

Проблеми који проистичу из незапослености радно способног становништва, спадају у најтеже друштвене проблеме сваког организованог друштва. Млађе становништво се ограничава у заснивању породице, што утиче на репродукцију становништва и будући радни потенцијал. Старије становништво, које је већ радило, па остало без посла, много теже налази запослење, учествује у расподели дохотка који стичу други, ствара се непријатан лични осећај сувишности, што повлачи и друге последице, као што су здравствене, социолошке и многе друге. Србију проблем незапослености прати више деценија, а он је знатно увећан настанком опште социоекономске кризе почетком деведесетих година прошлог века. То није могло мимоићи ни општину Мионица.

У општини Мионица, број запослених у 2005. години био је мањи него, (на пример) у 2000. години за 4,3% (са 1.976 на 1.892 запослених лица)¹⁰. То је неповољније него у Колубарском округу, у коме је у 2005. години било нешто више запослених него у 2000. (0,7%) и знатно неповољније од кретања у Републици, где је број запослених повећан за 8,5% и у Централној Србији (9,3%). **Наравно, и то је један од показатеља, релативног и апсолутног назадовања у развоју Општине.**

У структури запослених Општине, учешће запослених у предузећима, установама, задругама и другим организацијама, смањено је са 81,4% у 2001.¹¹ години на 73,9% у 2005. Таква тенденција прати и остале нивое посматрања. У Колубарском округу однос је био 68,2% према 62,1%; Централној Србији 82,2% према 75,2%, и Републици Србији (без КиМ) 81,7% према 74,7%. За толико је повећано учешће лица која самостално обављају делатност

Учешће запослених у **прерађивачкој индустрији** се смањује на свим нивоима посматрања. У општини Мионица у 2005. према 2001. смањено је са 35,9% на 26,6%; у Округу са 22,7% на 21,7%, Централној Србији са 29,7% на 21,8% и Републици Србији са 30% на 22,2%. На свим нивоима се повећава учешће запослених у трговини, с тим што се у 2005. години то учешће благо смањује. У

¹⁰ У 2006. било је још мање запослених (1.869), док је у 2007. дошло до извесног раста (1.943), али још увек мање него у 2000. години. У Републици и у њеном Централном делу у 2006. смањен је број запослених за по око 2%, а у Колубарском округу за 2,4%. У 2007. настављено је смањење броја запослених у Републици за 1,1% и у Централној Србији за 1,2%, док је у Колубарском округу порастао чак за 6%. (Саопштења РЗС бр. 5/2007. и бр. 6/2008.).

¹¹ Овде је као база узета 2001., а не 2000. година, јер је од 2001. почета примена нове класификације делатности, која се разликује од претходне, па подаци о структури запослених нису упоредиви.

општини Мионица је у 2005., мерено према 2001., знатно опало учешће запослених у области грађевинарства (са 9,9% на 4,9%), док је у Округу то учешће повећано, а на нивоу Централне Србије и Републике било на приближно истом нивоу у посматраним годинама.

Број запослених на 1.000 становника, као једна од релативних мера степена запослености, а и нивоа економске развијености, у Општини је смањен са 120 у 2000. години на 118 у 2005. години. У Округу је повећан са 228 на 240, тако да је, по овом мерилу, у Општини запосленост била упола нижа од просека за Округ. Такође, тај број је повећан и у Републици са 246 на 278 и у Централној Србији са 242 на 281.

У 2005. години, од 162 општине у Републици (без КиМ), општина Мионица је по броју запослених на 1.000 становника била на 147. месту или са свега 42,4% нивоа Републике Србије.

Осврт на стање запослености које је неповољно, добија потпунију слику када се упореде и подаци о променама броја и **структуре незапослених** лица, такође у периоду 2000. до 2005. године. И поред извесног повећања броја запослених (уз мања одступања), за све нивое посматрања, све до 2005. **карактеристичан је стални пораст броја незапослених лица**. У 2005. он је опао, осим у Мионици, где је повећан и у тој години. Тако је у 2000. у Мионици било 873 незапослена лица, а у 2005., 1.054. (пораст броја за 20,7%). Према 2004. број незапослених је повећан за 2,7%. Највећи број незапослених у овом периоду био је у 2003. и износио је 1218¹². У Округу је број незапослених у 2005. био већи него у 2000. за 15,7%, али је према 2004. смањен за 10%. И у Централној Србији, укупан број незапослених био је већи у 2005. него у 2000. (чак за 24,5%), али и мањи него у 2004. (за 8%).

У 2005. у Општини је на једног незапосленог било 1,8 запослених лица. На нивоу Републике на једно незапослено лице било је 2,31 запослених.

У Општини се у структури незапослених **смањује учешће оних лица која први пут траже посао**: са 54,2% у 2000. на 47,1% у 2005. Ово се може окарактерисати као позитиван ток. Међутим, то значи и да се учешће лица која су већ била запослена, али су у међувремену остала без посла, повећава, што је веома неповољно. И овде је процес транзиције оставио последице.

У категорији назапослених лица која су међувремену остала без посла налази се извесна резерва способне радне снаге која би могла да се врати породичном газдинству на селу, да унапређује и развија газдинство опредељујући се за онај вид производње од кога може имати највише користи. То су, пре свега, сточарство и воћарство, за које на овом подручју постоје добри природни услови, као и за подизање мањих прерађивачких капацитета заснованих на сировинама примарне (биљне и сточарске) пољопривредне производње. Локална средина, такође, испуњава све захтеве за заснивање органске производње у пољопривреди, па би то могао бити правац усмерења за одржени број газдинстава, на којима би се ангажовали поменути радници. Постоје повољни услови и за развој руралног туризма, па у том правцу треба усмерити посебну пажњу.

У Општини се у укупном броју назапослених запажа и благо смањење учешће лица која немају квалификацију (са 43,3% у 2000., на 41,7% у 2005.). То значи да се повећава број незапосленог квалификованог становништва, што је, такође, неповољна чињеница. Смањује се, међутим, учешће женске радне снаге међу назапосленим и то са 55,2% на 46,7%, што је позитиван процес.

Може се констатовати, да се смањује број запослених, а повећава број незапослених, затим, да се мења структура запослених: повећава се учешће запослених у трговини, а смањује у прерађивачкој индустрији; смањује се учешће запослених у предузећима,

¹² Према подацима Националне службе за запошљавање – филијала Ваљево – Месечни статистички информатор из Септембра 2007. у Мионици је у августу 2007. било 782 назапослена лица и 837 лица која траже запослење. То показује да се постепено смањује број незапослених.

установама, задругама и другим организацијама, а повећава учешће запослених лица која самостално обављају делатност; у структури незапослених, смањује се учешће оних који први пут траже запослење, а повећава учешће оних који су већ имали, па изгубили посао, повећава учешће квалификоване, а смањује учешће неквалификоване незапослене радне снаге и смањује учешће жена емљу незапосленима.

У општини Мионица, број назапослених на 1.000 становника повећан је са 53 лица у 2000. на 66 лица или за 24,5% у 2005. Та тенденција је карактеристична и за друге нивое посматрања. Међутим, по овом мерилу, у Општини је стање повољније, него на осталим – вишим нивоима упоређења. У Колубарском округу, тај број у 2005. био је 90, на нивоу Централне Србије 115 и на нивоу Републике (без КиМ) 120. Разлог томе је постојећа структура становништва, јер је у Општини знатно веће учешће пољопривредног и руралног (осталог) становништва него у Округу, Централном делу Републике и на нивоу Републике.

Разрешавање проблема незапослености, могуће је само уз оживљавање привредних и других активности, којима становништво може да се бави и тиме да остварује приходе потребне за егзистенцију и развој породице. У том смеру треба уложити све расположиве снаге, чије активности морају међусобно да буду повезане и организоване, и, ако је могуће, од одговарајућег тела координиране. Мионица је у извесном смислу веома специфична, јер мали број становника спада у урбано. Отуда и стратегија укупног развоја мора да буде посвећена управо развоју руралних средина, користећи све могуће методе унапређења делатности, где би примени метода мултифункционалне пољопривреде, односно интегралног руралног развоја требало дати примат. Помоћ државе у том погледу, мора бити директна и, у границама могућег, издашна. Организовање јавних радова, за што се средства обезбеђују у републичком буџету, подршка (буџетским средствима) развоју пољопривредних газинстава и унапређења туризма, само су неки од видова, која могу допринети расту броја запослених.

SWOT анализа

ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ
³⁵₁₇ повољна полна структура становништва - уједначен однос мушког и женског живља; ³⁵₁₇ повољна – хомогена национална структура становништва; ³⁵₁₇ надпросечно учешће активног и становништва које обавља занимање у укупном становништву; ³⁵₁₇ међу незапосленима има довољно радног потенцијала, а у оквиру њега и квалификованог становништва и радника који имају драгоцено искуство (у међувремену су остали без запослења); ³⁵₁₇ бројно рурално становништва, као потенцијал за искоришћавање расположивих ресурса у сеоским атарима.	³⁵₁₇ стално опадање броја становника у Општини и великом броју насеља; ³⁵₁₇ по броју становника велики број малих насеља (26 насеља спада у категорију малих села); ³⁵₁₇ исподпросечно учешће женске популације у доби фертилитета; ³⁵₁₇ неповољна образовна структура становништва; ³⁵₁₇ успоставља се тренд благог смањења броја домаћинстава; ³⁵₁₇ у високом је порасту број домаћинстава без прихода што повећава социјалну напетост и захтева додатне издатке у Општини; ³⁵₁₇ исподпросечан број запослених на 1000 становника;

МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
³⁵ ₁₇ усмеравање развоја на пољопривредна газдинства која имају повољне природне и људске ресурсе за напредак; ³⁵ ₁₇ примена модела мултифункционалности у пољопривреди и руралном развоју - коришћењем бројних могућности за упошљавање становништва у непољопривредна занимања; ³⁵ ₁₇ предузимање мера за успоравање и заустављање смањења броја становника; ³⁵ ₁₇ успоравање и прекид погоршања структуре домаћинства према изворима прихода; ³⁵ ₁₇ побољшавање образовне структуре становништва и оспособљавање (путем преквалификација) млађег становништва за занимања која се на подручју општине буду тражила.	³⁵ ₁₇ настављање даљег смањивања броја становника; ³⁵ ₁₇ погоршавање старосне структуре становништва; ³⁵ ₁₇ високо учешће пољопривредног становништва у укупном и становништва које обавља занимање у пољопривреди; ³⁵ ₁₇ тенденција погоршања структуре домаћинства по изворима прихода.

4.4. ЦИЉЕВИ И ОСНОВНИ ДУГОРОЧНИ ЗАДАЦИ И ПРАВЦИ СА АСПЕКТА СТАНОВНИШТВА И СОЦИЈАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ

Основни циљеви у овом домену директно се тичу оствареног економског развоја. Да би се остварило повећавање запослености радно способног становништва Општине, неопходно је усмеравања инвестиција у програме који повећавају запосленост (модел мултифункционалности у пољопривреди и руралном развоју); побољшавања образовне и квалификационе структуре становништва; преквалификације и дошколовавања незапослених. Наиме, само пропулзиван развој привреде Мионице и осталих општина колубарског округа, уз повећање запослености и реалних зарада, може обезбедити остваривање следећих циљева:

- ³⁵₁₇ заустављање миграције и повећање прираштаја становништва;
- ³⁵₁₇ повећање животног стандарда становништва и квалитета живота;
- ³⁵₁₇ брже инфраструктурно опремање насеља;
- ³⁵₁₇ повећање буџетских издвајања за социјалне, културне, образовне и друге јавне службе и сходно томе, квалитетније опремање насеља основним садржајима и објектима друштвеног и социјалног стандарда.

V ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

5.1. ДИНАМИКА И СТРУКТУРА ДРУШТВЕНОГ ПРОИЗВОДА ОПШТИНЕ

У општини Мионица је током периода од 1999. до 2004. године, остварени укупни друштвени производ по становнику испод нивоа Републике, Централне Србије и Колубарског округа (табела 5.1.).

Табела 5.1. Друштвени производ по становнику, у динарима

Година	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица
1999	19.350	18.044	18.034	17.279
2000	40.711	37.493	347.000	34.475
2001	71.606	64.499	57.060	61.426
2002	93.480	88.652	71.995	60.468
2003	107.268	102.414	79.693	66.157
2004	137.934	132.760	93.628	84.955

Напомена: Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију за године 1999-2004. Подаци за 2005. обрачунати су без ПДВ-а и нису упоредиви са претходним годинама.

Извор: Друштвени производ Републике Србије за одговарајуће године; Друштвени производ и народни доходак Србије за одговарајуће године; Републички завод за статистику.

Највећи део друштвеног производа у Колубарском округу и у општини Мионица остварује се у делатности пољопривреде и рибарства, односно пољопривреде, лова, шумарства и водопривреде (табела 5.2.).

У посматраном периоду може се уочити да учешћа ДП пољопривреде и рибарства у укупном друштвеном производу Општине варира. До 2001. године је учешће ове делатности повећавано и то са 58,35% у 1999. на 67,59% у 2001. години, што је последица стагнације других привредних делатности у периоду санкција и транзиције. На нивоу Републике Србије и Колубарског округа је, такође, дошло до повећања учешћа посматраног показатеља. У 2002. години се учешће пољопривреде, лова, шумарства и водопривреде у укупном друштвеном производу општине Мионица смањује на 60%, да би у 2004. години опало на 52,58%. Смањење учешћа пољопривредне делатности резултат је једним делом општег стања у пољопривредној производњи као и постепеног опоравка појединих индустријских грана.

Делатности као што су шумарство, рибарство и водопривреда немају утицај на образовање друштвеног производа Општине до 2001. године. С обзиром да шуме заузимају велики део подручја Општине, и да на њеном подручју протиче велики број река и потока, у делатности шумарства, рибарства и водопривреде би се у будућности могао остварити значајан део друштвеног производа Општине.

Изразито ниско учешће у стварању друштвеног производа Општине (испод 1%) има вађење руда и камена, активности у вези са некретностима и изнајмљивање, здравствени и социјални рад и остале комуналне, друштвене и личне услуге.

Угоститељство и туризам је једна од перспективнијих грана у развоју тог подручја. И поред постојања изузетних предуслова за развој туризма, његово учешће у стварању друштвеног производа Општине је у периоду од 1999. до 2001. године повећано са 4,3% на 5,64%. Од 2002. године (када је дошло до промене у класификацији делатности) учешће делатности хотела и ресторана се смањује са 6,23% на 4,43% у 2005. години.

Табела 5.2. Структура друштвеног производа у периоду 1999-2004. године (%)

Делатности	Подручје и година											
	1999				2000				2001			
	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица
Индустрија и рударство	34,00	33,29	25,66	18,04	34,83	32,45	23,58	16,00	33,98	32,44	22,91	9,67
Пољопривреда и рибарство	22,71	18,63	38,14	58,35	23,04	19,79	41,21	59,91	24,57	21,57	44,63	67,59
Шумарство	0,69	0,77	0,04	0,00	0,73	0,64	0,38	0,00	0,40	0,45	0,02	0,00
Водопривреда	0,16	0,1	0,53	0,00	0,22	0,14	0,19	0,00	0,15	0,09	0,22	0,00
Грађевинарство	5,49	5,84	6,27	8,43	5,66	5,65	6,75	4,53	5,00	4,75	5,80	4,33
Саобраћај и везе	9,81	11,57	7,11	3,23	8,40	10,75	6,28	2,85	10,23	12,74	6,92	3,32
Трговина	15,40	16,99	10,27	3,11	16,03	18,10	9,30	2,82	14,20	15,28	9,60	3,92
Угоститељство и туризам	1,93	2,23	2,65	4,30	2,01	2,29	2,58	5,63	2,11	2,55	2,86	5,64
Занатство (производни део)	2,42	2,58	3,64	1,66	1,74	2,31	3,25	5,47	2,27	2,46	3,34	3,55
Стамбено ком. делат. (производни део)	1,79	1,72	1,03	2,36	1,32	1,20	1,16	1,17	1,32	1,37	0,60	1,17
Финансиске и др. услуге (производ. део)	4,55	4,97	4,21	0,48	4,94	5,27	4,78	1,61	4,34	4,44	2,36	0,80
Образовање и култура (производни део)	0,74	0,92	0,08	0,04	0,76	0,95	0,13	0,00	0,96	1,28	0,10	0,00
Здравство и соц. заштита (произв. део)	0,31	0,39	0,38	0,00	0,32	0,46	0,44	0,00	0,47	0,58	0,65	0,00
Делатности	2002.				2003.				2004.			
Пољоприв., лов, шумарство и водоприв.	19,18	17,09	35,77	60,09	16,60	15,19	31,65	55,62	16,33	13,76	32,41	52,58
Рибарство	0,07	0,02	0,00	0,00	0,04	0,01	0,00	0,00	0,04	0,01	0,00	0,00
Вађење руда и камена	2,18	2,29	5,38	0,78	2,53	2,28	5,27	1,23	2,96	1,96	5,98	1,39
Прерађивачка индустрија	30,26	28,04	19,24	11,82	28,80	24,34	20,67	9,84	26,51	23,66	19,65	11,88
Произв. и снаб. ел. ен., гасом и водом	5,66	5,80	4,33	1,73	6,01	6,41	3,71	1,86	6,21	6,96	3,66	1,65
Грађевинарство	5,74	5,98	7,07	7,20	6,56	7,20	8,70	9,42	6,76	7,72	8,91	12,62
Трговина на велико и мало, оправка	18,62	19,78	13,59	5,53	22,33	25,14	15,44	9,58	22,89	25,05	15,33	9,54
Хотели и ресторани	2,11	2,36	2,53	6,23	2,08	2,38	2,30	6,50	1,94	2,19	2,36	4,43
Саобраћај, складиштење и везе	12,38	14,59	9,20	4,52	11,18	12,81	8,98	4,49	12,03	13,83	9,88	4,39
Акт. у вези са некретнин., изнајмљивање	3,40	3,62	2,58	1,72	3,50	3,86	2,99	1,04	3,93	4,44	1,46	1,02
Здравствени и социјални рад	0,24	0,27	0,30	0,36	0,20	0,21	0,28	0,43	0,22	0,23	0,32	0,50
Остале комуналне, друш. и личне услуге	0,16	0,16	0,00	0,00	0,17	0,17	0,02	0,00	0,18	0,19	0,02	0,00

Извор: Друштвени производ Републике Србије за одговарајуће године; Друштвени производ и народни доходак Србије за одговарајуће године; Републички завод за статистику.

Напомена: Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију за године 1999-2005.

Приметно је и изразито варирање учешћа трговине у друштвеном производу Општине, слично као и на целом подручју Републике, Централне Србије и Колубарског округа. Најниже учешће трговине у друштвеном производу Општине, забележено је 2000. године са учешћем од 2,82%. Највиши ниво учешћа је забележен 2005. године од 11,54%. Од 2000. године је забележен континуиран раст учешћа трговине у друштвеном производу општине Мионица.

С обзиром да подаци за друштвени производ из 2005. године нису упоредиви са подацима из претходних година, друштвени производ за ову годину је приказан у посебној табели (табела 5.3.).

Табела 5.3. Структура друштвеног производа у периоду 1999-2004. године (%)

Делатности	2005
------------	------

	Република Србија	Централна Србија	Колубарски округ	Мионица
Пољоприв., лов, шумарство и водоприв.	15,97	13,36	31,05	45,92
Рибарство	0,04	0,01	0,00	0,00
Вађење руда и камена	4,79	2,81	2,63	0,78
Прерађивачка индустрија	27,33	26,80	25,99	22,12
Производња и снаб. ел. ен., гасом и водом	3,60	3,55	2,96	1,68
Грађевинарство	6,97	8,11	9,92	8,71
Трговина на велико и мало, оправка	22,88	23,90	13,47	11,54
Хотели и ресторани	1,84	2,19	2,45	4,15
Саобраћај, складиштење и везе	12,21	14,15	9,63	4,33
Акт. у вези са некретнин., изнајмљивање	3,90	4,63	1,60	0,43
Здравствени и социјални рад	0,22	0,23	0,29	0,35
Остале комуналне, друш. и личне услуге	0,24	0,27	0,02	0,00

Извор: Интерни подаци Републичког завода за статистику, Републике Србије

Пољопривреда, лов, шумарство и водопривреда у 2005. години остварују највеће учешће у формирању друштвеног производа Општине са 45,92%, што је много више у односу на учешће ове делатности у формирању друштвеног производа Републике Србије (15,97%), Централне Србије (13,36%) и Колубарског округа (31,05%). Прерађивачка индустрија и делатност трговине на велико и мало и оправке, такође, учествују у значајном проценту у формирању друштвеног производа Општине, са 22,12% (прерађивачка индустрија), односно, 11,54% (трговина на велико и мало, оправка). Остале делатности или не учествују у формирању друштвеног производа Општине, или је њихово учешће на nižем нивоу (до 8,71%).

5.2. УСЛОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ И ГРАЂЕВИНАРСТВА

Анкетом Института за економику пољопривреде која је била намењена обиласку привредника из најзначајнијих области привређивања у Општини, током јесени и зиме 2007. године, утврђено је да постоји одређен број фирми за које се сматра да релативно добро послују и нешто представљају за укупну привредну активност општине Мионица.

Производна сфера на територији варошице Мионица, представљена је са неколико добрих производних фирми у приватном власништву. Једна од таквих је **Фума**, која постоји тридесетак година, а приватизована је 2002. године. Основна делатност је производња изолационог материјала и амбалаже, запошљава 87 радника са просечним личним доходком од 20 хиљада динара. Информатички, ова фирма је солидно опремљена. У време приватизације, затечено стање опреме је указивало на њено брзо пропадање, али су успели да кроз сваки закључени уговор одвоје средства да се обнови машинска опрема. Расположиви капацитети су подељени на грађевински програм од 200.000 кубика и програм прерађених сировина од 3.000 тона. У оквиру грађевинског програма, ради се стиропор за термо изолацију различите чврстине и дебљине. У групи прерађених сировина ради се амбалажа у широком производном спектру, углавном за познатог купца. Сировина, експандирани полистир, набавља се од немачког произвођача Baesf, док се у ранијем периоду набављала из Хрватске. Највећи део производње пласира се на домаће тржиште, али и у свуда друго где има пролаз, као на пример у Бугарску и Румунију. Део из амбалажног програма се извози у Македонију, Црну Гору, Украјину, БиХ и Хрватску. Посебно су атрактивне и тражене вертикалне саксије за гајење јагода, при чему може да се оствари принос од 30 kg јагода и за 5-6 пута је економичније од класичног гајења јагода. Посебан интерес за овај производ су показали Хрвати и Украјинци, а у Хрватску је извезено 370.000 саксија. Цео концепт рада је заснован на квалитету, јер постоји велика конкуренција у грађевинском програму и сталне промене захтевају константно праћење тржишта. Располажу сопственом контролом квалитета, како домаћих и увозних сировина, тако и готових производа. Имају ISO 9001. Сматрају да су у

прва три произвођача, поред Аустротерма из Ваљева и ТИМ Изолирке. У последњих пет година је инвестирано у објекте, опрему и одржавање око 1,5 милиона евра. При праћењу тржишних токова и сва даља улагања биће везана за потписивање дугорочних уговора.

Производно предузеће **Крушик** постоји од 1980. године, а приватизовано је 2007. Основна делатност је производња челичних одливака. Запослено је 130 радника са просечним примањима од 17 хиљада динара. Расположиви капацитети значе производњу од 300 тона одливака на годишњем нивоу, а сада користе само 20%. Производни асортиман намењен је различитим индустријским гранама, од ауто индустрије, преко пољопривредне механизације, наменског програма (за спортисте, ловце и сл.) до војне индустрије. Сировине се набављају од Kovoino trade, из Београда, Енергогаса и Етне, такође из Београда и Фијата из Прокупља, за азбестне оплате. Са иностраног тржишта, главни добављачи су НТМ из Енглеске (ватростални материјал), PMI из Америке (моделарни материјал) и Udeholm из Шведске (челични материјал). Продаја на домаћем тржишту се одвија за познатог купца, а реализација продаје на иностраном тржишту чини 50% укупне реализације односно између 350и 400 хиљада евра. Главни купци производног програма Крушика су Застава оружје, Београд, ИМТ Бољевци и ИМТ Београд, ППТ Трстеник, BCS из Италије (пољопривредни уређаји), JCN, Шведска (делови за вентиле), Копеха, Немачка (делови за хидраулику), и Симосове фабрике - Лабин из Истре и Градачац из БиХ. За свој производни програм оцењују да је конкурентан и то пре свега због цена, али да имају сталне проблеме око неликвидности, што доводи до честих застоја у раду, али је присутна и кадровска неопремљеност. Крушик из Мионице остварује веома добру сарадњу са Симосом из Копра-Словенија, који је највећи произвођач европских марки аутомобила и истовремено највећи добављач делова. Симос планира на основу склопљених купопродајних уговора да инвестира око 200 хиљада евра у опрему неопходну за прецизни лив и одливке (висока пећ, преса за шприцање модела). Висина ове инвестиције је колико износи и целокупна амортизација, али се у фабрици надају већем обиму посла и већим инвестицијама. У 2008. години се очекују високе серије одливака за аутомобилску индустрију који се сада раде у Француској.

Еуропак Мионица, је приватно производно предузеће које запошљава четири радника и бави се производњом производа од кукурузног брашна, популарног флипса, са различитим укусима, у паковању са играчком или без ње, пре свега намењеном најмлађима и омладини. Производне капацитете чине две машине, а по машини се произведе 100 kg на 45 минута. У паковању се постиже 2000 кесица на сат. Сировину, кукурузно брашно набављају од Гранекспорта из Београда, амбалажу од Велсона из Горњег Милановца, џакове за транспорт од фирме Спасић -Ваљево и чоколаду од Риочоколаде, Ваљево. Купци овог производа су по целој Србији, али је велики проблем наплате и у моменту разговора са власником, потражују 5-6 милиона динара до 60 дана. Оцењују свој производни програм као веома конкурентан и једини озбиљнији такмац на тржишту би био Соко Штарк. За производну делатност користи се хала од 500 km², у коју је до сада је уложено 50 хиљада евра. Планира се проширење асортимана са слатким програмом, јер већ располажу потребном амбалажом, и за нову производну линију је потребно 150 хиљада евра, а да се коплетира постојећа опрема још 20-30 хиљада евра.

Хладњача Еурокоп, д.о., из Мионице има капацитет 500 тона лагера, бави се прерадом воћа и печурака које набављају од непосредних произвођача. Од воћа се раде малине, купине, сува шљива, шумска јагода, а од печурака вргањ, лисичара, црна труба, тартуф, боровњача. Своје производе извозе у Француску, Италију, Немачку, Аустрију, Грчку, а вредност извоза се креће између 1,3 и 2,1 милиона евра. За свој програм сматрају да је врло квалитетан али и да су цене високе.

У Мионици послује хладњача **Медикал, д.о.**, чија је делатност производња чајева и паковање, сушење шљива, замрзавање воћа, слатки програм - џемови, кисели програм – ајвар, краставци, паприка, сушена шљива. Расположиви капацитети су четири коморе и 80 вагона. Припрема се врши на 200 m², предпростор је такође на 200 m² и тунел за замрзавање је класичан. На 12 сати се оствари замрзавање 15 тона. У богатом асортиману робе, постоје џемови за дијабетичаре,

затим ниско калорични пекмези од рибизле, боровнице, дрењина, вишања, малина, купина, кајсија, шљива. Главно тржиште набавке сировина за кисели програм је Трстеник, Костић и син, Осечина, СТР Бабина Лука, Караула, Агрофлора, Ваљево. Домаће тржиште са највећим трговинским ланцима, Родић, Делта, Пекабета, су највећи купци, а од страних партнера, актуелно је тржиште Аустралије, са чајевима, сувом шљивом, џемом од вишања. Инвестиције су за сада усмерене на набавку пакерки до 30 гр, машина за затварање лименки и пастеризатора укупне оквирне вредности од око 30 хиљада евра.

Метиран 92, д.о.о., такође послује у Мионици. Основано је 2000. године, узето је у закуп 2001., а купљено 2003. године. Запошљава 40 радника. Бави се замрзавањем воћа, малина, шљива, вишања, купина, боровница, које се најпре пребира, а затим пакује. Укупан капацитет замрзавања је 3.000 тона, а воћа 2.100-2.200 тона. Сада се остварује замрзавање од 60-100 тона на 24 сата, а искоришћеност капацитета је у току године до 2.000 тона при чему 700 тона малина, 1.000 тона шљива. Раније могућности набавке воћа директно од непосредних произвођача су осим шљива, су престале. Директни откуп се врши од произвођача из Гуче, Ивањице, Ариља, Ужица и Чачка. Пласман производа овог предузећа у иностранству је јако добар и извози се 95% робе на тржиште Аустрије, Немачке, Француске, Велике Британије и Италије. Оцењују да су по количини извоза на 2-3 месту у земљи. Квалитет воћа је добар, али фирма нема стандарде и сами услови рада у погонима нису прилагођени климатским условима. Сматрају да је будућност у поновном задруживању и у ролен малини (цела малина) као производу, као и систематски прилаз развоју појединих области кроз неопходну и много примеренију помоћ државе. Будуће инвестиције би требало да буду усмерене на одређена улагања у објекат, али и много више у садни материјал, у ђубрива и хемикалије и механизацију. Планирају куповину 50 ha шљива, 20 ha јагода, 30 ha малина, да се обезбеди бар 30% сировина за снабдевање хладњаче.

Ђурић, д.о.о., основано је 1988/1989. године и располаже са угоститељским објектом, две пекаре и кетерингом (снабдевање храном) и запошљава 22 радника. У оквиру пекарске делатности, произведе се 1.300-1.500 хлеба и 700-800 комада пецива дневно. У основном асортиману пекарских производа, најважније место заузимају пециво, хлеб, ситни колаћи, али и у оквиру угоститељске делатности готова јела, роштиљ, све врсте пића, кафе и остало. Основно снабдевање се врши од Дијаманта из Зрењанина, Фрикома из Београда, дискаута Колор-Мионица, а брашно се набавља из млина Драгиње. Локално тржиште је основно тржиште продаје. Оцењују да је квалитет производа добар и да су по ценама апсолутно конкурентни, али да имају велике проблеме са наплатом, па се чак дижу кредити да се намире дуговања. Ова фирма има планова за велика инвестициона улагања и то на проширењу капацитета, модернизацији пекарских машина, набавци два доставна возила, али и проширењу смештајних капацитета и угоститељских услуга. Вредност инвестиције би износила око 200 хиљада евра, са учешћем сопствених средстава од 70%. Нови производни и угоститељски капацитети би могли да запосле 15-20 људи.

У насељу Мионица, послује од 1995. године пољопривредни газдинство породице **Јелић** које се бави **гајењем цвећа**. На 7 ари земље на којој се гаји цвеће има свих врста балконског и баштенског цвећа. Имају пластенике следећих димензија - један 18x8 m² и два од по 12x5 m². На почетку бављења овом делатношћу цвеће су продавали на пијацама, а касније, када се посао разрадио и када су повећали и производњу цвећа, проширили асортиман, почели су да продају највећи део у кући. Оцењују да су по асортиману цвећа и обиму продаје најјачи у региону. Има још шест произвођача цвећа. Цене се већ извесно дуже време не мењају. Ово домаћинство планира нове инвестиције у правцу проширења за око 150 m², побољшања услова рада са аспекта грејања и наводњавања. Инвестиција би се кретала око 10 хиљада евра што домаћини мисле да намире што из сопствених средстава што помоћу кредита. Интересантно је да нису предвиђени кредити за цвећаре.

У околним селима налази се неколико важних производних капацитета. Један од њих је погон за дораду и прераду воћа, **Агранела**, у Шушеоку, основана 1992. године, са седиштем у Ваљеву. Фирма се бави прерадом воћа, технологијом сушења и подизањем засада. На овом терену располаже са 15 ха земљишта и планирају закуп још 5 ха. Од тога, 1,5 ха је под засадом трешања, а 13,5 ха под шљивама. У савременом погону, са савременом технологијом остварује се производни капацитет од 600-700 тона суве шљиве годишње, а врло брзо се планира и свих 1.000 тона. Да би се задовољили капацитети погона, потребно је 100 ха под шљивама. Значајан је извоз ове фирме је који се остварује на тржишту Европе, у Мађарској, Шведској, Чешкој, Италији, Хрватској, Словенији, затим Русији, Судану и Египту. На сушеном програму шљива се оствари и до 1,5 милиона евра годишње, а на смрзнутом воћу (малине, купине, шљиве) у сарадњи са хладњачом из Ариља и 3,5 милиона евра. Интерес њихових даљих улагања је према новим засадима и обезбеђењу система наводњавања, јер без те технологије се не може ништа палнирати. Имају идеју да се то наводњавање омогући из реке Колубаре, развођењем воде на четири локације. Ова инвестиција би захтевала око 150-200 хиљада евра. Очекује се инвестициони програм и оријентациона цена опреме од произвођача, да би се видело да ли има могућности за добијање неких кредитних повољности. Обзиром да су заинтересовани за нове засаде, јер постојећи засади сорти шљиве као што су мађарке и пожегаче су веома стари и њих више и нема. Нови сортимент воћа би омогућио и њихову квалитетну прераду и сушење. Оцењују да треба посветити један програм развоја само за воће (јабукe, крушке, грожђе), јер су идеални климатски услови (на надморској висини 250-400 m) и да мионичарски крај треба поново да крене са гајењем шљива и то на већим површинама, бар 2-3 ха. Уско везано са овим програмом треба да буде и даљи развој сточарства.

У насељу Кључ, налази се фабрика воде **Миони**, отворена 2007. године у власништву холдинга Делта. Погон је намењен експлоатацији минералне воде, која је добила име Аква Гала, опремљен је најсавременијом техником и технологијом и простире се на површини од 7 ха. Запослених је 33 у самом погону, осморо их је у Београду. На 7.000 m², уложено је и 20 хиљада грпn филд инвестиција. Постоје две линије, једна за паковање у пластичну амбалажу од 0,2 l, 1,5 l и 0,75 l од 12.000 јединица на сат, а друга за паковање у стаклену амбалажу од 0,25 l и 0,75 l 6.000 јединица на сат. Обзиром да је тек отворен погон, пакована вода је намењена домаћем тржишту, али од 2008. године са планира њен пласман и на земље у региону. у току је увођење стандарда ISO 9001 и 14001, као и стандарда квалитета НССР, по америчкој визири. У наредном шестомесечном периоду планира се увођење производње природних сокова са улагањима од 5 милиона евра.

На другом крају општине у насељу Горња Топлица или бања Врујци, 2003. је подигнута фабрика за пуњење **Вода вода, Si&Si компаније**, а 2004. је почела са основном делатношћу. У њој је запослено 56 радника. Има три производне линије, капацитет је 20.000 боца на сат што представља 40 милиона литара воде на годишњем нивоу. Паковање је и у стакленој и у пластичној амбалажи. Вода се извози у земље Европе и Азије. Примењени су стандарди квалитета НССР, TIF, ISO 9001, Loyd, 14000 по америчкој рецептури. Оцењују да је конкуренција велика, да није урађена добра категоризација воде у нашој земљи по концепту природне, а не газиране воде. У наредних пет година се планира градња бунара и куповина још једне линије воде да би се проширило на производњу ароматизоване воде.

У насељу Радобић, ради приватна **Кланица**, која се бави клањем и прерадом меса. Власници кланице истичу као велики проблем пласман производа и велику конкуренцију која постоји уз присуство великих произвођача као што су Матијевић и Родић и који могу да имају ниже цене, али и лошији квалитет прерађевина (због мешања са сојом, сунцокретом и сл.). У Радобићу се налази и велика **Мешаоница сточне хране**, у приватном власништву, а део пословног простора у закупу користи приватна **Ветеринарска станица**.

У Берковцу се налази пекара **СЗР Ковачевић**, која производи хлеб, пециво, бурек. На 106 m² се налази продајни простор, магацин и комора за ферментацију. Капацитет пекаре је 400 хлеба дневно и 200 комада пецива, а снабдевају се од Митриса из Сремске Митровице и Мондокомерца из Ваљево. Продаја се реализује углавном на домаћем, локалном тржишту. Квалитет производа, посебно хлеба који се пеће у турској пећи, је веома добар. Планирају инвестиције у куповину пећи за пецива и машине за мешање теста у вредности од 15-20 хиљада евра. СЗР Ковачевић осим пекаре има и трговинску радњу са мешовитом робом – млечним производима, сухомеснатоом робом, воћем и поврћем и на том простору од око 100 m², имс и галеријску робу. Главни снабдевачи су Дис - Крњево, Имлек, ПКБ, Мондокомерц Ваљево, Нелт Београд и Дин Ниш. Снабдевају локално тржиште јер у близини нема продавница, квалитет своје робе сматрају за добрим, а цене уравнотежене. Планирају реновирање простора и његово претварање у мини маркет и магацински простор. Вредност улагања би износила 33-35 хиљада евра.

На територији општине Мионица налазе се многа налазишта камена, али су она најчешће у оквирима газдинстава и индивидуално се експлоатишу, тако да експлоатација овог рудног богатства није искоришћена ни близу ономе како би могла да буде. Осим светски познатог струганичког камена, откривено је неколико значајних налазишта од којих је најпознатији **Дреновац**. Приватна фирма **Термотехна**, која је иначе регистрована у Београду основана је 1994. године и обзиром да се бави радовима у грађевинарству у области нискоградње, високоградње, прерадом, обрадом и уградњом камена, врши озбиљнију експлоатацију камена у Струганику, на планини Суворор и на каменолому који се налази на домак саме Мионице, површине 12 ha. У самом каменолому, у изграђеним погонима се врши сечење и расечање, прерада и обрада каменних плоча. Сечење се врши прецизним машинама за ту намену, а плоче као готов производ у одговарајућем паковању се транспортују до купца или се уграђују у сопственој режији у и на објекте. Плоче се на изворном каменолому ваде из дубине од 9 до 27 m и имају сва природна својства, чврстоћу, компактност и велику густину. Овај каменолом је почео да функционише тек од када је купљен од стране ове фирме и нови закон о рудницима и природним ресурсима ће неминовно утицати на гашење дивљих каменолома, који угрожавају препознатљив квалитет каменних плоча и на домаћем и на иностраном тржишту. Каменолом и погони прераде каменних плоча запошљавају 22 радника, а на монтажи ради 9 радника. Ово предузеће је уградило камене плоче на бројним пословним и стамбеним објектима у Београду и Новом Београду, Цетињу, Подгорици, па чак је и Бечка опера обложена струганичким каменом. Велике потребе за каменом плочом су изражене у Аустрији, Немачкој и Италији, јер је у току ревитализација старих градова, а ова фирма располаже и потребном радном снагом и квалитетним машинама да у сваком моменту прихвати неки од понуђених послова.

У општини Мионица је регистровано и грађевинско предузеће **Tecam** д.о, основано 2005. године. Основна делатност овог предузећа је нискоградња, прерада и уградња камена, производња бетонских цеви. У зависности од сезоне, запослено је 3 до 15 радника са просечном платом од 15 хиљада динара. Ова радња се снабдева каменом из каменолома из Струганика за украсне камене плоче, а камен из Осеченице и Горњег Лајковца служи за прављење млеведеног камена. Главни купци производа овог предузећа су индивидуални купци из околних села и фирме за стамбена уређења такође из ширег окружења, чак и Београда. Производ се оцењује као квалитетан и конкурентан.

У Паштрићу се породица Радосава Палавестрића бави **производњом креча** и превозништвом. На свом имању имају мајдан од 1.000 m³. Дневна производња односно испеће се 10 t креча. Имају продавницу у Ваљеву а купци су грађевинска предузећа. Цена једног килограма креча је 8 динара и сматра се повољном а креч квалитетнији него у фабрици креча. На територији Мионице има још 6-7 кречана са сличним карактеристикама. Превозничку делатност обављају са три камиона од 10-12 t носивости и превозе креч, шљунак, камен, дрво, угаљ. Међутим, сматрају да у овом послу имају пуно конкуренције и да није исплативо.

Стовариште **Рибница промет** ради од 1990. године и основна делатност је грађевински материјал. На складиштенем простору од 200 m², где је запослен само један радник, држи се цемент, креч, цигла, камени блокови, монта (опека), цреп и столарија. Цементом се снабдева од фабрике Титан из Косјерића, кречом из фабрике Димитрије Туцовић из Ћелија, а бутаном из НИС-а. Роба се углавном пласира на домаћем тржишту. Квалитет се оцењује као добар, али су цене су високе и углавном зависе од кретања цена импута.

5.3. УСЛОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА ТРГОВИНЕ, ЗАНАТСТВА И УСЛУГА

Међу већим трговинским фирмама у Мионици налази се **Костић д.о.**, основана 1994. године. Асортиман обухвата и прехранбене производе, свеже месо, прерађевине од меса, кућну хемију и остало. Производи су и домаћег и страног порекла. Запошљава 6 радника. Код домаћих производа, на пример млека, главни снабдевачи су Дис Крњево и Мил-Грос, Мионица. Увозна роба се набавља од Нелт-а из Београда, МД Интернационала, дуван од ДИН-Филип Морис, Велетабака, Мега табака из Ваљева. Роба је стандардног квалитета, добар је асортиман и већа понуда робе, а цене мање више као и код осталих трговина. Планирају проширење постојеће делатности у правцу пружања услуга.

СТР **Х Маркет**, је основана 2007. године и за сада у радњи запошљава само једног радника. Бави се прометом мешовите робе, што значи и прехраном, и козметиком и кућном хемијом. Прехранбене производе набавља од Еуропром-а из Ваљева, млечне производе од Имлек-а и КВЧ из Крагујевца, хлеб од пекаре Ваљево и пекаре Ђурић из Мионице, теста од Фрикома, хемијске производе од Нелт-а из Београда. Тржиште које снабдева је локалног карактера, квалитет робе је задовољавајући и цене мање више као и код осталих. Планирају проширење постојећег објекта односно продавнице за које оцењују да је потребно од 3.000 до 5.000 евра. У тој инвестицији би учествовали са 30% сопствених средстава, а преосталих 70% би био кредит.

Трговина на мало и пекара **Дуња д.о.** је основана још 1996. године и током времена је проширивала своју делатност, тако да сада располажу са пекаром, две радње са мешовитом робом, три кафе грила и рибарницом. У малопродаји је заступљена мешовита роба, од прехранбених артикала до кућне хемије, у кафе гриловима се служе топли и хладни напитци, безалкохолна пића, роштиљ и пецива, а у рибарници се може наћи свежа и смрзнута риба. Роба се углавном набавља из Дис трговине, а риба из рибљака Ечка. Сматрају да је квалитет робе и услуга солидан и да је таква и њихова цена.

У Мионици послује, а регистрована је у Ваљеву, СТЗКР **Сан**, која се бави производњом и прометом текстилне робе, постељине, фротира, покривача, јастука и др., тако да и продавница у центру нуди исти асортиман производа. Сировине за своју производњу набављају од Крунатекс, Краљево и из Фротирке из Македоније. Готови производи као што је доњи веш, чарапе и сл. увозе из Турске. Локално тржиште је највећи купац понуђене робе и једини су по асортиману на овом тржишту. Квалитет и цене својих производа оцењују као средње.

СЗТУР **Миловановић**, је основана 2007. године и бави се прометом беле технике, малих кућних апарата, видео и аудио опреме. Запошљава 2 радника. Робом се снабдева од Горења, Словенија, Алттехника и Арда, Италија преко овлашћених дистрибутера. Главни купци су грађани општине Мионица, Ваљева и викендаши. Квалитет производа је по оцени власника одличан, цене приступачне уз могућност плаћања и до 24 месеца. Због постојећег малог простора планирају проширење и продајног и магацинског дела у вредности од око 30.000 евра. Сматрају да би инвестиција била добро исплатива због стварања дистрибутивног центра на овом подручју, кога сада нема.

СТР и комисион **Бајк**, основани су 2005. године и баве се трговином на мало, галантеријске робе, одеће и обуће. Галантеријска роба се набавља од НГ Систек-а из Краљева, Земље чуда из

Ваљева, обућа од Алтера из Чачка, а одећа од произвођача Бенефит, Обећина и Инфинити, Ариље. Потрошачи су физичка лица, али и општина и обданиште из Мионице. Сматрају да је расположива роба задовољавајућег квалитета, цене приступачне, а да конкуренција има шири асортиман производа. Не планирају инвестициона улагања у наредном периоду.

Бамисс д.о.о., је основана 1990. године и бави се прометом на велико и мало. У продајном делу се налази књижара, канцеларијски материјал, галерија и парфимерија. Добављачи су за канцеларијски материјал Савремена, за галерију и парфимерију Аура, Ниш, Делта М, Београд, АС компани. Основно тржиште је локално и то физичким лицима и фирмама Савремена, Ластва и Фокус као компензације. У односу на конкуренцију јер постоји још једна књижара, квалитет робе је задовољавајући, а цене као и код других.

Технос д.о.о, се бави прометом гвожђарије, има две продавнице и запошљава 6 људи. Асортиман овој радњи чине боје, лакови, водоводне инсталације, шрафовска роба, алат. За водовод главно добављач је Чавра из Ваљева, за струју Мактрејд, Београд а за шрафове Магрем, Београд. Ел груп из Горњег Милановца и Бојана из Београда су главни снабдевачи боја и лакова. Тржиште је околина, квалитет производа је солидан као и цене, а сматрају да су конкурентни у односу на остали понуду.

СЗР Елмос се такође налази у варошици Мионица, запошљава два радника и располаже једним продајним простором. Бави се продајом електро и водоводног материјала и оправком електро мотора. Значајнији добављачи су му Драгон из Краљева и Коин из Панчева. Основно тржиште пословања је Мионица и околина са викендашима. Сматрају да је квалитет њихове робе и услуга добар и да су цене у просеку повољне. За сада не планирају инвестициона улагања.

Производно прометно предузеће **Ћупа** је специјализована пољопривредна аптека са 21 запосленим и просечним личним дохотком од 19 хиљада динара. Располажу са пет продајних места, у Мионици, Ваљеву, Љигу, Лајковцу и Убу. У малопродаји, асортиман чине све врсте семене робе, вештачких ђубрива, заштита за биље, затим ситна пољопривредна механизација, резервни делови, ручни алати, музике и остало. Главни добављачи расположиве робе су за вештачка ђубрива Универзал, Београд, азотара Панчево, Велика Плана за концентрате, Ветеринарски завод Земун, Агро маркет, Крагујевац, Хемикал, Београд. Квалитет производа из овог асортимана се оцењује као добар, цене конкурентне. Планира се зидани објект за магацински простор и то у вредности од 160 хиљада евра, који би обезбедио бољи смештај робе и више могућности набавке. Са проширењем простора, запослили би нових пет радника.

СТР **Вил Трејд** из Мионице се такође бави прометом пољопривредних потребштина, тако да у свом асортиману има сточну храну, семење, концентрате, ситан алат. Производе набавља од Протеинке Шабац, Нарцис Поповић такође из Шапца и Агромаркета, Крагујевац. Иако су производи доброг квалитета и цене у просеку повољне, асортиман их чини неконкурентним.

Трговина на велико и мало **Јешић** д.о која запошљава три радника у два локала у власништву такође располаже асортиманом производа које нуди пољопривредна аптека. Осим сточне хране, ђубрива, семена, пољопривредних алата и сл., асортиман је допуњен и простиркама за подове. Робу набавља углавном од Ветеринаског завода уз Земуна, хранопродукта из Сремске Митровице и Агромаркета из Ваљева, а подлоге из Итеса, Оџаци. Омогућавају продају на одложено плаћање за један месец. Квалитет расположивог асортимана робе оцењују као средњи, конкурентни су по ценама, а све остало диктирају тржишни услови. Нема инвестиционих планова за сада.

У насељу Мратишић, послује трговинска радња **Брдо**, у приватном власништву. Асортиман је мешовита роба која се набавља из Ваљева као и препарати хемије за домаћинство. Имају и сточну храну коју набављају од Румекса из Руме, пољопривредни алат и ексерс од Магнат МЦ и Металтрејд из Ваљева, као и домаће цигарете од Дин из Ниша и Мегатабака из Београда. Имају

конкуренцију у радњи од преко пута, а слаб је промет и дају робу на вересију, тако да немају услова за нека инвестициона улагања.

У насељу Команице, налази се велика трговина на мало **Микула комерц** д.о.о, основана 1992. године која има продавницу у Мионици и по једну у два села, Команицама и Велишевцу, са укупно 15 запослених људи. У асортиману се нуди прехрамбена роба, хлеб и млеко, кућна хемија, цигарете и кафа, галеријска роба, бела техника и остало. Сматрају да су конкурентни и по квалитету робе и по ценама. Увозну робу набављају од увозника, а осталу од домаћих произвођача и трговаца, Дис – Крњево, млекара Младеновац, Вепек, Ваљево, Велетабак, Нови Сад и Дин, Ниш. Информатички су солидно опремљени.

Од услужно занатских радњи евидентирали смо неколико од којих наводимо следеће. **Лабуд-Мионица**, је аутосервис са услугама оправке и одржавања возила, сервис акумулатора и продајом резервних делова за више врста возила. Основан је 1990. године, запошљава 6 радника који примају просечну плату од око 20 хиљада динара. Располаже са једним продајним и једним сервисним простором. Основни добављачи су ГП Аутошоп, Лазаревац, Мототехника Крагујевац, Урал Београд, Сана Крагујевац и још неке фирме из Италије, Грчке и Немачке. Подручје Мионице је основно тржиште продаје резервних делова и осталих услуга, оцењују да је квалитет производа и услуга добар, а да су цене истих у складу са осталим кретањима. Планирају да прошире делатност и у продајном и у сервисном делу и та инвестиција би износила око 100 хиљада евра с тим што би у њој учествовали са око 50% сопствених средстава. Са реализацијом проширења капацитета запослили би још 3-4 нових радника. Локално становништво остаје и даље главни потрошач услуга овог предузећа.

Ту је и фото радња СЗФР **Фото Ђоти**, основана 2000. године, са једним запосленим радником, и радња се бави фотографисањем, фотокопирањем, израдом кључева. Материјал за сликање набавља од Арене Београд и Медиком из Шабца, а папир из Метроа, Београд. Услуге ове радње користе сви становници Мионице, а понајвише фирме Ћира, Србокоп и Беотехника из Мионице. Квалитет оцењују као сасвим добар, а цене ниже од осталих. Има намеру да шири своју делатност у 2008. години и да улаже у савремену опрему за израду слика бољег квалитета. Вредност инвестиције би износио око 20 хиљада евра које би обезбедио делом из сопствених средстава делом кредитом.

У кафићима - СР **Код Бобека** и СУР **Кафе Кнез** се налазе у центру Мионице, окупља се локално становништво, служе се безалкохолна и алкохолна пића чије снабдевање се врши из Дисконта пића Костић из Мионице, Мил Гроса и ваљевског Био микса. Власник кафића **Код Бобека** планира током 2008. године да прошири простора у смислу додавања спрата и то улагање би захтевало око 30 хиљада евра и запослење још 2-4 радника.

Од услужних односно занатских радњи би поменули и СЗР **Стил М**, мушки и женски фризерски салон, који своје услуге пружа локалном становништву, а робу потребну за обављање ове делатности набављају од Лондеса из Чачка. Квалитет услуга и цене оцењују као задовољавајуће за потребе локалног тржишта где ради још 10 фризерских салона. У 2008. години **Стил М**, планира набавку нове опрему за салон у вредности од хиљаду евра са сопственим учешћем од 50%.

5.4. ОЦЕНА ЖИВОТНОГ СТАНДАРДА СТАНОВНИШТВА

Просечна зарада без пореза и доприноса у општини Мионица је децембра 2007. године износила 22.093 динара, што је 74,4% просечне зараде Колубарског округа.

Табела 5.4. Просечне нето зараде по запосленом

Округ/Општина	Просечна нето зарада у динарима	Индекс номиналних нето зарада
	I-XII 2007	I-XII 2007/I-XII 2006
Колубарски	23.952	130,39
Ваљево	23.033	132,63
Лајковац	35.616	131,72
Љиг	22.533	124,55
Мионица	19.479	126,16
Осечина	20.232	123,39
Уб	22.465	124,49

Извор. : www.statserb.co.yu

У општини Мионица у децембру 2007. године евидентирано је 713 незапослених лица¹³, а стопа незапослености износи свега 8,7%, што је знатно ниже у односу на просек за Р. Србију (23,1%). Ово се објашњава малим бројем евидентираних тражиоца запослења при Националној служби за запошљавање Р. Србије, пре свега услед одсуства реалних могућности (неразвијена привредна структура) за запошљавањем у општини Мионица и околним општинама колубарског округа.

Табела 5.5. Незапосленост у Колубарском округу – стање децембар 2007. година

Округ/служба/општина	Незапослена лица	Удео општина у незапослености у оквиру округа
Колубарски округ	12.184	100,00%
Ваљево	6.984	58,15%
Лајковац	690	5,73%
Љиг	533	4,31%
Уб	2.364	18,33%
Осечина	932	7,62%
Мионица	713	5,86%

Извор: Месечни статистички билтен, децембар 2007, број 64, Национална служба за запошљавање Р. Србије, стр. 57.

Куповну моћ становништва општине Мионица, као и на подручју целе Републике Србије, ограничавају инфлаторна кретања, која су евидентна у наредној табели („Кретање цена и трошкова живота у периоду 2005–2007.“). Битно је истаћи да велики број домаћинства у Општини има могућност да породични буџет увећа кроз бављење пољопривредном производњом, било да се ради о производњи за сопствене потребе, а још више уколико домаћинства успевају да реализују тржишне вишкове. Наиме, 74% домаћинстава у Општини поседује пољопривредно газдинство, а 65% од укупног броја газдинстава у Општини егзистенцију обезбеђује непољопривредним или мешовитим изворима прихода¹⁴.

С друге стране, за пољопривредна газдинства која су према изворима прихода чисто пољопривредна (1.318 газдинстава према попису РЗС из 2002. године), као и за регистрована пољопривредна газдинства (којих је крајем 2007. године било 1.350¹⁵, а за које се претпоставља да имају тежњу да се озбиљно и тржишно баве пољопривредом), битно је истаћи да бројни фактори, пре свега, диспаритети цена на релацији инпути и аутпути, ограничавају њихово профитабилно бављење пољопривредом, што се даље манифестује и на ниво животног стандарда овог становништва.

Табела 5.6. Кретање цена и трошкова живота у периоду 2005 - 2007

- просек текуће/просек претходне године у % -

¹³ Месечни статистички билтен, децембар 2007, број 64, Национална служба за запошљавање Р. Србије, стр. 57.

¹⁴ Пољопривреда, књига 2, Попис 2002, РЗС, октобар 2004, стр. 390.

¹⁵ Управа за трезор Мионица.

	2005	2006	2007
Цене на мало – Р. Србија	16,5	12,7	6,8
Цене на мало – АП Војводина	15,6	12,4	7,5
Трошкови живота – Р. Србија	16,2	11,7	7,0
Трошкови живота – АП Војводина	15,6	11,9	7,7

Извор: www.statserb.co.yu

Из наредне табеле евидентно је да највећи проценат расположивих финансијских средстава домаћинстава и највећи део укупне личне потрошње у Р. Србији одлази на категорију „Храна и безалкохолна пића“. Након тога, следи групација „Становање и енергенти“ и групација „Транспорт“. Ове статистичке податке требало би узети са великом резервом када су у питању сеоска насеља и рурална популација (највећи проценат становништва општине Мионица, чак 90%, налази се у руралним подручјима¹⁶), с обзиром да се ту структура личне потрошње значајно мења. Наиме, сеоско становништво има мање издатке за храну (гро потреба у исхрани задовољава се из сопствене производње), али зато су знатно већи издаци за саобраћај, образовање и сл.

Табела 5.7. Структура личне потрошње домаћинстава¹ у трећем кварталу 2007. године

	Република Србија	Централна Србија
Лична потрошња укупно	100,0	100,0
³⁵ ₁₇ Храна и безалкохолна пића	39,7	41,4
³⁵ ₁₇ Алкохолна пића и дуван	4,5	4,8
³⁵ ₁₇ Одећа и обућа	5,7	5,7
³⁵ ₁₇ Становање, вода, струја, гас и друга горива	14,1	13,9
³⁵ ₁₇ Намештај, опремање домаћинства и одржавање	5,5	4,7
³⁵ ₁₇ Здравство	4,5	4,4
³⁵ ₁₇ Транспорт	9,9	9,3
³⁵ ₁₇ Комуникације	3,3	3,2
³⁵ ₁₇ Рекреација и култура	5,5	5,3
³⁵ ₁₇ Образовање	1,3	1,3
³⁵ ₁₇ Ресторани и хотели	1,9	1,9
³⁵ ₁₇ Остала роба и услуге	4,5	4,1

¹ Јединица анкетирања је свако самачко или вишечлано домаћинство изабрано према плану узорка.

Извор: Анкета о потрошњи домаћинстава у трећем кварталу 2007, саопштење бр. 317, 17.12.2007, Статистика националних рачуна; РЗС

5.5. ГЛОБАЛНА ОЦЕНА ДОСТИГНУТОГ РАЗВОЈА И ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ МИОНИЦА

Судећи по статистичким подацима, учешћа Колубарског округа и општине Мионица у укупним резултатима привређивања Србије и Централне Србије су у односу на многе друге округе општине још увек мала и указују на недовољну економску развијеност ове Општине. Наиме, у односу на стварање националног дохода по делатностима у Округу, општина Мионица учествује са 8,3%, а Округ у односу на резултате пословања Централне Србије 24,8%. При томе, учешће Централне Србије у националног дохотку Србије износило је 2005. године 68,3%. Посматрано по делатностима, у привређивању општине Мионица, доминирају угоститељство и пољопривреда, док је учешће прерађивачке индустрије, грађевинарства, трговине, производње и снабдевања електричном енергијом, гасом и водом мање, али ипак значајно за ово подручје. Интересантно је мало учеће делатности вађења камена и руда, обзиром да на овом подручју има каменолома, који очигледно нису довољно искоришћени.

¹⁶ Становништво према активности и полу, књига 5, попис 2002, РЗС Србије, октобар 2003, стр. 34.

Према статистичким подацима о броју и структури запослених у 2005., број запослених у општини Мионица учествовао са 4,2% у укупном броју запослених у Колубарском округу а, који је опет са близу 45 хиљада запослених учествовао у укупном броју запослених у Централној Србији са 2,9%. Учешће запослених на територији Централне Србије у укупном броју запослених у Србији 2005. године износило је 73,7%.

Новији статистички подаци показују да је у 2006. години дошло до одређеног смањења укупног броја запослених, а 2007. до њиховог новог повећања. Но, оно што је много значајније је да се мења структура и однос запослених у корист пораста запослених у приватном сектору. Тако је у 2006. години у Мионици број запослених у државној служби смањен за 148 лица, а у приватном сектору повећан за 125 особа. У 2007. години у државном сектору је дошло до даљег смањења запослених, за 61 лице, док је приватни сектор забележио повећање за 136 лица. У Мионици је 2006. године било укупно запослено 1.869 и од тога 1.250 у предузећима, установама и сл., а 619 у приватном сектору, док је у 2007. години укупан број запослених износио 1.943, а од тога 1.189 у предузећима, установама и осталих 755 у приватном сектору.

Према подацима о запослености Пореске управе експозитуре Мионица, од новембра 2007. године, у Општини је у државном сектору и привреди запослено 73,9%, док на приватни сектор одлази преосталих 26,1%. Посматрано према врстама делатности, заступљеност броја запослених је највећа у разним установама и предузећима, и износи у просеку између 70-74%. Запослени у приватном сектору учествују у просеку са 25-30%. После извршених промена власништва у периоду после 2005. године и формирања нових приватних фирми, и поред велике незапослености, већи је број запослених у приватном сектору.

Посматрано по делатностима, 26,6% је запослено у прерађивачкој индустрији, у образовању 8,5%, здравству 6,7%, трговини 5,7%, угоститељству 5,5%, државној управи 5,4%, грађевинарству 4,9% и електродистрибуцији 3,4%. Досадашњи привредни и друштвени развој општине Мионица био је опредељен многобројним ограничавајућим факторима, који су различитим интензитетом деловали на темпо и квалитет структурних промена и на изградњу привредне и пословне инфраструктуре. Недовољна економска развијеност индустрије је најкрупније и најкомплексније ограничење, а процес приватизације је такође негативно утицао на развој привреде. Нагомилани проблеми и спорост у њиховом решавању увелико су одложило почетак убрзанијег привредног развоја Општине, јер обезбеђени материјални оквири политике подстицања нису били довољни да се инфраструктурни услови створе и да се истовремено осигура динамичан и стабилан привредни развој, а посебно не за успешнији развој села и спречавање демографског пражњења појединих насеља.

Према подацима Општине, од активних предузећа регистрованих на територији општине Мионице, укупно је регистровано 56 непроизводних и 52 производна правна субјекта, са укупно 769 запослених радника, а од тога 296 у непроизводним и 473 у производним делатностима. На поменутом списку се не налазе буџетски корисници као ни пословне јединице предузећа која имају седиште на територијама других општина, обзиром да приход који остварују на територији општине Мионица и зараде запослених пријављују организационој јединици Пореске управе према седишту предузећа. На списку непроизводних делатности сва предузећа су у приватном сектору. На списку производних делатности укупно је седам предузећа која располажу одређеним производним капацитетима и то: Мионица 3.3, Младост, Мионица Д.П., Металинвест, Суворборка, Осеченица 3.3. и Рајковић 3.3. која су још у друштеном сектору, нису приватизована, али нису ни активна.

Осим ових регистрованих правних лица, на територији општине Мионица делатност обавља и око 450 предузетника, односно, приватних радњи. Од тога 65 радњи обавља производну делатност (производња креча, експлоатација, сечење и обликовање камена, узгој живине, производња конзумних јаја, производња хлеба и пецива, производња намештаја и др.), а осталих

385 су из области непроизводних делатности (трговина, угоститељство, услуге превоза, грађевинске услуге, услуге агенција, аутомеханичарске, вулканизерске услуге, фризерске и друге). Од укупног броја запослених радника у овом сектору, 205, у радњама непроизводног типа је запослено 176 радника, а 29 радника је запослено у радњама производног карактера.

Иако је пољопривреда значајан ослонац развоја општине Мионица и важан чинилац егзистенције становништва, агроиндустрија није у довољној мери развијена на овом подручју, а у протеклом периоду на подручју ове Општине није било ни значајних улагања у примарну пољопривредну производњу.

Анкета Института за економику пољопривреде која је спроведена на територији Општине указала је да ипак постоје производне и трговинске фирме које послују и у таквим пословним околностима и окружењу и успевају да буду значајне у свом домену и у укупном привређивања у Општини. Ту свакако треба поменути остварену успешност у пословању производних фирми као што су Фима, Крушик, хладњаче Медикал, Медитеран 92, Агранела, Термотехну, предузећа Миони и Вода-Вода, као и мале предузетнике Еуропак, Ђурић, Јелић, Ковачевић и произвођаче креча. Исто тако добро послују и трговинске и услужне радње Костић, Х Маркет, Миловановић, Дуња, Вил Трејд, Јечић, Брдо, Микула комерц, Лабуд Мионица и друге.

Осим набројаних фирми које релативно добро послују у датим околностима, у Општини свакако има још оних који успевају да својим радом опстану, али мора се констатовати да се проблеми и ограничења у области привреде огледају у недовољној искоришћености постојећих капацитета, пре свега прехранбене индустрије, затим паду незапослености, стагнацији мале привреде и услужног занатства, недостатку савремених трговинских капацитета. Додуше, на територији општине нема мега и супермаркета, али има довољно трговинских радњи које подмирују основне потребе грађана и околине. За веће куповине, они који за то имају услове, одлазе у оближње веће градове, најчешће Ваљево.

На територији општине Мионица значајно је постојање природних потенцијала за развој туристичке делатности. Постојећи капацитети су само основа за даљи развој ове делатности која би могла значајно да допринесе укупном економском развоју Општине.

Процес приватизације је у мионичкој општини као и свуда у земљи изазвао је престројавање код већине привредника и обично имало за последицу застој и пад опште активности. Можда је Мионици потребно постојање Удружења привредника које би уз констатацију постојећег стања и потреба, без обзира на неминовне и неповољне утицаје тржишних кретања, покушавало да у оквиру локалне самоуправе обезбеди могућност за повећање привредних активности код постојећих предузетника са њиховим техничким и кадровским капацитетима. Идеје о стварању инвестиционог фонда би обезбедио боље услове за реализацију нових инвестиционих програма, пре свега усмерених ка расту тржишно оправданих привредних активности и запошљавању становништва Општине. Значајна би била активност Удружења на утврђивању развојних програма и стварања реалних услова за брже инвестирање и улагање у нови сегмент производа и услуга као и проширење постојећих привредних активности.

SWOT анализа

ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ
³⁵ ₁₇ повољан географски положај; ³⁵ ₁₇ велики природни потенцијал, камен, термални извори и остала изворишта воде; ³⁵ ₁₇ педолошки и климатски услови за бављење пољопривредном, посебно сточарством и воћарством; ³⁵ ₁₇ традиција у сточарској и живинарској	³⁵ ₁₇ неадекватна путна инфраструктура насеља; ³⁵ ₁₇ неадекватна комунална инфраструктура у насељима (канализација, водоснабдевање, регулација отпада); ³⁵ ₁₇ ниско напонска електро-енергетска мрежа; ³⁵ ₁₇ недовољно развијен телекомуникацијски систем; ³⁵ ₁₇ Недовољно искоришћен природни

производњи; ³⁵₁₇ природни и климатски услови за бављење бањским туризмом; ³⁵₁₇ природни и климатски услови за бављење сеоским туризмом; ³⁵₁₇ присуство многих културно историјских знаменитости.	потенцијал; ³⁵₁₇ Пораст броја домаћинстава који је остао без прихода по обављеној приватизацији најзначајнијих фирми у Општини; ³⁵₁₇ Низак степен животног стандарда становништва; ³⁵₁₇ Недовољно коришћење постојећег људског ресурса за разне видове привређивања у пољопривреди; ³⁵₁₇ Недовољна ангажованост на анимацији и едукацији локалног становништва у смислу искоришћавања његовог радног искуства у складу са повољним природним условима за унапређивање пољопривредне производње, прерађивачких капацитета и развоја занатских делатности; ³⁵₁₇ Скромне могућности за сопствена инвестициона улагања; ³⁵₁₇ Недостатак задруга или других облика удруживања који би пољопр. олакшали и осигурали пласман њихових производа.
МОГУЋНОСТИ	РИЗИЦИ
³⁵₁₇ Локални природни потенцијали и тржишне тенденције усклађене са развојем пољопривреде, и туризма и осталих реалних потреба становништва; ³⁵₁₇ Већи слух државе за приватну иницијативу и развој малих бизниса у односу на ранији период; ³⁵₁₇ Финансијска подршка државе, додуше скромна, за регистрована пољопривредна газдинства; ³⁵₁₇ Очекује се већи интерес за отварањем мањих погона за прераду меса, млека и млечних производа, свежег и сушеног воћа, природне ракије, меда; ³⁵₁₇ Поред постојања одређеног броја регистрованих занатских радњи, постоји потреба за развојем неким видова услуга које нису покривене, као што су: одржавање станова, сервисирање кућних апарата, уређаја, компјутера и остале савремене опреме, затим текуће одржавање инфраструктурних објеката; ³⁵₁₇ пружање разноразних услуга становништву и обнављање старих заната који су скоро потпуно одумрли.	³⁵₁₇ Процес приватизације је у мионичкој општини као и свуда у земљи изазвао престојавање код већине привредника и најчешће имало за последицу застој и пад опште активности; ³⁵₁₇ Неповећење становништва да би се могло поправити стање у пољопривреди; ³⁵₁₇ утврђивању развојних програма и стварања реалних услова за брже инвестирање и улагање у нови сегмент производа и услуга као и проширење постојећих привредних активности; ³⁵₁₇ Споро мењање навика у организацији живота и рада; ³⁵₁₇ Неконкурентност домаће привреде на иностраном тржишту; ³⁵₁₇ Висок проценат незапослених; ³⁵₁₇ Ниска куповна моћ становништва која ограничава платежно способну тражњу; ³⁵₁₇ Недовољно подстицајни услови за кредитирање и инвестирање, било преко државе(ресорних министарстава), било преко комерцијалних банака; ³⁵₁₇ Неразвијени токови промета пољопривредних производа, индивидуалан, несигуран и неорганизован пласман, и висока колеба-

	вост откупних цена; ³⁵₁₇ Недостатак стручне помоћи и подршке пољопривредницима (ветеринарске, саветодавне услуге и сл.).
--	--

5.6. РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ И ПРАВЦИ ДАЉЕГ ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА

Основни природни потенцијал општине Мионица су пољопривредно земљиште, водни ресурс, шуме и рудни ресурс. Мионички крај је изузетно богат подземним термоминералним водама, тако да су две јаке домаће компаније Си&Си и Синалко и Делта већ изградиле фабрике за флаширање воде и производњу сокова. У најави је још једна фабрика тог типа. Дакле то је један од развојних праваца ове Општине. Други аспект се односи на прерађивачку индустрију и то камена јер је струганички камен познат у свету по својим квалитетним својствима. Затим ту је већ на неки начин традиционално бављење товом јунади и живинарством, јер је мионички крај познат по највећем броју грла стоке у односу на број становника. Пољопривредна производња је екстензивна и од ратарско-повртарске производње највише се гаје житарице, крмно биље, кромпир и делимично индустријско биље. Одатле и потичу значајни ресурси за развој сточарске производње, живине, оваца и свиња. Као водећа грана у овом домену је производња конзумних јаја. Многе фарме се баве и производњом млека. У оквиру пољопривреде значајно је поменути и веома добре услове за развој воћарства, посебно шљива, јагодичастог и шумског воћа. Мионичка општина је веома перспективна и за развој туризма, јер је природа у овом крају веома очувана, почев од планина Суворора и мМалјена преко реке Рибнице и термалних извора у бањи Врујци и Лепеници, са купалишним базенима. Овај крај је богат од природних до културно историјских знаменитости и великих потенцијала за лов и риболов, сеоски и етно туризам.

У вези са свим тим СО је усвојила планска документа, Просторни план општине, Генерални урбанистички план за Бању Врујци, а у изради су и детаљне регулације за Бању Врујци и варош Мионицу. Овим планским актима у Врујцима је предвиђено пет луксузних хотела са 4 и 5 звездица и 1.300 лежаја. Поред ове бање, као туристичке дестинације виђени си и Бања Лепеница и Дивчибаре.

Општина очекује да би се у скоро време почео користити закон о концесијама које би се односиле на воду и рудна богатства, право позиционирање услужних делатности и у пољопривреди прерадник капацитета.

Но да би општина заживела у правом смислу речи неопходни су јој инфраструктурни пројекти на изградњи и реконструкцији водоводне, локалне и регионалне путне мреже. Путеве су за сада у доста лошем стању и представљају објективну сметњу за било какав већи интерес за на пример туристичке посете.

Оно што ће свакако представљати предност овог краја у валоризацији укупних вредности културно-историјска и туристичка манифестација „МИШИЋЕВИ ДАНИ”.

Стратегија развоја Општине управо треба да укаже на све набројане предности и могућности даљег развоја Општине.

Имајући у виду досадашњи ток привредног развоја, приватно предузетништва ће у наредном периоду **основни носилац привредног развоја**. Подстицањем његовог развоја делимично би се амортизовао и проблем незапослених, јер су сви анкетирани привредни субјекти рекли да имају намеру да даље улажу, што подразумева и повећање броја запослених. Предност приватног сектора је сасвим сигурно у флексибилном пословању, брзом прилагођавању производног програма тржишним захтевима, динамичности и спремности за примену иновација у области техничко-технолошког процеса. Посебно у садашњим условима, када су могућности

већих инвестирања мале и неизвесне, приватни сектор са својим капиталом може да преузме значајну улогу у даљем привредном развоју. Приватан сектор може бити добра допуна и пољопривреди, јер може да преузме специфичан део послова који се не могу масовно обављати, а може бити и корисник отпадних и секундарних сировина и енергије. Мала привреда има вишеструки утицај на развој укупне привреде, али и на задовољење неких потреба домаћинстава и појединаца.

Могућности за развој предузетничке иницијативе су у Општини значајне, засноване пре свега на локалним природним потенцијалима, тржишним тенденцијама и усклађене са развојем пољопривреде, туризма, индустрије и осталих реалних потреба становништва. Очекује се већи интерес за отварањем мањих погона. И поред одређеног броја регистрованих занатских радњи, постоји потреба за развојем неким видова услуга које нису покривене, као што су: одржавање станова, сервисирање кућних апарата, уређаја, компјутера и остале савремене опреме, затим текуће одржавање инфраструктурних објеката, пружање различитих услуга становништву и обнављање старих заната који су скоро потпуно одумрли (ковачи, кујунџије, кројачи, обућари, столари и сл.). Исто се односи и на занатске радње чија је намена задовољење потреба сеоских домаћинстава (израда алата, оправка машина, сервисирање пољопривредне механизације и друго).

VI ПОЉОПРИВРЕДА

6.1. ЕКОНОМСКО-ОРГАНИЗАЦИОНА ОБЕЛЕЖЈА НОСИЛАЦА ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ

6.1.1. Пољопривредна газдинства

У социоекономском погледу, **породично газдинство** чини самосталну организациону јединицу у пољопривреди, која претежно користи рад сопствене породице, располаже неопходном површином земљишта (по основу власништва и/или закупа) и материјалних фактора за континуирано вођење производних процеса и ужива/сноси материјалне последице свог пословања. Постоје два типа породичних газдинстава: 1) претежно натурално (*semi-subsistence*), оријентисано највећим делом на подмирење прехранбених потреба сопствене породице; и 2) фармерско које је доминантно усмерено на производњу за тржиште, што у већој мери зависи од структуре и обима производње него од површине коришћеног/поседованог земљишта. Основно социоекономско обележје домаћинства са газдинством јесте постојање тесне везе између домаћинства/потрошње и газдинстава/производње.

У складу са утврђеном **рејонизацијом пољопривредне производње** према надморској висини, педолошким карактеристикама и бонитетној структури земљишта, степену шумовитости и односу површина под шумама и травњаца према интензивно коришћеним пољопривредним површинама, учешћу ораница, воћњака и травњака у укупној пољопривредној површини и производно-економском потенцијалу ораница и воћњака према катастарском класирању¹⁷, основна економско-организациона обележја пољопривредних газдинстава, анализирана на нивоу катастарских општина/насеља, представљена су на нивоу: 1) **равничарског сточарско-ратарског**¹⁸, 2) **брежуљкастог сточарско-воћарско-ратарског**¹⁹ и 3) **брдско-планинског сточарско-травно-воћарског**²⁰ рејона општине Мионица.

6.1.1.1. Број и заступљеност домаћинства са газдинством

Иако су просторне разлике у учешћу домаћинства са газдинством у укупном броју домаћинства првенствено резултат типа насеља (градска/сеоска) и њиховог међусобног положаја, разлике постоје и услед различитих саобраћајних услова и могућности запошљавања ван газдинства²¹.

Учешће домаћинства са газдинством у укупном броју домаћинства у општини Мионица износи у 2002. години 73,9% (у 28 насеља од укупно 36, учешће домаћинства са газдинством у укупном броју домаћинства прелази 80%) и далеко је изнад вредности овог показатеља на нивоу Централне Србије - 31,9% и Р. Србије - 30,9% (табела 6.1.).

¹⁷ Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана подручја Колубарског округа погођеног земљотресом, Сл. гласник РС број 70/2002.

¹⁸ Обухвата КО: Вировац, Вртиглав, Д. Мушић, Клашнић, Маљевић, Мионицу-град, Мионицу-село, Наномир, Радобић, Санковић, Табановић и Тодорин До.

¹⁹ Обухвата КО: Буковац, Голубац, Г. Мушић, В. Маришта, Дучић, Ђурђевац, Кључ, Команице, Паштрић, Попадић, Рајковић, Ракаре, Робаје, Толић и Шушеоку.

²⁰ Обухвата КО: Берковац, Брежђе, Г. Лајковац, Гуњицу, Крчмар, Мратишић, Осеченицу, Планиницу и Струганик.

²¹ У 2002. години 1.145 активних лица која обављају занимање са територије општине Мионица су дневни мигранти. Највећи број дневних миграната (96%) потиче из сеоских насеља (60% ради на територији Општине а 40% у суседним општинама)(Попис 2002, Становништво, Дневни мигранти, Књига 13, стр. 42, РЗС, 2004.).

Табела 6.1. Број и заступљеност домаћинстава са газдинством – упоредни преглед 1991-2002..

	Број домаћинстава, 2002		Домаћинства 2002/1991 у %		Учешће (%) газдинстава у укупном броју домаћинстава 1991	Учешће (%) газдинстава у укупном броју домаћинстава 2002
	Укупно	Са газдинством	Укупно	Са газдинством		
Рејон I - Равничарски	1.929	1.051	1,4	-12,4	63,1	54,5
Рејон II - Брежуљкасти	1.940	1.633	-0,5	-7,9	91,0	84,2
Рејон III - Брдско-планински	1.222	1.081	-5,4	-9,2	92,2	88,4
Свега Општина	5.091	3.765	-1,0	-9,6	81,0	73,9
Градско насеље	581	104	-0,2	-29,7	25,4	17,9
Остала насеља	4.510	3.661	-1,1	-8,9	88,0	81,2
Централна Србија	1811233	577.416	4,5	-18,8	41,0	31,9
Република Србија*	2521190	778.891	4,3	-19,7	40,1	30,9

* Република Србија без КиМ.

Извор: Попис 1991. године, Савезни завод за статистику, Београд, 1992. године; Попис 2002. године, интерни подаци Републичког завода за статистику, Београд 2004.

Иако процес деаграризације²² не заобилази ни ове крајеве, далеко је мањег интензитета него што је то случај на нивоу Централне Србије, односно Републике у целини. Пољопривреда јесте ослонац и приоритет развоја општине Мионица, а даље смањење броја газдинстава (односно учешћа домаћинстава са газдинством у укупном броју домаћинстава), се очекује и требало би да уследи као резултат укрупњавања поседа, подизања ефикасности и продуктивности у пољопривреди и развоја непољопривредних активности у руралној економији.

6.1.1.2. Структура газдинства према величини поседа

Према подацима Пописа из 2002. године, од укупно 5.091 домаћинстава на територији општине Мионица, статус пољопривредног газдинства има укупно 3.765 домаћинстава (од овог броја 50 газдинстава је без земљишта, а 32 је са поседом испод 1 ара обрадивог земљишта).

У структури пољопривредних газдинстава доминирају она са ситним поседом:

- ³⁵₁₇ петина газдинстава располаже поседом до 1 хектара, укључујући и газдинства без земље;
- ³⁵₁₇ 40% располаже обрадивим земљиштем величине 1-3 хектара;
- ³⁵₁₇ 36% поседом величине 3-8 хектара и
- ³⁵₁₇ само 4,1% поседује изнад 8 хектара обрадивог земљишта.

Оваква структура поседа у Општини је генерално неповољнија у односу на стање на нивоу Колубарског округа, док је у односу на више нивое поређења мање изразито ситних (до 1 хектара), као и крупних поседа (изнад 8 хектара). Примера ради, тек 4,1% газдинстава у општини Мионица располаже са преко 8 хектара обрадивог земљишта, док на нивоу Централне Србије учешће газдинстава са преко 8 хектара износи 9,2%, на нивоу Републике 10%, а на нивоу Колубарског округа 14%. Посматрано по рејонима, нешто веће поседе имају насеља у брдско-планинском рејону, због већег учешћа ливада у обрадивим површинама, следе насеља у брежуљкастом рејону и најситније поседе имају газдинства у равничарском делу Општине (табела 6.2.).

²² Последица је комбинованог ефекта депопулације брдско-планинског рејона, рубних насеља на истоку (Наномир, Вировац, Тодорин До, Г. Мушић) и групације насеља на западу Општине (Голубац, Буковац, Рајковић, Кључ, Санковић, Ђурђевац и Шушеока) и урбанизације градског центра и насеља у динамичнијем, североисточном и југоисточном појасу око општинског центра (Мионица-град, Мионица-село, Радобић, Вртиглав, Доњи Мушић, Ракари и у мањем обиму, Табановић, Дучић, Паштрић и Попадић). Том појасу припадају и насеља која бележе истовремено повећање укупног броја домаћинстава и броја домаћинстава са газдинством (Клашнић, Маљевић, В. Маришта, Берковац).

Табела 6.2.. Пољопривредна газдинства према коришћеној обрадивој површини, 2002.. године

	Газдинства (Укупно= 100)	Број газдинстава према коришћеној обрадивој површини (%)						
		До 0,10	0,11-1,00	1,01-3,00	3,01-8,00	8,01-10,00	10,01-15,00	Преко 15,00
Рејон I - Равничарски	1.051	1,8	24,9	41,9	27,2	1,8	0,3	0,4
Рејон II - Брежуљкасти	1.633	0,6	15,2	39,5	38,4	3,2	1,1	0,6
Рејон III - Брдско- планински	1.086	0,5	13,1	40,1	41,0	3,3	1,3	0,3
Свега Општина	3.765	0,8	18,0	39,8	36,0	2,8	0,9	0,4
Колубарски округ	29.846	0,4	12,7	27,2	45,2	7,0	5,4	1,6
Централна Србија	577.416	1,0	23,1	33,8	32,4	4,3	3,3	1,6
Република Србија*	778.891	1,1	25,6	32,7	29,8	4,4	3,6	2,0

* Република Србија без КиМ.

Извор: Попис 2002, РЗС, Интерна документација.

На нивоу насеља, преко половине поседа величине изнад 3 хектара имају Тодорин До (76%), Санковић (63%), (док у осталим насељима равничарског рејона тај број не прелази 1/3), затим Ђурђевац, Буковац, Рајковић, Робаје, Голубац из брежуљкастог (52-57%) и Струганик (57%) и Осеченица (54%) из брдско планинског подручја Општине.

Највише поседа већих од 8 хектара имају насеља²³ Буковац, Ђурђевац и Команице – изнад 9% (брежуљкасти рејон), следе Мратишић и Осеченица – изнад 7% (брдско-планински рејон), док у равничарском подручју само Санковић има изнад 5% поседа већих од 8 хектара. Интересантно је да су у свим овим насељима забележени негативни трендови у броју домаћинстава и домаћинстава са газдинством. Очигледно је да предности повољније поседовне структуре нису искоришћене за повећање продуктивности производње и доходака у пољопривреди.

Просечан посед у општини Мионица састоји се од 4 одвојена дела просечне површине од 136 ари, што је изнад износа одговарајућих показатеља на нивоу Округа, Србије и посебно Централне Србије, где просечан посед има 5 парцела, просечне површине од 74 ара²⁴.

6.1.1.3. Број и старост становништва на газдинствима

Учешће старијих од 50 година у укупном броју чланова газдинстава у Општини износи 43,7%, а учешће старијих од 64 године 24,5% и креће се у оквирима одговарајућих износа на нивоу Округа и Централне Србије²⁵. Повољнију старосну структуру, поред града Мионице, имају насеља у равничарском подручју, затим у брежуљкастом и, на крају, у брдско-планинском делу Општине, мада разлике нису велике (табела 6.3.).

Табела 6.3. Број и старост чланова газдинстава, 2002.. године

	Чланови газдинства, Укупно ¹	Учешће појединих старосних контингената у укупном броју чланова газдинстава (Укупно = 100, у %)				
		15-29	30-44	45-54	55-64	Више од 64
Рејон I - Равничарски	3.572	17,0	18,7	14,6	11,3	23,3
Рејон II - Брежуљкасти	5.613	16,4	17,1	14,5	12,2	24,6
Рејон III - Брдско-планински	3.664	16,3	17,1	13,0	13,5	25,6
Свега Општина	12.849	16,5	17,6	14,1	12,3	24,5
Градско насеље	331	17,8	18,7	17,2	10,9	20,8
Остала насеља	12.518	16,5	17,6	14,0	12,4	24,6

¹ Укупно чланови газдинства - укључени су и чланови газдинства млађи од 15 година, као и они чија је старост непозната, те су збиром процената за те износе мањи од 100%. Извор: Попис 2002, РЗС.

²³ У наставку текста се при анализи на нивоу насеља, због концизности, а када то не угрожава формулисање закључака, уз конкретно насеље неће наводити његова припадност одређеном рејону. Категоризација насеља према рејонима пољопривредне производње дата је у фуснотама у оквиру уводног дела тачке 5.1.1.

²⁴ Попис 2002, Пољопривреда, Пољопривредни фондови, Књига 1, стр. 84, 111, 112, РЗС, 2003.

²⁵ Попис 2002, Пољопривреда, Чланови газдинстава према старости, школској спреми и станови, Књига 3, стр. 17, 18, 98, 102, РЗС, 2004.

Када је у питању *заступљеност пољопривредника на газдинствима*, она је у сваком случају надпросечна – на нивоу Општине износи 36%, у односу на 34% у Округу, 19% у Централној Србији и 18% у Републици. Пољопривредника је највише међу члановима газдинстава у брдско-планинском делу Општине (преко 40%, од 28,5 у Гуњици до 46% у Горњем Лајковцу), а затим у насељима средишњег дела Општине (36%, од 30% у Паштрићу и Толићу до 46% у Дучићу). У равничарском подручју сваки трећи члан газдинства је пољопривредник (од 14% у селу Мионици до 61% у Тодорин Долу, изузимајући град Мионицу, где овај проценат износи 2,4%).

За разлику од старосне структуре становништва на газдинствима, старосна структура пољопривредника најповољнија је у брдско-планинској области, затим у брежуљкастој, а најмање је повољна на газдинствима насеља у равничарском подручју (табела 6.4.).

Табела 6.4. Број и старост пољопривредника на газдинствима, 2002.. године

	Индивид. пољопр. на газдинству, Укупно	Индивидуални пољопривредници на газдинствима према старости (Укупно = 100, у %)				
		15-29	30-44	45-54	55-64	Више од 64
Рејон I – Равничарски	1.093	9,1	18,8	22,4	18,7	31,0
Рејон II – Брежуљкасти	2.034	10,2	18,9	24,3	20,9	25,7
Рејон III - Брдско- планински	1.494	12,1	24,2	21,2	20,9	21,5
Свега Општина	4.621	10,5	20,6	22,9	20,4	25,6
Градско насеље	8	25,0	12,5	25,0	25,0	12,5
Остала насеља	4.613	10,5	20,6	22,9	20,3	25,6

Извор: Попис 2002, РЗС.

Посматрано по насељима, ако изузмемо градско насеље, где је број пољопривредника занемарљив, учешће млађих пољопривредника, старости 15-45 година, у укупном броју пољопривредника на газдинствима, највеће је у Буковцу, Мратишићу, Г. Лајковцу, Планиници, Паштрићу, Рајковићу, Радобићу, Маљевићу и Крчмару – у интервалу од 36-50%. Учешће старијих од 64 године највеће је у Вировцу, Тодорин Долу, Г. Мушићу, В. Маришима, Команицама, Ракарима, Шушеоки и Санковићу (од 37,5 до 43%), а најмање у Мратишићу – само 8,9%.

Не улазећи у општа демографска кретања на нивоу Општине, која су обрађена на другом месту, старосна структура чланова газдинстава и пољопривредника на газдинствима је генерално задовољавајућа. Наравно, на нивоу насеља издваја се групација оних који имају најбоље перформансе према наведеним критеријумима, комбиновано посматрано – Радобић, Маљевић, село Мионица, Паштрић, Попадић, Толић, Буковац, Мратишић, Крчмар, Планиница. Посебно охрабрује чињеница да је највеће учешће млађих пољопривредника, односно најмање учешће старијих на газдинствима у брдско-планинском подручју, где је и највећи проценат пољопривредника у укупном броју чланова газдинстава.

Према подацима Пописа из 2002.. године, учешће пољопривредног становништва у укупном у општини Мионица износи читавих 42,2%, што је далеко изнад вредности овог показатеља на нивоу Колубарског округа (25,4%), Централне Србије (11%) и Републике (10,9%). Присуство млађе радне снаге на газдинствима је добра основа за унапређење пољопривреде и развој мултифункционалних делатности на газдинствима, ради задржавања вишка радне снаге из пољопривреде на газдинствима, односно у руралним срединама.

6.1.1.4. Основне факторске релације: радна снага-земљиште

Када су у питању основне факторске релације радне снаге и земљишта, ситуација није задовољавајућа:

³⁵
17 сто хектара обрадиве површине у власништву приватних газдинстава у Општини у просеку обрађује чак 25 пољопривредника; поређења ради, одговарајући показатељ на нивоу Колубарског округа износи 22, у Централној Србији 15, а у Србији 13 пољопривредника/100 ha; односно

³⁵
¹⁷ један пољопривредник обрађује просечно само 4,1 хектара у Мионици, што је мање од просека у Централној Србији (6,8 ха), скоро двоструко ниже од просека у Републици Србији (7,9 ха) и неколико пута мање од просека у европским земљама.

Посматрано на нивоу рејона, ситуација је уједначена, једва да је уочљива повољнија ситуација у брдско-планинској области (табела 6.5.).

Табела 6.5. Основне факторске релације на газдинствима: радна снага-земљиште

	Број пољопривредника на газдинствима	Обрадива површина у хектарима	Број пољоприв. на 100 ха обрад. површине	Хектара обр. површине на 1 пољопривред.
Рејон I – Равничарски	1.093	4.398,81	24,8	4,0
Рејон II – Брежуљкасти	2.034	8.131,67	25,0	4,0
Рејон III - Брдско- планински	1.494	6.338,14	23,5	4,2
Свега Општина	4.621	18.868,62¹	24,5	4,1
Колубарски округ	32.651	147.298	22,2	4,5
Централна Србија	365.955	2.502.356	14,6	6,8
Република Србија	454.774	3.615.246	12,6	7,9

¹ Према подацима РЗС из 2002. године, обрадива површина износи 18.897 хектара, тако да разлика не утиче на вредност добијених показатеља и њихову упоредивост са вишим нивоима.

Извор: Попис 2002, РЗС (пољопривредници); РГЗ-Служба за катастар непокретности Мионица (на нивоу насеља), Општине у Србији 2002, РЗС (обрадива површина приватних газдинстава).

На нивоу насељима разлике су нешто значајније:

³⁵
¹⁷ најповољније релације радне снаге и земљишта у *равничарском подручју* имају газдинства у селу Мионици и Радобићу, а најмање обрадивог земљишта на располагању је пољопривредницима у Табановићу, граду Мионици и Тодорин Долу²⁶;

³⁵
¹⁷ најповољније релације радне снаге и земљишта у *брежуљкастом рејону* налазе се у Ђурђевцу (17 и 6), Робајама и Рајковићу (18 и 6), а најмање повољне у Дучићу (39 и 3);

³⁵
¹⁷ у *брдско-планинском подручју* – најповољније релације налазе се у Гуњици (15 и 7) и Планиници (17 и 6), а најмање повољне су у Крчмару (31 и 3) и Мратишићу (30 и 3).

Иако се напредак у пољопривреди мери повећавањем обрадиве површине по запосленом, квалитет људског фактора има у пољопривреди изузетно велики значај, а његов утицај одавно не дефинише физички рад, већ знање, умеће, мотивација, предузетнички дух и друге психосоцијалне вредности. Имајући то у виду, као и чињеницу да вишак радне снаге на газдинствима оптерећује и успорава структурне промене у пољопривреди,²⁷ генерално би се могло закључити да радна снага у Општини **није ограничење** за вођење радно интензивне пољопривредне производње, иако је у питању брдско подручје, делом непогодно за примену механичке опреме.

6.1.1.5. Основне факторске релације: сточни фонд-земљиште

Специфичан рељеф и традиција утичу на величину поседа и структуру пољопривредне производње у општини Мионица, усмеравајући је ка сточарству, у већој мери него што је то случај на нивоу Округа, Централне Србије и Србије у целини.

Иако расположиви статистички подаци не одсликавају тренутну ситуацију по питању бројчаног стања стоке у Општини, представљају последње комплетне податке о сточном фонду по насељима, који омогућавају обрачун условних грла и компарацију, односно сагледавање производне оријентације у сточарству на нивоу насеља (табела 6.6.).

²⁶ У селу Мионици у просеку 100 хектара користи 14 пољопривредника, односно 1 пољопривредник у просеку обрађује 7 хектара, у Радобићу ови коефицијенти износе 16, односно 6, Табановићу (47 и 2 респективно), граду Мионици (38 и 3) и Тодорин Долу (37 и 3).

²⁷ Развој мултифункционалних делатности у овом случају представља прави одговор за унапређење пољопривредне производње, повећање прихода и задржавање људи на газдинствима.

Табела 6.6. Основне факторске релације на газдинствима: сточни фонд – земљиште

	Укупан број основних врста стоке						Пољ. земљиште	Свега услов. грла ²	Усл. грла на 100 ха пољ. пов.
	овце	гове да	коњи	козе	свиње	живи на			
Рејон I - Равничарски	3.227	1.919	24	113	3.386	19.656	4.608,45	1.942	42
Рејон II - Брежуљкасти	8.732	3.545	78	280	6.729	72.787	8.707,55	3.971	46
Рејон III – Брдско планински	7.944	2.422	106	278	4.712	22.967	7.656,59	2.825	37
Свега Општина	19.903	7.886	208	671	14.827	115.410	20.972,59	8.738	42 (41)¹
Колубарски округ	148.377	48.241	1.524	4.572	107.749	555.028	168.026	57.427	34
Централна Србија	1.323.060	602.247	22.759	122.894	1.365.917	6.724.110	2.920.900	694.695	24
Република Србија	1.475.662	748.282	31.830	180.757	1.983.504	9.779.131	4.073.284	905.240	22

¹ Резултат у загради добијен је на основу пољопривредне површине у износу од 21.359 хектара, према подацима РЗС за 2002. годину, и упоредив је са резултатима за више административне нивое.

² Коришћени коефицијенти за прерачунавање укупног броја појединих врста стоке у условна грла: говеда 0,6; коњи 1,0; козе 0,05; овце 0,06; свиње 0,15; живина 0,003.

Извор: Број стоке: Попис из 2002. – Интерни подаци РЗС; подаци о сточном фонду односе се на број стоке, живине и кошница пчела у власништву чланова домаћинства пољопривредног газдинства; пољопривредна површина: РГЗ - Служба за катастар непокретности, Мионица (до нивоа Општине, пољ. земљиште у приватној својини), Општине у Србији 2003. – од нивоа Општине (пољопривредна површина према начину коришћења земљиште – индивидуална пољопривредна газдинства 2002.).

Анализа указује да је:

- ³⁵₁₇ сточарство најразвијеније у *брежуљкастом подручју* (коефицијент условна грла стоке/100 ха пољопривредне површине износи 46), где се коефицијент креће у интервалу од 22 у Шушеоки, до 55 у Команицама;
- ³⁵₁₇ на нивоу општинског просека (42 условна грла стоке на 100 ха пољопривредне површине) је и вредност овог коефицијента у *равничарском подручју*, а варијације се крећу од 13 у Д. Мушићу до 58 у Радобићу и 69 у Табановићу (изузимајући град Мионицу, где због ограничене пољопривредне површине износи чак 137 грла);
- ³⁵₁₇ исподпросечан број условних грла/100 хектара пољопривредног земљишта у *брдско-планинском подручју* (37), које обилује трајним травњацима, као несумњивом потенцијалу за интензивирање пашњачког сточарства; наравно и у овом рејону постоје значајне разлике у развијености сточарства међу насељима – од само 23 условна грла/100 ха пољопривредне површине у Планиници, до 41 у Крчмару и 61 у Мратишићу.

Генерално гледано, имајући у виду расположиву крмну базу, близину великих откупних капацитета, потрошачких центара, извозне могућности, а пре свега традицију, постојеће капацитете за узгој стоке и инвестициона опредељења комерцијалних газдинстава, потенцијали за даљи развој сточарства нису ни изблиза исцрпљени. Извесна преоријентација потребна је у брдско-планинском подручју, где се мора инсистирати на већем искоришћавању ливада и пашњака и одустајању од интензивног това у циљу добијања органске хране и заштите животне средине.

6.1.1.6. Структура домаћинства према изворима прихода

Треба имати у виду да статистика изводи изворе прихода на основу занимања, односно активности чланова породичног домаћинства. Због тога придев непољопривредна имају и домаћинства са газдинством. Међутим, поседовање земље и/или стоке обезбеђује готово увек одређене приходе/добра, било за тржиште или у виду натуралне потрошње, што је посебно карактеристично за тзв. мешовита домаћинства.

Упркос економској кризи током 90-тих и последицама реструктурирања и приватизације у економији, у виду повећања незапослености, у периоду 1991-2002. године, у општини Мионица није дошло до значајнијег повратка незапослених пољопривредници. Штавише, у периоду између два пописа, 1991-

2002. године, број активног становништва које обавља занимање смањен је за 19%, а учешће активног становништва које обавља занимање у области пољопривреде смањено је са 73% на 63%. Истовремено, смањено је и учешће домаћинстава са пољопривредним и мешовитим изворима прихода у корист непољопривредних и домаћинстава без прихода.

Преглед структуре домаћинстава према изворима прихода (подаци Пописа 1991. и 2002.), дат је у табели 6.7.

Табела 6.7. Број и структура домаћинстава према изворима прихода- упоредни преглед 1991-2002. године

	Попис 1991					Попис 2002				
	Укупно домаћ.	Структура у % (Укупно=100)				Укупно домаћ.	Структура у % (Укупно=100)			
		ПГ ¹	НГ ²	МГ ³	БП ⁴		ПГ ¹	НГ ²	МГ ³	БП ⁴
Рејон I – Равничарски	1.902	25,8	50,8	21,8	1,8	1.929	17,0	63,8	13,7	5,4
Рејон II - Брежуљкасти	1.950	49,2	17,7	30,6	2,5	1.940	29,4	40,1	24,7	5,8
Рејон III – Брдско-план.	1.292	54,4	16,8	27,0	1,8	1.222	37,3	34,8	22,6	5,3
Свега Општина	5.144	41,9	29,7	26,4	2,1	5.091	26,6	47,8	20,0	5,6
Градско насеље	582	0,3	95,4	1,0	3,2	581	0,7	94,7	0,7	4,0
Остала насеља	4.562	47,2	21,3	29,6	1,9	4.510	30,0	41,7	22,5	5,8

Легенда: ¹ Пољопривредна газдинства; ² Непољопривредна газдинства; ³ Мешовита газдинства; ⁴ Газдинства без прихода.
Извор: Попис 1991, СЗС; Попис 2002, РЗС.

У 2002. години у **структури домаћинстава према изворима прихода**:

- ³⁵₁₇ доминирају непољопривредна домаћинства са 47,8% (посебно у равничарском подручју);
- ³⁵₁₇ на другом месту су пољопривредна домаћинства са 26,6% (највише у брдско-планинском рејону)²⁸, затим;
- ³⁵₁₇ домаћинства са мешовитим изворима прихода са 20% (највише у равничарском рејону) и
- ³⁵₁₇ домаћинства без прихода (5,3%).

На нивоу насеља варијације су знатне:

- ³⁵₁₇ пољопривредна газдинства највише су заступљена у структури домаћинстава у насељима: Тодорин До (61%), Дучић и Осеченица (48%), Санковић (47%), Мратишић (46%), Клашнић (40%), Команице (39%) и Табановић (38%);
- ³⁵₁₇ највише непољопривредних домаћинстава (осим у градском центру Мионице и приградском насељу Мионице селу) је у развојно динамичном Радобићу, селима Паштрић, Толић, Попадић, Ракари²⁹, Гуњица, Берковац, Крчмар;

У ситуацији када се чак 90,4% активног становништва Општине налази у сеоским насељима,³⁰ и у условима уситњене аграрне структуре - охрабрује задржавање високог процента домаћинстава са мешовитим изворима прихода (20%). То потврђује и искуство земаља Европске уније где, према подацима за 2003. годину, 32% фармера истовремено има и друго основно или допунско запослење ван пољопривреде. Само 23% фармера посвећује пуно радно време обављању пољопривредних активности на газдинству, док 58% троши више од половине радног времена на друге руралне активности³¹.

²⁸ Број регистрованих газдинстава у Општини (крајем 2007. године, подаци Управе за трезор Мионица) износи 1.350, што је свега трећина укупно пописаних газдинстава у 2002. години. Искуство говори да регистрацији приступају најпре комерцијална пољопривредна газдинства, а да за преостала, која су у већини (натурална, полу натурална и непољопривредна), њих 64%, приходи од пољопривреде нису релевантни за егзистенцију или су много мање релевантни у односу на остале изворе прихода.

²⁹ Ракари - Горња Топлица – будући центар заједнице села са развијеном индустријском зоном и туристичким комплексом на тремеји села Попадић, Ракари-Берковац.

³⁰ Становништво према активности и полу, Књига 5, Попис 2002, РЗС, 2003, стр. 34.

³¹ EC. Agriculture in the European Union – Statistical and Economic Information 2006,

Интеракције пољопривредних и непољопривредних активности³² повећавају укупну запосленост и доходак у руралној области, и тиме доприносе уједначавању и стабилизацији укупних прихода руралних домаћинстава. Зато се очекује да претежно натурална и ситна комерцијална газдинства диверсификују своју активност у правцу непољопривредних делатности, те да приходима ван газдинства допуњују приходе од пољопривреде до нивоа паритетног дохотка, а да се велике комерцијалне фарме готово искључиво посвете пољопривредној производњи.

У пракси, због присуства тзв. парадокса повезаних са баријерама за улазак у непољопривредне делатности на нивоу домаћинстава³³ и на нивоу подручја³⁴, постоје два основна облика међузависности непољопривредних и укупних прихода руралних домаћинстава:

- *инверзан* – веће учешће непољопривредних прихода у укупним приходима имају ситна домаћинства и домаћинства са газдинством (*interhousehold paradox*) у областима динамичне економске/пољопривредне активности и развијене инфраструктуре, веће густине насељености, вишка непољопривредне радне снаге и ниских баријера за улазак у радно-интензивни RNF сектор (*interzone paradox*);
- *позитивно корелисан* – RNF сектор има високе улазне баријере, захтева већа капитална улагања и економски јаке субјекте/газдинства (*interhousehold paradox*) у ретко насељеним руралним областима, слабе инфраструктурне основе и неразвијене пољопривреде, која својом традиционалном технологијом блокира радну снагу на газдинствима (*interzone paradox*)³⁵.

У нашим условима, конкретно на територији општине Мионица, може се уочити присуство првенствено баријера на нивоу домаћинства, везаних за капитална улагања неопходна за улазак у RNF сектор.

У том случају, очекује се да први облик међузависности буде заступљен у градском насељу и насељима на североистоку и, делимично, истоку и југоистоку Општине, окренутим гравитационим утицајима индустријске зоне, источно од градског језгра Мионице и новоформираног индустријског комплекса у Горњој Топлици. У овим насељима и насељима која им непосредно гравитирају, односно у насељима која су Просторним планом Општине предвиђена за центре индустријског развоја³⁶, са нижим учешћем домаћинстава са газдинством, чланови домаћинстава приходе у већем проценту стичу обављањем непољопривредних делатности у окружењу.

Други облик међузависности непољопривредних и укупних прихода руралног домаћинства би био далеко карактеристичнији за још увек дубоко рурално подручје општине Мионица и развијао би се у већем броју насеља са крупним и газдинствима средње величине, која имају

http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2006/table_en/en351.htm, 14.12.2006.

³² *Производне* – између произвођача у вертикали: инпути-примарна пољопривредна производња-прерађивачи; *потрошачке* – доходак остварен у непољопривредним активностима повећава потрошњу производа пољопривреде и обрнуто; и *инвестиционе* – приходи од непољопривредних активности служе за улагања у пољопривреду, и обрнуто, приходи од пољопривреде служе за покретање сопственог руралног непољопривредног (Rural Non-Farm – RNF) бизниса.

³³ *Баријере на нивоу домаћинства (interhousehold paradox)* – проистичу из разлика у нивоу дохотка. Сиромашна домаћинства и домаћинства са газдинством имају веће потребе за диверсификацијом ради умањења осцилирања прихода од пољопривреде и факторских ограничења на газдинству, али немају економске снаге за то (почетни капитал, образовање, искуство), стога се оријентишу на мање плаћена радноинтензивна непољопривредна запослења у руралном окружењу. Крупна газдинства располажу капиталом за покретање сопственог RNF бизниса, али имају мање потребе за тим. Бирају профитабилне делатности, руководећи се стопом приноса на уложена средства.

³⁴ *Баријере на нивоу руралног подручја (interzone paradox)* – проистичу из локационих карактеристика руралне области. Подручје ограничених природних ресурса, неразвијеном саобраћајном и тржишном инфраструктуром, недостатком квалификоване радне снаге лимитира развој непољопривредних делатности, иако има изразите потребе за њима. Тиме би се надоместиле слабости пољопривредног сектора и "повукао" његов развој. Случај је обрнут у подручјима динамичне пољопривреде и развијене инфраструктуре.

³⁵ FAO. The State of Food and Agriculture. Rural Non-Farm Income in Developing Countries. Rome, FAO, 1998, p. 335-336.

³⁶ Општински центар Мионица, приградско насеље Мионица и тзв. микроразвојни центри (Рајковић, Клашнић, Горња Топлица, Брежђе, Кључ, Г. Лајковац, Мратишић и Радобић), у којима постоје услови и интерес за развој предузетништва и формирање зоне за мале погоне прерађивачке, пре свега прехранбене индустрије.

задовољавајући број и старосну структуру активних пољопривредника и релативно значајне приходе од пољопривредне производње/мешовите изворе прихода, као основе за активирање/унапређење неке од повезаних RNF активности. Ова насеља би, дакле, диверсификацију активности и прихода требало да остварују, првенствено у оквиру неке од мултифункционалних делатности на крупним газдинствима, било у виду оснивања малих погона за дораду, складиштење, паковање и прераду примарних пољопривредних и шумских производа, пружања услуга механизације, формирања сабирних центара за пољопривредне производе и шумске плодове, развоја дефицитарних занатских делатности, обраде дрвета, производње креча, домаће радности и бављења сеоским туризмом.

Диверсификована рурална економија у општини Мионица постоји у одређеном обиму, али као и на нивоу Републике у целини, доминира тзв. “принудна” диверсификација прихода у условима нерентабилне пољопривредне производње на ресурсно ограниченим газдинствима. Ограничење за већу запосленост руралне популације највећим делом долази од недовољно развијене привредне структуре у Мионици и околним општинама. Константно смањење броја радника запослених у предузећима, радњама, установама, задругама и организацијама³⁷, и минималне могућности за отварање нових радних места доводе до веома ниске стопе запослености у општини Мионица.³⁸

У 2007. години у општини Мионица било је запослено 1.943 радника, а од тога највише у категорији приватни предузетници и запослени код њих (755) и прерађивачка индустрија (494). Према анкетном истраживању спроведеном на развојно оријентисаним газдинствима у општини Мионица током израде Стратегије, на узорку од 325 домаћинстава у 33 насеља Општине, евидентирано је и да додатни извори прихода газдинстава потичу највећим делом од извођења грађевинских радова (тесари, зидари), затим столарских, механичарских и транспортних услуга. Пописано је и 27 мини индустријских погона за производњу прехранбених производа прерадом примарних пољопривредних производа локалног порекла а, према мишљењу анкетираних могло би их бити много више, посебно мини млекара, мини кланица, сушара за шљиве и погона за прераду воћа. Незнатан број анкетираних домаћинстава бави се сеоским туризмом, али је велики број изнео мишљење да је то један од перспективних праваца развоја руралне економије, посебно у брдско-планинском подручју Општине (Струганик, Планиница, Брежђе).

Наравно, не може се изгубити из вида раст учешћа категорије тзв. домаћинстава без прихода³⁹, што јесте карактеристика на нивоу читаве Републике у транзиционим временима, али која у појединим насељима достиже забрињавајуће размере (Наномир 29%, Клашнић 13%, Робаје 10%, Шушеока 10%, Кључ 10%, Велика Маришта 9%, Брежђе 8%, Струганик 8%), и иницира потребу за појачаним надзором и напорима надлежних служби и организација у циљу њиховог реактивирања у токове локалне економије.

Потреба за развојем мултифункционалних делатности на пољопривредним газдинствима је евидентна, као и јачање полиморфизма у руралној економији. Наведене активности присутне су у руралном сектору општине Мионица, али треба радити на унапређењу њихове структуре и квалитета у правцу јачања руралне непољопривредне економије, као резултата коришћења техничко-технолошких и тржишних предности које би повећавале укупну конкурентност и доходак фармера и руралних резидената и, на тај начин, повратно утицале на снажење инвестиционе способности и продуктивности пољопривреде.

³⁷ У односу на половину деведесетих година прошлог века, у 2007. години број запослених у предузећима, установама, задругама, организацијама мањи је за 22%.

³⁸ Стопа запослености у 2007. години у Општини износи 22%, што је знатно ниже у поређењу са истом стопом у Колубарском округу (48%), односно на подручју Републике Србије (59%).

³⁹ Газдинства без прихода су газдинства у којима је непознат извор прихода или приход потиче од издржавалаца (укључујући и правна лица) који нису чланови газдинства (Попис 2002. Пољопривредни фондови, Пољопривредна газдинства према активности и изворима прихода, Књига 2, Методолошка упутства, РЗС, 2004.).

6.1.2. Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника

I Слика земљорадничког задругарства у Р. Србији

Главни проблем у задругарству Р. Србије данас је постојање тзв. „псеудо“ задруга. Ретке су задруге које имају активну улогу на пољу маркетинга, прераде и снабдевања инпутима пољопривредних произвођача, које су успеле на прећу на тржишни начин пословања, да остваре позитивне финансијске резултате, а све то у складу са задружним принципима. Задругарство се злоупотребљава, како од стране „државних задруга“, којима управљају запослени, а не задругари (ове задруге имају велики пасивни капитал, пре свега у виду складишних капацитета), тако и од стране тзв. „приватних задруга“ (задруге основане након 1991. године), које у већини случајева само користе име задруге, а у ствари су приватне компаније у власништву једног или неколико појединаца⁴⁰.

Организационо-статусни проблеми земљорадничких задруга, заједно са економско-финансијским ограничењима, посебно код тзв. „старих“ задруга, готово су константне препреке њиховом успешном раду. Разлози за ово „леже“ у следећим ограничењима: нерешено и неразграничено власништво над имовином задруга; неликвидност и нерентабилност пословања (све чешћа је појава да се део задружне имовине издаје разним приватним фирмама на коришћење); немогућност приступа екстерним изворима финансирања; недовољна подршка задругарству мерама аграрне политике државе.

Афирмација земљорадничких задруга у Србији подразумева неколико корака, од којих су три најважнија: (1) доношење новог закона о задругама, којим би се решила питања управљања задругом и власништво над друштвеном имовином задруга⁴¹; (2) удруживање задруга - формирање малобројних, али јаким задружних предузећа, која би, интересним повезивањем и поштовањем задружних принципа, обједињавала већи број задруга⁴²; (3) развој специјализованих задруга (за унапређење производње и продаје млека, воћа, органских производа и сл.)⁴³.

II Земљорадничко задругарство у општини Мионица

У општини Мионица истинских задруга, које послују по задружним принципима, данас нема, а њихов недостатак пољопривредници све више осећају. У наставку се даје списак задруга које тренутно раде, тачније постоје:

³⁵
¹⁷ **33 „Мионица“, Мионица варош;** ова задруга основана је 1954. године (нема пољопривредно земљиште, има девет запослених радника); не бави се уговарањем и откупом пољопривредних производа (нема коопераната), с обзиром да ове послове менаџмент задруге оцењује као нерентабилне (високе камате на кредите, неповољни паритети цена инпута и аутпута, изостанак стимулативних мера МПШВ Р. Србије); опстанак задруге (задруга нема дугове, исплаћује плате и доприносе радницима) „дугује“ се издавањем 1.250 метара квадратних пословног простора (као магацински простор и самоуслуга); у наредном периоду, доношењем новог закона о задругама, очекује се и јасније дефинисање функције и улоге ове задруге;

⁴⁰ Стратегија развоја пољопривреде Србије, Службени гласник Р. Србије, бр. 78/05, стр. 11.

⁴¹ Министарство привреде Р. Србије и Радна група за израду Нацрта Закона о задругама: Нацрт Закона о задругама, септембар 2006. година, друга верзија.

⁴² Овакви задружни системи су једини који би на себе могли привући пажњу државе, индустрије, извозника, банака, домаћих и међународних невладиних институција. Ова предузећа би својим великим набавкама репроматеријала успела да обезбеде инпуте по нижим ценама, обједињавањем понуде „добила“ би огромну тржишну снагу и респект од стране малопродаје или прерађивачке индустрије, када је у питању уговарање производње, услови откупа, продајне цене и сл.

⁴³ За настајање ових задруга потребни су стабилни и подстицајни макро економски услови, дугорочно позната аграрна политика, стимулативни услови инвестирања, законски уређено тржиште пољопривредно-прехрамбених производа. Тек испуњавањем ових предуслова пољопривредни произвођачи добијају реалну и сигурну основу да се са «сваштарења» преусмере на производњу једног или неколицине производа.

- ³⁵₁₇ **33 „Станковачки повртњак“, Мионица варош;** задругу је 2003. године основало 11 задругара (тренутно их је 18, од тога 13 задругара са подручја општине Мионица) уз донацију USAID (25.000 УСД); основне функције задруге: помоћ произвођачима на плану маркетинга, пласмана, прераде и снабдевања инпутима - нису развијене; иако задруга делимично посредује у повезивању пољопривредних произвођача са купцима, највећи проблем у функционисању ове задруге јесте одсуство интереса произвођача да организовано, заједнички (обједињавањем понуде) наступају на тржишту;
- ³⁵₁₇ **33 „Лепеница“, Санковић;** задруга је, такође, из програма USAID основана 2003. године; основна делатност је узгој оваца, а тренутно има 15 задругара, од којих сваки има по 20-так грла сорте оплеменења сјеничка овца; ова задруга има исти проблем као и 33 „Станковачки повртњак“: задруга не обезбеђује пласман (задругари индивидуално наступају, продаја је симболична и ограничена углавном на приплодни материјал за даљу репродукцију), не снабдева задругаре репроматеријалом и сл.;
- ³⁵₁₇ **33 „Живковића крај“, Дучић;** ова овчарска задруга тренутно „мирује“, а основана је по истом програму и исте године као и претходне две задруге; задругу је основало 14 задругара новчаним уделима, сада их има око 20-так са укупно око 200 комада оваца; проблем заједничког пласмана и проналаска канала продаје и овде је био основна кочница развоја задруге; тренутно се задруга доминантно бави другом врстом делатности – техничка прерада дрвета, а пласман је усмерен ка домаћим и иностраним фабрикама намештаја (Аустрија, Словенија).

III Удружења пољопривредника у општини Мионица

У теренском истраживању коју су истраживачи Института за економику пољопривреде Београд спровели током септембра-новембра 2007. године и током јануара 2008. године, анкетирано је укупно 325 пољопривредних газдинстава на територији општине Мионица, а њих око 90% изјаснило се да не припада удружењима пољопривредних произвођача. Ово објашњавају тиме да у окружењу и не постоје удружења којима би могли да се прикључе, а интерес и жеља за иницирањем удружења није показана.

Поменуто истраживање истовремено је указало на постојање једног изузетно значајног и јаког удружења сточара. У питању је **Удружење одгајивача говеда сименталске расе „Колубара“**, у Лајковцу које је настало почетком 2000. године на иницијативу колубарских сточара и уз стручну помоћ Центра за пољопривреду Лајковац. Ово удружење окупља преко 300 чланова – одгајивача (углавном са општина Мионица, Лајковац, Љиг, део Уба, део Ваљева), а највећи број чланова, око 150 фармера, је са подручја општине Мионица. У овој Општини, у евиденцији Центра за пољопривреду Лајковац, регистровано је 213 произвођача који имају три и више уматичених грла (сви ови произвођачи нису чланови Удружења)⁴⁴. Удружење има тренутно малу могућност лобирања, тј. утицаја на мере МПШВ Р. Србије, на услове откупа и цену млека и сл. У наредном периоду очекује се нова законска регулатива у области сточарства и удруживања (чиме би ефекти удруживања фармера требало да буду већи), а велику подршку удружени фармери виде и у одскора приватизованом Центру за пољопривреду Лајковац, преко кога очекују могућности набавке репроматеријала по нижим ценама, затим даљу блиску сарадњу по питању одгајивачко-селекцијског рада у говедарству и сл. Удружење „Колубара“ истиче се својим наступима и наградама на највећој смотри пољопривреде - новосадском Сајму пољопривреде, а традиционална изложба приплодних крава и јуница сименталске расе, која ће се 2008. године одржати по 27. пут у Лајковцу (27. септембар), уврштена је у Календар европских изложби говеда сименталске расе.

⁴⁴ Фармер Марко Милосављевић (Дучић), већ годинама потврђује репутацију најбољег сточара колубарског краја, а познати сточари су и Слободан Грбић (Доњи Мушић), Предраг Петровић (Паштрић), Срећковић Миливоје (Шушеока), Коларевић Милован (Табановић) и други.

На подручју Општине током 2006. године основано је и „**Колубарско удружење повртара**“, које тренутно броји свега око 10 чланова. Удружење пружа пре свега, едукативну улогу у виду организовања предавања, пружања стручне помоћи у производњи, савета и сл.

6.2. ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА

6.2.1. Пољопривредно земљиште

Према подацима Републичког геодетског завода из 1998. године, у укупној територији Општине, површине 32,9 хиљада хектара, пољопривредно земљиште учествује са 66,5%. Структура пољопривредног земљишта у Општини је слична одговарајућој на нивоу Колубарског округа, а у односу на Централну Србију:

- ³⁵₁₇ више је обрадивог земљишта: у оквиру њега је више воћњака, а мање винограда и ливада;
³⁵₁₇ мање је пашњака и трајних травњака (ливаде и пашњаци).

Иако је мање учешће ливада у обрадивом земљишту (Мионица 18,1%, Ц. Србија 22%) и трајних травњака у пољопривредном земљишту (Мионица 29%, Централна Србија 39%), ради се о површинама које представљају озбиљан ресурс за развој сточарства. Истовремено, значајно учешће воћњака, у односу на Централну Србију и Републику у целини (Мионица 13%, Централна Србија 8,5% и Р. Србија 5,6%), овом подручју, поред сточарства, даје и карактеристике изразито воћарског рејона (табела 6.8).

Највише **обрадивог земљишта** имају насеља брежуљкастог рејона – 43%, затим брдско-планинског (33%) и најмање равничарског рејона (24%). Учесће обрадивог у односу на пољопривредно земљиште у равничарском и брежуљкастом рејону је изнад 90%, док је у брдско-планинском знатно ниже и на нивоу рејона не прелази 80%. Посматрано по насељима, ово учешће је највеће у Клашњићу (99%), Санковићу (98%), селу Мионици и Ракарима (97%) а најмање у Г. Лајковцу (71%).

Табела 6.8. Структура пољопривредног земљишта према начину коришћења

	Пољопривредно земљиште					Учесће у %, Пољ. земљ. = 100						
	Обрадиво земљ. у %, Укупно=100					Паш њаци, ха	Риб. и трст., ха	Пољ. зем. укупно, ха	Обра диво земљ.	Паш њаци	Рибњ. и трст.	Трајни травњаци ¹
	Укупно, ха	Њиве и врт.	Воћња ци	Вино гради	Лива де							
Рејон I - Равничарски	4573	81,4	10,5	0,1	8,0	219	0	4792	95,4	4,6	0,0	12,2
Рејон II – Брежуљкасти	8274	77,3	15,4	0,1	7,2	619	0	8893	93,0	7,0	0,0	13,7
Рејон III – Брдско- планин.	6477	60,1	14,8	0,0	25,1	1691	1	8169	79,3	20,7	0,0	40,6
Свега Општина²	19324 (18887)	72,5 (68,9)	14,0 (13,0)	0,1 (0,0)	13,4 (18,1)	2529 (2892)	1 (1)	21854 (21780)	88,4 (86,7)	11,6 (13,3)	0,0 (0,0)	23,4 (29,0)
Колубарски округ	147123	70,1	12,0	0,0	17,9	23246	473	170842	86,1	13,6	0,3	29,0
Централна Србија	259318	67,4	8,5	2,1	22,0	722800	5772	3321758	78,1	21,8	0,2	38,9
Србија	424222 3	78,5	5,6	1,5	14,4	832011	38089	5112323	83,0	16,3	0,7	28,2

¹ Трајни травњаци представљају збир површина под ливадама и пашњацима.

² Структура пољопривредног земљишта по насељима доступна једино из катастра, а за више нивое (општина Мионица, Колубарски округ, Р. Србија) коришћени су подаци статистике. Због упоредивости, за ниво Општине коришћена су оба извора: податак из катастра, упоредив са насељима и податак из статистике, који се налази у загради, упоредив са вишим нивоима.

Извор: Републички геодетски завод, 1998. (до нивоа Општине); Општине у Србији 2006, РЗС (ниво општине, округа и републике).

Близу половине свих **ораница** лоцирано је у брежуљкастом рејону, а остатак је, готово подједнако распоређен у преостала два рејона. Највеће учешће ораница у структури обрадивог земљишта имају насеља у равничарском подручју (81%), затим у брежуљкастом (77%), а најмање у брдско-планинском подручју (60%). Преко половине насеља (7 од 12) у равничарском подручју и 4 насеља из брежуљкастог подручја (Кључ, Робаје, Шушеока, Дучић) имају више од 80% ораница у обрадивом земљишту, док се у брдско-планинском рејону ово учешће креће у распону од 41% у Планиници до 75% у Крчмару и Осеченици.

Према педолошким карактеристикама, терени погодни за ратарску производњу су нарочито у КО: Радобић, Табановић, Санковић, Кључ, Вировац, Вртиглав, Шушеока, Горњи и Доњи Мушић, село Мионица. Оранице најслабијих квалитета налазе се у већем делу брдско-планинског подручја (Берковац, Брежђе, Г. Лајковац, Гуњица, Мратишић, Осеченица, Крчмар и Планиница), а има их и у брежуљкастом рејону, у атарима насеља Рајковић и Попадић.

Према катастарским подацима, **воћњаци** су највећим делом заступљени у брежуљкастој (47%) и брдско-планинској области (35%). Најбољих производно-економских карактеристика су, ипак, воћњаци у равничарском и брежуљкастом подручју, тј. насељима: Маљевић, Дучић, Команице, село Мионица, Санковић, Вировац и Вртиглав. Ревитализација воћњака и измена сортимената претпоставка је даљег развоја ове производње и њеног усаглашавања за захтевима иностране тражње. С тим у вези, потребна је већа информисаност и упознавање пољопривредника за одговарајућим уредбама и условима за коришћење подстицајних средстава из аграрног буџета Републике Србије.

Виногради су, својевремено, донекле и услед климатских непогодности, уступили место профитабилнијој производњи малине и купине, мада се, с обзиром на педолошке карактеристике земљишта и климатске промене, подршку Министарства пољопривреде ревитализацији и подизању нових засада винове лозе и одобреној извозној квоти вина на тржиште ЕУ, може очекивати повратак производњи грожђа и вина у извесном обиму, посебно у југоисточном делу Општине⁴⁵.

Трајни травњаци се простиру на 29% пољопривредних површина у Општини. У брдско-планинском подручју ово учешће на нивоу рејона прелази 40%.

Учешће трајних травњака у укупним пољопривредним површинама највеће је у брдско-планинским насељима - Планиници (66%), Г. Лајковцу (56%) и Струганику (43%), затим у атарима веће надморске висине брежуљкастог подручја, Буковцу (38%) и Голупцу (34%), док је у равничарском подручју највеће у Вртиглаву, Табановићу и Санковићу и износи 15%.⁴⁶

Две трећине површина под ливадама и пашњацима у Општини лоциране су у брдско-планинским насељима. Ливаде и пашњаци, посебно у брдско-планинском подручју, представљају добро од изузетне пољопривредне, еколошке и пејзажне вредности. Њихов потенцијал се не може вредновати само са становишта обезбеђења сточне хране, већ и очувања биодиверзитета, специфичних одлика предела и еколошке равнотеже на ширем простору. Рационално коришћење, унапређење и уређење ливада и пашњака се може обезбедити само у склопу комплексног уређења сеоских атара, уз поштовање еколошки оптималних односа између шума и травних биљних заједница.

До сличних закључака о оријентацији ка доминантној сточарској производњи у пољопривреди општине Мионица долази се и на основу анализе структуре коришћења ораница (табела 6.9.).

⁴⁵ Највеће површине под виногради налазе се у атару села Берковац, док су у суседним селима Ракари, Попадић и Струганик ове површине оскудне. У овим селима се планира увећање површина под виногради и развој виноградарства и винарства, уз помоћ кредита и конкурсана за добијање неповратних средстава из Фонда за развој пољопривреде и Европске банке за развој. Производња квалитетног вина, у приватним винаријама, са географским пореклом са ових простора био би добар пример у правцу примене нове политике према виноградарству (Просторни план општине Мионица, Саобраћајни институт ЦИП, 2007, стр. 42).

⁴⁶ Изузимајући град Мионицу, где, услед ограничених пољопривредних површина, ово учешће износи чак 18,3%.

Табела 6.9. Оранична површина по начину коришћења

	Оранице и баште ¹ , ha	Учешће, % (оранице и баште = 100)			
		Жито	Инд. биље	Поврт. биље	Крмно биље
Општина Мионица	13.008	52,8	0,3	10,6	31,5
Колубарски округ	103.139	54,6	0,8	11,7	27,5
Централна Србија	1.748.128	55,7	1,8	12,1	22,0
Република Србија	3.329.973	59,2	12,4	8,5	13,8

¹ Разлику између површина ораница и башта и збира засејаних површина под житом, индустријским, повртним и крмним биљем чине површине под: расадницима, угарима и необрађеним ораницама, врбама и тополама на ораницама и цвећем и украсним шибљем.

Извор: Општине у Србији 2006, РЗС.

Уочљиво је знатно веће учешће поврћа и крмног биља у односу на Републику, што је показатељ опредељења ка интензивном развоју сточарства на територији Општине, у складу са структуром пољопривреде Колубарског округа. У складу с тим, јасно је да се приоритети биљне производње налазе у интензивирању производње крмног биља на ораницама, упоредо са предузимањем мера за повећање капацитета ливада и пашњака, како би се обезбедила сточна храна у потребном обиму, уз очување специфичних агроеколошких добара, посебно брдско-планинских крајева Општине.

6.2.2. Производња и приноси у примарној пољопривреди

6.2.2.1. Ратарство и повртарство

Ратарска и повртарска производња у целини се одвија на приватним газдинствима. Производња и приноси у периоду 2001-2005. година осцилирају, првенствено услед ниског и променљивог нивоа примене агротехничких мера. Нешто виши приноси у односу на Колубарски округ, Централну Србију и Србију бележе се у производњи кукуруза, овса и мешавине трава, сточног грашка и детелине, те не изненађује опредељење произвођача ка апсолутном фаворизовању кукуруза и мешавине трава у сетвеној структури ораница (Табела 6.10.).

Табела 6.10. Просечна производња и приноси основних ратарских и повртарских култура у периоду 2001-2005. године

	Производња, тона	Принос (kg/ha)			
		Мионица	Колубарски округ	Централна Србија	Србија
Жита					
Кукуруз	16.324	4.459	4.283	4.246	4.688
Пшеница	5.910	2.840	2.955	3.032	3.231
Јечам	1.299	2.492	2.615	2.522	2.880
Овас	1.158	2.034	1.983	1.873	1.940
Поврће					
Кромпир	2.562	6.719	7.274	9.522	10.194
Пасуљ	123	539	938	1.129	1.137
Диње и лубенице	706	9.420	8.219	12.500	15.440
Крмно биље					
Мешавина трава	5.375	3.234	3.206	3.058	...
Детелина	4.196	4.021	4.531	4.041	4.091
Луцерка	3.797	4.880	5.505	5.202	5.395
Кукуруз за крму	6.517	11.186	11.577	18.180	18.876
Сточни грашак	240	5.375	4.121	3.940	3.540

Извор: Статистички годишњак Србије, Општине у Србији, РЗС, одговарајућа годишта.

Према подацима Републичког завода за статистику, засејане површине под **житима** у општини Мионица, 2005. године захватале су 6.875 хектара и биле су мање у односу на 2001. годину, када су

жита сејана на 7.615 хектара. Највише се гаји кукуруз, који је 2005. године заузимао преко половине наведених површина (најбољи приноси остварују се у алувијалним равнинама и најнижим терасама у равничарском подручју: Шушеока, Табановић, Радобић, Маљевић), затим пшеница (Клашнић, Санковић, село Мионица у равничарском и брежуљкасто подручје), јечам и овас, што је у складу са развијеном сточарском производњом.

Поврће се простира на значајним површинама, које се, ипак, са 1.419 хектара 2004. године смањују и 2005. износе 1.383 хектара. Поред кромпира, који је највише заступљен (Планиница, Берковац), гаји се пасуљ, парадајз, паприка, диње и лубенице, а последњих година у растућем обиму је и пластеничка производња раног поврћа. У оквиру ове производње постоје велике могућности за коришћење локалних погодности за наводњавање/загревање⁴⁷ и органску производњу, посебно у алувијалним равнинама река Колубаре (Шушеока, Табановић), Рибнице и Лепенице (Радобић, село Мионица, Санковић).

Површине под **индустријским биљем** не прелазе 40 хектара. У производној структури јавља се соја, која се користи на газдинствима за сточну храну, и дуван на мањим површинама у западним крајевима Општине (Робаје). Радно интензивна и рентабилна производња дувана може бити од значајне користи за повећање прихода ситних газдинстава у брдским пределима.

Производња **крмног биља**, која је повећана у 2005. у односу на 2001. годину (са 3.433 на 4.097 хектара), посебно је значајна са аспекта обезбеђења довољних количина квалитетне хране за повећани сточни фонд. У структури ове производње у 2005. години најзаступљенија је мешавина трава (простира се на преко 40% укупних површина под крмним биљем), следе детелина (25%) и луцерка (21%), а сеје се још кукуруз за крму и на мањим површинама сточни грашак, посебно у речним долинама које погодују овој производњи. Висока заступљеност детелине и луцерке посебно је корисна, како са аспекта добијања висококвалитетних здравствено безбедних производа меса и млека, тако и са аспекта очувања плодности ораничних површина без прекомерне употребе азотних минералних ђубрива.

Интензивирањем пластеничке производње, реализацијом улагања у отварање погона за дораду и паковање поврћа,⁴⁸ као и унапређењем производње крмног биља (као основе за стабилну сточарску производњу) - повећаће се конкурентност и профитабилност произвођача у ратарству и повртарству.

6.2.2.2. Воћарство

Иако се површине под засадима воћа последњих година смањују (од 2.686 хектара 2001. године до 2.459 хектара 2005. године), воћарство, пре свега шљива, има дугу традицију и изванредне природне погодности за развој. Поред шљиве која доминира, присутна је, у мањем обиму, производња јабуке, затим малине и, у новије време, купине, тако да, уз сточарство, воћарство може и у будућности представљати ослонац развоја мионичке пољопривреде.

Посматрано по насељима, производња коштуњавог воћа посебно је развијена у атарима насеља Санковић, Ђурђевац, Рајковић, Кључ, Робаје, Толић, Паштрић, Попадић, Ракари, Берковац, Гуњица и северним деловима КО Осеченица, Брежђе, Планиница и Г. Лајевац. По високим приносима и квалитету малине издвајају се атари села Планиница, Г. Лајевац, Брежђе, Голубац, Крчмар.

За разлику од ратарства и повртарства, у производњи воћа постоје боље микролокацијске, педолошке и климатске компаративне предности. Међутим, због недовољног улагања у негу постојећих и подизање нових воћњака, приноси воћа јако осцилирају (табела 6.11.).

⁴⁷ Територија општине Мионица обилује непроцењивим богатством квалитетних хладних, термалних и термоминералних вода које се користе и могу се користити за водоснабдевање становништва водом најбољег могућег квалитета, за топлфикацију, у балнеолошке и спортско рекреационе сврхе, за производњу поврћа, цвећа и др (Просторни план општине Мионица – Стратешка процена утицаја на животну средину, Саобраћајни институт ЦИП, 2007, стр. 44.

⁴⁸ Инвестиционе намере газдинстава, анкетираних током израде Стратегије на територији Општине (анкета развојно-опредељених домаћинстава на територији општине Мионица, 2007. ИЕП, интерна документација).

Табела 6.11. Просечна производња и приноси у воћарству у периоду 2001-2005. година

	Производња, тона	Принос (kg/стаблу/, kg/ha)			
		Мионица	Колубарски округ	Централна Србија	Србија
Воћарство					
Шљиве	4.144	7,6	8,2	8,9	9,2
Јабуре	330	12,0	11,9	10,8	11,7
Малина	403	2.336	3.077	5.600	5.480
Купина	101 ¹⁾	2.349	4.637	3.208	...

¹⁾ За купину је расположив само податак за 2005. годину.

Извор: Статистички годишњак Србије, Општине у Србији, РЗС, одговарајућа годишта; РЗС, интерна документација, 2007.

Најбројнија су родна стабла **шљиве** - 498,3 хиљада 2005. године, мада статистика само четири године раније на територији Општине бележи 568,9 хиљада родних стабала. Шљива је доброг квалитета, засади јесу стари и малих површина, али нису захваћени биљним болестима. Последњих пар година отвара се руско тржиште за пласман воћа из Србије, у Општини раде три хладњаче и једна сушара, што је све скупа утицало да се у спроведеној анкети међу произвођачима шљиве, подизање нових засада и обнова старих појави као једно од најчешћих инвестиционих опредељења у наредном средњорочном периоду (после пројеката у области сточарства, који апсолутно доминирају). Процес ерадикације старих и напуштених засада и њихово занављање квалитетним сертифицираним садним материјалом, као и подизање нових засада је, како је то већ наведено, процес који се одвија на нивоу земље и подржан је од стране Министарства пољопривреде буџетским средствима.

Број родних стабала **јабуре** такође опада у периоду 2001-2005. године са 30,2 хиљаде на 25,7 хиљада родних стабала. Обнављање засада јабуре и промена сортимента посебно су интересантни за брдско-планинско подручје, где је препоручљива оријентација ка аутохтоним сортама, које се могу производити у режиму органске пољопривреде.

Изузетно рентабилна производња **малине** на ситним поседима у брдском подручју последњих година је у извесној стагнацији, због колебања цена и повећања конкуренције на светском тржишту. На територији општине Мионица, површине под малином су смањене са 186 хектара 2001. на 130 хектара 2005. године. Производњу **купине**, која у последњих пар година потискује малину, статистика на територији Мионице бележи од 2005. године, на 43 хектара, са оствареном производњом од 100 тона.

Не треба заборавити ни могућности прераде и производње висококвалитетних производа од воћа по традиционалним рецептурама (суве шљиве, ракије, сокови, џемови, слатка, купиново вино, пахуљице са сувим воћем за доручак, домаћи колачи са шљивама и јабуреама за туристичке капацитете у Општини) у малим индустријским погонима на селу. У периоду 2001-2005. године на територији Општине просечно је произведено 33 тоне сувих шљива и 2.782 хектолитара меке и љуте ракије од шљиве, годишње, уз изузетно велике осцилације,⁴⁹ које потпуно онемогућавају континуитет пласмана.

6.2.2.3. Сточарство и ливадарство

Сточарство има и требало би да има и убудуће, најважнију улогу у структури производног потенцијала пољопривреде општине Мионица, нарочито ако се има у виду висока заступљеност крмног биља, ливада и пашњака у биљној производњи и традиционална оријентација пољопривреде Колубарског округа ка говедарству.

Пошто на општинском нивоу не постоје поуздани статистички подаци о прирасту живе мере основних врста стоке, нити о производњи меса, млека, вуне и меда, потенцијале за даљи развој производње сточарских производа можемо оценити само на основу броја стоке, постојећих

⁴⁹ РЗС, 2007, Интерна документација.

природних услова, спроведене анкете међу развојно-оријентисаним домаћинствима у Општини и тенденција тржишне тражње за сточарским производима.

Независно од лимитирајућих тржишних фактора, потенцијали за развој сточарства су у великој мери одређени природним условима, површином и структуром коришћеног пољопривредног земљишта, начином организовања пољопривредне производње, економском и социјалном структуром становништва и достигнутим нивоом економске развијености. Када је у питању сточна храна, један од ослонаца јачања сточарске производње, поред развијене производње кукуруза и крмног биља јесу расположиве површине ливада и пашњака. Наведени закључак донекле коригују нижи приноси сена са ливада, док се на пашњацима постижу бољи резултати, изнад приноса на нивоу Централне Србије и Републике у целини (табела 6.12.).

Табела 6.12.. Просечна производња и приноси сена са ливада и пашњака у периоду 2001-2005.

	Производња, тона	Принос (kg/ha)			
		Мионица	Колубарски округ	Централна Србија	Србија
Ливаде	5.147	1.580	2.167	1.859	1.841
Пашњаци	2.586	917	1.233	463	510

Извор: Статистички годишњак Србије, Општине у Србији, РЗС, одговарајућа годишта.

О овим потенцијалима на синтетички начин говоре релације броја стоке према земљишту у поређењу са нивоом развијености сточарства на територији Округа, Централне Србије и Републике (табела 6.13.).

*Табела 6.13. Просечне релације броја стоке према земљишту, 2006. године**

	Општина Мионица	Колубарски округ	Централна Србија	Р. Србија
Говеда на 100 ха обрадиве површине	58	48	33	26
Свиња на 100 ха ограничне површине	199	190	136	121
Оваца на 100 ха пољоприв. површине	89	85	40	30
<i>Број условних грла</i>				
на 100 хектара пољ. површине	68	59	35	31

*Стање на дан 01.12.2006. године

Извор: РЗС, 2007, интерна документација.

У све три посматране гране сточарске производње и посматрано према броју условних грла у односу на укупну пољопривредну површину, Општина се одликује изнадпросечним вредностима.

На нивоу апсолутних бројки и њихове динамике последњих година ситуација не изгледа охрабрујуће. Статистика бележи да је број говеда на територији општине Мионица у периоду 2001-2006.⁵⁰ смањен за 7%. Притом је број крава и стеоних јуница смањен за 10%. Број свиња је, према наведеном извору, повећан за близу 60%, међутим, број крмача и супрасних назимица је, истовремено, смањен за 28%. Број приплодних оваца повећан је за 11% а укупан број оваца за 7%. Највеће повећање у овом периоду бележи живина, чији је број са 96,4 достигао 167,7 хиљада, мада је 2003. године износио 235,9 хиљада. Ово нису оптимистичне бројке, бар када је говедарство у питању.

Ипак, независно од бројки, стање на терену, о коме сведоче подаци о регистрованим говедима која су флукутирала на територији Општине током 2007. године, и спроведена анкета о постојећим капацитетима за узгој стоке и инвестиционим намерама говедарских, овчарских и живинарских фарми нуди више оптимизма.

⁵⁰ Због усаглашавања са европским стандардима и препорукама, од 2006. године Анкета о броју стоке спроводи се са стањем на дан 01. децембар (уместо 15. јануар), с променама у категоризацији стоке.

Регистар говеда Управе за ветерину Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, даје следећу слику стања у говедарству на територији општине Мионица, почетком 2008. године (преглед 6.1.).

Преглед 6.1. Бројно стање говеда, регистрованих на територији општине Мионица

	Број грла (ком)	Учешће у %
УКУПНО – ОПШТИНА МИОНИЦА		
³⁵ ₁₇ Укупан број говеда ¹	22.171	100
³⁵ ₁₇ Јунад у тову ²	5.380	24,3
³⁵ ₁₇ Краве ³	8.377	37,8
I Равничарско долињски/сточарско ратарски рејон		
³⁵ ₁₇ Укупан број говеда	6.344	100
³⁵ ₁₇ Јунад у тову	1.542	24,3
³⁵ ₁₇ Краве	2.256	35,6
II Брежуљкасти/сточарско-воћарско-ратарски рејон		
³⁵ ₁₇ Укупан број говеда	9.735	100
³⁵ ₁₇ Јунад у тову	2.444	25,1
³⁵ ₁₇ Краве	3.762	38,6
III Брдско-планински/сточарско-травно-воћарски рејон		
³⁵ ₁₇ Укупан број говеда	6.092	100
³⁵ ₁₇ Јунад у тову	1.394	22,9
³⁵ ₁₇ Краве	2.359	38,7

¹ Подаци Управе за ветерину МПШВ Р. Србије. Бројно стање одраз је укупног броја грла говеда које је током календарске 2007. године флукутирао на територији општине Мионица.

² Јунад до годину дана.

³ Женска говеда преко 24 месеца.

Говедарска производња у општини Мионица, посматрано збирно за Општину и посматрано према три пољопривредна рејона, највећим делом се ослања на музне краве, тачније производњу млека (просек за Општину - 38% учешће крава преко 24 месеца, према 24% учешћа товне јунади у укупном броју грла говеда Општине). Рејони су прилично уједначени према учешћу крава (старијих од 24 месеца) у укупном броју грла говеда (овај проценат се креће од 36% за I рејон до 39% за II и III рејон).

Посматрано по насељима, највећи број говеда (са доминантним учешћем крава) по пољопривредном газдинству имају: Радобић (18,6), Табановић (13,0), Осеченица (10,1), Команице (9,5), Дучић (9,4), Голубац (8,4), Вртиглав (8,0), Ђурђевац (7,9), Мратишић (7,9) и Буковац (7,2). Што се тиче расног састава, од укупног броја грла говеда на територији општине Мионица најзаступљенији је тип сименталац (учешће у укупном броју грла говеда 92%).

Када су у питању капацитети фарми за узгој стоке на крупним, тржишно оријентисаним приватним газдинствима ситуација је задовољавајућа.

Велики број објеката за тов јунади је још увек празан. Фармери чекају повољније паритете и ефикаснију и профитабилнију организацију услужног това од стране кланица и месара са територије Општине или из окружења. Највећим капацитетима за тов у равничарском рејону располажу фарме у Радобићу (340 грла), Табановићу (210) и Тодорин Долу; у брежуљкастом Дучић (160) и Робаје (80), а у брдско-планинском рејону Осеченица (420).

Фарме крава и приплодних јуница налазе се у Кључу и Ђурђевцу, брежуљкастом рејону, а фарме свиња у равничарском - Табановићу (200), Маљевићу (100) и Санковићу (60), и брдско-планинском подручју у Брежђу (200 грла).

Регистроване су само две веће фарме оваца у Општини – у рејону III, у Осеченици (339 грла) и у Толићу (рејон II), капацитета 60 грла.

Узгој кока-носиља и тов бројлера лоциран је највећим делом у брежуљкастом (Толић, Паштрић, Буковац, Голубац) и брдско-планинском подручју (Осеченица, Мратишић, Брежђе), док се преко половине капацитета за експлоатацију кока-носиља, односно производњу конзумних јаја налази у брежуљкастом подручју (Толић, Паштрић, Команице), близу трећине у равничарском (село Мионица, Санковић и Вртиглав), а 15% у брдско-планинском подручју (Осеченица, Брежђе, Мратишић) (Преглед 6.2.).

Преглед 6.2. Капацитети фарми за узгој стоке на приватним газдинствима

	Број грла (ком)	Учешће у %
УКУПНО – ОПШТИНА МИОНИЦА		
³⁵ ₁₇ Тов јунади	1.620	100,0
³⁵ ₁₇ Краве и приплодне јунице	86	100,0
³⁵ ₁₇ Овце	399	100,0
³⁵ ₁₇ Свиње	560	100,0
³⁵ ₁₇ Бројлери и узгој кока носиља	246.100	100,0
³⁵ ₁₇ Експлоатација кока носиља	106.820	100,0
I Равничарско долински/сточарско ратарски рејон		
³⁵ ₁₇ Тов јунади	780	48,1
³⁵ ₁₇ Краве и приплодне јунице	-	-
³⁵ ₁₇ Овце	-	-
³⁵ ₁₇ Свиње	360	64,3
³⁵ ₁₇ Бројлери и узгој кока носиља	14.200	5,8
³⁵ ₁₇ Експлоатација кока носиља	30.240	28,3
II Брежуљкасти/сточарско-воћарско-ратарски рејон		
³⁵ ₁₇ Тов јунади	370	22,8
³⁵ ₁₇ Краве и приплодне јунице	86	100,0
³⁵ ₁₇ Овце	60	15,0
³⁵ ₁₇ Свиње	-	-
³⁵ ₁₇ Бројлери и узгој кока носиља	113.400	46,1
³⁵ ₁₇ Експлоатација кока носиља	61.320	57,4
III Брдско-планински/сточарско-травно-воћарски рејон		
³⁵ ₁₇ Тов јунади	470	29,0
³⁵ ₁₇ Краве и приплодне јунице	-	-
³⁵ ₁₇ Овце	339	85,0
³⁵ ₁₇ Свиње	200	35,7
³⁵ ₁₇ Бројлери и узгој кока носиља	118.500	48,1
³⁵ ₁₇ Експлоатација кока носиља	15.260	14,3

Извор: СО Мионица, 2007. Интерна документација

Што се тиче рејонизације производње, приметна је велика дисперзија и неочекивано висок проценат објеката у области живинарства у брдско-планинском крају. Свакако, не очекује се реалокација постојећих капацитета, али се мора обезбедити потпуна усклађеност њиховог функционисања са строгим захтевима заштите животне средине, уколико се жели развој органске пољопривреде и еко-туризма у овим крајевима.⁵¹ При будућим инвестиционим опредељењима, требало би настојати да се ово подручје препусти екстензивном пашњачком сточарству, односно говедарству, овчарству и козарству и производњи висококвалитетних производа од говеђег, овчијег и козијег меса и млека.

⁵¹ Просторни план општине Мионица – Стратешка процена утицаја на животну средину, Саобраћајни институт ЦИП, 2007, стр. 89, 117.

Осим постојећих објеката, анкетираних 325 газдинстава изразило је жељу за укупно 232 појединачне инвестиције на газдинствима⁵². Структура тих инвестиционих улагања највећим делом се односи на сточарство:

- око 24% свих планираних инвестиција намењено је куповини грла товне јунади и реконструкцији и изградњи објеката за њихов смештај,
- око 17% укупног броја инвестиционих планова везано је за куповину грла музних крава и реконструкцију и изградњу објеката за њихов смештај;
- приближно 17% свих укупних инвестиција је везано за улагања у куповину нове механизације,
- за изградњу и опремање објеката у живинарству, као и куповину грла товне живине и кока носилца, везано је 12% инвестиционих планова,
- преосталих 30% инвестиционих предлога односи се на куповину земље, подизање засада купина и шљива, улагања у свињарску производњу, подизање нових пластеника и др.

6.2.3. Мали производни програми у пољопривреди

Упоредо са развојем основних грана сточарске производње на крупнијим, тржишно оријентисаним газдинствима и производње воћа на плантажама и раног поврћа у пластеницима, треба интензивно радити на освајању/јачању мањих производних програма који имају позитивне трендове тражње, а до сада нису у довољној мери респектовани у развојној политици:

- производња лековитог и ароматичног биља, пластеничка производња јагода, цвећа и украсног шибља;
- сакупљање и гајење печурака, лековитог биља и шумских плодова;
- с обзиром на флористичко богатство пространих ливада и пашњака, релативно велике површине воћних засада у нижим пределима и разноврсну пчелињу пашу у шумским стаништима, посебну пажњу заслужују могућности у производњи меда и осталих пчелињих производа; производња меда има дугу традицију на овим просторима,⁵³ а у наредном периоду потребно је основати јаку пчеларску задругу која би бринула о унапређењу производње и пласмана меда;
- гајење пужева⁵⁴, крзнашица и кунића;
- развојне перспективе могу имати и козарске фарме, како у производњи јарећег меса, тако и у развоју малих прерађивачких погона за производњу млека и сирева по традиционалним рецептурама; у 2002. години на територији Општине било је 621 коза, највише у Крчмару (80), Осеченици (43), Планиници (42);
- фармерско гајење ловне дивљачи и коња је још један од атрактивних допунских производних програма у сектору сточарства; имајући у виду простране и богате пашњаке и ловишта и планове за унапређење ловног и спортско-рекреативног туризма у Општини, потребно је ближе дефинисање услова и локалитета за овај вид пољопривредне производње,
- реке Колубара, Рибница, Топлица и Лепеница су са обиљем риба: скобаљ, клен, кркуша, мрена, као и шаран и сом (Колубара), пастрмка (притоке Рибнице) и представљају добру основу за подизање рибњака и развој рибарства.⁵⁵

6.3. ТРЖИШНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДЕ

⁵² Анкета развојно-опредељених домаћинстава на територији општине Мионица, 2007. ИЕП, интерна документација.

⁵³ На територији Општине, према резултатима Пописа из 2002. године, било је 1.352 кошнице пчела, највише у Брежђу (148), граду Мионици (141), Осеченици (137), Рајковићу.

⁵⁴ Према подацима СО Мионица на територији Општине је регистровано три фарме за производњу пужева – две у селу Мионици, капацитета од по 14.000 и једна у Берковцу, капацитета 28.000.

⁵⁵ Просторни план општине Мионица – Стратешка процена утицаја на животну средину, Саобраћајни институт ЦИП, 2007, стр. 62.

6.3.1. Ниво агротехничких улагања и канали снабдевања пољопривредника основним репроматеријалом за пољопривредну производњу

Ниво агротехничких улагања. Као и на подручју целокупне Републике Србије, ниво агротехничких улагања и у општини Мионица не обезбеђује интензивну пољопривредну производњу, са високим приносима. **Пољопривредна механизација.** Према подацима РЗС Србије (стање 31. децембар 2001.)⁵⁶, у општини Мионица на индивидуалним пољопривредним газдинствима пописано је укупно 1.967 трактора, 118 комбајна и 72 берача кукуруза. Број трактора, стављен у релацију са укупним бројем газдинстава, упућује на закључак да ова врста механизације није ограничавајући фактор организовања пољопривредне производње (просек по газдинству је 0,52 трактора, што је на нивоу просека Р. Србије). Међутим, ради углавном о старим тракторима, за чију замену пољопривредници немају довољно сопствених финансијских средстава, нити могућности да је обнове у повољним банкарским аранжманима. Исти закључак даје и теренско истраживање, које су истраживачи Института за економику пољопривреде, Београд, спровели током септембра-новембра 2007. године и током јануара 2008. године (анкетирано 325 развојно опредељених пољопривредних газдинстава): задовољавајућа је опремљеност газдинстава средствима механизације (газдинства располажу са 435 трактора, што је у просеку по газдинству 1,34 трактора), с тим што посебан проблем представља застарелост и недовољна функционалност како погонских, тако и прикључних машина.

- **Системи наводњавања.** На подручју Општине нису развијени системи наводњавања (иако природних предуслова за њихову изградњу има), пре свега због недостатка финансијских средстава (тј. повољних кредитних линија) за њихову изградњу, тј. куповину. Због овога, конкретно, произвођачи поврћа губе и до 50% на висини приноса. Изградња система наводњавања мора бити приоритет у наредном периоду, имајући у виду наступајуће климатске промене и проблем глобалног загревања⁵⁷;
- **Употреба минералних ђубрива.** Према подацима Продуктне берзе Нови Сад, минерално ђубриво почетком 2008. године скупље је за око 70 одсто него у исто време 2007. године⁵⁸. У Азотари Панчево малопродајне цене ђубрива почетком марта 2008. године у односу на средину 2007. године повећане су за 20% (КАН), 84% (УРЕА) и 73% (НПК). Све ово значајно ће утицати на даљи пад, ионако мале, употребе минералних ђубрива, посебно када се има у виду висок диспаритет садашњих цена ђубрива и цена пољопривредних производа.

Канали снабдевања пољопривредника основним репроматеријалом за пољопривредну производњу (ђубриво, семе, заштитна средства, премикси за сточну храну). Пољопривредни произвођачи у општини Мионица, за снабдевање основним репроматеријалом за пољопривредну производњу користе углавном следеће канале:

- ³⁵₁₇ пољопривредне апотеке у Мионици, Ваљеву; конкретно, у општини Мионица ради укупно пет пољопривредних апотека (четири у Мионици центру и једна у насељу Рајковић); проблем је недостатак стручњака за савете у области заштите биље;
- ³⁵₁₇ ветеринарско-пољопривредне апотеке (постоје две, обе у насељу Мионица варош);
- ³⁵₁₇ други канали набавке; један број произвођача, самостално или удружено са другим пољопривредницима, набавља репроматеријал, посебно минерално ђубриво, у veleпродајним магацинима и тако долази до нешто повољније продајне цене;
- ³⁵₁₇ мешаоне сточне хране у Општини не постоје; поједини произвођачи имају своје индивидуалне мешаоне сточне хране (за личну употребу), али нико од њих нема силос, да би могао да купује

⁵⁶ Општинска статистичка документација – Пољопривредне машине и оруђа на дан 31.12.2001. бр. 176, РЗС 2002.

⁵⁷ Сушара „Агранела” д.о.о. у насељу Шушеока, која располаже са 15 ха земљишта (13,5 ха је под шљивом, 1,5 ха под засадом трешње) има пројектну идеју да се наводњавање омогући из реке Колубаре, развођењем воде на четири локације, а вредност ове инвестиције, према процени поменуте сушаре, износила би око 150.000 евра.

⁵⁸ Цена ђубрива ни на светским берзама, ни у окружењу није јефтинија од оне у Србији (<http://www.proberza.com>).

сточну храну (соја, сунцокрет, сточно брашно) у ринфузи и тако остварује нижу цену сировине; тренутно је цена сточне хране изузетно висока, а као и порез на њу (18%);

6.3.2. Тржиште пољопривредних производа

Генерално, домаће тржиште роба институционално је неуређено, а према критеријуму „ефикасност тржишта роба“ (обезбеђење најбољих могућег окружења за размену роба: здрави услови конкуренције, сигурност купопродајних уговора, минимум државне интервенције, софистицираност купаца), Р. Србија је у најновијем Извештају Светског економског форума, у 2007. години рангирана на 114. позицију, од укупно 131 анализиране светске економије⁵⁹.

Производи који доминирају у понуди развојно оријентисаних газдинстава у општини Мионица, према произведеним и пласираним количинама, су: утовљена јунад, товљеници, млеко и млечни производи, товни пилићи, јаја, воће и поврће.⁶⁰ Конкретно, на подручју Општине тржиште пољопривредних производа карактеришу следеће релације:

- ³⁵₁₇ одсуство организованог откупа, посебно у сточарству и воћарству (сваки произвођач за себе истражује тржиште и тражи могућности пласмана); с једне стране, недостају велетржнице, дистрибутивни центри, задруге, а с друге стране евидентна је појава прекупаца, «сивих» и «стихијских» канала промета, посебно у трговини јунадима;
- ³⁵₁₇ услове откупа пољопривредних производа „диктирају“ откупљивачи (кланице, хладњаче, трговци, прекупци): уговори су неизвесни и несигурни, тражња откупљивача осцилаторна, а уобичајено је чекање на наплату (до три месеца, а некада и дуже) у регуларним токовима откупа;
- ³⁵₁₇ мала и разједињена тржишна понуда (недовољна организованост произвођача кроз удружења, а тамо где удружења и постоје нема обједињавања понуде и заједничког пласмана); из претходног произилази да је велики број произвођача који немају довољно сопствене производње за потребе „великих купаца“, а при том имају велику понуду и отежане могућности пласмана на локалном тржишту;
- ³⁵₁₇ домаће тржиште је малог обима и ниске куповне моћи, а квота за извоз, конкретно за јунеће месо, искоришћава се са свега око 20%; све ово условљава цикличне осцилације или/и отежане могућности пласмана стоке у одређеним временским периодима;
- ³⁵₁₇ велики диспаритети цена на релацији инпути за пољопривреду и пољопривредни производи, на штету пољопривредника, чиме је директно угрожена рентабилност пољопривредне производње⁶¹.

6.3.2.1. Тржиште крупне стоке (јунад, свиње)

Према подацима Управе за ветерину МПШВ Р. Србије о бројном стању говеда током 2007. године (бројно стање одраз је укупног броја грла говеда које је током календарске 2007. године флукутирао на територији општине Мионица), на подручју ове Општине у тову је око 3.000 грла бикова (70% индивидуални сектор : 30% услужни тов јунади)⁶². Највећи број товних бикова (до годину дана старости) по пољопривредном газдинству имају насеља: Радобић, Табановић, Команице, Дучић, Голубац, Ђурђевац.

⁵⁹ Према критеријуму «Институција» (заштита својине, заштита права грађана, државна управа, законодавство, независно судство, етика и корупција), Србија је у најновијем Извештају Светског економског форума, у 2007. години рангирана на 99. позицију, од укупно 131 анализиране светске економије (The Global Competitiveness Report 2007-2008, стр. 17, 19 2007.).

⁶⁰ Ратарски производи (житарице и крмно биље) користе се на самом газдинству као сточна храна.

⁶¹ Готово сви анкетирани пољопривредници на подручју општине Мионица (анкета је обухватила 325 домаћинстава у 33 насеља, а обављена је у периоду септембар-новембар 2007. и јануар 2008. године) истакли су проблем осцилаторних и нестимулативних цена пољопривредних производа, као и проблем великих диспаритета цена на релацији инпути за пољопривредну производњу-пољопривредни производи.

⁶² Почетком деведесетих (1991. година) у Општини је у тову било чак 16.000 грла говеда (процена ветеринарске станице „Мионица“).

Откуп стоке карактерише изостанак уговорних и дугорочних односа на релацији примарних произвођача и прерађивача, као и ниске тржишне цене, које онемогућава рентабилну пољопривредну производњу, а посебно њено планирање на дужи временски период⁶³. У откупу стоке јављају се следећа правна лица (кланице, месаре), од којих је четири (4) са подручја општине Мионица (села: Паштрић, Радобић, Брежђе и Клашнић):

³⁵
¹⁷ **„Кланица”, а.д. Дивци**, систем „Лутре аграр”; ова кланица поседује сертификован систем QMS по захтевима стандарда ISO 9001-2001, као и савремени концепт управљања ризицима – НАССП; бави се услужним товом преко својих коопераната, којих на подручју општине Мионица има око 20-так (укупан број грла у услужном тову на овим газдинствима је око 500-600 грла); поред тога ова кланица врши и откуп стоке (плаћање је по килограму живе ваге или по килограму опраног меса – „на линији клања”); највећи део производње пласира се на домаће тржиште и тржишта окружења (Македонија); пољопривредници генерално нису задовољни условима откупа ове кланице;

³⁵
¹⁷ **„Стокопром“ Ваљево, д.о.о.**; ова фирма откупљује стоку, а уједно организује и услужни тов јунади (број коопераната са подручја општине Мионица са којима се реализије услужни тов јунади је око 30-так домаћинстава, а свако домаћинство има у просеку око 30 до 35 грла); преко овлашћених кланица за извоз у ЕУ, јунеће месо (углавном из услужног това) пласира се на тржиште ЕУ, док се из производње индивидуалних пољопривредника јунеће месо пласира на домаћем тржишту;

³⁵
¹⁷ **„Сточар Л.С.Б.“ УБ**; кланица врши откуп стоке и организује услужни тов (на подручју општине Мионица у услужном тову преко ове фирме је око 350-400 грла јунади, а кооперација се остварује са око 10-так газдинстава); фирма пласира јунад у извоз, преко овлашћених кланица за извоз;

³⁵
¹⁷ **Кланица „Ивановић“, село Паштрић, Мионица**; ова кланица бави се откупом стоке и пословима услужног това јунади; кланица је мањег капацитета, тако да се жива стока даље отпрема ка већим кланицама у Србији; један део производње усмерен је ка месарама; тов јунади, услед нерентабилног пословања, постепено се смањује (тренутно је у тову око 200 грла јунади);

³⁵
¹⁷ **Кланица „Костић“, село Клашнић, Мионица**; ради се о новој кланици, на 500 метара квадратних (почела са радом 2007. године), која у мају 2008. године почиње са програмом прераде меса; кланица врши откуп стоке, а месо пласира месарама, фирмама и сл.; у наредном периоду овај приватник планира да отвори и своје две месаре;

³⁵
¹⁷ **самостална месарко кобасичара радња „Марковић Радован“, село Радобић, Мионица**; овај предузетник нема сопствену или услужну сточарску производњу, већ се јавља само као откупљивач стоке; поседује једну кланицу малог капацитета, стару 35 година; пласман меса оцењује као отежан (ненаплаћена потраживања, чекање на наплату);

³⁵
¹⁷ **Кланица „Урошевић“, село Брежђе, Мионица**; предузетник поседује кланицу (из 1981. године), бави се откупом стоке и товом свиња (600-800 комада годишње); у питању су мање количине откупа, а месо се пласира углавном локалним месарама;

³⁵
¹⁷ **Месара „Јовановић“, Ваљево**;

³⁵
¹⁷ Стока се пласира и на **сточним пијацама** (у Ваљеву и Љигу сваки петак, а у Мионици сваки месец), **другим месарама, прекупцима** и сл.;

6.3.2.2. Тржиште товних пилића и конзумних јаја

⁶³ Текућа тржишна цена бикова у колубарском округу током фебруара месеца 2008. године износи 120 din/kg, јунади 100 din/kg, прасади 100 din/kg, а товљеника I класе 90 din/kg (Билтен – СТИПС, Вол. 5, Број 08, од 26.02.2008.).

У општини Мионица постоји већи број произвођача са објектима за тов бројлера (посебно у местима Паштрић, Толић, Осеченица, Голубац, Буковац), а мањи број за одгој кока носиља. Товни пилићи усмеравају се ка живинарским кланицама у Ваљево (фирма „Еко Коко“), у Шапцу (неколико кланица врши откуп товних пилића), Богатићу, Бољевцима. Јаја се продају на зеленим пијацама или испоручују СТР у околним местима.

6.3.2.3. Тржиште млека

Говедарска производња у општини Мионица највећим делом „ослања“ се на музне краве, тачније производњу млека (просек за Општину - 38% учешће крава преко 24 месеца, према 14% учешћа товних бикова у укупном броју грла говеда). Откуп млека на подручју општине Мионица врше следеће млекаре: „Имлек“, Београд, „Шабачка млекара“, „Убска млекара“, „Милк“ Ваљево, као и мање приватне млекаре у окружењу (које откупљују занемарљиве количине млека). Извесна количина млека прерађује се на самом газдинству (сир, кајмак), а ови производи „иду“ углавном познатим купцима (директна продаја) или се усмеравају ка зеленим пијацама (у околним општинама и Београду), локалним пекарама, малопродајним објектима. Садашња тржишна цена млека (од почетка 2008. године износи у просеку 30 din/l за велике произвођаче и млеко екстра квалитета, односно 22 din/l за мале произвођаче) не обезбеђује рентабилну производњу, посебно малим произвођачима са мањим бројем музних крава⁶⁴.

6.3.2.4. Тржиште воћа (шљиве, јабуке, малине, купине, вишње) и поврћа

Ово тржиште карактерише одсуство организованог откупа (несигурност и неизвесност пласмана) и мала домаћа тражња. Засади воћа су стари, површине под воћем мале, мали је број великих произвођача (са засадима воћа 2-3 ha), а неразвијени су и системи наводњавања, који су за ову производњу од пресудног значаја. Као највећи **откупљивачи воћа** јављају се хладњаче и сушаре. На подручју општине Мионица постоје три хладњаче (од којих ни једна не испуњава стандард НАССП) и једна сушара:

1. **хладњача „Медитеран 92“, Мионица варош, седиште у Гучи;** основна делатност је откуп, замрзавање и извоз воћа; укупан капацитет замрзавања воћа је 2.100-2.200 тона; последњих неколико година приметна је већа понуда купине, вишања и шљиве, а све мања понуда малине; доминантан је пласман на тржиште ЕУ (око 95% укупне понуде);
2. **хладњача „Медикал“ д.о.о. Мионица; погони лоцирани у селу Паштрић;** основна делатност предузећа је гајење и прерада лековитог биља (тинктуре, екстрати, етарска уља), производња филтер чајева, сушење шљива (капацитет сушаре је 10 тона у једном лагеру), замрзавање воћа (капацитет хладњаче је 1.500 t у једном лагеру), прерада воћа (џемови, мермеладе, пекмез од шљива) и прерада поврћа (ајвар, краставци, паприка); на домаћем тржишту пласман је усмерен ка хипермаркетима (Родић, Темпо, Макси), а у извозу је актуелно тржиште Аустралије са чајевима; фирма има НАССП сертификат квалитета само за чајеве, а за програм прераде воћа и поврћа је у току добијање овог сертификата;
3. **хладњача „Еурокоп“, д.о.о. Мионица варош;** основна делатност је откуп, замрзавање и паковање воћа; укупан капацитет замрзавања воћа је 500 тона; откупљене количине воћа са подручја општине Мионица и околних општина ова хладњача пласира на тржиште ЕУ, а мања паковања (1/2 kg и 1 kg) усмерена су на тржиште Београда (хотели, ресторани, катеринг сервиси и сл.); последњих неколико година приметна је већа понуда купине и шљиве, а мања понуда малине;
4. **сушара „Агранела“, д.о.о; седиште фирме је у Ваљеву; погон сушаре у насељу Шушеока;** ова сушара током 2007. године добила је НАССП сертификат квалитета; бави се прерадом воћа,

⁶⁴ Комисија за заштиту конкуренције почетком 2008. године, ценовном и трошковном калкулацијом дошла је до податка да би тржишна цена млека, која покрива трошкове производње и која би била исплатива за произвођаче, требало да буде 0,44 евра, односно од 35 до 37 din/l (<http://www.poljopartner.co.yu/najnovije/2.html>).

технолојом сушења и подизањем нових засада воћа; основне врсте воћа у понуди су сушена шљива, вишња, крушка, јабука; у савременом погону остварује се производни капацитет од 600-700 тона суве шљиве годишње, а планира се и свих 1.000 тона, колики је капацитет сушаре; значајан је извоз ове фирме на тржишту ЕУ, Русије, Судана, Египта;

5. **фабрика сокова „Нова Србијанка“** (приватизована је током 2007. године, купац је бугарска фирма „Медија свјат“) јавља се у откупу сезонског воћа са подручја општине Мионица;
6. **локални малопродајни објекти, кванташке и зелене пијаце** - представљају, такође, места на која произвођачи воћа усмеравају своју понуду.

Што се **тржишта поврћа** тиче, у општини Мионица овом производњом озбиљно, тј. тржишно бави се мали број газдинстава. Према проценама 33 „Станковачки повртњак“, најчешће врсте поврћа које се гаје су: кромпир, парадајз, краставци, паприка, зелена салата, лубеница. Производња поврћа је доминантно на отвореном (80%), 20% је пластеничка, а мање од 5% су стакленици. Газдинства немају велике површине под поврћем (највећи пластеник у Општини је на 20-так ари), а у пласману наступају самостално, тачније разједињено од других произвођача. Поврће се усмерава на локалне зелене пијаце (Ваљево, Мионица, Љиг, Београд), локалним малопродајним и угоститељским објектима, прекупцима и сл.

6.3.2.5. Тржиште органских производа

Подручје општине Мионица, посебно у брдско-планинском подручју (чиста вода, земљиште, мала употреба пестицида, ђубрива), пружа све природне претпоставке за успешан развој органске производње. Међутим, према подацима МПШВ Р. Србије, а на основу достављених података организације за издавање сертификата, односно ресертификата за органске производе за 2007. годину („Organic Control System“, Суботица), у општини Мионица нема произвођача који имају сертификат за производњу органских производа⁶⁵.

6.3.3. Услуге у области примарне пољопривреде

Пољопривредна саветодавна служба ПСС. У општини Мионица ПСС организована је кроз рад друштвеног предузећа за унапређење пољопривредне производње **„Завод за пољопривреду“ Ваљево**, који покрива 6 општина (Ваљево, Лајковац, Љиг, Мионица, Осечина, Уб)⁶⁶. Саветодавни послови „Завода за пољопривреду“ Ваљево везани су, превасходно, за примењена истраживања, односно организовање огледних поља у биљној и сточарској производњи, испитивање земљишта, семена, биљака и стоке, увођење новог сортимента и расног састава извођењем демонстрационих огледа и сл. Најактивнији саветодавни рад обавља се на одабраним газдинствима, којих је мало у односу на број регистрованих газдинстава⁶⁷. Могућности да ПСС пружи савете о тржишним трендовима, да тумачи мере и уредбе МПШВ Р. Србије, да пружи помоћ пољопривредницима у изради бизнис планова, кредитних захтева, захтева за добијање бесповратних средстава - ограничене су и не допиру до већине пољопривредника. Најближу везу са саветодавном службом пољопривредници имају у општини Мионица (за ове послове надлежан је само један запослен), а највећи проблем пољопривредницима је управо тумачење уредби МПШВ Р. Србије, подношење захтева за

⁶⁵ На основу члана 19 Закона о органској производњи и органским производима (Службени гласник РС број 62/06), МПШВ Р. Србије објавило је списак три овлашћене организације за издавање сертификата, односно ресертификата за органске производе за 2008. годину (овај списак је објављен у Служеном гласнику број 13/08): „Suolo e salute Serbian“, Велика Плана; „СГС-Београд“, Београд; „Evrocet“, Београд.

⁶⁶ <http://www.zavpoljva.nadlanu.com>.

⁶⁷ Завод запошљава 6 саветодаваца који покривају 6 општина (сваки од саветодаваца има по 40 газдинстава равномерно распоређених у шест општина), а укупан број одабраних газдинстава које прате ови саветодавци је 240. При том, само на подручју општине Мионица крајем 2007. године било је 1.350 регистрованих газдинстава.

кредите и бесповратна средства, пружање саветодавних услуга у домену заштите биља у воћарству и повртарству.

Иако би пољопривредна саветодавна служба требало да се бави имплементацијом аграрне политике у праксу и да представља непосредну везу државе и пољопривредних произвођача, „постојећи систем пољопривредних станица у Србији није у стању да пружи квалитетан сервис произвођачима, због неадекватне структуре, недостатка опреме и финансијске подршке државе, као и недовољног кадровског капацитета“⁶⁸. Ово потврђује и анкета малих руралних домаћинстава у Р. Србији, која је под покровитељством UNDP-а спроведена током децембра 2006. године, на национално репрезентативном узорку (од 1.024 домаћинстава), а која је указала да само 8% испитаника има контакт са саветодавном службом, више од 40% домаћинстава нема сазнања да такав сервис постоји, 24% анкетираних има потребу за таквим услугама, али не зна како да до њих дође⁶⁹.

У склопу реализације „Програма подршке руралном развоју“ Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Р. Србије, саветодавне услуге добиће једну нову и квалитетнију димензију. Примарни резултат пројекта требало би да буде побољшавање могућности локалних сеоских заједница, малих домаћинстава, занатлија, прерађивача - да дођу до правовремене информације о могућностима и средствима у буџету за финансирање њихових развојних иницијатива. Током 2008. године успоставиће се 6 регионалних центара за подршку руралном развоју (Зајечар, Краљево, Љиг, Шабац, Кнежевац, Врање) и 60 подручних канцеларија (сваки центар обухвата 10 општина), чији ће основи циљ бити информисање свих потенцијално заинтересованих са стратегијом, активностима и уредбама МПШВ Р. Србије, а пре свега, са висином и условима коришћења подстицајних средства и субвенција, са начином самосталног припремања пројеката и сл. Регионални рурални центар за општину Мионицу установљен је у општини Љиг.

Ветеринарске услуге. У општини Мионица раде две (2) ветеринарске станице, које су по јавном конкурсном закључиле уговор са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде Р. Србије и којима су уступљени послови из Програма мера здравствене заштите животиња:

³⁵₁₇ ветеринарска станица „Мионица“, Мионица варош; основана је 1989. године, има 12 запослених радника, методом аукције приватизована је у децембру 2007. године (купац планира формирање холдинга ветеринарских станица у Колубарском округу);

³⁵₁₇ ветеринарска станица „Мићко“, насеље Радовић; има 14 запослених, од тога шест са ВСС; током 2008. године планира оснивање матичне службе, као и пресељење станице у Мионицу варош;

Зоотехничка служба. За спровођење одгајивачко-селекцијских мера у говедарству, важну улогу има матични запат. У матичном запату налазе се регистрована и одгајивачки-квалитетна приплодна грла, која су под контролом плодности и продуктивности. Издавање уверења о пореклу матице у општини Мионица врше две (2) институције, од којих ниједна није са територије Општине:

1. **Центар за пољопривреду, Лајковац;** у бази Центра за пољопривреду, општина Мионица има 1.038 уматичених крава и јуница, што је 7,6% од укупног броја женских грла говеда на подручју Мионице;
2. **33 Зоон, Ваљево,** приватна задруга;

SWOT ANALIZA

⁶⁸ Стратегија развоја пољопривреде Србије, Службени гласник Р. Србије број 78/05, стр. 28.

⁶⁹ Богданов Наталија, 2007: „Мала рурална домаћинства у Србији и рурална непољопривредна економија“, UNDP, Београд, стр. 143-144.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
³⁵₁₇ Традиција и искуство у пољопривредној производњи; ³⁵₁₇ Тенденција формирања крупних пољопривредних произвођача; ³⁵₁₇ Припадност удружењу: велики број произвођача крва и приплодних јуница припада удружењу „Колубара“, Лајковац; ³⁵₁₇ Још увек жива традиција прераде неких пољопривредних производа у домаћој радиности и задругама (сир, кајмак, ракија); ³⁵₁₇ Диверсификација руралне економије - истовремено снага и слабост; снага - могућност остварења додатних извора прихода (мимо пољопривреде) осигурава већу запосленост, доходак, смањује одлазак младих са села; слабост - диверсификација економских активности (често у употреби термини „полутанство“ или „сваштарење“) резултат је принудне потребе за допунским извором прихода, у условима високе нерентабилности бављења пољопривредном производњом.	³⁵₁₇ Екстензивна производња на ситном поседу – условљава мање приносе и нижу продуктивност пољопривреде на великом броју газдинстава; ³⁵₁₇ Неразвијени системи наводњавања; ³⁵₁₇ Недостатак сопствених финансијских средстава и отежане и неповољне могућности задуживања – онемогућавају инвестирање у правцу осавремењавања и унапређења пољопривредне производње; ³⁵₁₇ Недовољно развијена примарна и секундарна прерада пољопривредних производа; ³⁵₁₇ Одсуство маркетинг оријентације (усмереност ка захтевима тржишта): мали асортиман пољопривредних производа, неуједначен и променљив квалитет, немогућност обезбеђења редовности испорука у погледу количина; ³⁵₁₇ Одсуство истинских земљорадничких задруга; ³⁵₁₇ Недостатак производа са брэндом, ознакама географског порекла и сл.; ³⁵₁₇ Недовољно развијено предузетништво на непољопривредним газдинствима.
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
³⁵₁₇ Повољни природни услови (земљиште, клима) за разноврсну пољопривредну производњу, посебно за производњу млека, товне јунади, воћа, органских производа, лековитог биља; ³⁵₁₇ Повољни природни услови за развој система наводњавања, с обзиром на разгранату хидрографску мрежу; ³⁵₁₇ Раст тражње (домаће и иностране) за говеђим и „бабу бееф“ месом, органским производима, производима са ознакама географског порекла, воћем, поврћем - за чију производњу Општина има повољне природне услове; ³⁵₁₇ Цене органских и деликатесних производа вишеструко премашују цене пољопривредних производа који су хемијски третирани; ³⁵₁₇ Повољни услови за спољну трговину робама из области пољопривредно	³⁵₁₇ Промена климе; ³⁵₁₇ Стална политичка нестабилност, недовољна развијеност институција и инфраструктуре, посебно у руралним подручјима (путеви, железница, телекомуникациони систем, електрична мрежа); ³⁵₁₇ Недовољно развијено, нестабилно и непредвидиво тржиште пољопривредних производа, финансијско тржиште, тржиште радне снаге; ³⁵₁₇ Домаће тржиште малог обима и ниске куповне моћи, што условљава и отежане могућности пласмана, посебно стоке; ³⁵₁₇ Недовољна подршка пољопривредницима из буџета МПШВ Р. Србије; ³⁵₁₇ Раст цена инпута на светском и домаћем тржишту, високи диспаритети цена инпута и аупута у пољопривреди; ³⁵₁₇ Неразвијена саветодавна служба;

прехранбеног сектора - захваљујући преференцијалном приступу тржишту ЕУ, ЦЕФТА споразуму, споразуму о слободној трговини са Руском Федерацијом; ³⁵₁₇ Директивом ЕУ одређена тарифна квота Србије за „бабу бееџ“ од 8.700 тона, која се тренутно искоришћава са око 20%; ³⁵₁₇ Нове развојне концепције - мултифункционална пољопривреда и мултифункционални рурални развој, посебно у склопу актуелног покретања пројекта МПШВ Р. Србије („Изградња система подршке одрживом руралном развоју“), пружају „шансу“ опстанка и развоја и малим руралним газдинствима, али само под претпоставком стварања повољних макроекономских и инвестиционих услова за њихово веће ангажовање у сфери ван или око пољопривреде.	³⁵₁₇ Брзе промене у потрошачким захтевима, посебно на иностраном тржишту (све израженији захтеви потрошача у погледу стандарда квалитета, брэнда, ознака географског порекла); ³⁵₁₇ Поремећаји међународног тржишта због пооштравања захтева и прописа у вези са поштовањем стандарда безбедности прехранбених производа, заштите животне средине и сл.
--	---

6.4. ЦИЉЕВИ И РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТИ

Основни/стратешки циљ одрживог руралног развоја општине Мионица. На основу анализе постојећег стања, као и на основу SWOT анализе, могао би се дефинисати следећи основни циљ руралног развоја:

- ³⁵₁₇ осигурање интензивне и конкурентне примарне пољопривредне производње и
- ³⁵₁₇ афирмисање програма диверсификације економских активности руралних газдинстава, уз
- ³⁵₁₇ очување животне средине и унапређење квалитета живота на селу.

Потпунијој економској валоризацији локално специфичних пољопривредних ресурса у функцији **повећања тржишне конкурентности на бази компаративних предности**, може да допринесе планско усмеравање ресурсних, структурних, техничко-технолошких и социо-економских аспеката развоја пољопривреде, у складу са решењима Регионалног просторног плана Колубарског округа, као документа вишег реда⁷⁰, по следећим микрорејонима:

- ³⁵₁₇ **равничарско-долински/сточарско-ратарски рејон интензивне пољопривреде** – обухвата насеља северно од општинског центра Мионице и приградског насеља Мионице села - поред преовлађивања земљишта релативно слабе бонитетне вредности, али међу најбољим расположивим у Општини, нема већих ограничења за прилагођавање структуре пољопривредне производње тржишној тражњи; приоритетне активности су везане за: контролу заузимања обрадивих површина у грађевинске сврхе, укрупњавање поседа (ради обезбеђења сопствене крмне базе за тов јунади, узгој крава музара, товљеника, бројлера и кока-носиља на великим фармама) и интензивирање производње жита и крмног биља и пластеничке производње раног поврћа, јагода и цвећа (коришћењем местимичних погодности за наводњавање и загревање термоминералним водама);
- ³⁵₁₇ **брежуљкасто/сточарски-воћарско-ратарски рејон** - обухвата средишњи појас територије Општине; поред развијеног сточарства, печат развоју пољопривреде даје **производња коштичавог воћа, шљива и јабука**; природне погодности за оснивање комерцијалних воћњака треба подржавати изградњом складишних и дорадних капацитета, као и

⁷⁰ Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана подручја Колубарског округа, Сл гласник РС број 70/2002.

континуираним обезбеђењем стручне помоћи, посебно у погледу примене метода интегралне заштите и прихрањивања биљака; искоришћавање природних и инфраструктурних погодности за рентабилну сточарску производњу, пре свега млечног говедарства и производње конзумних јаја условљено је укрупњавањем поседа ради обезбеђења сопствене производње жита и крмног биља за исхрану стоке;

³⁵₁₇ **брдско-планински/сточарско-воћарски рејон мешовитог сточарства, млечно-месног типа (говедарство-овчарство-козарство)**, с млечним говедарством као водећом граном и искоришћавањем локалних погодности за мале производне програме (пчеларство, коњарство, узгој дивљачи, подизање мањих засада аутохтоних сорти јабуке, крушке, малине, купине, боровнице, оснивање хладноводних рибака, плантажно гајење лековитог и ароматичног биља, сакупљање лековитог биља и шумских плодова, органску производњу хране), простире се широким, висински неуједначеним брдско-планинским појасом дуж југоисточних, јужних и југозападних граница општинског подручја; приоритетна је диверсификација руралне економије у правцу производње висококвалитетних прерађевина од меса, млека и воћа у малим индустријским погонима и развоја сеоског, етно и еко туризма, занатства и домаће радиности.

Када су у питању **мала рурална домаћинства, диверсификација економских активности** ⁷¹ је прави избор за обезбеђење адекватног нивоа дохотка на читавој територији Општине. Посебан акценат политике одрживог руралног развоја Р Србије у наредном периоду биће управо стављен на пројекте диверсификације економских активности на руралним газдинствима, уз изградњу сеоске инфраструктуре и унапређење квалитета живота на селу. Диверсификација руралне економије требало би да поштује физичко-географске услове, као и производно-економски потенцијал, према којима су у општини Мионица издвојена три рејона: равничарско-долински/сточарско-ратарски рејон; брежуљкасто/сточарски-воћарско-ратарски рејон и брдско-планински/сточарско-воћарски рејон.

Имајући претходно у виду, а генерално посматрано, за мала рурална газдинства у Општини посебно су интересантни следећи програми:

- ³⁵₁₇ радно-интензивне производње јагодичастог воћа на отвореном;
- ³⁵₁₇ пластеничке производње поврћа;
- ³⁵₁₇ производње лековитог и ароматичног биља;
- ³⁵₁₇ мини-сушаре и дестилерије за воће;
- ³⁵₁₇ осавремењавање прераде пољопривредних производа у домаћој радиности, уз традиционалне рецептуре (сир, кајмак, ракија географског порекла, производи од меса и сл.);
- ³⁵₁₇ мањи производни програми који имају позитивне трендове тражње (козарство, пчеларство, рибарство, фармерски узгој ловне дивљачи);
- ³⁵₁₇ развој бањског туризма (насеља Ракари, Берковац, Попадић, Горња Топлица), затим сеоског (само уз изградњу физичке инфраструктуре и додатних садржаја) и ловног туризма (за ловни туризам постоје добри услови на целокупној територији Општине);
- ³⁵₁₇ занатство и домаћа радиност;
- ³⁵₁₇ развој угоститељства и трговине.

Ограничавајући фактори економске диверсификације (микро и макро ниво). Иако су јасне предности запошљавања сеоског становништва ван пољопривреде или у програмима који су на неки начин везани за пољопривреду (али се не тичу интензивне и крупне производње), ограничавајући фактори диверсификације су бројни. На микро нивоу то су:

⁷¹ Економска диверсификација тј. генерисање нових прилика за запошљавање, обухвата, пре свега, подршку локалне и шире друштвене заједнице у усмеравању ситних руралних газдинстава на непољопривредне делатности и терцијарни сектор. Предности су бројне: могућност остварења додатних извора прихода, већа запосленост, смањивање одласка, посебно младих и жена, са села итд.

- ³⁵₁₇ недостатак почетног предузетничког капитала (сопствених средстава и/или повољних кредитних извора);
- ³⁵₁₇ одсуство предузетничких идеја;
- ³⁵₁₇ неспремност прихватања ризика;

На макро нивоу ограничавајући фактори економске диверсификације леже у бројним факторима нестабилног и несигурног пословног амбијента:

- ³⁵₁₇ политичка нестабилност;
- ³⁵₁₇ неразвијеност институција и инфраструктуре;
- ³⁵₁₇ неразвијено и неефикасно тржиште роба (здрави услови конкуренције), финансијско тржиште, тржиште радне снаге;
- ³⁵₁₇ висок инвестициони ризик земље;
- ³⁵₁₇ неразвијена привредна структура у општини Мионица и локалним општинама (мали је број предузећа где би се становништво могло запослити).⁷²

У складу са изнетим полазиштима и потребом за усклађивањем руралне политике са одговарајућом у ЕУ⁷³, као **приоритетне активности** за остварење стратешког циља дефинишу се:

I Унапређење конкурентности пољопривредног сектора – обухвата активности везане за:

- ³⁵₁₇ унапређење људског потенцијала: развој нових знања и вештина кроз додатне обуке, семинаре, курсеве, коришћење саветодавних услуга;
- ³⁵₁₇ реструктурирање физичког потенцијала: укрупњавање, специјализација и техничко-технолошка модернизација газдинстава, инвестирање у микро и мала предузећа у примарној пољопривредној производњи, инвестирање у прераду/маркетинг пољопривредних производа; ови програми јачања и укрупњавања пољопривредних произвођача на подручју општине Мионица посебно су оправдани на пољу говедарске производње (това јунади и производње млека), плантажне производње воћа (шљива, малина, јабука), поврћа, лековитог биља и органске хране⁷⁴;
- ³⁵₁₇ развој, уређење и унапређење квалитета пољопривредне инфраструктуре; на овом пољу потребно је подстицати пројекте систематске контроле плодности земљишта, калцификације земљишта, пројекте заштите квалитетног пољопривредног земљишта и ограничавање његовог претварања у непољопривредне сврхе;
- ³⁵₁₇ унапређење квалитета у производњи пољопривредних производа (подршка у процесима усвајања ЕУ стандарда квалитета у примарној производњи, преради и пласману пољопривредних производа);
- ³⁵₁₇ подршка полунатуралним газдинствима (газдинства која производе за своје потребе и мали део производње продају);
- ³⁵₁₇ подршка успостављању произвођачких удружења, посебно на плану промоције и пласмана пољопривредних производа;

⁷² Стопа незапослености у општини Мионица износи 8,7% (број пријављених незапослених у децембру 2007. је 761), што је знатно ниже у односу на просек за Р. Србију (стопа незапослености 23,1%). Ово се објашњава малим бројем евидентираних тражиоца запослења при Националној служби за запошљавање Р. Србије, а пре свега услед одсуства реалних могућности за запошљавањем (Месечни статистички билтен, децембар 2007, број 64, Национална служба за запошљавање).

⁷³ COUNCIL REGULATION (EC) No 1698/2005. of 20 September 2005. on Support for Rural Development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), OJ L 277, 21.10.2005, p. 14-27.

⁷⁴ У анкети намењеној развојно одређеним домаћинствима, коју су спровели истраживачи ИЕП, Београд у 33 насеља у општини Мионица у периоду септембар-новембар 2007. и јануар 2008. обухваћено је било 325 домаћинстава. Од овог броја 216 газдинстава (или 66% укупно анкетираних) изразило је жељу за новим инвестицијама, мада и велику сумњу у њихову могућност реализације, услед недостатка сопствених финансијских средстава, неповољних кредита, нестабилног и несигурног тржишта и сл. Највећи број потенцијалних инвестиционих улагања везан је за сточарску производњу (тов јунади и производња млека), односно куповину основног стада и реконструкцију или/и изградњу објеката; следе улагања у обнову механизације, изградњу објеката у живинарству и сл.

II Унапређење животне средине и сеоских предела – обухвата:

- ³⁵₁₇ обезбеђење буџетских надокнада за управљање природним вредностима у складу са принципима одрживог економског развоја;
- ³⁵₁₇ као и за ангажовање локалног становништва на заштити животне средине, природних предела, дивље флоре, фауне и њихових станишта;

III Диверсификација руралне економије и унапређење квалитета живота на селу – обухвата:

- ³⁵₁₇ подршку промоцији предузетништва и оснивања малих и средњих предузећа у областима органске хране, производње/прераде воћа и поврћа, традиционалних локалних прехранбених производа (сир, кајмак, ракија), у областима занатства, сеоског и ловног туризма и сл;
- ³⁵₁₇ подршку сеоским манифестацијама које имају за циљ очување руралних природних и културних вредности;
- ³⁵₁₇ подршку успостављању и функционисању локалног центра за рурални развој и обуци локалних акционих група и
- ³⁵₁₇ подршка развоју комуналне инфраструктуре (појачавање електромереже, изградња, поправка и уређење сеоских улица и атарских путева, изградња и доградња водоводне и канализационе мреже, депоније отпада) и социјалне инфраструктуре (здравствене и образовне услуге, културно-просветне институције).

У свим претходним активностима требало би форсирати самостално утврђивање интегралних програма одрживог руралног развоја локалних заједница, заједничком акцијом локалних актера, по принципу одоздо-нагоре. Европска искуства су показала да органи локалне управе најбоље познају развојне приоритете своје средине, те у Општини треба уложити напоре на њиховом формирању и едуковању у том правцу (тзв. **LEADER инструмент** у спровођењу политике руралног развоја у ЕУ).

VII ТУРИЗАМ

7.1. УСЛОВИ ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА У ОПШТИНИ

Сагледавање туристичких ресурса у светлу њихове практичне валоризације је полазна претпоставка опште стратегије развоја туризма сваке дестинације, која као таква је увек резултат три базичне стратегије и то: стратегије сегментације туристичког тржишта, стратегије диференцирања туристичког производа и стратегије стварања њеног имиџа.

7.1.1. Природне атрактивности дестинације Мионица

Природне атрактивности општине Мионица значајне за развој туризма одликују се високим степеном атрактивности. У њих убрајамо пре свега **добар географско-саобраћајни положај**. Општина је од Београда удаљена 92 km, а од Ваљева око 20 km. Поред Општине пролази Ибарска магистрала и пруга Београд – Бар који спадају у најзначајније путне правце у нашој земљи. Од природних атрактивности ту је и река **Рибница** и велики број **живописних брдско планинских предела** у непосредном окружењу који делом и припадају подручју Општине (Суворор, Маљен, Дивчибаре итд.). Од природних лепота и туристичких потенцијала издваја се неколико природних пећина. **Рибничка пећина** се налази са друге стране реке Рибнице. Улаз јој је у облику троугла, висине 12 m, ширине 25 m, и у нивоу речне воде. У њој живи око петнаест врста слепих мишева, веома ретких у Европи. Због лепоте и реткости заштићена је као природни споменик. **Мокра пећина** представља највреднији и најинтересантији туристички потенцијал Равне Горе. Налази на надморској висини од 645 m. Смештена је на левој долинској страни реке Граба, која је једини хидрографски елемент овог простора. Управо се у Мокрој пећини и налази извориште реке. Укупна дужина пећине је 395 m, висинска амплитуда износи приближно 16 m. Лако је приступачна на целој дужини. Од седамдесетог до осамдесетог метра у пећини се развио богат пећински накит, где се посебно истиче сталактитска драперија дугачка 4,5 m. Целоом дужином тече пећински поток.. **Пећина "Врело"** у виду крашког врела, из ње извире река под истоименим називом, која се улива у Палезничку реку. Врело је богато водом (67 l/s) и каптирано је за снабдевање града. Издвајају се и Шалитрене пећине које предсрављају велики потенцијал за развој ловног, риболовног и сеоског туризма.

Територију Општине карактерише и **просторна разноврсност** (градско језгро Општине, Бања Врујце и типске сеоске амбијенталне целине у непосредном окружењу), пријатна умерено континентална **клима** и разноврсност **флоре и фауне** у непосредном окружењу.

Све ово чини несумњиво велики потенцијал за развоја туризма у овом крају и као такав пружа могућност за упражњавање различитих активности и то од спортско – рекреативних до рехабилитационо здравствених, уз постојање свих погодности за развој туризма посебних потреба као што су :

1. **Сеоски** туризам
2. **Ловни** туризам
3. **Риболовни** туризам,
4. **Излетнички** туризам – у непосредној близини града је атрактиван природни амбијент
5. **Културно историјски** и
6. **Манифестациони** туризам итд.

Највећи део ових ресурса је засада туристички неискоришћен или је њихова туристичка експлоатација у самом зачетку.

7.1.2. Друштвене погодности за развој туризма

Развој туризма у мионичкој општини се од самог почетка одвијао стихијски. То практично значи да у Општини до сада нису створени никакви стратешки друштвени услови његовог даљег развоја. Општина је дуги низ година живела у сенци већих урбаних центара који се налазе у њеном непосредном окружењу (Ваљево и Горњи Милановац итд.), а одређени друштвени ресурси су резултат културно-историског наслеђа или ентузијазма и рада појединаца који живе на овој Општини. Ипак, и поред наведених слабости у Општини као друштвене факторе који могу послужити као добра полазна претпоставка за будући развој туризма убрајамо и значајне културно – историјске споменике као што су село Струганик са родном кућом Војводе Живојина Мишића, као и бројне манастире и цркве. Овом приликом ћемо набројати најзначајније и то:

Манастир Боговађа са црквом Светог Ђорђа, основан је 1545. године, спаљен 1789. године за време Кочине крајине, а народни прваци Хаџи-Рувим и Хаџи-Ђера су 1791-1794. године подигли нову цркву и конаке. У то време постаје један од важнијих средишта отпора против Турака. Године 1805. био је једно време седиште српског Правитељствујушћег совјета. Поново је спаљен 1813. године и обновљен 1816. године уз помоћ Кнеза Милоша. На темељима те цркве подигнута је 1852. године нова. У старом конаку смештен је Музеј I и II српског устанка.

Мионичка црква, храм Вазнесења господњег, саграђена 1856. године и представља најстарију грађевину у Мионици.

Црква Светог Петра и Павла подигнута је 1907. године на рушевинама манастира, највероватније саграђеног за време Немањиха. Манастир су Турци палили три пута. Камени конак са тремом је из 18. века. Преко пута цркве је школа грађена за време кнеза Милоша.

Црква Светог Вавдења, као остатак манастира из 14. века, стављена је под заштиту Државе. Представља велику српску светињу, јер су у њој сачувана два саркофага у којима су били сахрањени чланови светородне лозе Бранковића: деспот Ђурађ, Јерина и Стефан Бранковић.

Црква Светог Николе се налази на заравни изнад реке Манастирице, заштићен је споменик културе. Најстарији податак о цркви је из 1736. године. Паљена је 1788. године за време Кочине крајине, а 1793. обновили су је отац и син, Никола и Милован Грбовић, кнежеви из Мратишића. До 1837. године била је у склопу манастирског комплекса.

Башка црква подигнута је у време Немањиха, касније рушена и обновљена после првог српског устанка.

Остали културно – историјски споменици такође имају своје туристичке вредности и то су:

- **Камени мост Живојина Мишића, који осим** архитектонске вредности има историјски значај. На њему је славни војсковођа за време Колубарске битке зауставио Прву српску армију у повлачењу, повратио јој борбени морал и вратио је на положај.
- **Велимирови двори су** остаци старог града из 15. века, заштићени споменик културе. Комплекс чине део оградног зида дужине 40 m, "кула" и једнобродна црква са припратом сачувана до висине венца. Налази се на реци Лепеници.
- **Добре воде, је место** на падинама планине Суворбор, где се традиционално одржава чобански планинарски вишебој.
- **Кулина** је остатак средњовековног утврђења, на рановизантијским и праисторијским основама. Има издужен облик и протеже се 80 m правцем запад – исток са једном кулом у пречнику 8 m на западној страни. Налази се у изворишном делу Крчмарске реке.
- **Грбовића белег** је место проналажења предмета из раног бронзаног доба.

Поред развијености привреде, образовања, спорта и других друштвених активности, које би представљале битне потенцијале за развој туризма, важни су и садржаји везани **живот и обичаје краја и фолклор** као особеност и саставни део традиције овог подручја.

7.2. ПОЗИЦИОНИРАЊЕ ТУРИСТИЧКЕ ПРИВРЕДЕ ОПШТИНЕ МИОНИОЦА

Општина Мионица има респектабилне ресурсе за развој туризма који се морају ставити у функцију развоја Општине. Утолико пре што се на туризам и рачуна да постане фактор њеног даљег укупног развоја, нарочито ако се има у виду његово мултипликовано дејство на привреду. Највећи део атрактивности тек треба да буде укључен у даље планове и програме развоја Општине, а затим и у све савремене туристичке и привредне токове у земљи. Са укључивањем бројних привредних делатности, Мионица у дужем временском периоду може постати фактор стабилизовања и раста укупних економских активности и привредних активности. У свему томе важну улогу треба да има селективан, тржишно оријентисан, правилно координиран, стратегијски развој целе дестинције. На тај начин позитивни резултати који би морали да буду, и јесу императив туристичког и укупног привредног развоја, су реално и остварљиви.

У годинама које следе потребно је озбиљно приступити позиционирању Мионице као туристичке дестинације на туристичком тржишту и то са два кључна аспекта, бањског и сеоског туризма. У том погледу један од приоритетних задатака који стоји како пред Општином и њеном туристичком организацијом са једне стране, тако и пред свим факторима туристичке понуде, са друге стране, би био да се ради на изградњи имиџа, који би сједне стране лакше позиционирао туристичку понуду овог краја према потенцијалним тржиштима, а са друге стране заинтересовао потенцијалне туристе.

7.3. ДЕФИНИСАЊЕ ТУРИСТИЧКОГ ПРОИЗВОДА

Стратешко позиционирање туристичке понуде Мионице се не може у кратком року урадити. Али оно што свакако може је да се брендинг Мионице као туристичке дестинације са оним што има врло брзо припрени за комерцијализацију како на домаћем тако и на међународном тржишту. Селекција је у рукама менаџмента туристичке дестинације и њихове ваљане процене о производима и корацима за њихову тржишну експлоатацију. Основни правци даљег развоја су пре свега - **бањски туризам**, јер су потенцијали Бање Врујци, а потом и бање у селу Санковић велики ресурс који се нужно морају валоризовати и **сеоски туризам**, за шта објективно постоје добре основе и где се са минималним улагањима и временом адаптације, може кренути у комерцијализацију капацитета. Осим ова два основна вида туристичког деловања, постоје услови за развој *туризма посебних интересовања*, који за подлогу има богатство природног и антропогеног елемента на читавој дестинацији, што пружа велике могућности туристичке комерцијализације (ловни, риболовни, излетнички и рекреациони туризам, спомен кући војводе Живојина Мишића и др.) и тзв. *догађаји* (events) у које је добро смештена манифестација „*Мишићев дани*“ као и многе друге, и најзад *транзитни* туризам, који је омогућен географским положајем и значајем путних праваца који пролазе поред општине Мионица (Ибарска магистрала, пруга Београд – Бар), а који су добар основ за позиционирање и даље планирање.

7.4. ОСТВАРЕНА ДИНАМИКА ТУРИСТИЧКОГ ПРОМЕТА

Према расположивим статистичким подацима приметно је да на подручју општине Мионица као и у самој Бањи Врујци расте број туриста. У периоду од 2000-2005. године укупан број туриста је повећан чак за 32%, при чему су домаћи туристи остварили пораст броја долажења за 32%, а страни посетиоци за 28%. Број ноћења није пратио ту динамику тако да код ноћења имамо смањење код укупног броја туриста за близу 20% а код домаћих за 27%. Једино је код страних туриста забележено повећање броја ноћења за 14%. Оваква динамика кретања туристичког промета је утицала и да се смањи број просечних ноћења као и број просечних дана задржавања на овом подручју.

У табелама 7.1. и 7.2. дати су обим и динамика туристичких кретања на подручју општине Мионица односно Бање Врујци – насеља Горња Топлица, у периоду 2000–2005. године. Насеље Горња Топлица (Бања Врујци) је највеће туристичко место на подручју општине Мионица.

Табела 7.1. Туристичка кретања у периоду 2000–2005.. на подручју општине Мионица

Година	Туристи			Ноћења туриста			Просечан број ноћења туриста	
	свега	домаћи	страни	свега	домаћи	страни	домаћи	страни
2000	7 835	7 557	278	54 007	52 825	1 182	7,0	4,3
2001	7 757	7 388	369	44 580	43 259	1 321	5,9	3,6
2002	8 408	8 083	325	48 510	47 173	1 337	5,8	4,1
2003	7 949	7 639	310	40 178	38 798	1 380	5,1	4,5
2004	9 881	9 536	345	41 327	40 173	1 154	4,2	3,3
2005	10 331	9 975	356	43 050	41 703	1 347	4,2	3,8

Извор: Републички завод за статистику, публикација „Општине у Србији“ за године 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 год.
Напомена: Просечан број ноћења туриста израчунат је дељењем броја ноћења са бројем туриста. Пошто се туриста региструје у сваком месту где борави, то у случају промене места долази до његовог поновног исказивања, односно дуплирања. Стога је, вероватно, и просечан број ноћења туриста, израчунат на овај начин, мањи од стварног.

Табела 7.2.. Ноћења туриста у Бањи Врујци – Горња Топлица

Година	Туристи			Ноћења туриста			Просечан број ноћења туриста	
	свега	домаћи	страни	свега	домаћи	страни	домаћи	страни
2000	7 805	7 527	278	53 647	52 465	1182	7,0	4,3
2001	7 712	7 343	369	44 180	42 859	1 321	5,8	3,6
2002	8 366	8 041	325	48 147	46 810	1 337	5,8	4,1
2003	7 934	7 624	310	40 028	38 648	1 380	5,1	4,5
2004	9 866	9 521	345	41 202	40 048	1154	4,2	3,3
2005	10 331	9 975	358	43 050	41 703	1 347	4,2	3,8

Извор: Републички завод за статистику, публикација „Општине у Србији“ за године 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 год.
Напомена: Просечан број ноћења туриста израчунат је дељењем броја ноћења са бројем туриста. Пошто се туриста региструје у сваком месту где борави, то у случају промене места долази до његовог поновног исказивања, односно дуплирања. Стога је, вероватно, и просечан број ноћења туриста, израчунат на овај начин, мањи од стварног.

При разматрању динамике туристичког промета у општини Мионица, а посебно на подручју Бање Врујци, треба имати у виду да на овом подручју има пуно викендица и њихових власника који ипак бораве ту у сезонској динамици. Но, може се поставити питање довољности смештајних капацитета овог подручја и потреба туристичке тражње. Чињеница је да на овом подручју у приватном смештају постоји више од 20 домаћинстава која се баве туристичком делатношћу. Та домаћинства располажу са око 150 соба и око 300 лежаја што и није мало за неке почетне кораке. Али тај приватни смештај који ћемо назвати сеоским смештајним капацитетима нису ни организовани, а ни опремљени према потребним стандардима пословања у овој делатности.

7.5. РАСПОЛОЖИВИ СМЕШТАЈНИ КАПАЦИТЕТИ

На читавом простору општине постоји одређен број смештајних капацитета, како хотела и мотела тако и објеката у приватном смештају. Детаљна структура смештајних капацитета на подручју општине Мионица дата је у следећој табели 7.3.

Табела 7.3. Смештајни капацитети општине Мионица – Бање Врујци

Р. бр.	Назив	Број соба	Број лежајева	Категорија	Додатни садржаји - апартмани	Прос. Дужина боравка
I	ХОТЕЛИ И МОТЕЛИ					
1.	хотел „Врујци“	92	220	3 категорија	5 апартмана 10 лежајева	6
2.	хотел „Вода Вода“	17	33	У току	1 апартман 1 лежај	5 – 10
3.	„Термоелектро“ радничко одмаралиште	26	52	–	9 апартмана 36 лежајева	7
4.	мотел „Ђурић	12	32	У току	–	5 – 10
II	ПРИВАТНИ СМЕШТАЈ					
A.	насеље Кључ					
1.	Етно центар и ресторан „Кључ раја“, власник Влајко Вуковић	5	10	У току	Рибњак (у плану воденица, базен, спортски терени, вајати, сојенице, завичајни музеј)	3-4
2.	Етно домаћинство породице Текић	3	6-9	-	2 апартмана (по 2 собе+кухиња+купатило), вајат (у плану рибњак, спортски терени)	2-3
Б.	насеље Горњи Лајковац					
1.	Етно центар Гора породица Рабреновић	2(6+2)	20-30	У току	2 апартмана + вајат	7-14
В.	насеље Попадић					
1.	Драгоје Томић	3	15	2	–	6 – 10
2.	Момчиловић Томислав	8	16	2	1 апартман, 1 категорија	3
3.	Росић Весна	2	4	3	1 апартман, 10 лежајева	7 – 10
4.	Пешовић Радослав	4	7	–	–	7 – 8
5.	Миломирка Васиљевић	3	6	3	–	6 – 7
6.	Голубовић Селимир	4	9	2	–	4
7.	Благоје Ангеловски Вила „Шах“	4	8	1	–	5 – 8
8.	Зорица Хаутман	8	16	1	–	5 – 7
9.	Милка Павловић	8	21	2	–	5 – 6
Г.	насеље Горња Топлица – Берковац					
10.	Радован Крстић	8	16	–	–	10
11.	Братислав Ковачевић	15	30	1 и 2 категорија	–	5 – 7
12.	Светозар Ковачевић	9	27	–	18 апартмана, 50 лежајева	5 – 20
13.	Живана Атананасовски	8	23	1	–	5
14.	Биљана Средојевић	6	6	–	–	5 – 7
15.	Гордана Богдановић	2	5	2	–	7 – 10

16.	Драган Павловић	4	8	–	–	–
17.	Радован Николић	–	–	–	6 апартмана, 12 лежајева	5 – 7
18.	Здравко Кондић Вила „Кондић“	8	17	1 и 2 категорија	–	6
19.	Дејан Ковачевић	–	–	–	1 Камп јединица	10 –15
20.	Саша Луковић	3	6	-	-	-
Д.	насеље Осеченица					
1.	Сретен Рашевић	4	12	-	-	3-4
Ђ.	насеље Робаје					
1.	Саша Бојиновић	4	8	-	-	3-4

Извор: Истраживање Института за економику пољопривреде, Београд спроведено у периоду септембар – децембар 2007. године и подаци Туристичке организације Рибница

Из ове табеле се може закључити да евидентирани капацитети у сеоском туризму у највећој мери припадају 2. и 3. категорији. Међутим промет у њима се одвија стихијски, по познанству или препоруци и пласман овог вида смештаја није организован на потребан начин. У односу на потенцијалну тражњу, структура и квалитет **смештајних** капацитета све мање одговарају њеним потребама. Ово нарочито у случају повећане тражње која би адекватном маркетинг акцијом бројне туристе привукла како у **Бању Врујце**, тако и у бројна села на читавом простору општине. Смештајни објекти и квалитет услуга који се пружа у њима су полазна основа и претпоставка сваког туристичког развоја и уједно најважнији елемент туристичке понуде који има пресудан утицај на утисак гостију о дестинацији. Због овога се са правом може рећи да је ово основа без које је свака прича о будућем развоју туризма излишна. Као пример може послужити некад атрактивно одмаралиште „Термо електра“ које се сада налази у веома лошем стању, док је у постојећи хотел „Врујци“ већ нешто уложено од инвестиционих средстава, али би могао да буде и у бољем стању. Процеси приватизације и решавања имовинско-правних односа су у току, што у навјештем броју случаја управо долази до запуштања постојећих капацитета и скоро потпуног прекида у раду. Надајмо се да ће се ови проблеми ускоро решити и да ће нови власници наћи мотив за улагање у адаптацију и реновирање постојећих објеката. У Бањи Врујци већ се увелико граде значајни смештајни капацитети који ће бити у функцији новог концепта **sра центра**, који ће осим лечилишне функције имати и богат ванпансионски садржај. У Врујцима постоји и једна камп јединица која нужно мора бити адаптирана пратећом инфраструктуром која би побољшала квалитет туристичке услуге. Сугестија је да би могао да се одвоји и простор за изградњу бунгалова у етно стилу типа „*вајати*“ што би могло да представља посебну атракцију дестинације. Такође, у бројним селима постоје домаћинства која су спремна за прихват гостију (ово се пре свега односи на Ракаре, али и на друга села).

Осим смештајних капацитета битна су и улагања у угоститељске капацитете и у промотивне активности потенцирање традиције богате домаће кухиње и њених специјалитета. Угоститељски објекти дају посебан „*печат*“ свакој дестинацији и представљају један од њених основних специфичних туристичких обележја. Овде упућујемо критику квалитету и квантитету угоститељских услуга на нивоу целокупне Општине, јер се они тренутно налазе, на врло ниском нивоу, што се са развојем туризма нужно мора мењати. Осим **домаће кухиње и традиционалних српских специјалитета** потребно је да постоје и **посластичарнице и ђевабџинице, као и локали са све популарнијом и траженијом здравом храном**. Важна сугестија за будући развој угоститељства је да неки из групе ресторанских ланаца (домаћих или страних), путем франшизинг система пословања, може видно да обогатити туристичку понуду дестинације, нудећи традиционалне специјалитете. Такође, изградња **етно-ресторана и кафића** у српском сеоском стилу би свакако употпунили угоститељску понуду дестинације. Архитектура овог краја чији су један од основних обележја, односно стилова тзв. „*вајати*“ и сл. могу послужити као пример за будуће инвеститоре.

Ово би уједно био и пример за друге туристичке дестинације у нашој земљи, обзиром на богатство и разноликост наше националне архитектуре и кухиње пре свега.

7.6. ОСНОВНИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА У ОПШТИНИ МИОНИЦА

7.6.1. Бањски туризам - Бања Врујци

Светски трендови на туристичким тржиштима наговештавају даљи развој здравственог туризма углавном због промена у начину живота. Србија располаже са преко 50 здравствено-лечилишних дестинација као и несумњив квалитет термалних вода на којима се заснива њихова понуда, што указује на велики развојни потенцијал Србије у будућности. Иако се производ здравственог туризма може поделити на два тржишна сегмента односно здравствени и wellness, следећи примере не само земаља са развијеним spa/ wellness производом, већ и уобичајену категоризацију међународног удружења за здравствени туризам, српски производ здравственог туризма треба да буде категорисан на следеће категорије: 1. **Destination spa** осим класичне понуде укључује све fitness и wellness компоненте, при чему посетилац има право да бира програм који му највише одговара. Уз класичан хотелски смештај овде је присутна тражња за приватним смештајем. 2. **Medical spa** представља категорију која у наредних десет година има највише потенцијала за раст и подразумева све услуге са здравственим и wellness компонентама у амбијенту који интегрише класичне и посебне третмане и терапије. Овај тип третмана у нашој понуди бања захтева извесна побољшања и прилагођавања. 3. **Mineral spring spa** је сегмент здравственог туризма који се базира на понуди природних, минералних и термалних вода односно понуди разних хидротерапеутских третмана. Овај сегмент у српској понуди има релативно добар статус и потенцијал брзог позиционирања у светској бањској понуди. 4. **Resort /hotel Spa** је данас можда најпопуларнији вид тражње али и тежње компанија или појединаца да повећају сопствену профитабилност. У Србији је до сада здравствени туризам био оријентисан на квалитет и због тога за сада није у стању да удовољи стандардима квалитета и захтевима избирљивог међународног тржишта. Највећи потенцијал развоја производа здравственог туризма Србије је у његовој доминантној усмерености према лечењу и рехабилитацији будући да је међународна тражња за специјализованим здравственим третманима у порасту. Али, упоредо са растом овог вида тражње расте и елемент луксуза, а то представља за бањску понуду Србије ограничавајући фактор. Зато би било потребно направити селекцију тржишта којима се може пласирати постојећа понуда. На краatak рок Србија може да се окрене убрзаном развоју и комерцијализацији производа **Medical spa** и **Mineral spring spa**, полазећи од умерених цена и високог квалитета услуга.

Здравствено-лечилишни центри Србије као што смо већ рекли обилују изворима термо-минералним водама, а хотели уз традиционалне програме све више уводе wellness понуду и антистрес програме, масаже, ароматерапију, fitness тренинге и сл. При томе ове програме треба значајно освежити кроз финансијска улагања, посебно у квалитет смештајне понуде као и опреме за рекреацију и рехабилитацију.

У овом моменту свакако један од највећих инвеститора у Бањи Врујци је „**МБ консалтинг**“. Поред већ три отворена базена, у плану је градња пет луксузних хотела са 4 и 5 звездица и 1.000 лежаја. Тај **wellness** центар који карактерише бистра и топла вода без мириса биће намењен оболењима дегенеративног реуматизма, постреуматских стања, дијабетичарима, васкулопатијским оболењима, хипертнезичарима, проблемима дигестивног тракта и гинекологији. Осим воде на располагању ће бити купке и блато на бази сумпора и угљендиоксида који једини улазе у поре коже. Иначе природна својства воде су изванредна и достижу температуру од 28 степени Целзијуса. Инвеститори очекују да ће се ова велика и разноврсна улагања у садржај боравка и понуду овог центра брзо оправдати. Политика туристичке тражње мора бити основ на коме се мора базирати и планирати изградња и адаптација оваквих објеката и генерално целокупне туристичке дестинације.

Први зачеци Бање Врујци били су у насељу Попадић, у чијем атару се налазе и термоминерални извори и лековито минерално блато. Ширење бање је логична последица повећане туристичке тражње на насеља Горња Топлица, односно Берковац на југу, и села Ракари на северу. У јавности се уобичајено користи термин Бања Врујци који је проблематичан због нерешених имовинско правних односа. У званичној републичкој статистици насеље се може наћи са називом Бања Врујци – Горња Топлица. Бања Врујци није још увек уврштена у ред бања на подручју Републике Србије. Бројни проблеми оптерећују ову процедуру. Чланом 2. *Закона о бањама* се каже: „Сматра се да су испуњени услови у погледу уређености и опремљености подручја у смислу члана 1. став 1. закона, ако бања има:

- 1) организовану здравствену службу;
- 2) објекте и уређаје за коришћење природног лековитог фактора;
- 3) објекте за смештај и боравак посетилаца;
- 4) одговарајуће комуналне и друге објекте (водовод, канализација, саобраћајнице, ПТТ и електрообјекте и јавне зелене и рекреационе површине).“

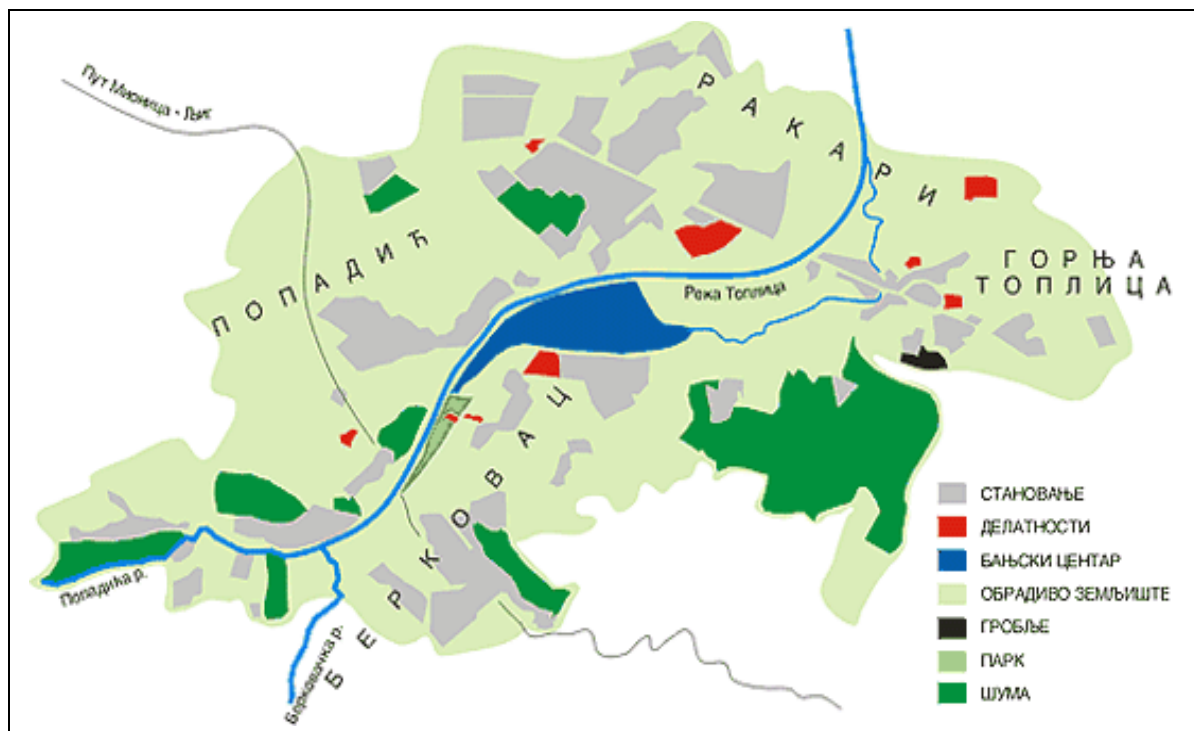
И поред усвојеног плана генералне регулације насеља Горња Топлица⁷⁵, практично на терену је врло мало урађено. Изградња бањске инфраструктуре је императив који се нужно мора испоштовати како би ово питање било решено у корист свих, како резидената (домаћина) тако и туриста.

1. Уобичајена законска процедура **забрањује грађење и извођење свих радова на простору који планом није одређен за те намене**. Планом су јасно утврђене површине за јавну и другу намену, као и грађевински блокови и грађевинске парцеле. Морају се утврдити општи услови уређења облика грађевинске парцеле, с тим што постојеће катастарске парцеле могу да се мењају само у случају када не задовољавају утврђене услове уређења грађевинске парцеле. Ово је окосница на којој мора да се планира свака активност у бањи.
2. **Урбанистички пројекат уређења бање је одређен генералним планом** који мора бити подвргнут јавном увиду, дебати, а потом и усвојен на скупштини.
3. **Регулационим планом** морају бити обухваћене следеће површине и земљишта:
 - Пuteви и остале комуникације;
 - Речни токови;
 - Зелене површине;
 - Функционалне зоне бање;
 - Еколошка заштита.
4. Неопходно је јасно **разграничити зоне бање** као што су:
 - бањско-лечилишна;
 - централно друштвено-комерцијална;
 - услужна;
 - рекреативна;
 - резиденцијално – хотелска зона.

Зоне морају бити разграничене према функционалним, просторним, еколошким и другим факторима структурирања бање као система, укључујући и постојеће објекте и новопланиране. Све активности просторног уређења бање морају проћи уобичајену законску процедуру и моарју бити доступне оку јавности, како би уређење било у интересу свих њених житеља.

Слика 7.1. План развоја насеља Горња Топлица - регулациони план Бање Врујци

⁷⁵ Службени гласник Скупштине општине Мионица бр.7., Година XII, 01. децембар 2006. године



Извор: www.banjavrujci.co.yu

Приоритетни развоји бање су :

- На првом месту је изградња здравственог центра у коме би се након извршеног лекарског прегледа од стране бањског лекара издавао здравствени лист са терапијом која би се издавала посетиоцу бање. Ово тренутно није случај, јер у „бањи“ постоји само амбуланта за мештане али не и за туристе. Тиме члан 2. Закона о бањама није испоштован, што је озбиљан недостатак. Ово је најважнији приоритет уколико желимо да Врујци добију статус бањског лечилишта.
- Друго, морају се разграничити објекти које би користили болесници за лечење, од објеката које би туристи користили у рехабилитационе сврхе. Ово би видно допринело организационом побољшању свих услуга у бањи и уједно одговарало савременом концепту бање који промовише тзв. „велнес центре“ и „спа бање“ („Salus per aquam“ – здравље уз помоћ воде) где су садржаји окренути туристима без обзира на старосну доб и где је акценат на превенцији.
- Треће, медицински третмани захтевају одговарајућу опрему. Обзиром на бројне инвеститоре који желе да пружају приватне медицинске услуге, мора се прописати минимум или боље речено стандардизација медицинских услуга и опреме које би један овакав објекат морао да има да би могао да пружа ову врсту услуга.
- Четврто, постојећи објекти, пре свега хотел „Врујци“ и одмаралиште „Термоелектро“ не одговарају потребама савременог бањског лечилишта. Објекти који се граде од стране приватних инвеститора морају бити подвргнути строгој законској регулативи како би могли да пружају услуге које захтева бањско лечење.
- Пето, категоризација смештајних објеката и испуњавање свих стандарда о смештају туриста које су предвиђене законом је задатак свих носилаца туристичке активности на овој дестинацији.
- Шесто, изградња неопходне пратеће инфраструктуре која би употпунила боравак у бањи. Ван пансионски садржаји и инфраструктура туристичке дестинације су свакако елемент коме туристи данас посвећују велику пажњу. Ово тим више, јер је реч о бањском лечилишту. Неки од ових садржаја би свакако подразумевали и изградњу аква парка. У једном оваквом објекту би се могло контролисати који од базена је за коју групу туриста. Данас на пример дечије базене користе пензионери што је недопустиво. Приходе од

аква парка би могла да остварује општина уколико би била један од инвеститора. Аква парк је добар пример изградње имиџа дестинације и привлачења великог броја туриста у бању.

Да би функционисала у пуном смислу речи, за бању је даље неопходно урадити следеће инвестиције:

³⁵
¹⁷ **Изградњу канализационог система за отпадне воде са одговарајућим системима за њихово пречишћавање.** Комуналије се налазе на врло ниском нивоу и испод су свих стандарда (без канализације). Као такве се не могу уврстити у ред урбаности. Све будуће активности морају бити стављене у функцију да комуналије морају бити доведене на ниво урбаности у погледу развијених система, функционисања, одржавања, потрошње, здравствене и еколошке контроле, као и у погледу очувања и утицаја на животну средину.

³⁵
¹⁷ **Изградњу насељске и општинске санитарне депоније смећа, као и система за прикупљање, елиминацију и рециклажу отпада.** Како из домаћинства, тако и из свих привредних и услужних објеката. Постојеће стање је неодрживо и недопустиво. Бројне дивље депоније су „ругло“ које је буквално затрпало бању⁷⁶. Као последица овога на простору бање има пуно паса луталица, а могућности различитих инфекција или епидемија су природан селед ствари.

³⁵
¹⁷ **Изградња паркинг простора.** На читавом простору бање нема адекватног паркинг простора. У сезони ово је озбиљан проблем са којим се суочава бања, јер су улице буквално закрчене возилима. У урбанистичком решењу паркинг би свакако морао да буде лоциран близу турист – бироа.

³⁵
¹⁷ **Изградња аутобуског стајалишта или станице.** Тренутно у бањи нема ни једног аутобуског стајалишта са пратећом инфраструктуром. При доласку и одласку туриста не постоје елементарни услови које би једно овакво стајалиште (станица) морало да има. То су свако: информације о реду вожње, могућност куповине карата, заштита у случају кише или друге временске непогоде, тоалет и сл. Како је истраживање на терену показало бања нема решено питање саобраћаја до Београда на адекватан начин: термински аутобуси, комби – такси и сл. који би саобраћали по устаљеном реду вожње у сезони не постоје. Такође, постојање оваквог стајалишта омогућило би организовање туристичких тура до оближњих планина и бројних знаменитости о којима је већ било речи, путем комби-такси превоза пре свега, а у случају повећане тражње то би могло да се организује и аутобусима.

³⁵
¹⁷ **Асфалтирање свих улица у непосредном окружењу бањског центра.** Чудно је да једно урбано место има улице које немају имена, а највећи број њих није асфалтиран. Такође, изградња још једне улице паралелно са главном, која би је растеретила, свакако би допринела стабилизацији саобраћаја у бањи и омогућила равномерну алокацију неопходних садржаја везаних за бању као туристичку дестинацију.

³⁵
¹⁷ **Изградња већег броја мостова преко реке који би повезали насеље Попадић са бањским центром** (насеља Берковац, Горња Топлица, Ракари) и на тај начин омогућили повезивање и интегралност бање као једне јединствене туристичке дестинације.

³⁵
¹⁷ **Уређење и осавремењавање јавне расвете на целом простору бање.** У бањи још увек постоје улице које немају јавну расвету. Ноћу је ово велики проблем.

³⁵
¹⁷ **Постављање туристичке сигнализације.**

³⁵
¹⁷ **Изградња поште** која би одговарала потребама бање као туристичког места. Ово је свакако озбиљан недостатак који се ургентно мора решити.

³⁵
¹⁷ **Уређење пијачног простора.** Постојеће тезге које се налазе готово на целокупном простору бање руже изглед бање и видно доприносе не хигијени.

³⁵
¹⁷ **Изградња шеталишне зоне – корзоа** који у бањи тренутно не постоји.

³⁵
¹⁷ **Уређење и адаптација парка.** Тренутно се парк налази у лошем стању, а не постоји никакав садржај у њему који би заинтересовао туристе.

⁷⁶ Према увиду у стање у периоду септембар – децембар 2007 године,

- ³⁵₁₇ **Изградњу спортских терена.** Ово се односи на јавне површине које би омогућиле људима који нису гости хотела да упражњавају различите спортске активности као што су на пример кошарка, одбојка, мали фудбал и сл.
- ³⁵₁₇ **Постоји могућност изградње тзв. „стазе здравља“ до села Струганик** родне куће Војводе Живојина Мишића.
- ³⁵₁₇ Куповина **туристичког возића** који би могао да превози путнике, како по бањи, тако и до Рибничке пећине и Струганика. Ово је тесно повезано са предходним сатвом о изградњи стазе. Такође, уколико би то било неопходно исти посао би могле да обављају **традиционалне коњске кочије са униформисаним кочијашима** (српска традиција и фолклор могу бити основ за униформу кочијаша и изглед кочија).
- ³⁵₁₇ У бањи не постоји **мењачница**. Ово је озбиљан проблем за све стране туристе који би могли да посете бању. Постојећа мењачница у хотелу „Врујци“ је недовољна и врло ретко ради.
- ³⁵₁₇ Изградња већег броја **апотека**. Тренутно у бањи нема довољно апотека на шта са повећањем туристичке тражње мора рачунати.
- ³⁵₁₇ **Одрживи развој** је начело које се мора поштовати. На простору око бање налази се између 2.500 и 3.000 викендица⁷⁷. Општина мора да јасно пропише услове које морају да испуне овакви објекти, као и добијање дозвола али њиховог укупног броја. Општина мора инсистирати на планској градњи. Уколико се ово питање благовремено не реши, природни амбијент бање али и све што произилази из овога ће битно утицати на њену судбину.
- ³⁵₁₇ **Заустављање индустријализације бање.** Елементи одрживог туризма су основ на коме се бања мора развијати и сачувати свој природни амбијент.
- ³⁵₁₇ **Организовање различитих облика културно – уметничког програма**, чиме би се побољшао квалитет боравка на дестинацији.

Ово су неки од неопходних корака који би свакако помогли формирању Бање Врујци као важне туристичке дестинације и омогућили њено уврштавање на туристичку мапу бањских лечилишта Србије. Испуњавањем ових услова створили би се услови да Бања, а тиме и општина Мионица дугорочно реши бројна питања која је данас видно оптерећују. Нека од њих су свакако: депопулација, незапосленост, оживљавање привреде (мултипликован ефекат туризма би се брзо осетио на укупну привреду), привредна заосталост итд.

Бања Лепеница

Подручје општине Мионица богато је лековитим водама. Поред Бање Врујци то је свакако и бања Лепеница у селу Санковић. Овде се налазе извори лековите сумповите термалне воде. На локалитету се не налази никакав значајан туристички објект који би одговарао потребама туризма. Тим више је омогућен плански приступ и туристичка експлоатација овог локалитета. Задатак општине Мионица је да у складу са урбанистичким планом, економским интересом и потребама туриста али и могућношћу инвестирања, изврши оптимизацију потреба, могућности и интереса потенцијалних инвеститора, општине и туриста. Не постојање инфраструктуре је свакако слабост која уједно са друге стране пружа „одрешене руке“ како потенцијалним инвеститорима тако и општини. Овакава бања свакако би допринела отварању нових радних места, оживљавању привреде, јачању услужне економије и генерално целокупног терцијалног сектора. Такође, значајно би допринела јачању имиџа Мионице као туристичке дестинације са наглашеним здравстваним туризмом. Једно од важних начела туризма је да је он управо онолико ефикасан колико се улаже у њега, о овоме се свакако мора водити рачуна.

⁷⁷ Податак Скупштине општине Мионица.

7.6.2. Сеоски туризам

Богатство, очуваност и атрактивност природних ресурса, велики број традиционалних пољопривредних домаћинстава, постепени раст животног стандарда домаће популације као и све већи интерес међународног туристичког тржишта за доживљајима руралног туризма, прилично су чврста подлога за развој сеоског туризма у целој Србији. **Сеоски туризам** уствари значи да неке локације са својом понудом пружају туристима прилику да се укључе у свакодневни сеоски живот са могућношћу посматрања или учествовања у традиционалним пољопривредним радњама. Овај вид туризма је код нас ипак у почетној фази и оријентисан на домаће тржиште. **Еко туризам** је пак вид туризма који подржава заштиту природних ресурса и изразито је популаран у земљама западне Европе, што указује да овај сегмент понуде треба и усмерити ка овим земљама. **Етно туризам** подржава обичаје одређеног краја, традицију и навике и жели да их промовише кроз конкретне облике живота. **Активност у природи и културни туризам** обухватају рекреацију и одмор (лов, риболов, планинарење, бициклизам, јахање, пешачење и сл.) као и обилазак значајних културних, историјских и археолошких карактеристика одређеног подручја. Дакле треба разликовати разне облике односно сегменте руралног туризма и прилагодити се оном чији се услови у највећој мери испуњавају.

Сеоски туризам значи уређење, адаптацију и прилагођавање бројних сеоских амбијенталних целина потребама туризма. Пољопривреда има далекосежне интересе за комплементарну сарадњу са свим секторима привреде, дакле и са туризмом. У периоду од 1991. до 2002. године, број пољопривредних домаћинстава се смањивао у просеку за 37%. Ситуација је слична и са домаћинствима са мешовитим изорима прихода, са тим што је интензитет нешто блажи у истом посматраном периоду и износи 24,8%. Ипак, и поред наведених негативних тенденција, постоји велики број домаћинстава која су спремна да се баве **сеоским туризмом**. Адекватно изграђене куће за одмор у природи, коју одликује мир и тишина, праве су „оазе“ за људе из високо урбанизованих, индустријских центара. Основни предуслови које би требало обезбедити за успешан развој овог специфичног вида туризма су да се направи стручан **одабир** тачно одређеног броја **домаћинстава** која би се бавила сеоским туризмом, уз јасно прецизирање свих услова (стандарда) које би домаћинство морало да испуни да би могло да се бави туризмом и наравно **неопходност категорисања сеоских домаћинстава** која ће се бавити туристичком делатношћу. Да бављење сеоским туризмом није необавезна ствар већ регулисана делатност, може да послужи управо овај правилник једне од европске асоцијација - EuroGites, о условима и примени стандарда у сеоском туризму. Осим правила за примену у табелама су јасно објашњени услови опремања како самог објекта, тако и његовог окружења, затим објашњен је значај самог објекта у односу на окружење, затим брига о гостима, њихова безбедност и приватност.

Додуше у српској пракси постоји **Правилник о разврставању, минималним условима и категоризацији угоститељских објеката** (Службени гласник РС, бр.66/94 и 3/959), али имајући у виду савремене туристичке токове и кретање тражње на домаћем и иностраном тржишту као и тежњу Србије да се што пре укључи у међународна туристичка кретања, дајемо као пример **Стандарде оцено квалитета смештаја у сеоском туризму једне европске асоцијације**. Према верзији 1.0 одобреној од стране Генералне скупштине EuroGites-а 2005. године, за правила примене овог правилника наводи се следеће:

Наведени стандарди се „снажно препоручују“ чланицама, али нису обавезни. У сваком случају, они ће се поштовати у случају тржишне валоризације поједних смештајних јединица које носе име бренда EuroGites.

Стандарди су комплементарни већ постојећим класификацијама, законским прописима или системима квалитета. Њихово формално укључивање у ове већ постојеће приватне, регионалне или националне стандарде се снажно подржава кад год је то могуће, јер би ово требало да омогући и јаснију међународну хомолигизацију и транспарентност тржишта.

Свака организација чланица је одговорна за дефинисање обима и начина примене наведених стандарда у области за коју је одговорна. Инспекција и контрола поштовања стандарда поверена је одговарајућој организацији чланици, али EuroGites задржава право сопствене контроле.

Да би се превазишле регионалне и националне разлике, потребна је равнотежа између флексибилне примене појединачних критеријума и опште гаранције заједничког минимума стандарда за иностраног туристу. Ово ће се постићи на следећи начин:

Одступање испод минимума стандарда је могуће до 25%, уколико се то може надокнадити придржавањем виших од прописаних стандарда у другим тачкама из исте групе критеријума. Апсолутни минимуми који нису достигнути **не могу** бити и надокнађени и искључиви су.

После примене надокнађивања - уколико се оно примени - сви критеријуми у свакој од 5 група морају бити испуњени. Није могуће надокнађивање између различитих група критеријума приликом одређивања коначног резултата.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Табела 7.4. Стандарди оцене квалитета смештаја у сеоском туризму (EuroGites)

Део 1. Опрема

Ред. бр	Опис	Минимум за домаће тржиште	Минимум за међународно тржиште
1.1	Локални стил градње	са елементима који су типични за регион	архитектура у стилу локалне градње
1.2	Локални стил уређења	компатибилан локалном стилу	компатибилан локалном стилу
1.3	Стање очуваности	висок ниво	веома висок ниво
1.4	Традиционално/аутентично опремање	основно	средње
1.5	Укупна чистоћа	врло висок ниво	врло висок ниво
1.6	Величина једнокревет.- их соба	према локалним прописима	10 м2 (собе - ноћење/доручак) 8 м2 (самостално припремање хране)
1.7	Величина двокреветних соба	према локалним прописима	15 м2 (собе - ноћење/доручак) 12 м2 (самостално припремање хране)
1.8	+ за сваки додатни кревет	према локалним прописима	+3 м2
1.9	Опрема за собе	функционална	функционална, сопствени простор за одлагање гардеробе и осталог
1.10	Величина кревета ²	За 1 особу 90 / 180 За 2 особе 135 / 180	За 1 особу 90 / 190 За 2 особе 150 / 190
1.11	Квалитет кревета	Висок (3) - мадрац са федерима или еквивалент овом стандарду, без лаког сунђера	исто
1.12	Величина заједнички ко-и ришћених простора	Одговарајућа (2) за број гостију	исто
1.13	Осветљење / прозори у собама	Да / захтева се	Да / захтева се
1.14	Купатило - минимум опреме	затворен простор који се може закључати, туш са завесом, вентилација, грејање	туш, WC, умиваоник, ормарић, огледало. Препоручује се WC у одвојеној просторији

1.15	1 Купатило на X гостију	1 по смештајном објекту (кући), којим се служи максимално 8 гостију	1 за сваке 2 собе/4 госта; препоручује у оквиру собе за собе које се издају на бази ноћења са доручком
1.16	Снабдевање текућом водом	захтева се	захтева се
1.17	Снабдевање топлим водом	Захтева се, уз количину топле воде довољне за све госте	исто, препоручује се стално снабдевање
1.18	Грејање просторија	Да (кад је то применљиво)	Да (где је то применљиво)
1.19	Климатизација	не	Да (где је то применљиво)

Део 2.. Окружење

Ред. бр	Опис	Минимум за домаће тржиште	Минимум за међународно тржиште
2.1	Рурално окружење смеш-ај тајног објекта	захтева се на високом нивоу (видети спецификацију производа)	захтева се на високом нивоу
2.2	Утицаји разних непријатности (непријатни мириси, бука, нарушени видик,...)	у складу са локалним прописима	веома мали (3) (препоручује се: никакви)
2.3а	Ресурси 1: природа, пејзаж, крајолик, ...	средњи (2)	високи (3)
2.3б	Ресурси 2: етнографски, култура, традиција, архитектура	средњи (2)	високи (3)
2.4	Стање очувања животне средине	средње (2)	добро (3)
2.5	Допринос локалном развоју / локалној производњи	на основном нивоу (1)	на средњем нивоу (2)
2.6	Друштвена и културна оговорност	врло висока (4)	врло висока (4)
2.7	Договор са локалним учесницима	у складу са локалним прописима	исто
2.8	Енвиронментална одговорност	у складу са законом	висока (3)

Део 3. Услуге у смештајним објектима и у окружењу (мање од 15 km)

Ред. бр	Опис	Минимум за домаће тржиште	Минимум за међународно тржиште
3.1	Услуге чишћења	Не захтевају се	Не захтевају се. Препоручује се давање могућности (није неопходно да ову услугу обавља власник)
3.2	Пружање услуга исхране у смештајним објектима	Не захтева се	Не захтева се. Препоручује се код издавања соба на бази ноћења са доручком
3.3	Локална гастрономија / Угоститељски објекти за	Да	Да
3.4а	Понуда активности за провођење одмора у смештајном објекту	Не захтева се	Не захтева се
3.4б	Исто у окружењу	Да	Да

Стратегија развоја општине Мионица

3.5	Прилаз / сигнализација	Основни прилаз, са одређеним проблемима / да	Добар прилаз за уобичајене приватне аутомобиле / да
3.6	Просторија и опрема за доручак	Не захтева се	Да (собе / ноћење са доручком) Не (самостално припремање хране)
3.7	Пружање туристичких информација	Да	Да + на језику циљног тржишта, препоручује се енглески језик
3.8	Информације / упутства о кући која се нуди	Да, на локалном језику	Да + на језику циљног тржишта, препоручује се енглески језик

Део 4 Лична брига о гостима, приватност и амбијент

Ред. бр.	Опис	Минимум за домаће тржиште	Минимум за међународно тржиште
4.1	Професионална / стручна квалификација	испуњавање здравствених и безбедносних прописа	исто + обука о пријему гостију ("Welcome" обука)
4.2	Лична добродошлица за госте	Да	Да
4.3	Лично пружање информација и представљање локалне туристичке понуде	препоручује се	Да
4.4	Према потреби је могућа лична брига о гостима током боравка	Да	Да
4.5	Знање страног језика	Не	Језик циљног тржишта, препоручује се енглески језик. Ово важи за власника, члана његове породице или блиске особе
4.6	Информације о смештајном објекту и окружењу прилагођене сваком поједином госту/ Књига гостију	Не / препоручује се	Да / Да
4.7	Одвојеност простора које користе гости	Само спаваће собе; препоручује се да само гости користе купатила која су им намењена	Спаваће собе, купатила, неке заједничке просторе користе само гости

Део 5. Безбедност

Ред. бр.	Опис	Минимум за домаће тржиште	Минимум за међународно тржиште
5.1	Јавно осигурање од одговорности	Да	Да
5.2	Заштита од пожара и незгода	Прописана законом сваке земље	Да
5.3	Поштовање одредби прописаних законом о туризму и регистрације се она захтева	Да	Да
5.4	Контрола одговарајућег техничког стања опреме и другог	приликом сваког издавања смештајног капацитета	исто
5.5	Здравље (хигијена - доступност здравствених услуга - итд.)	Комплет за прву помоћ, одржавање хигијене зграде и простора који користе гости. Штампана информација о здравственим услугама.	Свеобухватна информација о здравственим услугама до којих се може доћи у року од 15 минута, доступна на захтев пре извршене резервације; у сваком случају, доступна у смештајном објекту током боравка гостију
5.6	Гаранција давања тачних информација пре извршене резервације	Ажурирана тачност (одговорност власника објекта)	Користи се гаранција треће стране (удружења, тела које обавља сертификацију...)

5.7	Заштита потрошача (<i>притужбе, дефинисани поступци,...</i>)	Придржавање захтева прописаних законом	+ Книга утисака гостију
5.8	Документација о извршеним резервацијама (<i>потврда, стандардни услови, пријем гостију, итд.</i>)	Морају постојати и бити на располагању услови за вршење резервација	+ писмена потврда о извршеној резервацији и условима и спецификација уговорених услуга
5.9	Изложен ценовник	Да	Да

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Да би се и применила оваква или слична правила, локално становништво које би се бавило сеоским туризмом мора да буде **едуковано** за пружање одговарајућег нивоа и квалитета туристичких услуга. Ово такође спада у домен рада Туристичке организације која у томе мора да одигра главну и пресудну улогу, али не много мање важну улогу имају и друге државне и струковне организације. Уколико се очекују развој и ефекти од бављења сеоским туризмом, боравак на селу у домаћој радиности мора бити предмет израде **квалитетног програма** и не сме да буде препуштен локалној сналажљивости. Такође је веома важно дефинисање **урбанистичких услова** за развој сеоског туризма, како од стране државних, тако и локалних органа (Општине и Месних заједница).

У домен бављења сеоским туризмом спада и продаја пољопривредних производа и њихових прерађевина туристима. Ово је свакао у складу са концептом еколошке пољопривреде, а познато је да туристи данас теже конзумирању тзв. „здраве хране“ или органске што је официјелни назив. Очуваност еко-система и могућност продаје пољопривредних производа туристима могу представљати додатне изворе прихода бројних домаћина. Овде наводимо само неке од алтернатива које стоје пред произвођачима са овог подручја.

- 1) Обзиром на то да подручје општине Мионица има идеалне услове за гајење неких врста воћа, као један од специфичних видова сеоског туризма могао би да се развије, управо, туризам заснован на њима. Села Санковић, Кључ, Рајковић, Ђурђевац се карактеришу производњом **шљиве**. Производња **домаће ракије** тзв. „**шљивовице**“, њено брендовање и прављење одговарајуће манифестације која би се оржавала у њену част, би свакако обогатили програм боравка на селу. Из ових крајева позната је веома квалитетна и на тржишту позната ракија „**Бојковчанка**“.
- 2) Приходи би могли да се остваре од како од туриста који желе да у време бербе, присуствују манифестацијама које се одржавају у част шљиве тако и од продаје, односно конзумације ракије, али и од свих трошкова које туристи имају у време боравка на датој дестинацији.
- 3) Такође, производња **млека и млечних производа** који би се нудили туристима Ваља напоменути да је производња мелка и млечних производа видно смањена у односу на потенцијале који објективно постоје и који би се могли активирати. Продаја домаћег млека и млечних прерађевина туристима је такође могућност у којој мештани могу наћи свој економски интерес.

7.6.3. Уређење етно-кућа и прављење етно-насеља

Уређење етно-кућа или прављење етно-насеља је данас врло актуелно готово на целокупном простору Републике Србије. Бројни инвеститори по угледу на Мокру Гору и популарни „Дрвенград“ али и друге дестинације широм Србије праве етно-села. Очуван природни амбијент Мионице, њен рељеф, богата историја и традиција, специфична архитектура овог краја, пружају велике могућности за планирање у овој области. На подручју општине се већ кренуло са неким идејама. Тако на пример, у селу Горњи Лајковац у засеку Шујдовићи, који је лоциран између Струганика, Дивчибара и Равне Горе непосредно уз реку Паклешницу, на надморској висини између 400 – 700 m налази се **етно центар „Гора“**. Градња овог центра планирана је у три фазе. Прва је завршена и обухвата оно са чиме центар сада располаже. То је комплекс са тридесетак

лежајева који су распоређени у два адаптивна апартмана који су намењени породичном и организованом групном туризму. Апартмани у склопу Етно Центра „Гора“ су површине 30 и 60 метара квадратних по апартману, потпуно су опремљена и имају сопствени водовод, струју и калориферско грејање. У садашњој фази, један апартман смештајне структуре 3+1 од 30 метара квадратних је намењен **time share-y**, и то за најам две недеље годишње, у периоду април–септембар једна недеља, и октобар–март друга недеља или у сваком годишњем добу по једна недеља. Постоји одређено интересовање од домаћих, али и страних гостију и очекују већи интерес страних корисника уз помоћ Министарства за дијаспору. У наредним фазама градње овог центра планира се изградња четири апартмана од по 30 метара квадратних и три апартмана од по 20 метара квадратних. У наредних неколико година у плану је изградња мини забавног парка за децу, спортски терени за мале спортове, базен од 80-90 m² као и пратећи садржај речно купалиште са воденицом. Саставни део туристичке понуде овог етно села је и пољопривредно газдинство површине од 4 ha. На газдинству су оформљени колекциони засади аутохтоних биљака и фарма аутохтоних раса животиња (козе, овце, кокош). У плану је изградња огледног рибњака шарана и пастрмке, као и огледни засади здраве хране. Намеравају да у својој сталној понуди имају сопствено брашно, сокове, сир, кајмак, рибу. Етно Центар „Гора“ неговаће у своме раду и едукативне садржаје у форми радионица домаћих радова као и тематске кампове различитих садржаја. У склопу туристичке понуде су организације излета на територији општина Мионица и Ваљево по жељи гостију, а у плану су и остали садржаји као што су школе бициклизма, параглајдинга, стреличарства, затим спортски лов и риболов (дивља свиња, зец.).

У селу **Кључ** је 2007. године отворен и **етно центар и ресторан националне кухиње Кључ раја** који је власништво Вукотић Влајка. Осим ресторана, овај центар располаже смештајном понудом коју чини пет двокреветних соба. У непосредној близини протиче река Лепеница која је искоришћена за рибњак са пастрмком, капацитета 5.000 комада. Иначе повољни услови за гајење пастрмке користе се и за потребе ресторана, за спортски риболов али и за пласман на околна тржишта. Комплекс располаже са сопственом водом, мада очекују да стигне и водовод. Струја, која је за сада недовољне јачине би се ојачала агрегатом који је у плану да се гради због воденице. Захваљујући близини реке у плану је да се активира млин стар преко сто година, чији капацитет би био 200 kg самлевеног жита на сат. Како је основно опредељење овог центра производња и понуда органске хране са препознатљивим знаком, значи и потребним стандардом, расположивих 30 ha земљишта и додатних 4-5 ha би били употребљени у те сврхе. Средства потребна за финансирање овог подухвата би била око 200 хиљада евра. Осим пољопривредно-прехрамбеног дела, планира се градња базена и проширење капацитета за још 20-30 хиљада ноћења као и проширење рибњака за гајење шарана. Од свог отварања приредили су једну изложбу ручних радова карактеристичних за овај крај и имају намеру да организују школске посете ради упознавања деце са обичајима и начином гајења одређених биљака. У плани је и изградња **вајата** са завичајним музејом, као и неколико сојеница са пуним комфором за одмор посетилаца. У свим намераваним плановима очекују већу помоћ и подршку Општине. Кредити пословних банака су неповољни, као што су и средства Министарства пољопривреде.

У **Кључу**, постоји и једно **етно домаћинство** породица Текић, која је адаптирала сопствену сеоску породичну кућу у ту сврху. У својој смештајној понуди за сада располажу са два апартмана који су опремљени кухињом и купатилом, затим три трокреветне собе са купатилом, и пружају све врсте услуга – ноћење, ноћење са доручком и пун пансион. У понуди су им домаћи прехрамбени производи, сир, кајмак, месо, поврће. Од додатних садржаја за сада имају вајат, који представља заједничку просторију за обедовање. Домаћинство има своју воду и снабдевање струјом је квалитетније од изградње фабрике воде Миони. Они сматрају да туризам може бити извор додатних прихода домаћинства и планирају додатна улагања у опрему, грејање свог етно домаћинства и осавремењивање компјутерског пословања. У плану је и изградња

једног базена, два тениска терена, рибака са шараном, сушаре за месо и котларнице. Досадашња улагања износе 40-50 хиљада евра, а у плану је још 70-80 хиљада евра.

Етно домаћинства су присутна и у селима Осеченица, Робаје и Буковац. Понуду чине стамбене куће са 3-4 собе у оквиру сеоских домаћинстава, конфорно опремљене и прилагођене савременим потребама туриста. Осим домаће хране, домаћини су се побринули и за организацију излета у околини или за осмишљено провођење времена на самом газдинству. Сви они, мање или више планирају даљу градњу или адаптацију својих објеката уз примену најсавременије опреме ентеријера. Углавном су у питању услуге пансиона, мада има и оних који се опредељују за апартмански тип смештаја са слободним избором и начином исхране. Планирана инвестициона улагања се крећу између 5.000 и 15.000 хиљада евра у зависности од предвиђених радова и финансирају се, у већем делу, најчешће из сопствених средстава.

Атрактивно за туристичку понуду и додатне садржаје су и стари занати и алати и народна радиност. Као природан след ствари је и формирање понеког сеоског газдинаства на коме би се презентовали сви садржаји везани живот и рад мештана који су већ одавно заборављени и напуштени. То би свакако употпунило туристичку понуду, а за људе из високо урбанизованих индустријских центра би представљало посебну атракцију. И народна радиност може деловати доста егзотично страним туристима. Скоро сваки рурални крај се може похвалити неким својим типичним производом који настаје као дело вредних руку мештана тога краја. Народна радиност је привилегија житеља различитих руралних средина, који у такве производе улажу своје време, умешност и смисао за лепо. Производи народне радиности могу постати основ за развијање посебне привредне гране у руралним подручјима.

7.7. МЕСТО И УЛОГА ТУРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У СТВАРАЊУ ТУРИСТИЧКЕ ПОНУДЕ МИОНИЦЕ

За развијање туризма у било које сврхе веома је важно постојање и рад Туристичке организације. Она на подручју општине Мионица постоји што је свакако велика предност која се нужно мора валоризовати, али њен рад је оптерећен бројним проблемима. Важнији су свакако следећи:

- **Просторије** су смештене у врло лошем (оронулом) објекту од свега 32 m²;
- Објекат је **удаљен од аутобуског стајалишта**, чиме је туристима видно отежан приступ;
- Не постоји **теренско возило**, што је битан недостатак обзиром на величину општине и број насеља;
- Туристичка, комунална, санитарна и генерално све **инспекције у сезони нису лоциране у Бањи Врујци** као најпосећенијем месту у Општини, што видно отежава рад;
- Неопходна је **кординација у свим активностима** између туристичке организације и локалне самоуправе што би било од обостране користи;
- Потребно је **формирање турист-бироа који би одвојено радио од туристичке организације**, што је законом предвиђено и јасно регулисано. Наглашавамо да туристичка организација по закону није профитабилна организација. На овај начин би се: а) решила питања боравишне таксе, в) спречила појава људи који илегално са натписима „собе“ узимају туристе без плаћања боравишних такси. Ово је уједно и критика раду туристичке инспекције и г) не равномерног распореда туриста у сезони⁷⁸
- Туристичка организација има, по Закону, улогу да усмерава и координира активности привредних субјеката, али и других организација у формирању и пласману туристичког производа. Такође, има улогу да координира и обједињава све промотивне активности, како туристичких предузећа као носилаца туристичке активности, тако и свих других носилаца туристичког развоја на нивоу града (општине или више њих), а све у функцији јединственог (интегралног) тржишног наступа на домаћем и међународном тржишту. Туристичка организација доприноси јединственом добро координираним наступу дестинације и

⁷⁸ Бројни анкетирани су исказали незадовољство и критику у овом погледу.

омогућава да се ефекти туризма мултипликовано позитивно одразе на укупан развој читаве привреде. На овај начин би маркетинг и менаџмент туристичке дестинације је практично заокружена, а координација свих активности јасно и стручно вођена. У домену рада и сарадње Туристичке организације са осталим актерима у туристичкој сфери свакако спада и **организовање стручних служби, водича за посете, прављења одговарајућег програма боравка, израда и примена одговарајућих промотивних средстава**, као што су: **графичка средства** – као што су „туристички информатор“, туристичка мапа, општи проспект, информатори џепног формата, луксузне публикације са детаљним информацијама о понуди итд., затим **аудио-визуелна средства**: спотови, туристички филмови, видео касете, CD-гом одговарајућег садржаја, видео-текст и сл., **интернет презентације** (већ данас постоји за неке од ових локалитета), затим **туристички информативни центар, постављање туристичке сигнализације, инфраструктурно опремање локалитета**, итд.

Дугорочно гледано, ако би се испунили сви претходни услови, као природан след ствари ишла би **стандардизација и компјутеризација пословања** на нивоу Општине. Важну улогу у интензивирању туристичке понуде игра брзина, квалитет и прецизност пружања информација потенцијалним туристима. То је основ за стицање конкурентске предности на туристичком тржишту. У том контексту неопходно је ради обогаћивања туристичке понуде ићи у корак са свим трендовима у области савремених информационих технологија. Најзад, континуирано ићи на **комплементаран развој домаћег и међународног туризма**. На овај начин би се повећале шансе за успех. То подразумева и бржи плански излазак дестинације на тржиште. Прво на домаће, а у каснијој фази и на међународно.

За туристичку понуду је веома битно осавремењивање постојећих и изградња специјализованих **трговачких објеката**, ланаца и супермаркета. И поред релативно добре снабдевености насеља, изградња једног или више великих супермаркета из неког од познатих ланаца који већ послују на домаћем тржишту, би свакако обогатили туристичку понуду. Такође, као предлог који би видно обогатио туристичку понуду је изградња тржног центара. Туристи велику пажњу посвећују трговини, јер на дестинацији на којој се налазе желе комплетну услугу.

7.8. СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ ИНТЕНЗИВИРАЊА БУДУЋЕГ ТУРИСТИЧКОГ РАЗВОЈА И ОДРЖИВИ ТУРИЗАМ

Обзиром да Мионица има квалитетне ресурсе за развој туризма, могу се дефинисати општи и појединачни циљеви и правци интензивирања његовог будућег стратешког развоја.

Најважнији **општи стратешки циљеви** и правци развоја туризма би могли да буду:

1. **Организациона побољшања на нивоу целе дестинације.** То превасходно подразумевала кординирање рада Туристичке организације са локалном самоуправом и свим привредним субјектима на подручју целокупне општине Мионица. Примена интегралног маркетинга на нивоу дестинације би била природан след ствари;
2. **Интезивирање укупног развоја** кроз потпуније коришћење постојећих и изградњу неопходних нових туристичких капацитета;
3. **Побољшање свих услова за развој домаћег туризма;**
4. **Бржи плански излазак дестинације на међународно тржиште;**
5. **Успостављање привредног амбијента, који ће као императив и економски мотив, имати континуирана улагања и побољшања у области туризма.**

Општи стратешки циљеви и правци интензивирања развоја туризма могу да, уколико се практично имплементирају, пруже ефекте у дужем временском року и у целини обогате туристичку понуду. За остваривање ових општих праваца и циљева стратешког развоја дестинације, неопходно је да се испуне и одговарајуће претпоставке и услови. Туристичка

дестинација Мионица посматрана са аспекта природних и друштвених ресурса као **појединачне**, (парцијалне) **циљеве** и правце свог будућег туристичког развоја би морала да обухвати већу оријентацију на **изградњу атрактивних смештајних капацитета и адаптацију и реновирање постојећих смештајних капацитета**.

Услови одрживог развоја туризма – унапређење понуде кроз истовремену политику очувања и заштите простора и животне средине, представљају императив који се у плановима будућег туристичког развоја доследно мора испоштовати. Захтев је, дакле, да се почетном изградњом свести о Мионици као туристичкој дестинацији обезбеди промоција и продаја тзв. *"quick win"* производа, а да се паралелно осигура и стварање свести о другим стратешким вредностима и атракцијама на којима ће се, затим, формирати други релевантни производи.

Будући туристички развој као захтева изградњу смештајних (рецептивних) капацитета, што подразумева инвестирање у ову област, али и примену свих стандарда и техничко-технолошких иновација везаних за област туризма, о чему се мора водити рачуна, имајући у виду растуће захтеве тражње, као и укупно стање смештајних објеката на читавој дестинацији.

Обзиром на све наведене факторе, туризам треба развијати преко комбинованих програма. У пласману туристичког производа Мионице односно његовој продаји важну улогу би требало да имају субјекти привреде, а пре свега важну улогу ће одиграти туристичке агенције и туроператори. Један од облика који би свакако имао приоритетну улогу је продаја тачно спецификованих одговарајућих програма боравка на дестинацији. Нужно је направити специјализоване програме по сегментима тражње у зависности од таргетираних тржишних група. Програми морају бити детаљно разрађени од процеса промоције, пропаганде, резервација, продаје, превоза (саобраћаја), свих активности везаних за смештај и боравак на дестинацији, до поновног повратка. Политика цена и квалитетни односи са туроператорима су гаранција успеха.

У **кратком року** треба се фокусирати на сегменте **домаће тражње** која објективно већ има интерес за овим ресурсима, као и потенцијалним туристичким видовима. На овај начин би могао да се обезбеди почетни прилив прихода од туризма. Акценат је на Београду, Новом Саду али и свим великим урбаним центрима у срцу Србије.

Средњорочно посматрано дуже позиционирање би захтевало фокусирање на тржишне сегменте **Западноевропских земаља**. Потенцијално најзаинтересованија би била тржишта Немачке, Аустрије, Холандије, Француске и Италије за туризам посебних интересовања. То се пре свега односи на: ловни и риболовни, излетнички туризам, затим фото-сафари, итд. Сеоски туризам би могао да привуче туристе из високо развијених индустријских земаља Западне Европе. Важно је нагласити да Велика Британија, Немачка, Шведска, чине значајну тражњу за овим туристичким производима великог броја Европских земаља. Бањски туризам би могао независно уз добру промоцију акцију обезбеди перманентан прилив туриста током целе године. Наравно, уколико се обезбеде сви неопходни услови за пружање бањских услуга и у зимском периоду. Сви сегменти тражње везани за транзитне правце.

Дугорочно, уколико би се оживели сви туристички ресурси и ваљано испалнирала извршила њихова тржишта експлоатација и валоризација могло би се ићи и на пласман неких производа на **удаљена тржишта ван Европе**. Сва ова тржишта захтевају веће инвестиционе и маркетиншке напоре, са јасно планираном, вођеном и координираном акцијом која мора перманентно да се контролише како би дала очекиване ефекте (финансиске пре свега).

7.9. НЕКИ АСПЕКТИ МОГУЋИХ МАРКЕТИНШКИХ АКЦИЈА

У стратешком планирању, њеној имплементацији, важну улогу игра лојалност потрошача, односно програми учесталих потрошача. Ово нарочито, ако као императив укупног пословања имамо

маркетинг оријентацију, која у свој примарни фокус ставља потребе крајњих потрошача - туриста у конкретном случају. Само на овај начин се може очекивати и остварење интереса успешног пословања. У том контексту потребно је развити концепт који би укључивао мере везане за:

³⁵₁₇ **Политику цена**, где би ваљало ићи на ниже цене у одговарајућем временском периоду, с обзиром на конкуренте и супституте у непосредном окружењу, односно друге туристичке дестинације са сличном понудом. У формирању овакве политике ваља бити опрезан, имајући у виду рентабилност пословања.

³⁵₁₇ **Развити квалитивни вредносни систем TQM (Total Quality Management)**, где квалитет туристичких услуга мора бити императив свих субјеката на дестинацији, од топ менаџера (људи у Општини и туристичкој организацији – која се мора формирати ако се рачуна на туризам), до непосредних извршилаца тј. људи који би непосредно пружали туристичке услуге.

³⁵₁₇ **Континуирано и плански обогаћивати и прилагођавати туристичку понуду потребама тржишта и тражње у целини.** У томе програми промоције и пласмана одговарајућих туристичких производа могу да одиграју значајну улогу. Потребно је промоцију непрестано обогаћивати новим садржајима и пласирати на тржишта (активна и потенцијална), како би се анимирала тражња.

На крају ваља нагласити да целокупна туристичка активност по својој суштини коју свакако карактерише сентенца да је **туризам управо онолико ефикасан колко се и улаже у њега**, нужно ставља у примарни фокус, односно као приоритетни циљ пред руководство (менаџмент) Општине, налажење одговарајућих стратешких партнера (**инвеститиора**) који ће на бази увида у ресурсе и њихову потенцијалну туристичку експлоатацију, наћи свој економски интерес и мотив, управо улагање у област туризма, што ће им се, свакако, вишеструко позитивно и вратити.

VIII ИНФРАСТРУКТУРА КАО ФАКТОР ЛОКАЛНОГ РАЗВОЈА

8.1. ВОДОСНАБДЕВАЊЕ

Ресурс подземних вода на територији општине Мионица је већ дуги низ година предмет проучавања Института за хидрогеологију Рударско-геолошког факултета, Универзитета у Београду (издан "Мионица"). Слив карстне издани Мионица чине слив реке Лепенице (узводно од изворишта Кључ), слив реке Рибнице (узводно од зоне истицања у селу Паштрић), слив реке Топлице (узводно од зоне истицања у Бањи Врујци), слив Петничке реке, слив потока Петница, и слив Градца. Укупна површина овог слива износи 280 km².

Резултати бројних истраживања су потврдили да ова Општина има непроценљиво богатство по питању квалитетних, хладних, термалних и термоминералних вода које се користе (али не у довољној мери) и које се могу користити у већој мери за водоснабдевање становништва ове Општине, али такође и за топлификацију, наводњавање, узгој рибе, балнеолошке и спортско-рекреационе сврхе итд. Мионички крај је дакле прилично добро истражен по питању подземних вода и постоје добре основе за наставак свих тих започетих испитивања са циљем утврђивања услова и могућности за вишенаменско коришћење подземних вода овог подручја.

Тренутно стање по питању водоснабдевања је такво да се за водоснабдевање индивидуалних потрошача и индустрије на подручју општине Мионица користи вода из каптираних извора, као и бушених и копаних бунара за потребе индивидуалних потрошача. У Бањи Врујци користе се минералне воде из термалних извора којих у Бањи иначе има 6 за потребе рекреативног лечилишта Врујци.

Основна два система водоснабдевања су "Орловац" и "Крчмар-Рајковић".

Систем за водоснабдевање **"Орловац"** је променљивог капацитета (18-70 l/s), Његов капацитет је око 5 месеци годишње од 20-25 l/s, а осталих 7 месеци је 50-60 l/s. Овај систем је базиран на каптираном извору "Орловац" који је лоциран уз реку Манастирицу и припада типу крашких извора на падинама Маљена. На овај водоводни систем прикључена су следећа насеља: део села Осеченица, Брежђе, Кључ, Толић, Мионица село, Паштрић, Маљевић, Команице, Попадић, Ракари, Берковац, Радобић и општинско насеље Мионица. У селу Паштрић, у алувијону реке Рибнице су изведена 4 бушена бунара с тим што су два бунара (ИЕБП 1 и ИЕБП 4, капацитета 18 l/s) укључени у овај систем водоснабдевања а остала два су зацевљена. Бунар ИЕБП 1 је у систем укључен преко резервоара "Лубенин", а бунар ИЕБП 4 је везан за резервоар "Разбојиште". Обзиром да извор "Орловац" није у потпуности истражен потребно је наставити хидрогеолошка истраживања.

Други водоводни систем **"Крчмар-Рајковац"** је укупног капацитета 5-7 l/s и користи воду из два каптирана извора: "Чекове чесма" и "Мертова чесма". Овај систем водом снабдева гравитационо следећа села: Голубац, део Осеченице, Буковац, део Мратишића, Робаје и Рајковић.

Од укупног броја становника који припадају општини Мионица, 58% становништва (21 месна заједница или делови месних заједница) се снабдева водом из ова два водоводна система која су под надлежношћу Јавног комуналног предузећа (ЈКП) Мионица. Остатак, 42% становништва, користи индивидуалне водоводне системе, углавном из плитких бунара или примитивно изведених каптираних извора. Ови локални водоводни системи нису под управом Јавног комуналног предузећа и нису под хигијенско-санитарном контролом.

Ситуација по питању водоснабдевања на подручју општине Мионица је са једне стране задовољавајућа док је са друге стране водоснабдевање у веома лошем стању. Наиме, систем за водоснабдевање "Орловац" са капацитетом од 40-55 l/s задовољава постојеће потребе потрошача али нема могућности за проширење. Систем "Крчмар-Рајковић" потрошачима омогућава око 2 l/s

што је недовољно за потребе поменутих потрошача. Разлози за то су старост објеката, чести кварови, лоша геометрија система итд.

Концепција решења будућег снабдевања водом на подручју општине Мионица везана је за правце дугорочног снабдевања водом Републике Србије који су постављени крајем 80-их година. По том документу општина Мионица припада Регионалном водовоном систему "Стуборовни" којим се предвиђа снабдевање водом не само Мионице већ и Ваљева, Лајковца, Уба и Лазаревца. Регионални водоводни систем треба да обезбеди један део потребних количина воде док се други део обезбеђује из локалних извора. То подразумева да ће Регионални водоводни систем "Стуборовни" обезбедити Мионици 75 l/s а остатак ће се обезбедити из изворишта на подручју саме Општине.

У општини Мионица су до сада за потребе дугорочног решавања проблема водоснабдевања вршена хидрогеолошка истраживања више изворишта.

Најзначајније извориште је извориште "Орловац", које на жалост није до краја истражено. Обзиром на његов велики значај за водоснабдевање Мионице истраживања је неопходно наставити.

Извориште "Мертова чесма" је истражено и реконструисани су објекти капатаже чиме је добијено 1-3 l/s. Упоредо су рађена истраживања и изворишта "Чекова чесма" чији је капацитет велики.

Са изворишта "Кључ" где су истраживања вршена средином деведестих година прошлог века, може се очекивати око 20 l/s воде.

На изворишту "Паштрић", где су извршена комплетна истраживања, изведена су 4 бунара од којих су тренутно само два у функцији.

Извориште "Бела стена" је каптирано и служи за снабдевање водом становништва дела месне заједнице Мратишић и још једног насеља на подручју општине Ваљево. Истраживања овог изворишта је потребно наставити јер из њега предвиђа капацитет воде око 5-7 l/s.

Предвиђа се укупни капацитет са поменутих изворишта од 74 l/s (минимум) до 137 l/s (максимум). По поставкама Водопривредне основе Републике Србије прорачуната укупна потреба за водом становништва општине Мионица за период до 2021. год. износи 149 l/s. Обзиром да се Регионалним водоводом "Стуборовни" обезбеђује 75 l/s, из локалних изворишта је потребно обезбедити још 74 l/s што је могуће постићи.

Концепција водоснабдевања се састоји у томе да постоје два прикључка за водоводни систем Општине. Главни прикључак би требао бити у месту Дивци. Ту треба поставити пумпну станицу за препумпавање воде у резервоар "Светлак" лоциран на брду изнад Мионице. Други прикључак би требао бити у селу Шушек и преко њега ће се водом снабдевати насеља Шуршевац, Клашнић, Радовић, Санковић и друга. Остала насеља на подручју Општине ће се снабдевати водом из сопствених локалних извора. Локална изворишта већ горе поменута су: "Орловац", "Мартова чесма", "Чекова чесма", "Бела стена", "Паштрић" и "Кључ".

На основу расположивих капацитета воде у поменутих извориштима пронађено је неколико могућих решења за дугорочно водоснабдевање на подручју општине Мионица. По тим варијантама а на основу територијалне припадности, висинског положаја насеља у односу на изворишта, према капацитетима изворишта и потребама месних заједница за водом, извела је расподела воде по месним заједницама. тако је добијено пет потенцијалних подсистема: "Орловац", "Разбојиште", "Крчмар-Бела стена", "Стуборовни" и "Кључ".

Прва варијанта као прелазно решење целокупног водоснабдевања на подручју општине Мионица обухвата 4 предложена подсистема:

³⁵₁₇ Подсистем "Орловац" који покрива месне заједнице: Брежђе, Горњи Лајковац, Кључ, Крчмар, Мионица варош, Мионица село, Осеченица, Паштрић, Планиница, Струганик и Толић. Укупне потребе за водом износе 70 l/s.

- ³⁵₁₇ Подсистем "Разбојиште" покрива следеће месне заједнице: Берковац, Горњи Мушић, Гуњица, Дучић, Команица, Маљевић, Попадић, Ракари и Тодорин До, са укупном потребом за водом од 40 l/s.
- ³⁵₁₇ Подсистем "Крчмар-Бела стена" покрива следеће месне заједнице: Буковац, Голубац, Мратишић, Рајковић и Робаје, са укупном потребом за водом од 15 l/s.
- ³⁵₁₇ Подсистем "Стуборовни" покрива следеће месне заједнице: Велико Мариште, Вировац, Доњи Мушић, Ђурђевац, Клашнић, Наномир, Радобић, Санковић, Табановић и Шушеока. Укупна потреба за водом је 30 l/s.

Друга варијанта је нека врста модификације прве варијанте. По овој варијанти подсистеми покривају следеће месне заједнице и имају следеће потребе за водом:

- ³⁵₁₇ Подсистем "Орловац" покрива следеће месне заједнице: Брежђе, Крчмар, Осеченица, Планиница и Струганик са укупном потребом за водом од 27 l/s.
- ³⁵₁₇ Подсистем "Разбојиште" покрива следеће месне заједнице: Берковац, Гуњица, Дучић, Команица, Маљевић, Паштрић, Попадић и Ракари са укупном потребом за водом од 41 l/s.
- ³⁵₁₇ Подсистем "Крчмар-бела стена" покрива следеће месне заједнице: Буковац, Голубац и Мратишић са укупном потребом за водом од 8 l/s.
- ³⁵₁₇ Подсистем "Стуборовни" покрива следеће месне заједнице: Велико Мариште, Вировац, Вртиглав, Горњи Мушић, Доњи Мушић, Ђурђевац, Клашнић, Кључ, Мионица варош, Мионица село, Наномир, Радобић, Рајковић, Робаје, Санковић, Табановићи, Тодорин До, Толић и Шушеока са укупном потрошњом воде од 72 l/s.

Трећа варијанта, као модификована верзија варијанте II, подразумева да предложени подсистеми покривају следеће месне заједнице:

- ³⁵₁₇ Подсистем "Орловац" покрива следеће месне заједнице: Брежђе, Горњи Лајковац, Крчмар, Осеченица, Планиница и Струганик са укупном потребом за водом 27 l/s.
- ³⁵₁₇ Подсистем "Разбојиште" покрива следеће месне заједнице: Берковац, Гуњица, Дучић, Команице, Паштрић, Попадић и Ракари са укупном потребом за водом од 40 l/s.
- ³⁵₁₇ Подсистем "Крчмар-Бела стена" покрива следеће месне заједнице: Буковац, Голубац и Мратишић са укупном потребом за водом од 8 l/s.
- ³⁵₁₇ Подсистем "Стуборовни" покрива следеће месне заједнице: велико Мариште, Вировац, Вртиглав, Горњи Мушић, Доњи Мушић, Ђурђевац, Клашнић, Маљевић, Мионица варош, Мионица село, Наномир, Радобић, санковић, Табановићи, Тодорин До, Толић и Шушеока са укупном количином воде од 67 l/s.
- ³⁵₁₇ Подсистем "Кључ" покрива следеће месне заједнице: Кључ, Рајковић и Робаје са укупном количином воде од 12 l/s.

8.1.1. Заштита вода

Воде карстних издани на подручју општине Мионица су високо квалитетне и по свом хемијском саставу испуњавају предвиђене норме за пијаће воде. Њихова рН вредност је у опсегу од 6,9-7,5. Температуре вода се крећу у обиму од 18,7°C до 31°C (Бања Врујци). Радиоактивност је мала, са вредностима које су испод норми за пијаће воде. Такође, термалне карстне изданске воде су изузетног квалитета и ако би им се одузела топлота могле би се користити као пијаће воде а такође се и флаширати због чега би се могле употребљавати како на домаћем тако и на иностраном тржишту.

Узроци загађења површинских и подземних вода су веома различити: – неконтролисана примена и употреба пестицида и ђубрива у пољопривредној производњи; – отпадне материје из пољопривредне производње (фекалне воде и сточна ђубрива); – отпадне, предходно непрочишћене воде из индустријских постројења; – отпадне воде из домаћинства, обично оптерећене високим садржајем детерџената и органских материја, а без предходног третмана пречишћавања, испуштане у водотоке; – атмосферске отпадне воде са саобраћајница; –

процедне воде из неуређених депонија итд. У сеоским насељима велики проблем представљају и септичке јаме које нису изграђене према санитарним условима и најчешће су водонепропусне.

Како се подземне воде прихрањују из водотока, њихов квалитет је у директној вези са квалитетом вода у водотоцима. Реализација свих неопходних мера за заштиту квалитета вода представља битан услов за коришћење вода и очување еколошких система у водама и њиховој околини. У основама заштите квалитета вода налази се спровођење сложених техничко-технолошких мера: прикупљање отпадних вода, предtretман, примарно, секундарно, а у појединим случајевима и терцијарно пречишћавање отпадних вода.

У складу са захтевима Европске уније, све воде за насеља већа од 2.000 еквивалентних становника морају се најмање пречистити секундарним (биолошким) третманом, док се у одређеним осетљивим зонама, као што су сливови за водоснабдевање, мора применити терцијарни третман. Сличне мере морају примењивати и сви индустријски загађивачи.

За спровођење заштите површинских и подземних вода од загађивања потребно је следеће: – утврђивање зона санитарне заштите изворишта као и спровођење мера за заштиту законом предвиђених; – забрана упуштања отпадних вода у водотокове без предходног третмана отпадних вода; – изградња канализационе мреже и постројења за пречишћавање фекалних отпадних вода и друго. Заштита вода подразумева отклањање свих узрока који су довели (а и даље доводе) до нарушавања њиховог квалитета, присуством отпадних и по здравље опасних материја. Према Закону о водама у циљу праћења стања загађености вода потребно је вршити систематско испитивање квалитета површинских и подземних вода, на прописан начин, на основу Правилника о опасним материјама у водама (Сл. гласник СРС бр. 31/82) и Правилника о начину и минималном броју испитивања квалитета отпадних вода (Сл. гласник СРС бр. 47/83), према програму који доноси Влада.

8.2. САОБРАЋАЈ И САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Природне предиспозиције посматране са просторног и физичко–географског становишта и постојећа конфигурација земљишта, указују да општина Мионица има релативно повољан саобраћајно-комуникативни (транзитни) и стратешки (међурегионални положај), односно далеко већи потенцијал у односу на досада искоришћен. Сагласно наведеном Општина према Закону о недовољно развијеним подручјима Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 53/95), а сходно својој неразвијеној привредној структури и недовољној опремљености инфраструктурним и социјалним садржајима, спада у недовољно развијене општине у Србији, са свим карактеристикама периферних делова Републике.

Брзу и лаку интеграцију у регионалне и светске робно-новчане токове, свако па и ово подручје може остварити само уз добру инфраструктурну опремљеност, где у првом плану треба да егзистира саобраћајна инфраструктура. Овиме би се директно утицало на свеобухватно и квалитетно коришћење свих расположивих ресурса, а преносно и на активнији однос ка развојним процесима унутар Општине.

8.2.1. Друмски саобраћај

Мрежу друмских саобраћајница унутар Општине Мионица, затим и спону Општине са ближим и даљим окружењем, као и мрежом друмских саобраћајница, у којој је од приоритетног значаја мрежа Трансевропских магистрала - на којима се одвија гро међународног транспорта, чине превасходно:

³⁵₁₇ Регионални путни правци (основне споне подручја и центара у оквиру појединих привредних и геополитичких заједница, и истовремено везе између магистралних путних праваца⁷⁹): Р-202

⁷⁹ Закон о основама безбедности саобраћаја на путевима

(Диваци - Мионица – бања Врујци – Љиг, повезује магистралне путне правце М-4 и М-22); Р-205 (спона између магистралних путних праваца М-22 и М-21, који пружајући се у правцу север-југ дели територију Општине Мионица на пола. Његова трајекторија представља прилазни пут Дивчибарама, за Општину веома битном туристичком локалитету); Р-2056 (овај крак регионалног пута Р-202 повезује Мионицу варош са магистралом М-22); и Р-259 (који пружајући се правцем северозапад-југоисток, повезује Ваљево са Чачком, односно спона је између магистралних путних праваца М-21 и М-5).

³⁵₁₇ Локални категорисани општински путеви.

³⁵₁₇ Улице и некатегорисани путеви унутар насељених места на посматраној територији.

Територијом Општине не пролази ни један републички магистрални путни правац.

На подручју општине Мионица постоји укупно 19 сталних мостова намењених несметаном и безбедном прелазу моторних возила (путничких, теретних и радних машина) и пешака преко већих и мањих водених токова. Локацијски су везани за: реку Колубару (2 моста), реку Топлицу (6 мостова), реку Лепеницу (4 моста), реку Рибницу (5 мостова), реку Паклешницу (1 мост) и реку Манастирицу (1 мост).

Структура путне мреже на територији општине Мионица, према њеном значају и квалитету коловозног застора, дата је у табели 8.1.:

Табела 8.1. Структура путне мреже на територији општине Мионица (у км)

Територијална јединица	Σ	Савремен коловоз	Магистрални путеви		Регионални путеви		Локални путеви (категорисани)	
			Σ	Савремен коловоз	Σ	Савремен коловоз	Σ	Савремен коловоз
Република Србија *	37.827	23.705	4.634	4.594	10.367	8.921	23.085	10.427
Колубарски округ *	1.770	1.180	194	194	615	509	961	477
Општина Мионица **	202,5	107	0	0	101	***	101,5	***

Извор: * Општински годишњак Републике Србије за 2006. годину.

** Интерна документација Општинске управе Мионица.

*** Није доступан податак о структури путева са савременим коловозом.

С обзиром на то да је управљање јавним путевима делатност од општег интереса, ова функција је поверена Јавном предузећу основаном од стране Владе⁸⁰. Одржавање јавних путева на територији општине Мионица (регионалних путних праваца) потпало је под ингеренцију локацијски најближег Јавног предузећа – „Предузеће за путеве – Београд“, које поседује довољан број неопходних средстава механизације и квалификованог радног особља потребног за обављање наведених послова.

Послови одржавања локалне путне мреже на територији Општине током године су под ингеренцијом локалне самоуправе. Спровођењем поступака јавне набавке услуга одржавања, реконструкције и изградње локалних (категорисаних и некатегорисаних) путева и улица, као и постављања вертикалне и хоризонталне путне сигнализације, тендером су изабрана следећа правна лица: „Мионица пут“ – Мионица, „Јовановић превоз“ – Мионица и „Едификатор“ – Мионица, која се старају о набавци камених агрегата за насипање путева, набавци бетонских цеви и раду грађевинских машина на одржавању и реконструкцији локалне путне мреже.

⁸⁰ Дефинисање појма „управљање“, према Закону о јавним путевима, подразумева: коришћење, вршење инвеститорске функције, организовање и обављање стручних послова на изградњи, реконструкцији, одржавању и заштити јавног пута, уступање радова на одржавању јавног пута, организовање стручног надзора и планирање претходно наведених послова, означавање јавног пута и вођење његове комплетне евиденције, Сл. гласник РС, бр. 101/05.

На основу теренских обсервација постојећег стања путне мреже, изведених током 2007. године, може се дати **генерална оцена укупне путне мреже и коловозног застора** на територији општине Мионица:

а) Стање коловозног застора на примарној путној мрежи (регионалним путним правцима) је углавном незадовољавајуће. Приметне су лошије технолошко-експлатационе карактеристике ових путева, у односу на стандарде које би према рангу путева они требало да задовољавају. Оне се огледају у следећем:

³⁵₁₇ Лоше стање постојећег асфалтног застора са доста ударних рупа, уз делимично одсуство асфалта на појединим краћим деоницама (Р-202 део пута према Врујцима, делови Р-205 и Р-259 - у Горњем Лајковцу и Осеченици).

³⁵₁₇ Ширина коловоза је често ужа од стандардом прописане ширине, и на појединим деоницама она је знатно мања од минималних 5 m. Постојећи стандард за ширину регионалних путева је 5-6,6 m. Овај недостатак у великом утиче на смањену пропусну моћ саобраћајница и отежано обилажење и мимоилажење возила.

³⁵₁₇ Лоше стање и регулација, или пак тотално непостојање хоризонталне и вертикалне сигнализације (узети су у обзир и путокази и туристичка сигнализација), банкина и зона за кретање пешака - тротоара, што збирно доводи до знатног смањења безбедности свих учесника у саобраћају. Повећању ризика безбедности свих учесника у саобраћају доприноси и чињеница да се регионални путеви протежу једним својим делом кроз, или ободом насељених места унутар Општине.

³⁵₁₇ Лоше регулисано, или нерегулисано питање инфраструктурних елемената за одводњавање атмосферског воденог талога са путне мреже (ригола и пропуста) и спречавање могућих одрона (бочне заштитне мреже), узрок су честе појаве земљаних наноса и мањих одрона насталих под утицајем ерозивног дејства воде током појединих периода године.

³⁵₁₇ Неповољна структура путева по категоризацији њиховог значаја. Мала заступљеност регионалних путних праваца уз одсуство путева највишег ранга – брзих магистрала.

б) Стање коловозног застора на локалној путној мрежи је не задовољавајуће, с обзиром да они представљају основну капиларну мрежу унутар Општине. Углавном су то путеви пресвучени асфалтом лошијег квалитета, туцаником, шљунком или су са земљаном подлогом. Деонице под асфалтом су често запуштене (изузев појединих улица у центрима насељених места). Код њих постоји евидентна потреба за модернизацијом и реконструкцијом, како по питању обезбеђења квалитетнијег коловозног застора, тако и по питању решавања њихове саобраћајне функционалности, с обзиром да су путеви често уски, непрегледни, пуни рупа, а поједини путни правци су скоро неупотребљиви за моторизовани саобраћај.

в) Подизање квантитета и квалитета комплетне путне мреже унутар територије Општине - постоји објективна потреба за изналажењем најповољнијих решења око проширења постојеће путне мреже унутар Општине и побољшања њеног функционалног - просторног распореда. То јесте, приоритет би требао бити што боље повезивање сеоских насеља са центрима месних заједница, и самом Мионицом вароши (општинским центром), а све у светлу ефикаснијег обављања функције саобраћаја и међусобног повезивања свих привредних делатности и насељених делова Општине у једну функционалну целину. Отежавајућу околност за испуњење ових захтева могу представљати: неповољне теренске карактеристике појединих делова општинске територије, непогодних за извођење потребних, са становишта комплексности и тежине извођења, грађевинских захвата; хроничан недостатак материјалних и финансијских средстава локалне самоуправе, која је одговорна за стање локалних путева и пратеће инфраструктуре; веома мала заинтересованост Републике за крупнија улагања у реконструкцију и модернизацију постојећих регионалних путних праваца.

Утицај запуштене путне инфраструктуре на потпуније коришћење свих привредних потенцијала Општине, веома је велик у негативном смислу. Најочитији је на примеру пољопривреде, бањског и сеоског туризма. Како локални путеви често немају потребне техничке услове за нормално кретање моторних возила и пољопривредне механизације, пољопривредни производи који се откупљују на овом подручју често губе на квалитету, услед лоших транспортних услова. Такође, полазећи од чињенице да појам туризма садржи у себи заокружену географску целину, са задовољавајућим комуникативним и рецептивним факторима, јасно произилази да се комуникациони фактори (посебно локална путна мрежа) сматрају делом основе на којој ће се базирати сам туристички развој у Општини.

Од стране општинских власти предложени су планови за **реконструкцију и изградњу регионалних и локалних путних праваца** у току 2007/2008. године. Обезбеђење једног дела потребних финансијских средства за извођење ових радова, очекује се на основу одобрења званичног захтева упућеног Министарству финансија Републике Србије (средства из Националног инвестиционог плана). Укупно је предложено преко 70 инвестиционих захвата⁸¹ на делимичној и тоталној реконструкцији постојећих, као и изградњи нових регионалних и локалних друмских траса и пратећих саобраћајних елемената. До сада је започето или релизовано око 15% укупно планираних инвестиционих активности.

На територији Општине налазе се 3 **бензинске станице**, две у приватном власништву и једна НИС Југопетрол. Лоциране су у Мионица вароши и селу Брежђе, стим да је објекат у Брежђу тренутно ван функције. Према тренутној концентрацији регистрованих моторних возила, могућој транзитној фреквентности постојеће путне мреже, туристичким потенцијалима и укупној површини Општине, садашњи број бензинских пумпи и точионих места, као и њихова локацијска распоређеност не одговарају потребама посматраног подручја. Постојеће стање у сфери дистрибуције нафте, нафтиних деривата и ауто гаса квалитативно не задовољава потребе постојећих и потенцијалних потрошача. Највећи проблем је у њиховој слабој доступности становништву које живи у периферним деловима Општине, а с обзиром на њену географску разуђеност. Требало би сагледати потребу и могућности изградње још две бензинске пумпе на следећим локацијама: а) регионалном путу Р-205, на подручју села Брежђе, у зони укрштања са регионалним путем Р-259 и б) на регионалном путу Р-202, на подручју села Горња Топлица, у зони бање Врујци.

На подручју општине Мионица на основу података Општинске управе ради 12 пореских обвезника регистрованих за обављање делатности одржавања и поправке моторних возила (**сервисних радионица**). Приметан је објективан мањак постојећег броја радионица, који је у осетној несразмери са бројем од 11.080 званично регистрованих моторних и прикључних возила на територији Општине, као и друмско-транзитним и туристичким потенцијалима самога места.

На основу података општинске испоставе МУП Републике Србије⁸², број регистрованих моторних и прикључних возила на територији општине Мионица може се представити следећом табелом:

Табела 8.2.. Структура регистрованих возила на територији општине Мионица (ком)

Укупно	Путничка моторна возила	Теретна моторна возила	Приколице камионске	Трактори	Тракторске приколице	Аутобуси	Моторцикли	Радне машине
11.080	5.966	1.250	254	2.262	920	15	369	44

Извор: Интерна документација МУП Републике Србије – испостава Мионица;

⁸¹ Листинг инвестиционих пројеката је дат документом - Инвестициони програм изградње комуналне инфраструктуре општине Мионица за 2007. годину.

⁸² Број регистрованих моторних и прикључних возила на територији општине Мионица, према подацима МУП Републике Србије, значајно се разликује од броја публикованог у Општинском годишњаку Републике Србије за 2006. годину.

На територији општине Мионица не постоји **локални превоз** у класичном смислу, већ су међусобно насељени делови унутар територије Општине повезани путем међумесних аутобуских линија. Укупан број стајалишта унутар Општине је 72. Са главне аутобуске станице у Мионици која има шест одлазно-долазних перона, дневно остварују поласке и доласке аутобуси следећих превозника: СП Ласта А.Д. Београд, Еуропа – бус из Ваљева, Стрела – Уб, приватни превозници Богдановић Богдан из Мионице и Милан тоурс из Пожеге. Они повезују Мионицу са Београдом, Лајковцем, Ваљевом, Лозницом, Љигом, Пожегом и Убом. Услугу локалног превоза такође нуди и одређен број такси превозника.

Густина и распоређеност линија и број стајалишта унутар постојеће аутобуске мреже је у глобалу задовољавајућа. Проблем представљају мали број свакодневних аутобуских поласака на појединим линијама, по путнике небезбедна аутобуска стајалишта дуж превозних траса (неуређена проширења) и локације крајњих станица у појединим месним заједницама (обично центри месних заједница). Често је сеоско становништво из удаљених засеока принуђено на дуготрајно пешачење на релацији кућа – крајња станица.

У блиској будућности, с обзиром на тренутну концентрацију моторних возила, транзитне и туристичке могућности Општине, требало би се повести рачуна о стању постојећих и изналажењу оптималних локација за изградњу нових паркинг зона од интереса за потенцијалне кориснике. У фокусу би требале бити паркинг зоне од посебног туристичког интереса на следећим локацијама: бања Врујци, парк природе Рибница, музеј шљивовице у Паштрићу, Струганику, Равној Гори и другим.

8.2.2. Водни, ваздушни, железнички и мултимодални саобраћај

С обзиром на своје природне карактеристике, реке које протичу кроз територију Општине (Колубара, Лепеница, Топлица и Рибница) немају пловни значај за посматрани регион, а самим тиме ни за општину Мионицу.

Превасходно услед неповољне конфигурације терена, као и дефинисања ваздушног саобраћаја економски најскупљим начином транспорта роба и превоза људи, за сада не постоје реалне потребе за овим видом саобраћаја на територији Општине. По питању овог начина транспорта, усмеравање путника и роба се врши првенствено ка београдском аеродрому.

Железничка мрежа не постоји на територији општине Мионица. Општинском центру најближа железничка постаја је у суседним Дивцима, на железничком правцу Београд - Ваљево.

Кад је у питању мултимодални саобраћај, Општина нема објективних потреба, а ни основних услова за његово организовање (саобраћајна маргинализација Општине). Већ постојећи робно-транспортни центри, као и потенцирање (од стране Републике) изградње нових РТЦ у градовима у ближој и даљој околини Мионице (Београд, Ваљево, Чачак, Ужице и други), имаће директне и позитивне импликације на квалитет и квантитет самог робног саобраћаја на подручју општине Мионица.

SWOT анализа

ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ
³⁵ ₁₇ повољан гео-стратешки положај (потенцијално лак и брз приступ саобраћајној инфраструктури ближег и даљег окружења). Мионица се налази на тремеђи Колубарског, Златиборског и Моравичког округа, са dobrим предусловима интер-регионалног развоја; ³⁵ ₁₇ већ изграђена саобраћајна мрежа;	³⁵ ₁₇ квалитетом и квантитетом незадовољавајућа друмска инфраструктура; ³⁵ ₁₇ лоша међурегионална повезаност Мионице са другим центрима ван Колубарског округа; ³⁵ ₁₇ степен економске развијености Општине; ³⁵ ₁₇ мала брига Републике, Локалне самоуправе и привреде око улагања у путне конекције;

³⁵ ₁₇ туристички потенцијали (Дивчибаре су просторно приближи туристички центар главноме граду Републике).	³⁵ ₁₇ слаба заступљеност функционалних саобраћајних решења, односно технолошко – техничка застарелост основне и пратеће саобраћајне инфраструктуре и превозних капацитета.
МОГУЋНОСТИ	РИЗИЦИ
³⁵ ₁₇ друштвено - политички и економски статус Општине (недовољно развијено подручје), односно могућност Општине да добије неопходна финансијска средства из републичког буџета; ³⁵ ₁₇ активирање бањског и сеоског туризма; ³⁵ ₁₇ заинтересовати и стимулисати актере из сфере индустрије, туризма и малог предузетништва за улагања у осавремењавање саобраћајне инфраструктуре; ³⁵ ₁₇ страна улагања у капиталне инфраструктурне капацитете.	³⁵ ₁₇ близина већих градских и привредних центара; ³⁵ ₁₇ нестабилност друштвено - политичког окружења; ³⁵ ₁₇ недовољни финансијски ресурси и неповољни услови финансирања, односно неизвесност реализације планираних улагања у саобраћајну инфраструктуру.

8.2.3. Главни развојни циљеви

С обзиром на природне предиспозиције, постојећу конфигурацију земљишта и повољан стратешки (међурегионални) положај, главни развојни циљеви на нивоу општине Мионица, везани за проблематику саобраћаја, би требали бити усмерени на реконструкцију, оспособљавање, унапређење и изградњу регионалних и локалних путних праваца. Овим потезом би се они довели у стање пуне оперативности, а тиме би се преносно утицало и на бољу конекцију свих насеља унутар Општине, као и конекцију Општине са својим даљим и ближим окружењем. Постојећи транспорт би се убрзао, а обим превезених путника и роба повећао. Ефикасније обављање функције саобраћајне делатности и њен утицај на међусобно повезивање свих привредних делатности унутар општине Мионица као коначно, дали би слику хармоничне и функционално заокружене привреде као целине.

8.2.4. Стратешки циљеви и приоритетне активности

Могу се издвојити следећи стратешки циљеви и приоритетне активности:

- ³⁵₁₇ усаглашавање стања регионалне путне мреже са тренутним и очекиваним потребама саобраћаја, кроз делимичну и комплетну реконструкцију постојећих путних праваца, или доградњу неизграђених деоница (у радном захвату би се трабала наћи сва 4 регионална путна правца);
- ³⁵₁₇ повећање км локалних путева под савременим коловозом унутар постојеће путне мреже;
- ³⁵₁₇ унапређење мреже линија јавног превоза путника, према друштвено-економским и демографским потребама насељених делова унутар територије Општине;
- ³⁵₁₇ довршавање градског транзитног правца кроз варош Мионицу (Марићев сокак) - обилазнице око Мионице, као савремене друмске трасе која би растреретила уже градско језгро од тешког теретног саобраћаја;
- ³⁵₁₇ изналажење оптималних локација за реализацију изградње нових паркинг зона и бензинских пумпи, а према потребама постојећих и потенцијалних корисника.

8.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

8.3.1. Снабдевање електричном енергијом

Међу трансформисаним видовима енергије најзаступљенија је електрична енергија. Њен дистрибутер на овом делу подручја Колубарског региона је Привредно Друштво за дистрибуцију електричне енергије “Електросрбија” д.о.о. из Краљева, које електричну енергију преузима из јединственог републичког електроенергетског система под управом Јавног предузећа “Електропривреда Србије”, са седиштем у Београду. Коначну дистрибуцију електричне енергије до крајњих потрошача на територији општине Мионица обављају два огранка (електродистрибутивна предузећа) у саставу Привредног друштва “Електросрбија”, “Електродистрибуција Лазаревац” и “Електродистрибуција Ваљево”.

Снабдевање електричном енергијом потрошача на простору општине Мионица обезбеђено је из трансформаторских станица: М-1 ТС 35/10kV Радобић, М-2 ТС 35/10kV Мионица варош и ТС 35/10kV Осеченица. Међусобна повезаност ових трансформаторских станица је путем средњенапонских далековаода од 35kV.

На простору Општине постоји изграђена преносна средњенапонска мрежа 35kV и 10kV, као и нисконапонска (секундарна), дистрибутивна мрежа 0,4kV, са њима припадајућим трансформаторским станицама (ТС 35/10kV и ТС 10/0,4kV).

Средњенапонска мрежа далековаода 10kV је претежно надземног карактера, са краћим подземним деоницама (у ужем градском језгру). Основна функција ове мреже је у повезивању трансформаторских станица ТС 35/10kV са трансформаторским станицама ТС 10/0,4kV различитих снага. Иако је углавном застарела, она је у појединим сеоским подручјима осетно унапређена током последње декаде.

Нисконапонска, секундарна, мрежа 0,4kV, која непосредно напаја потрошаче, је највећим делом ваздушна. Због своје застарелости и неадекватног одржавања, најчешће се налази у веома лошем стању (великим делом је на дрвеним стубовима), те захтева детаљну реконструкцију. Њеном реконструкцијом на ширем подручју би се повећала сигурност и квалитет снабдевања свих насељених делова Општине и крајњих потрошача електричном енергијом. У крајњој инстанци, постојеће стање електроенергетске мреже (недовољна развијеност и застарелост) могло би представљати ограничење у даљем привредном развоју Општине.

Постојећи капацитети електроенергетске инфраструктуре су неприлагођени сталном притиску растуће потрошње на територији Општине. Ниво изграђености преносне и дистрибутивне мреже тренутно није задовољавајући, како у погледу покривености простора Општине, тако ни погледу капацитета саме мреже, техничких карактеристика водова и дистрибутивних трафостаница. Највећи део средњенапонске мреже који је грађен за 10kV напонски ниво захтева у наредном краткорочном планском хоризонту комплетну реконструкцију, или замену у 20kV напонски ниво. Капацитети изграђених трафостаница су незадовољавајући, те постоји потреба за повећањем инсталисане снаге и изградње нових електроенергетских капацитета (објеката).

У предстојећем периоду намеће се реализација следећих приоритетних активности на подручју општине Мионица, везаних за сегмент електроенергетске преносне и дистрибутивне мреже, чиме би се утицало на повећање комплетне енергетске ефикасности од производње, преко преноса и дистрибуције, до саме потрошње електричне енергије:

³⁵₁₇ изградња ТС 110/35/10kV Љиг – с обзиром да тренутно подручје места Горња Топлица нема енергетских и техничких услова за прикључење потенцијално нових потрошача (туристичко – индустријски реон);

³⁵₁₇ потпуна ревитализација постојеће 10kV и 35kV напонске мреже, као и изградња недостајућих деоница 10kV и 35kV кабловских водова (од нових 35kV далековаода, планиран је далековод

од ТС 35/10kV Осеченица до будуће ТС 35/10kV на Дивчибарама). Постоје реалне дугорочне потребе, у складу са развојем републичког електроенергетског система, за заменом ове две напонске мреже у јединствену 20kV напонску мрежу;

- ³⁵₁₇ реконструкција постојећих 10/0,4kV, и изградња нових 10/0,4kV трафостаница (лицитира се са потребама за изградњом десет нових ТС 10/0,4kV), у складу са захтевима нарастајуће потрошње и планиране реконструкције, или већ реконструисане дистрибутивне нисконапонске мреже;
- ³⁵₁₇ комплетна реконструкција постојећих и изградња нових деоница нисконапонске 0,4kV мреже, како би се повећао степен покривености посматране територије и подмириле потребе за електричном енергијом постојећих и потенцијалних потрошача у свим насељеним деловима Општине;
- ³⁵₁₇ изградња (проширење) и одржавање постојећег система јавне расвете у свим месним заједницама на територији Општине.

8.3.2. Могућности коришћења нових обновљивих извора енергије

Константно нарастајуће потребе за електричном енергијом морају бити иницијатор развоја постојећих алтернативних облика енергије, као и квантитативно већег обима њиховог коришћења. Квалитетнијим повезивањем науке и производних организација, бољом обавештеношћу потенцијалних инвеститора о предностима алтернативних облика енергије, као и успостављањем стимулативних мера за имплементацију ових енергетских система од стране законодавца, утицало би се на повећање обима њиховог коришћења.

Подручје Општине поседује евидентне природне потенцијале (хидро потенцијал) за изградњу малих хидроелектрана, које би биле у функцији снабдевања струјом потрошача у удаљеним насељима. Међутим до данас није урађена ниједна детаљна студија која би покренула реализацију ових навода. Поред овога, на територији Општине могли би се у блиској будућности користити и следећи обновљиви извори енергије: биомаса, биогас, геотермална енергија (коришћење термоминералних вода), сунчева енергија и енергија ветра, стим што би свака алтернатива захтевала исцрпнија истраживања у посматраном региону.

8.3.3. Гасоводна мрежа

Подручје општине Мионице није покривено дистрибутивном гасоводном мрежом. Ова чињеница може бити лимитирајући фактор снабдевања потенцијалних потрошача (како технолошких – индустрије и комуналне енергетике, тако и свих домаћинстава која се налазе на посматраној територији) овим јефтиним и еколошки чистим видом енергије.

У наредном краткорочном планском хоризонту, један од битних инфраструктурних приоритета, како на локалном, тако и на регионалном нивоу (Колубарски округ), требао би бити и изградња мреже за дистрибуцију земног гаса ка свим заинтересованим потрошачима. Ово би се постигло полагањем разводног гасовода високог притиска РГ 05-06 (предложена траса магистралног гасовода из Просторног плана Републике Србије) на деоници Београд - Ваљево, у зони Диваца, ка Мионици и Љигу, те пројектовањем најповољнијих коридора за провођење разводних гасовода средњег и ниског притиска (градске гасоводне мреже и комплетне гасоводне мреже унутар територије Општине).

Такође је потребно одредити најповољније локације за изградњу главних мернорегулационих и мернорегулационих станица на простору Општине, како би се у што краћем временском року на

најоптималнији начин задовољиле потребе свих заинтересованих потрошача. Изграђена гасоводна инфраструктура би својим расположивим капацитетима требала задовољити пројектовани ниво потреба локалне привреде и становништва за земним гасом, те пружила могућности свог накнадног проширења.

8.4. СТАМБЕНО-КОМУНАЛНА ПРИВРЕДА

Станови. Према статистичком попису становништва, домаћинстава и станова 2002. године⁸³, у Мионици је регистровано укупно (градско и сеоска насеља) 5.526 станова за стално становање, укупне површине од 380 хиљада метара квадратних. Од тога, у градском насељу Мионица статистика је пописала 614 станова, укупне површине од 45 хиљада метара квадратних. Одржавање станова, стамбених зграда и приватних кућа није регулисано правним актима, тако да није у надлежности ЈКП „Мионица“, нити било којег другог предузећа. Одржавање стамбених зграда, сходно могућностима и потребама, врше њихови власници, односно кућни савети.

ЈКП „Мионица“ - водоснабдевање. Свега 21 месна заједница или делови месних заједница укључени су на два водоводна система под ингеренцијом ЈКП „Мионица“. Укупан број водоводних прикључака је 5.532 (око 2.000 до 3.000 је викендашких домаћинстава), а квалитет воде за пиће, која је под ингеренцијом ЈКП „Мионица“, је одговарајући и редовно се контролише од стране надлежне институције. Око 42% становништва Општине нема организовано снабдевање водом, односно њихово водоснабдевање базирано је на самосталном снабдевању из плитких бунара или примитивно каптираних извора, код којих се не може контролисати квалитет воде са хигијенско-санитарног становишта⁸⁴. Тренутно су на територији Општине у функцији три већа водоводна система, два за водоснабдевање („Орловац“ и „Крчмар-Рајковић“)⁸⁵ и један за рекреативно лечилиште „Врујци“. Снабдевање насеља водом у систему „Орловац“ је задовољавајуће и поред стално присутних проблема старости система и честих кварова. Снабдевање у систему „Крчмар-Рајковић“ је врло лоше (недовољно за садашње потребе потрошача), те је потребна реконструкција мреже и дистрибутивног цевовода.

ЈКП „Мионица“ - канализациона мрежа. На подручју општине Мионица постоји само изграђена мрежа фекалне канализације у Мионици, на левој обали реке Рибнице и у Бањи Врујци. У Мионици је у надлежности ЈКП „Мионица“ (480 прикључака, не постоји третман отпадних вода пре пуштања у реку), а у Бањи Врујци део канализационе мреже је у комплексу хотела Врујци, којим не управља ЈКП „Мионица“. Кишна канализација је изведена само у Мионици, са пет главних колектора (сливно подручје гравитира ка реци Рибници).

ЈКП „Мионица“ - управљање отпадом. ЈКП „Мионица“ нема решено питање депоније чврстог отпада (комуналног, амбалажног, грађевинског, пољопривредног, шумарског отпада). Сакупљање отпада организовано је само за насеља Мионица варош и Бању Врујци, док сеоска насеља нису обухваћена циклусом скупљања отпада, нити је за њих организовано привремено одлагање на уређеним локацијама. Последица тога је постојање локалних сметлишта, често на неодговарајућим локацијама. Скупљање и одвожење смећа у Општини је типа канти за смеће од

⁸³ Статистички попис 2002., Станови, књига 2, мај 2004., РЗС, Београд, стр. 51.

⁸⁴ Просторни план општине Мионица: Стратешка процена утицаја на животну средину, Саобраћајни институт ЦИП, Београд, 2007, стр. 44.

⁸⁵ На водоводни систем „Орловац“ прикључена су насеља: део села Осеченица, Брежђе, Кључ, Толић, Мионица, Паштрић, Маљевић, Команице, Вртиглав, Попадић, Ракари, Берковац, Радобић. Са водоводног система „Крчмар-Рајковић“ гравитационо се снабдевају села Голубац, део Осеченице, Буковац, део Мратишића, Робаје и Рајковић (Ибидем, стр. 45).

физичких лица, односно контејнерског типа за правна лица. Тренутно је за послове одношења смећа и отпада ЈКП „Мионица“ ангажовало приватно предузеће из Београда, које одвози смеће два пута недељно (иако ЈКП „Мионица“ има возила и људе за обављање овог комуналног посла). Уговор са поменутиим приватним предузећем траје до марта 2008. године, а након тога уговор ће бити продужен, са овом фирмом или неком другом, која на тендеру понуди најбоље услове.

Проблем одношења отпада овим се не решава нити дугорочно, нити конструктивно. Битно је истаћи да све општине колубарског округа имају исти или сличан проблем, да су га на прави начин увиделе и у циљу његовог решавања иницирале су и приступиле успостављању регионалног концепта управљања чврстим комуналним отпадом⁸⁶. Споразумом о заједничком управљању комуналним отпадом, одлучено је да **Регионална депонија отпада са фабриком за његову рециклажу** буде изграђена у месту **Каленићу код Уба**, на напуштеним коповима тамнавских рудника угља. Полазне основе израде ове студије садржане су начелима и принципима Националне стратегије управљања отпадом, Просторним планом КО погођеног земљотресом и Регионалног просторног плана административног подручја Београда. Цео пројекат, чија се вредност процењује на преко 20 милиона евра, не би смео да се ослања само на донаторска средства, већ на партиципативно учешће општина и повољне кредите. У току је израда техничке документације, бизнис планова, студија о заштити животне средине, као и оснивање јавног предузећа које би било «носилац» целокупног овог пројекта. С обзиром да неизвесност финансијских извора и још увек незавршену техничку документацију, у најбољем случају, почетак градње може се очекивати крајем 2008. године, а време трајања градње се процењује на две године.

Генерално, еколошки приступ управљању смећем биће услов за приступање ЕУ, те овом проблему све општине у Србији морају посветити већу и дужну пажњу у наредном периоду. У општини Мионица, у циљу збрињавања комуналног отпада и заштите човекове околине, биће потребно да се повећа број домаћинстава обухваћених системом сакупљања отпада, да се изгради, санитарно уреди и опреми нова Регионална депонија Колубарског округа (са центром за издвајање и селекцију сировина), као и да се рекултивишу сва постојећа сметлишта.

ЈКП „Мионица“ - топловодни систем. Квалитет услуга грејања, коју пружа ЈКП „Мионица“ је незадовољавајући, због дотрајалих инсталација и котлова. Услуге грејања овог предузећа користи свега 29 домаћинстава (станава са површином од 1.497 m²) и установе са 2.477 m² простора.

Табела 8.3. Развојни план изградње комуналне инфраструктуре општине Мионица за период 2005-2010. године

ОПШТИ ДЕО	Процена вредности у хиљ. динара	Време градње	Инвеститор
Водоснабдевање	396.500	2005-2010.	Општина- РФДСДК
Пречишћавање отпадних вода	98.000	2005-2010.	Општина- РФДСДК
Изношење и деп. смећа	7.000	2005-2010.	Општина- РФДСДК

Извор: Инвестициони план изградње комуналне инфраструктуре општине Мионица до 2010. године, СО Мионица, септембар 2005.

Приоритетне инвестиције. Из свега претходног може се закључити да су у области стамбено-комуналне привреде проблеми бројни: некомплетан и незадовољавајући капацитет водоводног, канализационог и топловодног система, нерешено питање управљања отпадом и сл. Стога, будуће инвестиције у Општини требало би превасходно да се односе на реконструкцију и осавремењавање целокупне комуналне инфраструктуре, посебно у области водоснабдевања⁸⁷. Изградња система за водоснабдевање подразумева побољшање искоришћености водних ресурса, реконструкцију

⁸⁶ У Ваљевоу је током прве половине 2005. године потписан Споразум о заједничком управљању комуналним отпадом 10 општина колубарског и мачванског округа, те појединих општина са подручја града Београда. Споразум су потписали представници општина Ваљево, Уб, Мионица, Љиг, Лајковац и Осечина из колубарског округа, Коцељева из мачванског округа, као и општине Барајево, Обреновац и Лазаревац са подручја града Београда.

преносне мреже водосистема и доградњу водоводне мреже, чиме би се обезбедило покривање целокупне територије Општине централним водоводом. Поред тога, нужне су и инвестиције у изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода у Мионици, доградњу (Мионица варош), односно изградњу (Бања Врујци) фекалне и кишне канализационе мреже, регионалне депоније отпада и сл. Из средстава добијених из НИП Р. Србије за 2008. годину (општина Мионица добила је укупно 62,2 милиона динара), део средстава биће искоришћен за изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода и канализационе мреже у Бањи Врујци, као и за реконструкцију деонице главног доводног водоводног цевовода „Орловац“ - Мионица.

8.5. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТАНСКИ САОБРАЋАЈ, УКЉУЧУЈУЋИ ПОТРЕБЕ И МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА ИНТЕРНЕТА

У данашње време императив развоја неког подручја, уз подизање квалитета животног стандарда његовог становништва, оличен је и у добро просторно пројектованој, капацитетом довољној, модерној и поузданој телекомуникационој инфраструктури. Успостављање телекомуникационе мреже у ретко насељеним и удаљеним деловима Општине (удаљеним засеоцима), као вид брзе комуникације са спољним светом, може бити један од фактора којим би се утицало на заустављање иселјавања, и евентуални повратак становништва на дата подручја.

8.5.1. Фиксна телефонија

На основу података добијених из централе Предузећа за телекомуникације *Телеком Србија А.Д.*, на посматраном подручју је инсталирано шест дигиталних телефонских централа са укупним расположивим капацитетом од 5.623 прикључака фиксне телефоније. Изглед структуре комплетног чворног подручја Мионица, може се представити следећом табелом:

Табела 8.4. Структура чворног подручја Мионица

Назив централе	Број прикључака				Година изградње приступне мреже
	Инсталирани		Заузети		
	Директни	двојници	директни	двојници	
Доња Топлица	312	200	193	184	1986.-1988.
Горња Топлица	848	423	651	420	1982.
Мионица	2.192	240	2.054	236	1982.-1984.
Ђурђевац	240	16	188	13	1994.
Рајковац	376	264	263	256	1986.-1988.
Брежђе	208	304	116	286	1986.-1988.
Укупно	4.176	1.447	3.465	1.395	*

Извор: подаци су добијени у централу Предузећа за телекомуникације *Телеком Србија А.Д.*

На основу предходних података, као и података преузетих из публикације Општине у Србији у 2006. години – Републичког завода за статистику, тренутно остварена густина ТТ мреже у мионичкој општини (број телефонских прикључака на 100 становника) износи 34,1. Вредност овог показатеља је испод нивоа његове вредности за територију Републике Србије, 35,6, али далеко изнад његове вредности за Колубарски округ, 31,5.

Телекомуникациона инфраструктура везана за фиксну телефонију на подручју Општине, а која обухвата телекомуникационе објекте, телефонске централе, спојне путеве, примарну и секундарну мрежу у насељима, већим делом је по квалитету (технички лоша, застарела, и дотрајала, уз непоуздан надземаан део мреже за пренос сигнала до крајњих корисника. Овај

⁸⁷ Најважније инвестиције у домену комуналне инфраструктуре дате су у документу „Инвестициони план изградње комуналне инфраструктуре општине Мионица до 2010. године“, који је Скупштина општине Мионица усвојила септембра 2005. године.

проблем је посебно изражен на периферним деловима Општине), као и капацитету на незадовољавајућем нивоу.

Расположив део телекомуникационе мреже који отпада на модерне оптичке каблове је минималан, односно недовољан да одговори савременим телекомуникационим захтевима. Дистрибутивну и магистралну мрежу најчешће чине бакарни каблови ограниченог фреквентног опсега и релативно мале брзине преноса, недовољни за данашње потребе комуницирања и преноса података.

Слика која влада у сектору фиксне телефоније намеће чињеницу неопходности пре свега реконструкције и модернизације свих инсталираних делова расположивог система, а накнадно и повећања његовог капацитета, како би он био у стању да одговори захтевима модерних телекомуникација. На захтеване активности негативно могу утицати нека од ограничења карактеристична за овај део Републике: велика разуђеност терена и насеља, незанемарљив део територије смештен у брдско-планинском подручју и недостатак материјалних средстава.

Планови Предузећа за телекомуникације *Телеком Србија А.Д.* везани за 2008. годину предвиђају изградњу нових централа фиксне телефоније и делимично проширење приступне мреже у следећим насељима: Врујци, Берковац, Мионица, Горња Топлица и Дучић. Поред овога је планирано и покриће насеља Планиница, Струганик и Горњи Лајковац фиксним бежичним решењима погодним за разуђена брдско-планинска подручја.

Такође развој овог дела телекомуникационе инфраструктуре би требао да се усмерава ка савременим дигиталним системима преноса говора, слике и података, путем оптичког система преноса сигнала до крајњих централа, односно ка коришћењу бакарних проводника за дигитални систем преноса сигнала у претплатничкој равни. Ова тврдња би имала смисла само уз паралелну активност замене постојећих дигиталних централа, технолошки савременијим решењима већег капацитета.

8.5.2. Мобилна телефонија

Носиоци реализације ових инфраструктурних система на подручју Општине су два водећа оператера у Републици, *Телеком Србије А.Д.* и *Теленор*. Изграђене базне станице-репетитори и сигнал мобилне телефоније, за већину становништва која живи у удаљеним засеоцима Општине (где још није успостављен систем фиксне телефоније, или је он изразито лоших техничких карактеристика) је најчешће, једини телекомуникациони оквир.

Покривеност територије Општине сигналом оператера *Телеком Србија А.Д.* (064 и 065) је у глобалу задовољавајућа. Ова Компанија поседује у посматраном региону четири репетитора (базне станице) у функцији, смештена на следећим локацијама: Горњи Лајковац, Бања Врујци, Мионица - Попадићи, Кључка Врела.

Једини проблем који се може везати за овог мобилног оператера односи се на јачину доступног сигнала крајњем кориснику на појединим локацијама Општине, односно јачина сигнала се не простира истим интензитетом преко целе посматране територије. Насељена места Мионица варош, Попадић, Санковић, Брежђе, Команице, Кључ, Шушеока, Струганик, Горњи и Доњи Мушић у целости су покривена задовољавајућим нивоом сигнала, који дозвољава неометано коришћење свих расположивих услуга овог оператера, и на отвореном и у затвореном простору. Насељена места Крчмар, Рајковић, Ђурђевац и Пауне делимично су покривена слабијим нивоом сигнала, који омогућава његову доступност на отвореним, а понегде и у затвореним просторима. Важнији путни правци унутар Општине покривени су углавном задовољавајућом јачином сигнала. Развојни планови наведеног оператера у непосредној будућности би требало да се крећу ка проширењу постојеће базне станице на локацији Попадић.

Покривеност територије Општине сигналом оператора *Теленор* (063 и 062) је углавном незадовољавајуће. Инсталирана опрема на посматраној територији одашиље делимично слаб сигнал, или се пак јавља потпуно одсуство сигнала.

Величина територије Општине покривена сигналом ВІП оператора (061) је занемарљива.

8.5.3. Поште

Према расположивим подацима, на подручју општине Мионица функционише четири поштанске испоставе, са укупно седам услужних шалтера. Јединице поштанске мреже су просторно лоциране у следећим насељима: Мионица варош, Брежђе, Рајковић и Горња Топлица. Постојећи просторни распоред поштанских испостава, њихов број, као и асортиман и квалитет услуга које оне пружају не одговарају броју и степену разуђености насеља, укупној површини Општине, као ни тренутној концентрацији и потребама локалног становништва.

8.5.4. Приступ интернету

На територији општине Мионица егзистира мали број интернет провајдера. Најзаступљенији је *ПТТ Србија*, а корисници су најчешће упућени на *dial-up* вид интернет конекције. Планираним осавремењавањем система фиксне телефоније, отвориће се и могућности коришћења неких софистициранијих видова интернет конекције (*АДСЛ*, *ХДСЛ*).

Бежични интернет, односно приступ интернету бежичном везом, као одлична алтернатива за регионе са генерално лошом фиксном телефонијом, али збијеним градским насељима, за сада као идејно решење које се у ограниченом обиму може спровести на појединим локацијама Општине, није економски заинтересовало ни једног интернет провајдера у Србији.

Такође до сада није регистрован рад ни једне школе рачунара на територији Општине. Повремено, према потреби, се организују курсеви из ове области од стране школа рачунара из других општина (најчешће Ваљева). Наведено може навести на закључак да је до сада изражена мала брига Локалне самоуправе и Републике за проблем искорењивања информатичке неписмености локалног становништва.

8.5.5. Јавно информисање

Јавно информисање на подручју општине Мионица, није на задовољавајућем нивоу. У прилог овоме иду чињенице конфигурације терена Општине и недостатка финансијских средстава за постављање нових радио и телевизијских репетитора.

Тренутно егзистира само једна емисиона радио станица *Опанак*, просторијама смештена у центру Мионице вароши и са предајником постављеним на територији катастарске општине Попадић - Баћенац.

На посматраној територији не постоји ни једна приватна ТВ станица. Кад су у питању локални провајдери кабловског ТВ сигнала, у Општини функционише Кабловска телевизија *Ред Фох*.

Доступан ТВ сигнал на целокупно посматраној територији је делимично слабог интензитета (најчешће 1 и 2 програм РТС), односно житељи појединих насељених места Општине су ускраћени за квалитетну слику и овако оскудне понуде ТВ програма.

8.6. РАЗВОЈ ИНФОРМАТИЧКЕ ОСНОВЕ И УСПОСТАВЉАЊЕ МОНИТОРИНГ СИСТЕМА

8.6.1. Проблеми развоја информатичке основе

Посебна пажња се треба посветити развоју информационих и комуникационих технологија (ИКТ). Информациона инфраструктура у свом најширем смислу, укључује фиксне, бежичне и

сателитске телекомуникације, рачунарске мреже, системе за пренос и дистрибуцију, дигиталну телевизију, терминалну опрему као и софтверске услуге и апликације, базе података, електронске записе и дигиталне архиве (библиотеке). Ова инфраструктура омогућује брзо, једноставно и јефтино складиштење информација, повраћај, пренос и обраду дигитализованих података у форми говора, података, видео, анимација итд.

Све наведено у значајној мери утиче на развој информатичке основе и да би се поставио чврст темељ за развој информацијских и комуникационих технологија (ИКТ) који је у складу са Националном стратегијом за информационо друштво, неопходно је превазићи још неколико крџијалних проблема који се издвајају. То су:

³⁵₁₇ неразвијена телекомуникациона инфраструктура;

³⁵₁₇ низак ниво информатичке писмености.

Телекомуникациона инфраструктура везана за фиксну телефонију је једна од значајних полазних основа за развој информатичке основе у општини Мионица. Ниједна од шест централа није оспособљена за коришћење ADSL-а. Такође, спојни путеви и примарна мрежа у насељима нису на задовољавајућем нивоу.

Други велики проблем је јако низак ниво информатичке писмености, као и неинформисаност о предностима које нуде најновије информационо комуникационе технологије (ИКТ). Према анкети коју је Институт за економику пољопривреде Београд спровео на територији општине Мионица, 22% испитаника поседује рачунар, а занемарљив је број испитаника који користе Интернет као медији за информисање у области пољопривреде.

8.6.2. Правци развоја информатичке основе

Главни правци развоја информатичке основе су следећи:

³⁵₁₇ унапредити телекомуникациону инфраструктуру;

³⁵₁₇ обезбедити јефтин и брз приступ интернету за грађане и привреду;

³⁵₁₇ образовање широке популације о информационам и комуникационим технологијама (ИКТ), односно омогућавање да грађани поседују основне ИКТ вештине, као и подизање свести о предностима које оне нуде.

Свакако први корак који треба предузети је замена старих аналогних телефонских централа савременим дигиталним са могућством коришћења ADSL технологије. Уједно, треба стремити модернизацији свих инсталираних делова расположивог система, пре свега надземног дела мреже у периферним деловима општине.

Један од начина да се грађанима обезбеди доступност информација са Интернета, као и за успешну имплементацију Стратегије може бити оснивање волонтерског *Community Centra*. За циљ би имао пружање потребних информација грађанима. Поред главног центра, у сваком насељу би била једна јединица која би путем широкопојасне интернет везе била повезана са главним центром у Општини. У њима би волонтери, са ИКТ вештинама на нешто вишем нивоу, тј. обучени за рад на рачунару, проналазили и достављали грађанима потребне информације са Интернета у вези са конкурсима за добијање неповратних кредита, регреса и сл, попуњавали им и штампали разновразне обрасце и обављали сличне административне послове за које је потребан виши ниво ИКТ образовања. На његовој основи (опрема и људство) може се касније једноставно увести нови информациони систем и успоставити мониторинг систем.

Имплементација савремених информационих система би имала смисла само уколико постоје крајњи корисници. Из тог разлога потребно је подићи свест о томе које предности нуде нове технологије и који је значај информатичке писмености (еВлада, плаћање комуналних и других услуга СМС-ом, могућност продаје производа путем Интернета, и друго), а упоредо и ниво информатичке писмености.

Широкопојсни приступ интернету могућ је путем разних дигиталних претплатничких линија (Digital Subscriber Line, *DSL*). Асиметрична дигитална претплатничка линија (*ADSL*) је једна од варијација система *xDSL*, направљена за претплатнике који користе постојеће двојичне (паричне) везе. Предности *ADSL*-а су вишеструке:

- ³⁵₁₇ веза са Интернетом се остварује преко постојеће телефонске линије;
- ³⁵₁₇ омогућује сталну везу са Интернетом уз повољне цене;
- ³⁵₁₇ повољна је цена потребне *ADSL* корисничке опреме;
- ³⁵₁₇ док се користи Интернет, телефонска линија је слободна за разговор;
- ³⁵₁₇ омогућује велике брзине протока података;
- ³⁵₁₇ не плаћају се телефонски импулси за приступ Интернету, већ фиксна месечна претплата;
- ³⁵₁₇ увођење *ADSL* прикључака је једноставно и не постоји потреба за развлачењем нових каблова;
- ³⁵₁₇ и многе друге.

Што се тиче информатичке писмености, треба организовати курсеве и обуке, како за раднике у институцијама и администрацији, тако и за грађане. Треба подстаћи школе рачунара за отварање представништва у општини. Будући да широка употреба ИКТ и настајање јавних електронских услуга мењају много области живота, такве вештине ће постати неопходне за обављање свакодневних активности. Само они грађани који знају да користе рачунаре постаће једнаки чланови информационог друштва.

IX ИНВЕСТИЦИЈЕ, РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТИ И ПРЕПОРУКЕ

Имајући у виду процес проширења Европске уније (ЕУ) и перспективе које из тога произилазе за Србију, евидентно је да ће у будућем развоју наших региона, општина и насељених места инвестициона активност заузимати круцијално место. У овој етапи, раст инвестиција у општини Мионица представља услов за обезбеђење раста основних и обртних средстава, повећање броја радних места, подизање учинка оруђа за рад, бољу продуктивност рада, разноликост производње и сл.

9.1. ОПШТА ОБЕЛЕЖЈА ДОСАДАШЊИХ ИНВЕСТИЦИОНИХ УЛАГАЊА

У посматраном вишегодишњем периоду (1994-2005. година), општину Мионица карактерише слаба и недовољна инвестициона активност (без обзира да ли је реч о замени, реконструкцији или проширивању већ постојећих капацитета, или о изградњи нових објеката) која је, пре свега, последица хроничног недостатка финансијских средстава неопходних за финансирање инвестиционих пројеката.

Ради добијања што реалније слике о досадашњем инвестирању на нивоу општине Мионица, у табелама и графиконима који следе је дат приказ улагања како на регионалном, тако и на националном нивоу. Сходно томе, истраживањем је обухваћен вишегодишњи инвестициони тренд у привреди Општине и карактеристике процеса инвестирања у привреди на територији Колубарског округа, Централне Србије, као и Републике Србије у целини.

Подаци о извршеним исплатама за инвестиције указују на закључак да су остварене инвестиције у анализираном вишегодишњем периоду финансиране највећим делом из сопствених извора самих инвеститора, са изузетком Колубарског округа (у периоду 2000-2005. година, остали извори финансирања учествују у просеку са близу 70% у укупно извршеним исплатама за инвестиције у основна средства). Посматрајући општину Мионица, долази се до констатације да, поред сопствених извора самих инвеститора, у појединим годинама посматраног периода запажено учешће у реализацији пословних активности припада и осталим изворима финансирања, док је потпуна занемареност удружених средстава и кредита.

С обзиром на такво стање ствари, може се закључити да је целокупну српску привреду карактерисала ниска акумулативна и репродуктивна способност која је резултирала у малом или никаквом издвајању за инвестициону активност. Банкарски систем је дуго година био у кризи која се завршила колапсом великог броја домаћих банака. То је за последицу имало и готово никакву кредитну активност током низа година. Будући да је земља дуго времена била у економској блокади, није било ни кредитних средстава из спољних извора, нити других извора финансирања, осим извесних средстава намењених за социјалну и, донекле, економску помоћ. У таквој ситуацији су једва одвојена или прикупљена средства привредних субјеката или локалне самоуправе, морала бити намењена за инвестиције у одржавање функционисања производње или услужних делатности на постојећем нивоу (тамо где се и то могло). Међутим, многи привредни субјекти су у овом периоду, због недостатка средстава или тржишта, обуставили своју активност или се угасили. Другим речима, у привредном и друштвеном окружењу какво је у протеклом периоду имала Србија (а самим тим и општина Мионица) био је подвиг опстати у тешким временима, а онда ту нема места развоју и расту, па ни мерењу економских ефеката предузете инвестиционе активности.

Посматрајући период 1995-2005. година, може се дакле констатовати да општину Мионица карактерише релативно ниска инвестициона активност. Ситуација је готово идентична и када је у питању Колубарски округ где су, такође, запажена релативно мала улагања, која одсликавају и циклична кретања (табела 9.1.).

Табела 9.1. Просторна дистрибуција укупно остварених инвестиција*, у хиљ. динара

Територија	Јединица мере	Године		
		1994	2000	2005
Република Србија	Динар	1.680.632	39.874.609	163.549.507
	%	100,00	100,00	100,00
Централна Србија	Динар	1.213.252	31.366.027	133.776.108
	%	72,19	78,66	81,80
Колубарски округ	Динар	34.924	3.008.546	1.844.394
	%	2,08	7,55	1,13
Мионица	динар	1.092	375.001	201.838
	%	0,06	0,94	0,12

*Инвестиције у основна средства друштвеног сектора (који обухвата и задружни, мешовити и државни облик својине) у текућим ценама.

Извор: Инвестиције Републике Србије, 1994., 2000., 2005., РЗС, Београд, 1995., 2001., 2006.

Укупно остварене инвестиције на нивоу општине Мионица у 2005. години износиле су преко 200 мил. динара, што представља 10,94% од остварених инвестиција на нивоу Колубарског округа, односно 0,15% од укупно остварених инвестиција на нивоу Централне Србије, или 0,12% од нивоа Републике Србије. У анализираном вишегодишњем периоду, ова улагања рефлектују релативно повећање од 0,06% у односу на 1994., тј. смањење од 0,82% у односу на 2000. годину.

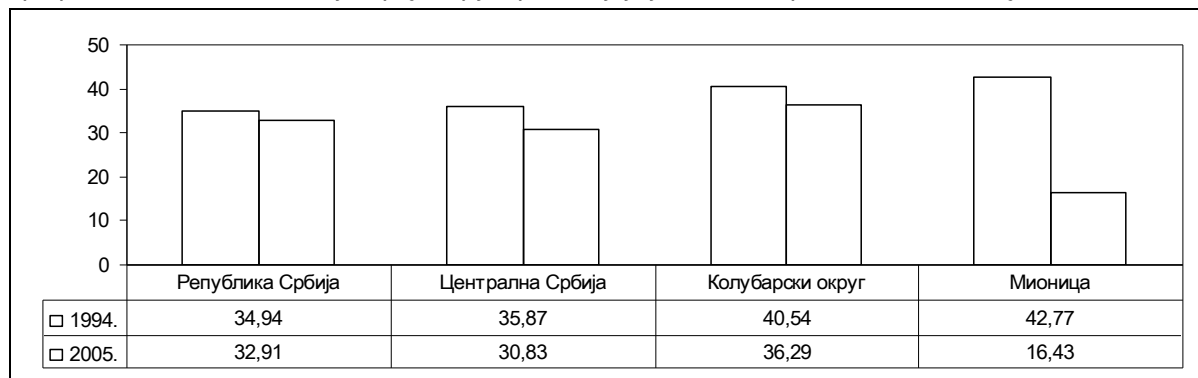
9.2. ОСТВАРЕНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ ПО ДЕЛАТНОСТИМА

У периоду 1994-2005. година је дошло до битних промена у структури остварених инвестиција по привредним делатностима, не само на подручју општине Мионица, већ и у Колубарском округу, Централној Србији и Републици Србији укупно.

Међутим, током целог посматраног периода општина Мионица је у свим делатностима имала безмало занемарљиви удео у укупно оствареним инвестицијама (са изузетком индустрије и рударства; пољопривреде и рибарства; грађевинарства и саобраћаја и веза, али само у појединим годинама).

Сектори **индустрије и рударства** (металопрерађивачка индустрија, индустрија грађевинског материјала, хемијска индустрија и прехрамбена индустрија), представљају за општину Мионица важан инвестициони потенцијал. Нажалост, у анализираним годинама је дошло до видљивог смањења учешћа остварених инвестиција индустрије и рударства у укупним оствареним инвестицијама општине Мионица, тј. са 42,77% у 1994. на 16,43% у 2005. години (односно за 26,34%). Другим речима, у периоду 1994-2005. година није дошло до очекиване валоризације расположивих потенцијала, што је имало за последицу стагнацију у економском развоју целокупне територије општине Мионица. На нивоу Колубарског округа, такође је дошло до смањења учешћа посматраног параметра, што је само доказ недовољног сагледавања и искоришћавања компаративних предности које Регија има у овој области материјалне производње (ту пре свега мислимо на специфичне потенцијале који постоје у прехрамбеној индустрији; у доради и преради воћа; у производњи природних сокова; у експлоатацији минералне воде и производњи ароматизоване воде; у области сточарства, кланичној индустрији и индустрији сточне хране; у експлоатацији и производњи камена; у области грађевинарства и индустрије грађевинског материјала и тд.). Учешће остварених инвестиција индустрије и рударства у укупно оствареним инвестицијама на нивоу Централне Србије, такође одсликава пад. На нивоу Републике Србије, учешће анализираног параметра бележи пад као резултат свеукупних друштвено-економских и политичких кретања, која још вуку последице више годишње изолације, закаснеле транзиције и недовршене приватизације (графикон 9.1.).

Графикон 9.1. Учешће индустрије и рударства у укупно оствареним инвестицијама*

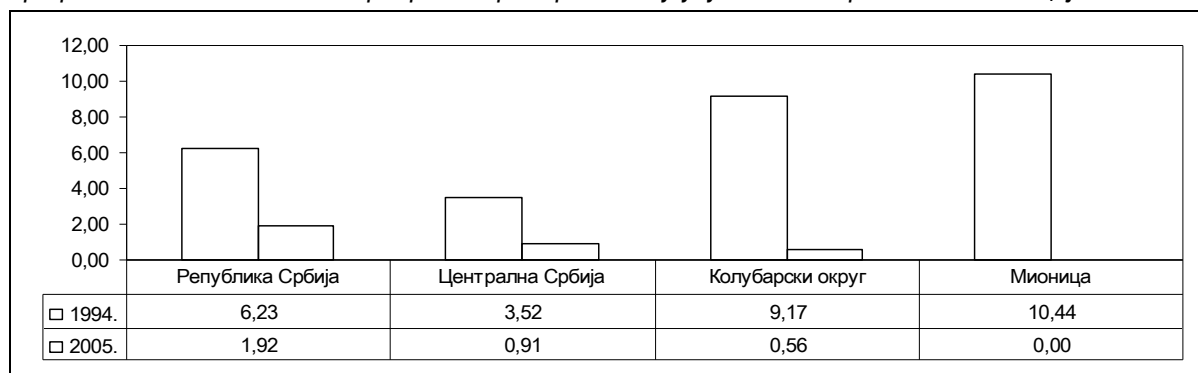


*Инвестиције у основна средства друштвеног сектора (који обухвата и задружни, мешовити и државни облик својине) у текућим ценама.

Извор: Инвестиције Републике Србије, 1994., 2005., РЗС, Београд, 1995., 2006.

Пољопривреда и рибарство не само да представљају значајан природни потенцијал на коме се базира привредни систем општине Мионица, већ представљају и специфичан потенцијал који је атрактиван за инвестирање како за ову Општину, тако и за Колубарски округ у целини. Но и поред тога, учешће остварених инвестиција пољопривреде и рибарства у укупно оствареним инвестицијама општине Мионица је износило 10,44% у 1994. години, док је учешће овог параметра у 2005. години у потпуности изостало (тј. није било инвестирања у област пољопривреде и рибарства). Ако се посматрају територије Колубарског округа, Централне Србије и Републике Србије, такође се може закључити да је дошло до смањења учешћа остварених инвестиција пољопривреде и рибарства у укупно оствареним инвестицијама на свим нивоима, што је последица фаворизовања других привредних грана (како производних, тако и непроизводних), с једне стране и већег ослањања на утицај природног и људског фактора у одвијању процеса производње, с друге стране (графикон 9.2.).

Графикон 9.2. Учешће пољопривреде и рибарства** у укупно оствареним инвестицијама*



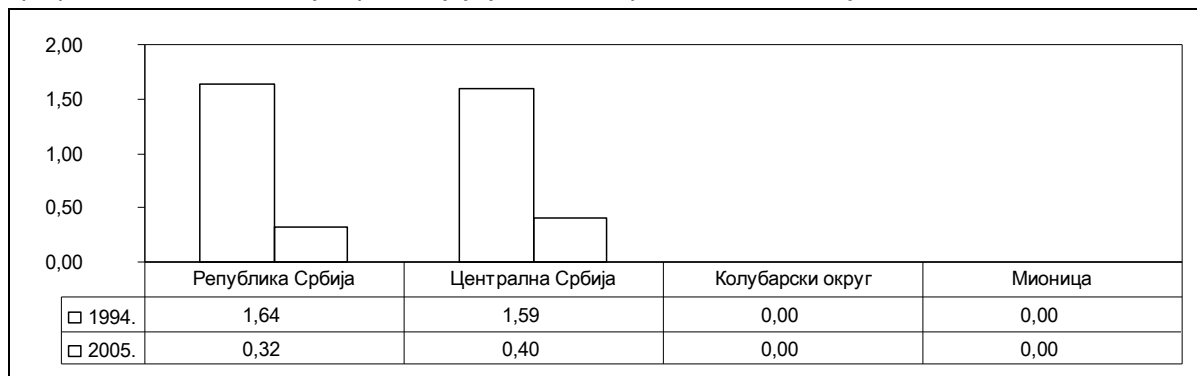
*Инвестиције у основна средства друштвеног сектора (који обухвата и задружни, мешовити и државни облик својине) у текућим ценама.

** Пољопривреда, рибарство, лов, шумарство и водопривреда (новији статистички преглед).

Извор: Инвестиције Републике Србије, 1994., 2005., РЗС, Београд, 1995., 2006.

Шумовити предео богат разном дивљачи, који се протеже на делу територије којом управља општина Мионица (од огранака Маљена и Суворора на северу до десне обале реке Колубаре), погодан је за различите облике експлоатације и развој више видова туризма (планински, ловни, риболовни и излетнички). Дакле, **шумарство** са расположивим ресурсима представља добар инвестициони потенцијал Општине, али и Регије у целини. Међутим, наводимо податак да у периоду 1994-2001. година није евидентирано инвестирање у шумарству. Од 2002. године, остварене инвестиције у ову област приписују се збирним улагањима у пољопривреду, лов и шумарство (графикон 9.3.).

Графикон 9.3. Учешће шумарства у укупно оствареним инвестицијама*



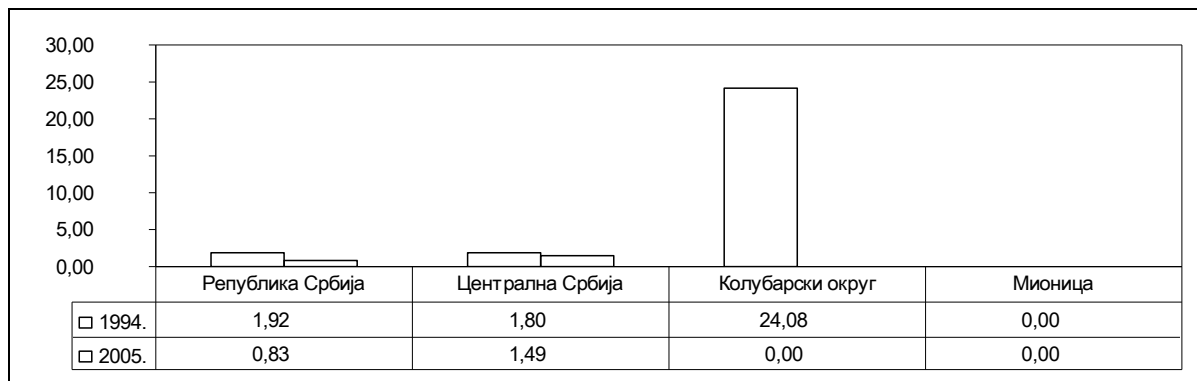
*Инвестиције у основна средства друштвеног сектора (који обухвата и задружни, мешовити и државни облик својине) у текућим ценама.

Извор: Инвестиције Републике Србије, 1994., 2005., РЗС, Београд, 1995., 2006.

За разлику од стања у Општини, на нивоу Централне Србије и Републике Србије у целини улагања у шумарство су константно присутна, али је учешће посматраног параметра веома скромно и оно за анализираних године не прелази 2,00% (тачније 1,70%). Са друге стране, на нивоу Колубарског округа присутно је идентично стање као и на нивоу општине Мионица.

Са расположивим водним ресурсима општина Мионица представља значајно подручје за инвестирање, како за домаће привреднике, тако и за потенцијалне стране улагаче. И поред тога, чињенично стање упућује на другачију констатацију, тј. да је период 1994–2005. година протекао без улагања у **водопривреду**, и поред тога што је окарактерисана као важна привредна грана. Од 2002. године остварене инвестиције у водопривреди приписују се збирним улагањима у пољопривреду, лов и шумарство (графикон 9.4.).

Графикон 9.4. Учешће водопривреде у укупно оствареним инвестицијама*



*Инвестиције у основна средства друштвеног сектора (који обухвата и задружни, мешовити и државни облик својине) у текућим ценама.

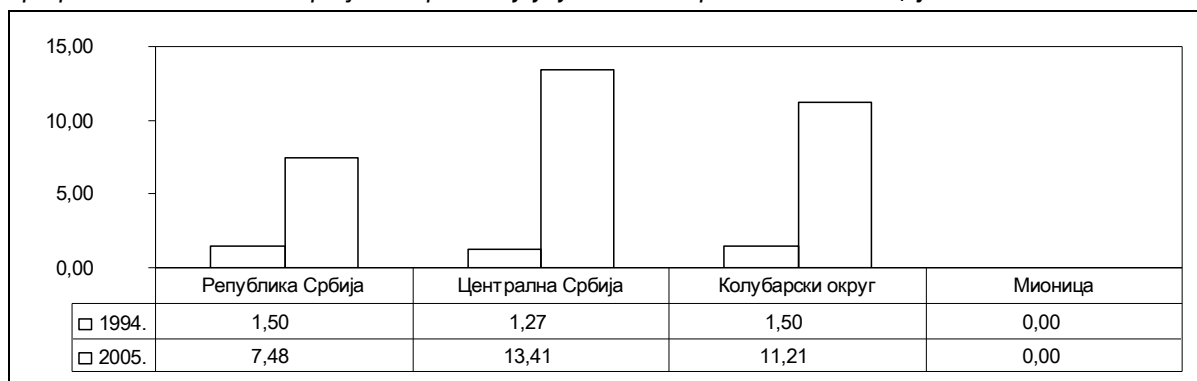
Извор: Инвестиције Републике Србије, 1994., 2005., РЗС, Београд, 1995., 2006.

У 1994.години, на нивоу Колубарског округа, учешће остварених инвестиција водопривреде у укупно оствареним инвестицијама је било веома запажено (24,08%), док је у Централној Србији и Републици у целини, посматрани показатељ био веома скроман (1,80% односно 1,92%). Инвестирање у 2005. години и даље је веома ниско, док у Колубарском округу нису евидентирана улагања (последича већ поменутог новијег статистичког прегледа који посматра обједињене инвестиције у пољопривреду, рибарство, шумарство и водопривреду).

Иако је учешће остварених инвестиција **грађевинарства** у укупно оствареним инвестицијама Колубарског округа у 2005. години релативно високо (11,21%), учешће поменутог параметра у општини Мионица није уопште евидентирано (за цео посматрани период, 1994-2005. година). Практично, може се закључити да је на нивоу Општине у овом погледу стање знатно лошије,

готово алармантно, у поређењу са стањем у Колубарском округу. На нивоу Централне Србије и Републике Србије у целини, учешће посматраног показатеља у 2005. години је видно повећано у односу на 1994. годину (за преко 12,00% односно за близу 6,00%) (графикон 9.5.).

Графикон 9.5. Учешће грађевинарства у укупно оствареним инвестицијама*



*Инвестиције у основна средства друштвеног сектора (који обухвата и задружни, мешовити и државни облик својине) у текућим ценама.

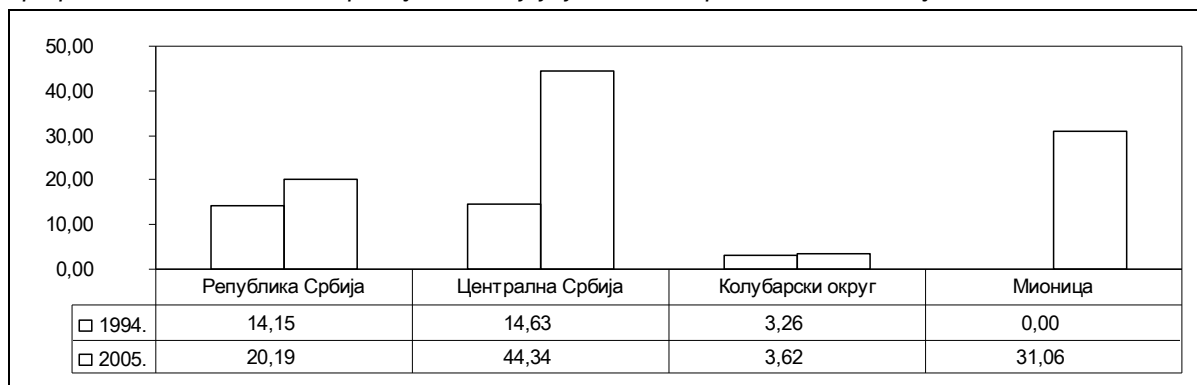
Извор: Инвестиције Републике Србије, 1994., 2005., РЗС, Београд, 1995., 2006.

Сектори као што су експлоатација камена, производња грађевинског материјала, експлоатација и прерада дрвета, представљају значајан потенцијале за инвестирање и добру полазну основу за ревитализацију грађевинарства у општини Мионица. У овом контексту, треба покренути и подстаћи инвестирање у грађевинарство, како привлачењем страних инвеститора, тако и увођењем повољнијих кредита за стамбену изградњу.

И поред чињенице да територијом општине Мионица не пролази ни један републички магистрални путни правац, Општина има релативно повољан саобраћајно-комуникативни и стратешки положај. Мрежу друмских саобраћајница чине регионални путни правци Р-202, Р-205, Р-205б и Р-259, локални категорисани општински путеви, као и улице и некатегорисани путеви унутар насељених места.

Статистички подаци указују на чињеницу да у 1994. години на подручју општине Мионица није било инвестирања у област саобраћаја и веза. У годинама које су уследиле, дошло је до улагања у ову значајну привредну грану што је довело до знатног учешћа остварених инвестиција саобраћаја и веза у укупно оствареним инвестицијама Општине (31,06% у 2005. години) (графикон 9.6.). Међутим, у наредном периоду је потребна интензивнија обнова саобраћајних инфраструктурних објеката, посебно у области путне привреде (реконструкција регионалних и локалних путева).

Графикон 9.6. Учешће саобраћаја и веза у укупно оствареним инвестицијама*



*Инвестиције у основна средства друштвеног сектора (који обухвата и задружни, мешовити и државни облик својине) у текућим ценама.

Извор: Инвестиције Републике Србије, 1994., 2005., РЗС, Београд, 1995., 2006.

У 2005. години, приметан је скроман раст учешћа остварених инвестиција саобраћаја и веза у укупно оствареним инвестицијама Колубарског округа за 0,36% у односу на 1994. годину. Знатно већи проценат раста је забележен на нивоу Централне Србије (за 29,71%), док је на нивоу Републике Србије евидентиран пораст од 6,04%.

Иако нема реално покриће у значајном порасту куповне моћи становништва, последњих неколико година инвестиције у **трговину** у Колубарском као и у многим другим окрузима у Србији бележе значајне стопе раста. Додуше, процес либерализације омогућио је трговини са територије Округа да се успешно integriше у домаће и међународне робне токове, али је њено присуство и на домаћем а још виче на иностраном тржишту још увек мало и за сада недовољно. Међутим, према званичним статистичким подацима трговинска делатност на територији општине Мионица је током анализираних периода (1994-2005. година) била у потпуности без улагања (нема евидентираних инвестирања у сектору трговине). Са друге стране, у Републици Србији је учешће остварених инвестиција трговине у укупно оствареним инвестицијама повећано (са 4,16% у 1994. на 5,17% у 2005. години, односно за 1,01%), такође и на нивоу Централне Србије је приметно повећање (са 0,74% у 1994. на 5,69% у 2005. години, односно за 4,95%), као и на нивоу Колубарског округа (са 0,81% у 1994. на 4,89% у 2005. години, односно за 4,08%) (графикон 9.7.).

Графикон 9.7. Учешће трговине у укупно оствареним инвестицијама*



*Инвестиције у основна средства друштвеног сектора (који обухвата и задружни, мешовити и државни облик својине) у текућим ценама.

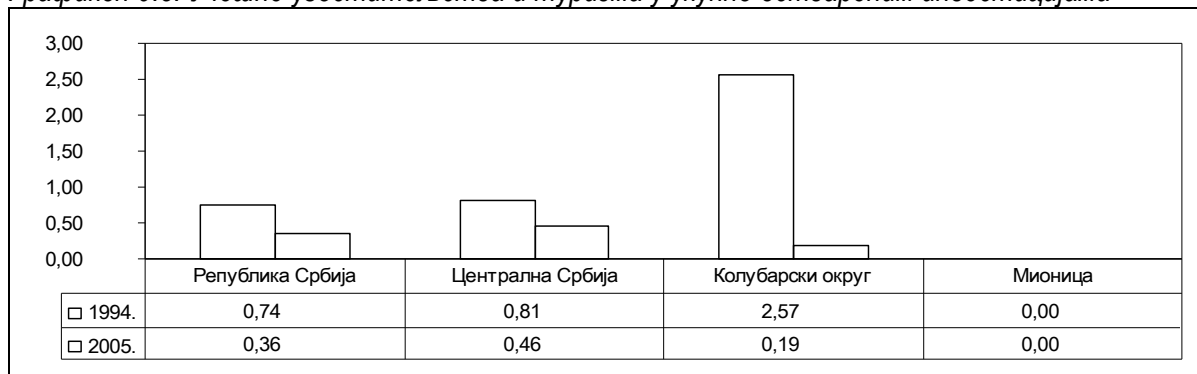
Извор: Инвестиције Републике Србије, 1994., 2005., РЗС, Београд, 1995., 2006.

Имајући у виду искуство других градских општина на територији Републике, може се очекивати у скорој будућности улазак домаћих и страних великих трговинских ланаца и на подручје општине Мионица, па сходно томе треба припремити услове за очекивана нова улагања у овој области.

Развој и организација **угоститељско-туристичке понуде** општине Мионица практикује се кроз наведену делатност која се одвија у самом градском језгру, затим кроз бањски, транзитни, те ловни, риболовни, сеоски, излетнички, културно-историјски и најзад кроз манифестациони туризам. Нажалост, у 2005. години учешће остварених инвестиција угоститељства и туризма у укупно оствареним инвестицијама Колубарског округа бележи пад од 2,38% у односу на 1994. годину. Са друге стране, у периоду 1994-2005. година у Општини није било инвестирања у сектору угоститељства и туризма, (графикон 9.8.).

У исто време, Централна Србија и Република Србија у целини имају такође пад у наведеним инвестицијама, што се може тумачити као последица недостатка финансијских средстава за покретање нових послова у сфери угоститељства и туризма, с једне стране, или пак чињенице да је у добро познатим економским и политичким условима кроз које је прошла Србија у посматраном периоду инвестирање у делатности као што су угоститељство и туризам логично изостало. Наравно, не треба изгубити из вида ни процес приватизације који још није довршен, а који у знатној мери кочи даља улагања услед неразјашњених власничких односа.

Графикон 9.8. Учешће угоститељства и туризма у укупно оствареним инвестицијама*



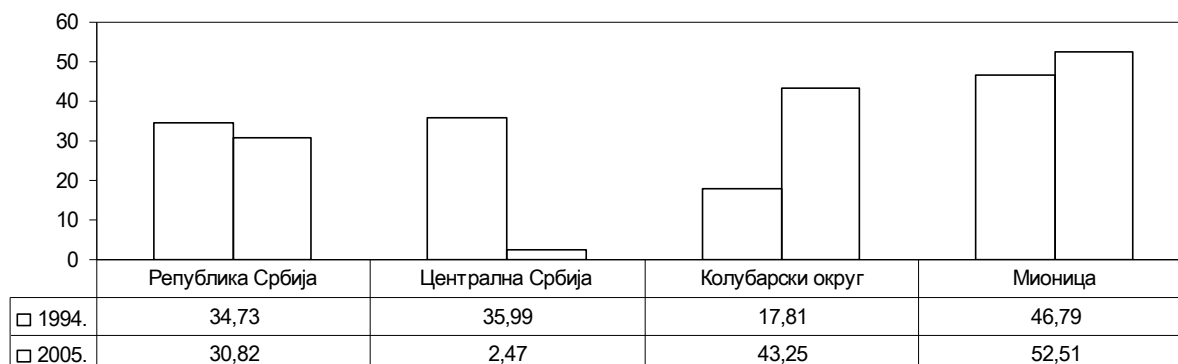
*Инвестиције у основна средства друштвеног сектора (који обухвата и задружни, мешовити и државни облик својине) у текућим ценама.

Извор: Инвестиције Републике Србије, 1994., 2005., РЗС, Београд, 1995., 2006.

Остале делатности, у које спадају финансијско посредовање, послови с некретностима, изнајмљивање, државна управа и социјално осигурање, здравство и социјални рад, као и друге комуналне, друштвене и личне услуге, бележе значајно учешће у инвестиционим активностима на подручју општине Мионица.

У 2005. години учешће остварених инвестиција осталих делатности у укупно оствареним инвестицијама општине Мионица бележи пораст од близу 6,00% у односу на 1994. годину. Раст је евидентиран и на нивоу Колубарског округа (од преко 25,00%). За разлику од овог нивоа, приметан је знатан пад на нивоу Централне Србије (од преко 33,00%), као и нешто умеренији пад на нивоу Републике Србије у целини (од близу 4,00%), (графикон 9.9.).

Графикон 9.9. Учешће осталих делатности** у укупно оствареним инвестицијама*



*Инвестиције у основна средства друштвеног сектора (који обухвата и задружни, мешовити и државни облик својине) у текућим ценама.

** Финансијско посредовање; послови с некретностима, изнајмљивање; државна управа и социјално осигурање; здравство и социјални рад; друге комуналне, друштвене и личне услуге.

Извор: Инвестиције Републике Србије, 1994., 2005., РЗС, Београд, 1995., 2006.

Објашњење за оваква кретања тешко је дати, с обзиром да се ради о разнородној групи делатности. Међутим, сигурно је да инвестициона неактивност ових делатности логично прати трендове кретања код привредних делатности који такође у већини случајева нису били на завидном нивоу.

9.3. ИЗВРШЕНЕ ИСПЛАТЕ ЗА ИНВЕСТИЦИЈЕ У ОСНОВНА СРЕДСТВА

Током седамдесетих и осамдесетих година XX века доминантно учешће у изворима финансирања привредних и непривредних инвестиција на нашим просторима је имао кредит, док су сопствена средства инвеститора учествовала са мање од 50%. Крајем прошлог века тенденција се мења, тако што нагло почиње да опада учешће кредитних средстава, а да расте значај сопствених средстава

привредних субјеката у финансирању инвестиција. Разлоге оваквим кретањима не треба тражити у расту акумулативне и репродуктивне способности предузећа и других субјеката, нити у њиховом повећаном степену оспособљености за самофинансирање, већ пре свега у неповољним условима кредитирања, брзом расту инфлације и високим каматним стопама, које су биле изнад стопе инфлације. Све ово је демотивисало предузећа за коришћење банкарских кредитних средстава, тако да је учешће овог извора у финансирању инвестиција у протеклој деценији било ниско и имало опадајући тренд. У том периоду долази и до колапса банкарског система у Републици Србији, што додатно отежава услове финансирања читаве привреде, а поготову аграра.

Поред тога, услови кредитирања привреде у протеклим деценијама нису били у довољној мери усклађени са специфичностима појединих привредних грана, посебно пољопривреде. Улагања у пољопривреду су се у читавом анализираном периоду одликовала недостатком, или бар недовољним уважавањем селективног приступа у финансирању.

На основу статистичког прегледа укупних износа и извора финансирања извршених исплата за инвестиције у основна средства, који обухвата период 1994-2005. година, може се доћи до следећих закључака:

- **Укупно извршене исплате за инвестиције у основна средства**, у периоду 1994-2000. година, карактерише високо учешће сопствених извора финансирања (од 52,01% у 2000. до 100,00% у 1994. години). Банкарски кредити, који по многим ауторима представљају покретачку енергију за мотор инвестирања, нису били евидентирани у анализираним годинама. Иако остали извори финансирања нису били регистровани у свим анализираним годинама, њихово учешће је релативно високог нивоа, како у 1994. години (од 47,99%), тако и у 2005. години (59,62%).
- **Пољопривреда, лов, шумарство, водопривреда и рибарство**, у 2005. години, за разлику од регионалног и националног нивоа, нису имали у општини Мионица ниједну исплату за инвестиције у основна средства. С друге стране, у 1994. и 2000. години је било извршених исплата за инвестиције у основна средства, али само из сопствених извора финансирања (100%). На нивоу Колубарског округа, Централне Србије и Републике Србије у целини, регистровани су и други извори финансирања (али са акцентом на сопствена средства).
- **Индустрија и рударство**, за разлику од 2000. године када су у општини Мионица једини извор финансирања била сопствена средства, у 1994. и 2005. години извршене су исплате за инвестиције у основна средства и из осталих извора финансирања (36,40% односно 46,54%). На регионалном и националном нивоу, присутни су и други извори финансирања, али сопствена средства и даље представљају окосницу улагања.
- **Грађевинарство** је делатност код које нема никаквих исплата за улагања у основна средства ове врсте у периоду 1994-2005. године. На нивоу Колубарског округа, Централне Србије и Р. Србије у целини, регистровани су извори финансирања, како сопствени, тако и туђи (али са акцентом на сопствена средства). То одсликава тенденцију запостављености улагања у локалне потенцијале за развој грађевинарства, која је била последица општег тешког стања у привреди и друштву.
- **Угоститељство и туризам**, у периоду 1994-2005. година нису имали у Општини ни једну исплату за инвестиције у основна средства, за разлику од регионалног и националног нивоа где је исплата било. Ово је још једна привредна грана која рефлектује тенденцију запостављености улагања као последица општег тешког стања у привреди и друштву, с једне стране и недовољној брзи о потреби одржавања, унапређења и развоја расположивих туристичких потенцијала на територији општине Мионица.
- **Саобраћај и везе** су још један сектор где се понавља идентична слика у погледу извршених исплата за инвестиције у основна средства као у претходна два случаја. Односно, у периоду 1994-2005. године саобраћај и везе нису имали у Општини ни једну исплату за инвестиције у основна средства, за разлику од регионалног и националног нивоа где је исплата било. Што је свакако још једна последица општег тешког стања у привреди и друштву, али и занемаривање потребе за константним улагањем у тако важан сегмент инфраструктуре као што су саобраћај и везе.

- **Образовање и култура** у периоду 1994-2005. година, за разлику од регионалног и националног нивоа, у општини Мионица није било извршених исплата за инвестиције у основна средства. На нивоу Округа, Централне Србије и Републике Србије у целини, акценат је и даље стављен на учешће сопствених извора финансирања у извршеним исплатама за инвестиције у основна средства.

На крају, имајући у виду кретање учешћа различитих извора финансирања у периоду 1994-2005. година, може се са великом извесношћу закључити да су сопствена средства имала доминантно учешће у извршеним исплатама за инвестиције у основна средства.

9.4. РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТИ ПО ДЕЛАТНОСТИМА

Сваки систем је састављен од елемената који одређују његову целину, али увек постоји део система коме треба посветити посебну пажњу. По том основу, привредни систем општине Мионица обједињује, како производне, тако и непроизводне делатности, али само део њих одсликава компаративне предности територије и даје посебан допринос укупном друштвено-економском развоју.

9.4.1. Пољопривреда и рибарство

Територија општине Мионица има погодне природне услове за развој пољопривреде и рибарства. Има повољан географски положај, умерено континенталну климу и погодно земљиште за разноврсну пољопривредну производњу (сточарство, ратарство и повртарство, воћарство и виноградарство, органску производњу). Реке Колубара, Рибница, Топлица и Лепеница пружају велике могућности за бављење рибарством.

Улагања у пољопривреду и рибарство су у протеклом периоду била слаба и неодговарајућа, у односу на постојеће потенцијале, пре свега због ниске инвестиционе моћи целог подручја. С обзиром на постојеће потенцијале и ограничења, у наредном периоду улагања би требало усмерити у следећим правцима:

- укрупњавање газдинстава;
- повећавање броја комерцијалних, односно тржишно оријентисаних и специјализованих газдинстава;
- удруживање произвођача преко задруга или других облика удруживања (нпр. кластера);
- пословне активности организације откупа, класирања, дораде, паковања, етикетирања, као и пласмана и промоције одређених производа (поврћа, печурки, воћа, расада, цвећа, лековитог биља, меда, семена сунцокрета, семена бундеве и сл.);
- интензивна производња култура, као што су житарице, индустријско и крмно биље;
- интензивна сточарска производња (јунади; товљеника; јарића; јагњића; бројлера; крављег, овчијег и козијег млека и сл.);
- оснивање фарми за узгој кунџића, ћурака, гусака, патки, као и ретких врста животиња (попут нојева);
- фармерско гајење дивљачи;
- повећавање акумулативности и рентабилности пољопривредне производње;
- осавремењивање механизације;
- развијање система за наводњавање;
- повећавање обима и квалитета производа;
- повећавање заступљености производње у стакленицима и пластеницима (посебно повртарске);
- развијање пчеларства и ширење асортимана пчеларских производа;
- изградња рибњака;
- заснивање органске производње;
- развијање мањих прерађивачких капацитета заснованих на примарној пољопривредној производњи (уз благу наклоност према преради уљарица);

- развијање примарне и секундарне прераде mesa и млека;
- увођење контроле процеса производње (HACCP концепт, EUROGAP/GLOBALGAP сертификат);
- развијање сеоског туризма;
- развијање маркетинга;
- развијање саветодавне службе;
- потпуније коришћење подстицаја који се из Републичког буџета усмеравају за развој пољопривреде и рурални развој и сл.

Ова средина испуњава већину захтева за **заснивање органске производње** у пољопривреди, па би то могао бити правац усмерења за одржени број газдинстава. Сходно томе, потребно је посветити већу пажњу образовању и информисању, посебно од стране локалне самоуправе. Такође, потребна су подстицајна средства (субвенције) за развој органске производње.

Интензивирање ливадарске производње, нарочито у периоду 2001-2005. година, уз улагање напора за повећањем производње и приноса крмног биља на значајним површинама (31,5% пољопривредних површина), потврђује да **развојни потенцијал укупне пољопривреде Општине треба тражити у сточарству**. Успех у оваквој оријентацији ће, у високој мери, зависити од очувања и унапређења стања трајних травних површина, што ће се позитивно одразити и на постизање вишег степена стабилности педолошког покривача и повећање биокапацитета укупног простора.

При разради програма за улагања у **воћарство**, најпре се мора поћи од темељног испитивања тржишних ризика и неизвесности. Затим се морају узети у обзир ограничења за успостављање такве структуре воћарске производње, како на нивоу Општине тако и гравитирајућих воћарских подручја, која подмирује сировинске потребе постојећих/планираних прерадних и складишних капацитета у региону.

Упоредо с тим, на нивоу насеља и газдинстава **потребно је утврдити услове за рентабилну и еколошки безбедну производњу одабраних врста воћа**. То подразумева одабир одговарајућих сорти, усклађивање радних потенцијала с површином засада и оптимална технолошко-организациона решења, посебно са становишта захтева органског метода производње. При томе се произвођачи не би смели оставити без одговарајуће стручне и организационе помоћи.

9.4.2. Шумарство

Шуме спадају у један од најзначајнијих природних ресурса општине Мионица (преко 27% од укупне површине). У циљу очувања и унапређења шума, али и развоја шумарства као значајне привредне гране, потребно је интензивирати следеће **инвестиционе активности**:

- ³⁵₁₇ одржавање и повећавање шумских површина на принципима еколошког, економског, друштвеног и културолошког развоја;
- ³⁵₁₇ организовање интензивних шумских засада, а који су еколошки и одрживи извори обновљиве енергије и сировина за дрвно-прерађивачку индустрију;
- ³⁵₁₇ онемогућити смањење површина под шумом;
- ³⁵₁₇ спровођење одрживог газдовања шумским ресурсима (планско коришћење, унапређење и заштита, уз поштовање принципа мултифункционалности) и одржавање еколошке равнотеже;
- ³⁵₁₇ прерада шумског воћа, самониклих печурака и самониклог лековитог и ароматичног рбиља;
- ³⁵₁₇ унапредити гајење, заштиту и бројност дивљачи;
- ³⁵₁₇ подизати већи број прихватишта и хранилишта;
- ³⁵₁₇ креирање услова за туристички лов;
- ³⁵₁₇ изградња рекреативних и здравствених центара и сл.

Како на светском тржишту све више расте тражња за производима од дрвета, намеће се потреба већих улагања у дрвно-прерађивачку индустрију, а то значи: инвестирање у изградњу нових, или модернизацију постојећих погона за финалну прераду дрвета; израда инвестиционих програма за прераду дрвета, чији би реализатори били мала и средња предузећа; прилагођавање и употопуњавање асортимана производа у складу са светским захтевима (увођење међународних стандарда квалитета ISO и др.).

9.4.3. Водопривреда

Територију општине Мионица пресецају реке Колубара, Рибница, Лепеница и Топлица, али овај водни потенцијал није у довољној мери искоришћен и представља веома добар полигон за инвестиционе активности које ће поспешити економски раст и створити услове за креирање социјалне сигурности.

Недовољно искоришћење реке Дунав, треба валоризовати кроз **улагања** која се односе на:

- побољшавање водоснабдевања самог града и сеоских насеља;
- наводњавање пољопривредног земљишта;
- производњу рибе;
- интензивирање риболовног туризма;
- развој угоститељства и туризма са препознатљивим *аква* садржајем;
- веће искоришћење термалних и термоминералних вода у балнеолошке и спортско-рекреативне сврхе;
- изградња малих хидроелектрана, које би биле у функцији снабдевања струјом потрошача у удаљеним насељима и сл.

9.4.4. Индустрија и занатство

Расположива природна богатства одређују у највећој мери следеће приоритете инвестиционих активности у области **индустријске производње**:

- ³⁵₁₇ проширење производње грађевинских материјала, прехранбених производа и сточне хране;
- ³⁵₁₇ реконструкција и модернизација постојећих и изградња нових погона за грађевинску и металопрерађивачку индустрију, хемијску индустрију, прераду дрвета и сл.);
- ³⁵₁₇ изградња погона за производњу намештаја;
- ³⁵₁₇ проширење производње ситне дрвне галантерије;
- ³⁵₁₇ пружање занатских и других услуга (одржавање станова; сервисирање кућних апарата, уређаја, компјутера и остале савремене опреме; текуће одржавање инфраструктурних објеката и др.);
- ³⁵₁₇ обнављање старих заната (ковачи, кујунције, кројачи, обућари, столари и сл.);
- ³⁵₁₇ проширење занатских услуга за потребе сеоских домаћинстава (израда алата, оправка машина, сервисирање пољопривредне механизације итд.) и сл.

9.4.5. Грађевинарство и инфраструктурно опремање локација

На подручју Општине постоје велике потребе за инвестирањем у готово свим областима грађевинарства, од стамбене изградње до изградње нових, односно реконструкције и модернизације постојећих пословних објеката. С обзиром на некомплетан и незадовољавајући капацитет водоводног, канализационог и топловодног система, нерешено питање управљања отпадом и слично, **будуће инвестиције** би требало превасходно да се односе на следеће пословне активности:

- реконструкцију и осавремењавање целокупне комуналне инфраструктуре (посебно у области водоснабдевања);
- побољшање искоришћености водних ресурса;
- реконструкцију преносне мреже водосистема и доградњу водоводне мреже;
- изградња постројења за пречишћавање отпадних вода;
- доградња, односно изградња фекалне и кишне канализационе мреже;
- изградња регионалне депоније отпада;
- изградња мреже за дистрибуцију земног гаса;
- изградња већег броја мостова преко реке који би повезали насеље Попадић са бањским центром и сл.

9.4.6. Саобраћај

Ради потпунијег валоризовања транзитног и међурегионалног положаја Општине, **путну мрежу треба перманентно функционално унапређивати**, док се регионални путеви морају одржавати у стању техничке исправности прописане одговарајућим стандардима. У овом контексту, инвестиционе активности се морају усмеравати на основу следећих приоритета:

- ³⁵₁₇ побољшање стања постојећег асфалтног застора (Р-202 део пута према Врујцима, делови Р-205 и Р-259 - у Горњем Лајковцу и Осеченици);
- ³⁵₁₇ ширину коловоза дотерати до стандардом прописане ширине;
- ³⁵₁₇ постављање хоризонталне и вертикалне сигнализације (путоказа и туристичке сигнализације);
- ³⁵₁₇ решавање питања инфраструктурних елемената за одводњавање атмосферског воденог талога са путне мреже (ригола и пропуста) и спречавање могућих одрона (бочне заштитне мреже);
- ³⁵₁₇ потребна је већа заступљеност регионалних путних праваца, уз изградњу путева највишег ранга - брзих магистрала;
- ³⁵₁₇ модернизација и реконструкција улица и некатегорисаних локалних путева унутар насеља;
- ³⁵₁₇ изградња банкина и зона за кретање пешака-тротоара;
- ³⁵₁₇ подизање квантитета и квалитета комплетне путне мреже унутар подручја општине Мионица;
- ³⁵₁₇ изградње нових паркинг зона и бензинских пумпи и сл.

Такође, постоји потреба за инвестирањем у телекомуникације, јавно информисање и интернет. У овом случају, издвајају се следећи приоритети:

- ³⁵₁₇ реконструкција и модернизација свих инсталираних делова расположивог система фиксне телефоније, као и повећавање његовог капацитета;
- ³⁵₁₇ побољшавање покривености комплетног подручја Општине задовољавајућим нивоом јачине сигнала свих мобилних оператера;
- ³⁵₁₇ оснивање локалне ТВ станице;
- ³⁵₁₇ изградња кабловског система за дистрибуцију радио и ТВ сигнала, као и интернета у свим насељима на целој територији општине Мионица и сл.

9.4.7. Трговина, угоститељство и туризам

Ресурси, као што су: бање, шуме, реке, разноврсност туристичке понуде, културно-историјско наслеђе и здрава природна околина, представљају специфични потенцијал за будуће инвеститоре. Територија општине Мионица је посебно богата и термалним изворима који јој стварају реалну основу за развој пре свега бањског туризма. По том основу, инвестиције треба усмеравати на следеће приоритете:

- изградња нових смештајних капацитета;
- изградња угоститељских објеката са традиционалним садржајем;
- изградња објеката за потребе бављења сеоским туризмом (садржај би обухватио и продају пољопривредних производа и њихових прерађевина; промиовисање и брендовање домаће ракије „шљивовица“, маркетиншка активност и валоризовање ракије „Бојковчанка“, посебан акценат треба ставити на млеко и млечне производе и др.), уз сеоски туризам, треба развијати и одржавати додатне садржаје као што су: стари занати и алати, народна радиност и др.;
- уређење етно кућа и прављење етно насеља (завршетак изградње етно центара „Гора“, али и изградња других објеката сличне намене - етно центара и ресторана националне кухиње, вајата са завичајним музејом, етно домаћинства и др.);
- развој брдско-планинског туризма;
- развој бањског туризма (веће искоришћење потенцијала Бање Врујци, а потом и бање Лепеница у селу Санковић), чији би приоритети били: изградња здравственог центра, одвајање објеката које би користили болесници за лечење, од објеката које би туристи користили у рехабилитационе сврхе, савремена опрема за медицинске третмане, категоризација смештајних објеката и испуњавање свих стандарда о смештају, изградња неопходне пратеће инфраструктуре која би употпунила боравак у бањи – неопходност изградње аква парка и др.);
- потпуније валоризовање културно-историјских наслеђа (спомен кућа војводе Живојина Мишића, Камени мост Живојина Мишића, Велимирови двори - остаци старог града из 15. века; Добре воде - место где се традиционално одржава чобански планинарски вишебој; Кулина - остатак средњовековног утврђења; Грбовића белег - место проналажења предмета из раног бронзаног доба и др.);
- развој излетничког туризма;
- развој ловног и риболовног туризма;
- развој спортско-рекреативног туризма и стварање погодности за боравак и рехабилитацију;
- унапређење манифестационог туризма („Мишићеви дани“);
- стварање услова за бављење транзитним туризмом (искоришћење путних праваца као што су: Ибарска магистрала, пруга Београд – Бар и др.);
- уређење, адаптација и прилагођавање верских објеката потребама туризма (Манастир Боговађа - са црквом Светог Ђорђа; Мионичка црква - храм Вазнесења господњег; Црква Светог Петра и Павла; Црква Светог Ваведења; Црква Светог Николе; Башка црква и др.);
- унапређење туристичке понуде кроз и политику заштите животне средине;
- формирање турист-бироа који би одвојено радио од туристичке организације;
- осавремењивање постојећих и изградња специјализованих трговачких објеката, ланаца и супермаркета и сл.

9.4.7.1. Инвестиције у Бањи Врујци

Укупан број анкетираних субјеката који се баве туристичком делатношћу у Бањи Врујци је 24. Од тога: 2 хотела; 1 мотел; 1 радничко одмаралиште (са нерешеним имовинско правним односима и процесом приватизације који је у току) и 20 домаћинстава која пружају услуге смештаја. Резултати анкете указују на инвестирање у проширење постојећих капацитета, изградњу нових смештајних објеката, доградњу/надogradњу и слична улагања с циљем унапређења и интензивнијег развоја бањског туризма (табела 9.2.).

Табела 9.2. Инвестиције у Бањи Врујци – резултати анкете

Спецификација	Опис инвестиционе активности
Планирано проширење капацитета	10
Облик улагања (означити један или више облика улагања)	▪ Изградња новог смештајног објекта 9 ▪ Доградња / надogradња 6 ▪ Реконструкција 1

	▪ Куповина 1 ▪ Адаптација 2
Капацитет	▪ Ук. <u> / </u> број соба, ▪ Ук. <u> / </u> број лежајева ▪ Категорија: <u> </u>
	▪ Ук. <u> / </u> број апартмана ▪ Ук. <u> / </u> Број лежајева ▪ Категорија: <u> </u>
Планирани број запослених након довршетка улагања	▪ стално запослени <u> </u> ▪ сезонски <u> </u>

Извор: Анкетна документација. Стратегија развоја општине Мионица, Институт за економику пољопривреде, Београд, 2007-2008. година.

Одређени број домаћинстава исказао је жењу да пружа медицинске услуге у свом објекту, али то би захтевало не само одређена инвестициона улагања (куповина медицинске опреме, њено инсталирање и сл.), већ и потребно медицинско знање, дозволу за рад и испуњење стандарда од стране стручног еснафа. Ни сви регистровани здравствени центри у Србији немају потребне услове за адекватно пружање медицинских услуга, што значи да је ова замисао још теже изводљива у приватној режији. Када је реч о проширењу или изградњи нових објеката врло мало анкетираних је било спремно да прецизира структуру капацитета (укупан број лежајева, укупан број соба, категорију новог објекта и сл.) као, ни потенцијални број ново-запослених у таквим објектима. Из тих разлога, подаци који су приказани у горњој табели нису комплетни. Код анкетираних домаћинстава исказана је у највећој мери жеља да направе „*Bajate*“, као примере традиционалног начина живота у том крају. Међутим, у тим плановима највећи проблем представља обезбеђење средстава, а неповољни услови кредитирања су најчешћа препрека за било који вид инвестирања.

Такође, наводи се потреба за комплетно и модерно инфраструктурно опремање бање у складу са стандардима прописаним од стране економски развијених земаља (попут ЕУ, САД, Јапана итд.).

9.5. МОГУЋИ ПРАВЦИ УЛАГАЊА НА ОСНОВУ СПРОВЕДЕНЕ АНКЕТЕ

Поред статистичких прегледа, општинске документације и осталих прибављених материјала, а у циљу изналажења могућих праваца дугорочног развоја општине Мионица, коришћена је и анкетна документација која одсликава могуће правце улагања месних заједница, правних лица и развојно одређених домаћинстава.

Бројне организације, привредни субјекти и развојно одређена домаћинства чине сложну породицу чији је основни задатак поспешивање привредног развоја на територији општине Мионица. Са друге стране, традиција, стручност и постојаност гаранција су озбиљног утицаја Општине на креирање економско-социјалне политике и поштовање прописаних законских оквира у процесу привређивања.

9.5.1. Приоритети месних заједница, у периоду 2008-2013. година

У наредном периоду, развојни приоритети месних заједница на територији општине Мионица су следеће области: инфраструктура; образовање, култура и спорт; туризам и остале делатности. Са друге стране, највећа улагања односе се на пројекте као што су: реконструкција локалних путева, реконструкција електричне мреже и уређење и адаптација Дома културе, (табела 9.3).

Табела 9.3. Могући правци улагања месних заједница *

Намена улагања	Планиница	Осеченица	Толић	Струганик	Маљевић	Паштрић	Табановић	Вртиглав	Крчмар	Буковац	Укупно (10)
----------------	-----------	-----------	-------	-----------	---------	---------	-----------	----------	--------	---------	-------------

I Инфраструктура	0	1	2	1	1	2	3	2	1	2	15
1. Реконструкција локалних путева	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	8
2. Проширење постојеће водов. мреже	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
6. Реконструкција електричне мреже	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	5
8. Проширење капацитета фиксне телефонije	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
II Образовање, култура и спорт	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	4
8. Уређење и адаптација Дома културе	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	4
III Туризам	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
10. Изградња објеката за потребе сеоског туризма	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
IV Остале делатности	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2
13. Проширење гробља	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2
V Укупно	1	1	3	2	1	2	3	3	3	3	22
VI Инвестиција /анкетирана МЗ	1	1	3	2	1	2	3	3	3	3	2,20

Напомена: * Анкетиран је део насеља у општини Мионица, у периоду, септембар-новембар 2007. и јануар 2008. године;
Извор: Анкетна документација. Стратегија развоја општине Мионица, Институт за економику пољопривреде, Београд, 2007-2008. година.

9.5.2. Интереси правних лица, у периоду 2008-2013. година

Правна лица на територији општине Мионица, своје развојне приоритете виде у следећим областима: пољопривреда и рибарство; индустрија и остале делатности. Област која привлачи највише инвестиција јесте производно-услугна пословна активност.

Узимајући у обзир појединачна улагања, највећи интерес у правцу инвестирања је испољио привредни субјект „Ђурић“ из Мионице (укупно 5 планираних инвестиција). Остали анкетирани привредни субјекти на територији општине Мионица, углавном су своја улагања оријентисали ка реализацији само једног пословног плана (табела 9.4.).

Табела 9.4. Могући правци улагања правних лица, СЗР, СТР, СЗТУР и СУР *

Намена улагања	„Агранела“ Шућеок	„Миони“ Кључ	„Вода вода“	Пекара СЗР „Ковачевић“	Трговина СТР „Ковачевић“	„Лабуд“ Мионица	„Еуропа“	„Круши“	„Медитеран“	Хладњача „Медиом“	„Ђурић“ Мионица	„Лабуд“ Мионица	СЗТУР „Миловановић“	СТР „Х МАРКЕТ“	„Костић“ Д.О.О.	СЗР „Стил“ Мионица	Фото „Јоти“	СУР „Код Бобека“	Укупно (19)
I Пољопривреда и рибарство	1	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	4
1. Увођење система за наводњавање	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
2. Вишегодишњи засади	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
3. Рибњаци	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
4. Пластеници	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
II Индустрија	0	1	1	1	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	7
1. Погон за фабрику воде	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
2. Увођење производње сокова	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
3. Унапређење производње	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
4. Изградња нових капацитета	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
5. Проширење произв. капацитета	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
6. Куповина опреме	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
III Остале делатности	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2	1	1	1	1	1	1	1	1	12
1. Производно-услугна инвестиција	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1	6
2. Набавка доставних возила	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1

3. Изградња складишно-продајног простора	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	4
4. Набавка машине за израду слика	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
IV Укупно	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	23
VI Инвестиција /анкетирано ПЛ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1,21

Извор: Анкетна документација. Стратегија развоја општине Мионица, Институт за економику пољопривреде, Београд, 2007-2008. година.

Напомена: * Анкетиран је део правних лица, *СЗР*, *СТР*, *СЗТУР* и *СУР*, у општини Мионица, у периоду септембар-новембар 2007. и јануар 2008. године.

9.5.3. Намере развојно опредељених домаћинстава, у периоду 2008-2013. година

Инвестициони приоритети развојно опредељених домаћинстава општине Мионица сврставају се у следеће области: пољопривреда и рибарство; прерађивачки капацитети и остале делатности. Са друге стране, највећу пажњу потенцијалних инвеститора привлаче развојни програми као што су: фарма јунади (61 инвестиција); пољопривредна опрема и механизација (44 инвестиција); фарма музних крава (43 инвестиција); фарма живине (28 инвестиција); фарма свиња (15 инвестиција); засад шљиве (12 инвестиција); пластеник (за производњу раног поврћа и јагода) (8 инвестиција); фарма оваца (7 инвестиција); куповина земље (7 инвестиција); засад купине (6 инвестиција); засад малине (5 инвестиција); сеоски туризам (5 инвестиција); и др.

Посматрајући просечан број инвестиција по анкетираном домаћинству, највише улагања треба очекивати у следећим месним заједницама: Маљевић (1,33 инвестиција/домаћинство); Горњи Лајевац (1,20 инвестиција/домаћинство); Робаје (1,13 инвестиција/домаћинство); Струганик (1,13 инвестиција/домаћинство); Дучић (1,11 инвестиција/домаћинство) и Команице (1,07 инвестиција/домаћинство) (табела 9.5.).

Табела 9.5. Могући правци улагања развојно опредељених газдинстава*

Намена улагања	Попадих (5)	Ракари (7)	Команице (15)	Робаје (16)	Вировац (9)	Горњи Мушић (9)	Кључ (9)	Доњи Мушић (10)	(5) Велика Маришта	Крчмар (5)	Голубац (6)	Табановић (19)
I Пољопривреда и рибарство	2	6	16	17	3	9	4	4	2	4	3	10
1. Фарма музних крава**	0	0	0	0	2	6	2	0	0	0	0	2
2. Фарма јунади	0	2	4	12	0	2	1	2	0	0	0	2
3. Фарма свиња	1	1	2	0	0	0	0	1	0	0	0	2
4. Фарма оваца**	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Фарма живине	0	0	2	1	0	0	1	1	0	0	3	1
6. Кошнице пчела	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8. Засад шљиве	0	0	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0
9. Засад малине	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0
10. Засад купине	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
15. Производња дувана	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
17. Пластеник (за производњу раног поврћа и јагода)	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18. Пољопривредна опрема и механизација	0	1	4	1	0	1	0	0	1	1	0	3
19. Куповина земље	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
II Прерађивачки капацитети	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20. Мини-сушаре за воће, дуван и рибу	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

21. Мини-млекара	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22. Прерада меса	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
III Остале делатности	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0
24. Сеоски туризам	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0
25. Изградња хидроцентрале	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
26. Транспортна возила	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
28. Ауто механика	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IV Укупно	3	6	16	18	3	9	5	5	2	4	3	10
V Инвестиција по анкетираним домаћинству	0,60	0,86	1,07	1,13	0,33	1,00	0,56	0,50	0,40	0,80	0,50	0,53

Напомена: * Анкетирано 325 домаћинства, са укупно 1.730 становника, у 33 насеља општине Мионица, у периоду септембар-новембар 2007. и јануар 2008. године; ** Набавка основног стада и/или изградња/реконструкција фарме. Извор: Анкетна документација. Стратегија развоја општине Мионица, Институт за економику пољопривреде, Београд, 2007-2008. година.

Табела 9.5.1. Могући правци улагања развојно одређених газдинстава*

Намена улагања	Рајковац (6)	Наномир (6)	Дучић (9)	Осеченица (34)	Санковић (10)	Буковац (7)	Шуеок (1)	Вртиглав (18)	Паштрић (9)	Гињица (5)	Берковац (10)	Маљевић (9)
I Пољопривреда и рибарство	6	4	10	24	7	6	0	8	3	3	2	12
1. Фарма музних крава**	2	2	6	5	2	1	0	2	0	0	0	1
2. Фарма јунади	3	0	3	4	1	4	0	2	0	0	1	3
3. Фарма свиња	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2
4. Фарма оваца**	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
5. Фарма живине	0	0	0	6	0	0	0	0	3	0	0	1
6. Кошнице пчела	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
8. Засад шљиве	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
9. Засад малине	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
10. Засад купине	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1
15. Производња дувана	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17. Пластеник (за производњу раног поврћа и јагода)	1	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0
18. Пољопривредна опрема и механизација	0	1	1	3	1	1	0	1	0	3	1	2
19. Куповина земље	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0
II Прерађивачки капацитети	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0
20. Мини-сушаре за воће, дуван и рибу	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21. Мини-млекара	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0
22. Прерада меса	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
III Остале делатности	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0
24. Сеоски туризам	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
25. Изградња хидроцентрале	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
26. Транспортна возила	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
28. Ауто механика	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Стратегија развоја општине Мионица

IV Укупно	6	4	10	24	7	7	0	11	5	3	2	12
V Инвестиција по анкетираним Домаћинству	1,00	0,67	1,11	0,71	0,70	1,00	0,00	0,61	0,56	0,60	0,20	1,33

Напомена: * Анкетирано 325 домаћинства, са укупно 1.730 становника, у 33 насеља општине Мионица, у периоду септембар-новембар 2007. и јануар 2008. године; ** Набавка основног стада и/или изградња/реконструкција фарме. Извор: Анкетна документација. Стратегија развоја општине Мионица, Институт за економику пољопривреде, Београд, 2007-2008. година.

Табела 9.5.2.. Могући правци улагања развојно одређених газдинстава*

Намена улагања	Мратишћ (17)	Радобић (7)	Ђурђевац (8)	Село Мионица (28)	Толић (5)	Струганик (8)	Горњи Лајковац (5)	Планиница (4)	Брежђе (4)	Укупно (325)
I Пољопривреда и рибарство	7	4	5	13	3	9	6	4	3	219
1. Фарма музних крава**	2	1	0	1	0	2	1	0	0	40
2. Фарма јунади	1	1	3	3	0	0	2	0	0	56
3. Фарма свиња	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11
4. Фарма оваца**	0	0	0	0	0	0	1	1	1	7
5. Фарма живине	1	2	0	3	2	0	0	0	1	28
6. Кошнице пчела	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
8. Засад шљиве	0	0	0	2	0	0	1	1	0	10
9. Засад малине	1	0	0	0	0	0	1	0	0	5
10. Засад купине	1	0	0	0	0	0	0	0	1	6
15. Производња дувана	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
17. Пластеник (за производњу раног поврћа и јагода)	0	0	0	2	0	0	0	0	0	8
18. Пољопривредна опрема и механизација	1	0	2	1	1	6	0	2	0	39
19. Куповина земље	0	0	0	1	0	1	0	0	0	7
II Прерађивачки капацитети	0	0	0	1	0	0	0	0	0	5
20. Мини-сушаре за воће, дукан и рибу	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
21. Мини-млекара	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
22. Прерада меса	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
III Остале делатности	1	1	1	0	0	0	0	0	0	9
24. Сеоски туризам	0	0	1	0	0	0	0	0	0	5
25. Изградња хидроцентрале	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
26. Транспортна возила	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2
28. Ауто механика	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
IV Укупно	8	5	6	14	3	9	6	4	3	233

V Инвестиција по анкетираним домаћинству	0,47	0,71	0,75	0,50	0,60	1,13	1,20	1,00	0,75	0,72
---	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Напомена: * Анкетирано 325 домаћинства, са укупно 1.730 становника, у 33 насеља општине Мионица, у периоду септембар-новембар 2007. и јануар 2008. године; ** Набавка основног стада и/или изградња/реконструкција фарме. Извор: Анкетна документација. Стратегија развоја општине Мионица, Институт за економику пољопривреде, Београд, 2007-2008. година.

За разлику од ранијих година (период економске кризе и политичке нестабилности), у времену које долази развојно опредељена домаћинства очекују већи ослонац на туђе изворе финансирања (кредити и подстицајна средства Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије, кредити Фонда за развој Републике Србије, банкарски кредити, удружена средства, итд.), док би њихов капитал углавном послужио за измирење неопходног сопственог учешћа.

9.6. МОГУЋИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА ИНВЕСТИЦИЈА У НАРЕДНОМ ПЕРИОДУ

У пракси се инвестициони пројекти могу финансирати на више начина, како из појединачних извора, тако и њиховом комбинацијом. По том основу, разликујемо више облика прибављања неопходних средстава за реализацију планираних инвестиција, и то:

- самофинансирање;
- кредитирање;
- заједничка улагања;
- емитовање и продаја хартија од вредности;
- лизинг;
- концесионо финансирање;
- финансирање без обавета враћања (донације);
- остали облици финансирања.

Прибављањем финансијских средстава на један од горе наведених начина, потенцијални инвеститор на територији општине Мионица може обезбедити трајне и повремене изворе финансирања, који му могу омогућити да оствари планиране инвестиционе активности, а тиме и сопствене развојне циљеве.

Од користи могу бити информације које се односе на потенцијалне домаће и иностране изворе финансирања за пројекте НВО, локалних самоуправа, малих и средњих предузећа и предузетника у Србији, а до којих се лако може доћи путем интернета. У овом контексту, наводимо неколико корисних интернет адреса:

- www.minpolj.sr.gov.yu
- www.siepa.sr.gov.yu
- www.fondzarazvoj.sr.gov.yu
- www.serbiacredit.co.yu
- www.evropa.sr.gov.yu
- www.prsp.sr.gov.yu
- www.srbija.sr.gov.yu
- www.swisscooperatio.org.yu
- www.worldbank.org
- www.drzavnauprava.sr.gov.yu
- www.psok.org.yu
- www.vdf.org.yu

9.7. ПРЕДЛОГ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРОГРАМА ЗА УЛАГАЊА У АГРАРНУ ПРИВРЕДУ

Резимирајући секторске анализе основних фактора територијалне конкурентности из области пољопривреде и прерађивачке индустрије, одабрано је више инвестиционих програма у складу са могућностима и развојним потребама малих и средњих улагача на подручју општине Мионица. Сходно томе, предложени програми су обрађени до нивоа основних параметара инвестиционе калкулације која представља значајну карику у ланцу пословног одлучивања. У овом документу, дата је палета развојних програма који се односе на унапређење производње у ратарству, повртарству, воћарству и виноградарству, сточарству, као и на унапређење прераде, пратећих делатности и агроиндустрије.

Програм 1. Плантажна производња лековитог биља

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Опис производног програма	У циљу стварања савремене производње разних производа на бази лековитог биља, приступа се организованој производњи лековитог и ароматичног биља.
Површина земљишта	1 ha
Потребно особље	2 стална радника (по могућству чланови домаћинства) и 2 сезонска радника
Улагање капитала	3.390 € (објекат 100%)
Обим производног програма	1. Нана 4,0 t суве масе/ha 2. Камилица 1,2 t суве масе/ha 3. Одољен 2,0 t суве масе/ha 4. Матичњак 5 t суве масе/ha 5. Тимијан 3 t суве масе/ha
Финансијска стопа приноса	68,39%

Напомена: Наводњавањем лековитог и ароматичног биља у односу на производњу без наводњавања, повећава се укупан обим и вредност производње за око 50,0%.

Извор: Развојни програми - интерна документација (2006.): Институт за економику пољопривреде, Београд.

Програм 2.. Подрумско гајење шампињона

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина земљишта	250 m ² (подрумског простора – варијанте изнајмљивања)
Потребно особље	1 члан домаћинства и предузетник
Улагање капитала	19.780 € (земљани радови 25,64%; климатизација и намештај 51,28%; машине 12,82%; алат и прибор 7,69%; остало 2,57%)
Период извршења	2 до 3 месеца
Рок повратка капитала	1 година и 2 месеца
Годишња бруто добит	21.827 €
Бруто добит по 1 €	1,10 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 3. Подизање пластеника

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Опис производног програма	Подизање пластеника траје око 2 месеца (у њима ће се гајити салата и парадајз). У току године производиће се 3 турнуса поврћа: 2 зелене салате и 1 парадајза. Могуће су следеће комбинације без додатних улагања: 1. салата, краставац, салата; 2. салата, паприка, салата;

Стратегија развоја општине Мионица

	3. салата, келераба, краставац.
Површина земљишта	450 m ² (за пластеник)
Потребно особље	2-3 члана домаћинства, као и стручно лице за монтажу пластеника
Улагање капитала	12.600 € (с тим да се за конструкцију пластеника са полиетиленском фолијом издваја више од 51% средстава)
Обим производног програма	1. салата (зимска 40 t/ha, пролећна 40 t/ha) 2. парадајз 92 t/ha
Финансијска стопа приноса	41,5%

Напомена: Наводњавањем повтарских усева орошавањем у односу на производњу без наводњавања, повећава се укупан обим и вредност производње за око 63,0%. Производња раног поврћа у пластеницима у односу на производњу поврћа на отвореном пољу, повећава знатно укупан обим и вредност производње.

Извор: Развојни програми - интерна документација (2006.): Институт за економику пољопривреде, Београд.

Програм 4. Узгајање јагода у пластенику

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина земљишта	500 m ² (за пластеник)
Потребно особље	2 члана домаћинства
Улагање капитала	3.610 € (пластеник)
Период извршења	до 30 дана
Рок повратка капитала	Након пласмана и наплате две бербе
Годишњи обим производње	17,5 t (односно 35 t/ha)
Годишњи трошкови производње	1.238 €
Годишња вредност производње	5.775 €
Годишња добит	4.537 €
Бруто добит по 1 €	1,60 €

Напомена: Наводњавањем засада јагода у односу на производњу без наводњавања, повећава се укупан обим и вредност производње за око 75,0%. Производња јагода у пластеницима у односу на производњу јагода на отвореном пољу, повећава знатно укупан обим и вредност производње.

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 5. Хладњача за чување, прераду и паковање воћа, поврћа, шумских плодова и лековитог биља (капацитет = 150 тона)

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Производни програм	Ради се о савременим хладњачама које, захваљујући уграђеној опреми, имају могућност чувања и прераде свежих плодова, смрзнутих и сушених производа, производње воћних сокова, алкохолних пића и тд.
Површина објеката	240 m ²
Потребно особље	3 - 5 стална радника и одређени број сезонских радника
Улагање капитала	209.000 € (опрема = 154.000 €, објекат = 55.000 €)
Обим производног програма	300.000 t/год.
Годишња вредност производње	330.000 €
Бруто добит по 1 €	1,58 €

Извор: Развојни програми - интерна документација (2006.): Институт за економику пољопривреде, Београд.

Програм 6. Паковање свежег поврћа у модифицираној атмосфери

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина земљишта и простора	500 m ² (објекат 180 – 200 m ²)
Потребно особље	1 радник - ВКВ, 5 радника - КВ, 3 радника - ПКВ, 9 радника - НК
Улагање капитала	393.401 € (објекат 36%; опрема 54 %; остало 10%)
Период извршења	10 - 12 месеци

Бруто добит по 1 €	1,28 €
--------------------	--------

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 7. Конзервирање поврћа и гљива

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	200 m ² затвореног и 300 m ² манипулативног простора
Потребно особље	4 радника - КВ, 8 радника - ПКВ, 1 радник - СС, 1 радник - ВСС
Улагање капитала	305.076 € (објекат 43%; опрема 41%; остало 16%)
Период извршења	6 - 8 месеци
Рок повратка капитала	1 година и 2 месеца
Годишња бруто добит	613.706 €
Бруто добит по 1 €	2,01 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 8. Производња пастеризованих краставаца

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	100 m ²
Потребно особље	3 радника
Улагање капитала	507.614 € (линија за пастеризацију)
Период извршења	30 - 60 дана
Рок повратка капитала	4 године и 2 месеца
Годишња бруто добит	126.904 €
Бруто добит по 1 €	0,25 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 9. Производња пастеризованих феферона

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	100 m ²
Потребно особље	3 радника
Улагање капитала	507.614 € (линија за пастеризацију)
Период извршења	30 - 60 дана
Рок повратка капитала	4 године и 2 месеца
Годишња бруто добит	126.904 €
Бруто добит по 1 €	0,25 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 10. Производња пастеризованог и маринираног поврћа*

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина земљишта и простора	1.200 m ² затвореног и 1.200 m ² манипулативног
Потребно особље	5 радника – КВ, 25 радника – ПКВ, 7 радника НКВ, 2 радника – СС, 1 – радник ВСС
Улагање капитала	1.650.762 € (објекат 48%; опрема 42%; остало 10%)
Период извршења	10 - 12 месеци
Рок повратка капитала	1 година и 10 месеци
Годишња бруто добит	2.063.452 €
Бруто добит по 1 €	1,25 €

* Кисели купус у главицама, сечени кисели купус, маринирана паприка, салата од краставаца и мешаног поврћа.

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 11. Модел за сушене гљиве и поврће

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	350m ²
Потребно особље	предузетник, 1радник - ВСС, 1 радник - СС, 7 радника - КВ, 5 радника - НКВ
Улагање капитала	1.408.630 € (објект 27%; опрема 65%; остало 8%)
Период извршења	6 - 8 месеци
Рок повратка капитала	1 година и 4 месеца
Годишња бруто добит	2.793.314 €
Бруто добит по 1 €	1,98 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 12.. Припремање домаћих мармелада, џемова и слатка

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	50 m ² у кући предузетника
Потребно особље	предузетник, укућани
Улагање капитала	10.152 € (опрема 18,51%; транспорт 73,32%; остало 8,32%)
Период извршења	30 - 60 дана
Рок повратка капитала	1 година и 1 месец
Годишња бруто добит	11.168 €
Бруто добит по 1 €	1,10 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 13. Тов јунади на приватним газдинствима

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Производни програм	Укључивање приватних газдинстава у производњу говеђег меса по моделу 25 грла у једном турнусу.
Површина објекта	производни објекти = 69 m ² , остало = 9 m ²
Потребно особље	4-5 радника
Улагање капитала	15.313 € (опрема 11%; технологија 4%; објект85%)
Потрошња електричне енергије	1.500 kw/год.
Потребне сировине за једногодишњу производњу	концентрат = 6,5 t; сено луцерке = 4,0 t; силажа = 43 t.
Обим производног програма	47 утовљених грла у 1,9 турнуса у укупном трајању 332 дана (1 турнус = 175 дана), односно 19 t живог меса
Финансијска стопа приноса	32%

Извор: Развојни програми - интерна документација (2006.): Институт за економику пољопривреде, Београд.

Програм 14. Мешовите сточарске фарме (модел од 5 грла крава и 100 грла оваца плоткиња)

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Производни програм	Полазни моменат укључује: сопствену крмну базу за исхрану говеда и оваца у зимском периоду, близину просторних пашњака, поседовање полазног сточног фонда (1-2 краве и 50 оваца) и дела потребних објекта.
Површина објекта	штала = 60 m ² , овчарник = 150 m ² , течни силос = 27,5 m ²
Потребно особље	3 стална радника и 2-3 сезонска радника
Улагање капитала	28.438 € (опрема 18%; технологија 23%; објект 59%)
Потребна електрична енергија	800 kw/год.
Потребне сировине	паша зелена маса = 185,6 t/год., со = 0,5 t/год., ливадско сено = 38 t/год.,

Стратегија развоја општине Мионица

4 за једногодишњу производњу	легуминозе = 9,5 t/год., силажа = 19 t/год., прекрупа житарица = 3 t/год., сојина сачма = 1 t/год., концентрати = 3,5 t/год., слама за простирку = 8 t/год.
Обим производног програма	1. млеко (кравље = 13.500 l/год., овчије = 750 l/год.) 2. говеда за клање = 350 kg живе мере/год. 3. овце за клање = 3.600 kg/год 4. вуна = 210 kg/год.
Структура прихода	1. млеко и његове прерађевине = 56% 2. стока за клање (говеда = 27,5% и овце = 15,7%) 3. вуна = 0,5%
Финансијска стопа приноса	21,5%

Извор: Развојни програми - интерна документација (2006.): Институт за економику пољопривреде, Београд.

Програм 15. Млекара (капацитета 5.000 литара / дан)

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	250 m ²
Потребно особље	6 радника
Улагање капитала	263.959 €
Период извршења	2 – 3 месеца
Рок повратка капитала	2 године и 10 месеци
Годишња бруто добит	126.904 €
Бруто добит по 1 €	0,48 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 16. Производња сира, намаза и бутера

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	180 – 200 m ² (објект 150 m ²)
Потребно особље	2 радника - КВ, 3 радника - ПКВ
Улагање капитала	351.777 €
Период извршења	10 – 20 месеци
Рок повратка капитала	4 године и 4 месеца
Годишња бруто добит	107.614 €
Бруто добит по 1 €	0,31 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 17. Кланица говеда

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	500 m ² затвореног простора и 200 m ² манипулативног простора
Потребно особље	1 радник - КВ, 3 радника - ПКВ и 1 радник – НКВ
Улагање капитала	566.497 € (објект 67%; опрема 31%; земљиште 2%)
Период извршења	8 – 10 месеци
Рок повратка капитала	1 година и 6 месеци
Годишња бруто добит	645.601 €
Бруто добит по 1 €	1,14 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 18. Кланица оваца и јагњади

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	340 m ² затвореног и 400 m ² манипулативног
Потребно особље	1 радник - КВ, 3 радника - ПКВ, 1 радник - НКВ
Улагање капитала	408.122 € (објекат 63,40%; опрема 36,30%; земљиште 1,30%)
Период извршења	6 – 8 месеци
Рок повратка капитала	1 година и 1 месец
Годишња бруто добит	988.832 €
Бруто добит по 1 €	2,42 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 19. Кланица свиња

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	300 m ² затвореног и 500 m ² манипулативног
Потребно особље	2 радник - КВ, 3 радника - ПКВ, 1 радник - НКВ
Улагање капитала	279.188 € (објекат 79,00%; опрема 19,00%; земљиште 2,00%)
Период извршења	6 – 8 месеци
Рок повратка капитала	1 година и 5 месеци
Годишња бруто добит	384.264 €
Бруто добит по 1 €	1,38 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 20. Кланица бројлера пилића

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Величина простора	300 m ² затвореног и 500 m ² манипулативног
Потребно особље	11 радник - КВ, 4 радника - ПКВ, 1 радник - НКВ
Улагање капитала	246.193 € (објекат 93,00%; опрема 5,00%; земљиште 2,00%)
Период извршења	6 – 8 месеци
Рок повратка капитала	1 година и 3 месеца
Годишња бруто добит	407.614 €
Бруто добит по 1 €	1,66 €

Извор: Милановић Ж. Р. (2005.): Мали бизнис и предузетништво у пољопривреди и селу. ИЕП, Београд.

Програм 21. Производња шаранске рибе

ОПИС	ПОТРЕБЕ - УЛАГАЊА - РЕЗУЛТАТИ
Производни програм	Наша земља има природне услове за производњу шаранске рибе у равничарским подручјима, која располажу водом задовољавајућег квалитета. Сходно томе, производња шаранске рибе, у насељеном месту Глогоњ, могла би да оствари добре економске резултате.
Површина земљишта	1 ha
Потребно особље	1 стални радник и 2-3 радника по потреби
Улагање капитала	22.000 € (грађевински радови 87,50%; опрема 3,75%; млађ 8,75%)
Годишња производња	2 t
Годишња вредност производње	4.400 €
Бруто добит по 1 €	0,20 €

Извор: Развојни програми - интерна документација (2006.): Институт за економику пољопривреде, Београд.

Чињеница је да предузетничко ангажовање има неограничене могућности, па самим тим њихово даље осмишљавање и реализацију препуштамо будућим (и садашњим) предузетницима.

Х ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ

10.1. ЛОКАЛНА САМОУПРАВА И РАЗВОЈ

Локална самоуправа добија све већи значај у одлучивању, а тиме и сношењу одговорности за сопствени развој и укупно стање у датој средини. Јер, по позитивним прописима, локална самоуправа представља право грађана да управљају јавним пословима од непосредног, заједничког и општег интереса за локално становништво. То је и полазна основа на којој се базирају свеукупне активности у конкретној јединици локалне самоуправе. **Јединице локалне самоуправе у Србији су општине, градови и град Београд.** Јединица локалне самоуправе, у овом случају општина (Мионица), има велика и значајна овлашћења у оквиру такозваног изворног делокруга, као што су: доношење развојних програма, урбанистичких планова, доношење програма и спровођење пројеката локалног економског развоја, старање о унапређивању општег оквира за привређивање, доношење буџета, завршног рачуна, програма уређења и коришћења грађевинског земљишта, као и утврђивање висине накнаде за уређивање и коришћење грађевинског земљишта, уређивање обављања комуналних делатности и обезбеђивање њиховог развоја, старање о заштити животне средине, организовање локалног саобраћаја, оснивање робних резерви, оснивање установа и организација у области основног образовања, културе, примарне здравствене и социјалне заштите, физичке културе, спорта, дечије заштите и туризма, вођење бриге о заштити културних добара, организовање заштите од елементарних и других непогода, доношење основе заштите, коришћења и уређења пољопривредног земљишта, подстицање и брига о развоју туризма, угоститељства, занатства и трговине на својој територији, подстицање и помагање развоја задругарства, образовање и организација органа и служби за потребе општине, као и низ других надлежности, од непосредног интереса за грађане. Општина управља имовином која јој припада и користи средства у државној својини, старајући се о њиховом очувању и увећању. Она такође утврђује и стопе изворних прихода, као и начин и мерила за одређивање висине локалних такси и надокнада.

Општини могу бити поверени и одређени послови из надлежности Републике. Поверени послови могу да се односе на све општине, или само на поједине, а све са циљем да се права и дужности грађана остварују што ефикасније и рационалније, и да се њихове потребе, у датим условима, задовоље на најбољи могући начин. За поверене послове, средства се додељују из републичког буџета. Као поверене, општина обавља послове инспекцијског надзора из области: просвете, здравства, заштите животне средине, рударства, промета робе и услуга, пољопривреде, водопривреде и шумарства, као и друге послове ове врсте у складу са законом.

Доношењем Закона о финансирању локалне самоуправе, омогућено је да се путем трансфера више средстава из Републичког буџета¹ усмерава мање развојеним подручјима, а порези на непокретности су у целини пренети у надлежност локалне самоуправе, као њени изворни приходи. Иначе, према Закону, сви приходи јединице локалне самоуправе чине општи приход њеног буџета и могу се користити за било коју намену, у складу са законом и одлуком о буџету јединице локалне самоуправе, (осим оних прихода чији је наменски карактер утврђен законом)².

¹ Висина трансфера у 2008. години за општину Мионица износи 76,3 милиона динара (Меморандум о буџету и економској и фискалној политици за 2008. годину – „Службени гласник РС“, бр. 96/2007.).

² Средства буџета локалне самоуправе чине: изворни и уступљени приходи, трансфери, примања по основу задужења и друга примања (утврђена Законом). Изворни приходи су: порез на имовину, осим пореза на пренос апсолутних права и пореза на наслеђе и поклон; локалне административне, комуналне и боравишне таксе; накнада за коришћење и за уређивање грађевинског земљишта, као и за заштиту и унапређивање животне средине; приходи од концесионе накнаде за обављање комуналних делатности и приходи од других концесионих послова, које јединица локалне самоуправе закључи у складу са законом; новчане казне изречене у прекршајном поступку за прекршаје прописане актом скупштине општине, као и одузета имовинска корист у том поступку; приходи од давања у закуп, односно на коришћење непокретности у државној својини које користи јединица локалне самоуправе и

У Републици постоје бројни развојни и други документи, као што постоје и бројни прописи законског и подзаконског значаја. Они се морају уважавати и са њима се морају усклађивати плански документи локалног карактера. Примера ради, ту су: Просторни план Републике Србије, Закон о планирању и изградњи, Закон о пољопривредном земљишту, Национална Стратегија привредног развоја, Стратегија регионалног развоја, Стратегија развоја пољопривреде, Стратегија развоја шумарства, Водопривредна основа Србије, Стратегија за смањење сиромаштва, и сл. Велики су захтеви, потреба и одговорност, да се успостави одговарајућа усклађеност развојних докумената локалног нивоа са документима и прописима вишег ранга, а посебно да се обезбеди одговарајућа организација за њихово ефикасније остваривање.

10.2. НАДЛЕЖНОСТИ И ОБАВЕЗЕ У ПРОЦЕСУ УСВАЈАЊА И СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

Законско овлашћење и обавеза општине, поред осталог, је да доноси развојене и урбанистичке планове. Како је Стратегија развоја Општине основни развојни документ дугорочнијег карактера, њега треба да усвоји Скупштина општине Мионица. О његовој реализацији треба да се брину све службе у Општини, јер се ради о документу који регулише њен укупан друштвено - економски развој за наредни вишегодишњи период. У реализацији појединих делова Стратегије, како у организационом, тако и изведбеном и контролном делу, одређену улогу треба да имају и месне заједнице. Реч је о појединим пројектима који се буду реализовали на подручју дотичне месне заједнице.

У реализацији Стратегије директно ће учествовати бројни актери, мимо општинских служби и мимо месних заједница. То су у ствари кључни носиоци у доношењу и реализацији инвестиционих одлука, од којих у највећој мери зависи и степен и темпо остваривања саме Стратегије. Извесно, индиректно учешће, имаће и државни органи, путем финансијске, стручне и друге помоћи у остваривању појединих сегмената Стратегије. Као пример, наводи се подршка развоју комерцијалних пољопривредних газдинстава, или подршка некомерцијалним пољопривредним газдинствима (старачка домаћинства), подршка појединим активностима од значаја за рурални развој, преко носилаца пољопривредних газдинстава, удружења грађана или задружних и других организација, и сл.

У случају да се укаже потреба за корекцијом појединих опредељења (циљева и задатака) из Стратегије, поступак је исти као и при њеном доношењу.

10.3. ПОТЕНЦИЈАЛНИ АКТЕРИ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

Највећи део активности из домена привредних делатности морају да остварују конкретни привредни субјекти, а у области образовања, здравства, социјалне заштите, као и друге послове од општег интереса општинске и друге јавне службе и јавна предузећа, уз извесну финансијску и стручну помоћ са републичког, односно покрајинског нивоа. Обзиром на природне услове, размештај насеља, структуру становништва и друге битне елементе, веома значајну улогу требало би да имају они пољопривредни произвођачи, који се определе да развијају сопствено пољопривредно газдинство, што је битно за потпуније коришћење постојећих привредних потенцијала и људског ресурса. Међу овим газдинствима, биће њихових носилаца, који ће проширивати делатност, заснивањем мањих прерађивачких капацитета, капацитета за давање туристичких услуга, пружање других услуга у руралним срединама, као што су поједини сервиси, услуге у грађевинској делатности, и томе слично.

индиректни корисници њеног буџета; приходи од продаје покретних ствари које користи јединица локалне самоуправе и индиректни корисници њеног буџета; приходи које својом делатношћу остваре органи и организације јединице локалне самоуправе; приходи од камата на средства буџета јединице локалне самоуправе; приходи по основу донација јединици локалне самоуправе; приходи по основу самодоприноса; други приходи утврђени законом. Јединица локалне самоуправе може да прими донацију од физичког или правног лица на основу уговора.

Њихово место у остваривању Стратегије је неизоставно и незаменљиво. У реализацији стратегије, значајну улогу треба да одиграју могући инвеститори веће економске снаге, које треба идентификовати и анимирати. Они би, превасходно градили капацитете у некој од привредних делатности: пољопривреди (са одређеним прерађивачким капацитетима), туризму и здравству. Било би корисно да се идентификују и на погодан начин заинтересују могући инвеститори из иностранства, који воде порекло из овог краја (Општине, Округа).

10.4. ИНСТИТУЦИОНАЛНО – ОРГАНИЗАЦИОНИ ОКВИРИ, КООРДИНАЦИЈА, НАДГЛДАЊЕ И ИНОВИРАЊА ПЛАНИРАНИХ АКТИВНОСТИ У ПРОЦЕСУ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

Стратегија представља целовит развојни документ за дужи временски период. Као такав треба да се спроводи од стране бројних учесника. У домену привредних активности, одлучујућу улогу имају њихови носиоци, конкретна предузећа, предузетници, породична газдинства, поједина интересна удружења (задруге, кластери, и сл). Они утврђују своју развојну и пословну политику, доносе инвестиционе и друге одлуке и свакако за све то носе могући ризик и преузимају одговорност. То је основна премиса тржишног привређивања. На општинском нивоу, као и на државном нивоу потребно је стварати погодан амбијент за оживотворење пословних иницијатива, реализацију конкретних програма и пројеката, кроз правну заштиту, разне стимулансе, унапређење неопходне инфраструктуре, итд. Ипак, да би се Стратегије, као целовит и сложен програм, успешно остваривала, а постојеће и потенцијалне снаге, рационално користиле, потребно је да се обезбеди одговарајући ниво координације. Стога сматрамо да би било корисно да се **образује компетентно и ауторитативно тело**, које ће координирати бројне учеснике и њихове активности у реализацији конкретних пројеката и програма, који проистичу из Стратегије. Координација би могла да се остварује на два нивоа:

³⁵₁₇ **Савета за реализацију Стратегије**, на чијем челу би био председник Општине, и у чијем би саставу учествовао и (макар) један истраживач у научном звању из Института за економику пољопривреде. Савет би се састајао у одређеним временским интервалима, или по потреби, и разматрао информације – извештаје о току реализације Стратегије, заузимао ставове, давао потребна усмерења, доносио закључке, одлучивао о додатним мерама, и томе слично, и,

³⁵₁₇ **Оперативног тела за спровођење Стратегије**, на чијем би челу био заменик председника општине, или његов помоћник (уколико га има), задужен за развојна питања. Ово тело би сачињавало више стручних људи различитог профила (свакако и из реда угледних привредника, пољопривредника, и сл.) Оперативно тело би перманентно пратило ток реализације Стратегије, разматрало и разрешавало актуелна питања, давало упутства, припремало извештаје и предлоге ставова и закључака, које би разматрао, односно доносио Савет.

Савет и координационо тело радили би на основу пословника, кога би донео Председник општине.

Од користи би било и да се на нивоу месних заједница образују такозване **локалне акционе групе (ЛАГ)**, ради остваривања појединих, за ту средину битних пројеката или акција. Таква пракса у земљама ЕУ даје добре резултате. Месне заједнице или други облици месне самоуправе оснивају се са циљем да што боље задовоље потребе и интересе сеоског становништва. Оне се, по потреби, могу образовати и за више села.

10.5. МОГУЋНОСТИ ПОДРШКЕ МЕРАМА И ИНТРУМЕНТИМА ОПШТЕ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ, СЕКТОРСКИХ ПОЛИТИКА, ЕВРОПСКИХ РЕГИОНАЛНИХ И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ПРОГРАМА

Општина Мионица у наредном периоду, поред сопствених средстава, средстава непосредних инвеститора и суинвеститора, може да рачуна на подршку у оквиру економске политике земље, као и друге општине, изузимајући оне које по одређеним критеријумима (и прописима) спадају у

девастирана подручја, маргинална подручја, економски неразијена и подручја са посебним развојним проблемима, која имају извесне погодности и издашнију помоћ у развоју.

У току реализације Стратегије, може се рачунати и на:

- ³⁵₁₇ **подршку развоју пољопривредних газдинстава** бесповратним средствима или повољним кредитима за одређене намене: узгој стоке, набавку савремене пољомеханизације, подизање сисема за наводњавање, подизање пластеника и стакленика, заснивање нових воћњака и винограда, увођење одговарајућих стандарда квалитета, заснивање органске производње, заштиту географског порекла, и сл.;
- ³⁵₁₇ **подстицаје руралном развоју** у веома раличитим облицима, које могу да користе и локалне самоуправе, удружења грађана у локалним срединама, задруге, цркве, и сл.;
- ³⁵₁₇ **подршку унапређењу и развоју туризма**, путем доделе бесповратних средстава или повољних кредита за одређене намене у области туризма;
- ³⁵₁₇ **подршку некомерцијалним пољопривредним газдинствима** (старачким домаћинствима), путем финансијске помоћи у одговарајућим износима, и путем стимулисања да необрађено пољопривредно земљиште издају у закуп;
- ³⁵₁₇ **коришћење средстава** (под одређеним условима) у оквиру републичких институција: Националног инвестиционог плана, преко Фонда за развој Републике Србије, кроз помоћ Гаранцијског фонда, Агенције за мала и средња предузећа, Националне службе за запошљавање;
- ³⁵₁₇ **средства из предприступачних фондова ЕУ**, пре свега у оквиру Инструмента за предприступну помоћ (IPA), намењеног помоћи земаља западног Балкана. Србија као земља потенцијални кандидат за приступање ЕУ има право на коришћење средстава из прве две од укупно пет компоненти (помоћ у процесу транзиције, помоћ за региоанлну и прекограничну сарадњу, регионални развој, развој људских ресурса и рурални развој) у оквиру IPA програма. Средства из ових фондова су бесповратна, с тим што је држава корисница (Србија) у обавези да из буџетских средстава обезбеди одговарајући део за реализацију сваког пројекта који се финансира IPA средствима. Посебна одговорност је да се припреме и предложе конкретни пројекти, који се кандидују за финансирање овим средствима;
- ³⁵₁₇ **евентуална средства из донација** (овај извор средстава је могућ, али неће бити издашан, уз тенденцију слабљења);
- ³⁵₁₇ **кредитна средства међународних финансијских институција**, као што је Европска банка за обнову и развој (BERD), и др.

За коришћење наведених, као и других могућности, неопходно је испуњавање конкретних услова, пре свега атрактивни и добро припремљени конкретни програми, као и координација у њиховом доношењу и спровођењу.

Ваља имати на уму да по Закону о локалној самоуправи, што је у складу на новим Уставом РС, јединица локалне самоуправе има своју имовину којом њени органи самостално управљају, наравно у складу са законом. То локалној заједници омогућава да самосталније и јаче утичу на сопствени развој. Пошто ће се управљање имовином локалне самоуправе регулисати посебним законом, потребно је сачекати да се такав закон и донесе и такво право почне користити.